

Sborník anotací příspěvků
XXVIII. výroční konference
České asociace pedagogického výzkumu

ROZMANITOST PODPORY UČENÍ V TEORII A VÝZKUMU

(Ostrava, 14.–16. září 2020)

Sborník anotací příspěvků
XXVIII. výroční konference
České asociace pedagogického výzkumu

ROZMANITOST PODPORY UČENÍ V TEORII A VÝZKUMU

(Ostrava, 14.–16. září 2020)

Pořádající instituce:

Ostravská univerzita
Pedagogická fakulta
Centrum pedagogického výzkumu
Katedra pedagogiky a andragogiky

Recenzenti (v abecedním pořadí):

PhDr. Petr Adamus, Ph.D.
PhDr. Hana Cisořská, Ph.D.
Mgr. Iva Červenková, Ph.D.
doc. PhDr. Ivana Gejguřová, Ph.D.
Mgr. Taťána Göbelová, Ph.D.
prof. PaedDr. Dana Hanesová, Ph.D.
doc. Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.
Mgr. Bc. Hana Kubíčková, Ph.D.
doc. PhDr. Josef Malach, CSc.
doc. PaedDr. Miriam Prokeřová, Ph.D.
prof. PhDr. Milada Rabuřicová, Dr.
Mgr. Bohdana Richterová, Ph.D.
doc. Mgr. et Mgr. Alena Seberová, Ph.D.
doc. PhDr. Zuzana Sikorová, Ph.D.
doc. PhDr. Jana Stará, Ph.D.
Mgr. Ondřej Šimik, Ph.D.
PhDr. Marek Václavík, Ph.D.
doc. Mgr. Jana Poláchořá Vařřátková, Ph.D.
prof. PhDr. Eliška Walterová, CSc.

Sborník je vydáván s podporou ČAPV, AV ČR a RVS ČR

Název: Rozmanitost podpory učení v teorii a výřřkumu

Editor: Mgr. Iva Červenková, Ph.D. (Ed.)

© Ostravská univerzita

Vydavatel: Ostravská univerzita

Vydání: první, 2020

Pouze elektronické vydání

ISBN 978-80-7599-196-6

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO	11
PLENÁRNÍ REFERÁTY	23
Knowledge matters! Reflections on the role of knowledge in standard-based and competencies-oriented formal education	24
Diversity to support students' engagement in learning	27
Jak mohou výukové materiály podporovat učení žáků: využití konceptu scaffoldingu ve výzkumu a evaluaci	28
Sekce 1 – TEORIE A METODA V PEDAGOGICE	33
Rozvíjení charakteru dětí do 6 let v moderních pedagogických přístupech	34
Pojetí kvalitativního šetření společného vzdělávání v MŠ	37
Metodologické aspekty multimodální konverzační analýzy a její relevance pro výzkum interakce ve třídě	40
Možnosti využití overclaiming technique v pedagogickém výzkumu: aplikace pro oblast znalosti jazyků	43
Sekce 2 – VYCHOVÁVANÝ A VZDĚLÁVANÝ JEDINEC	47
Význam vzájemného učení mezi kombinovanými studenty pro setrvání ve vysokoškolském studiu	48
Hodnocení klimatu třídy žáky ZŠ ve vazbě na možnost (ne)využívání mobilních telefonů ve škole	51
Dny po rozhodnutí: Přechod adolescentů do různých typů středních škol	54
Jaké znalosti z oblasti ITC nám pomáhají nebýt pouhými uživateli? Zaměřeno na dospělé s nízkým vzděláním	57
Proměny kariérové adaptability u absolventů po ukončení středního odborného vzdělávání	59
Netradiční studenti: Role angažovanosti ve studiu	62
Biografická práce netradičních studentů vracějících se na univerzitu po předchozí neúspěšné univerzitní zkušenosti	65
Dítě jako aktér v přírodovědném vzdělávání	68
Sekce 3 – UČITELÉ A JINÍ PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI	71
Činnosti s učebnicí a dalšími edukačními zdroji ve výuce žáků 2. stupně základních škol	72
Vztah školy a YouTube z pohledu tvůrců vzdělávacích videí	75
Neformální rozhovory mezi učiteli středních odborných škol	78

Profesní identita učitele: determinanty a transformace perspektivou kvalitativního výzkumu	80
Nové pohledy na profesní autonomii učitelů a jejich pedagogickou odpovědnost	82
Evaluační práce ředitelů škol – přehledová studie	85
Pedagogický rozvoj vysokoškolských učitelů	87
Lektoři pracující s dospělými migranty v České republice a ve Švédsku – jejich vyrovnávání se se stresem v práci a pohled na další vzdělávání	90
Práce studentů učitelství s žákovskou diverzitou	93
Je to „jen“ asistentka: Dobrá praxe a spolupráce s asistenty/kami pedagoga v inkluzivním vzdělávání z pohledu praktiků v České republice	96
Učitelské kolegiální sdílení – pohled vedení škol	99
Vliv inovativního vzdělávacího programu Učitel naživo na rozvoj klíčových profesních kompetencí studentů učitelství – výsledky evaluačního výzkumu ..	102
Pojetí geografie u studentů učitelství zeměpisu v ČR: Výsledky shlukové analýzy	105
Vstup absolventů učitelství 1. stupně ZŠ do praxe	108
Profesní přesvědčení začínajících učitelů a podpora sebeučení	111
Fenomén „teacher moonlighting“ a role soukromého doučování	114
Kompetenční rámec provázejícího učitele: od žité zkušenosti k evaluačnímu nástroji	117
Zdroje autority u začínajících učitelů	120

Sekce 4 – CÍLE A OBSAH VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ NEJEN Z POHLEDU

OBOROVÝCH DIDAKTIK	123
Kurikulární reforma v normalizačním Československu: popření, nebo naplnění myšlenek „zlatých šedesátých“?	124
Jak je žákovská diverzita ukotvena v kurikulu pedagogických disciplín učitelského vzdělávání?	127
Vtělený prožitek četby a mediální recepce u žáků prvního stupně	130
Vzdělávací prostředí knihovny v podpoře rozvoje gramotností a kompetencí žáků: evaluační výzkum spolupráce učitelů a učících knihovníků	133
Otázka nového pojetí úlohy překladu a mateřského jazyka ve výuce anglického jazyka: aktualizovaná podoba SERR pro jazyky vs kurikulární dokumenty v České republice	136
Integrace GIS do výuky na základních školách – teorie a praxe	139
Co nám významní vědci chtějí říct ke vzdělávání v jejich oboru – případ fyziků a fyziky	141

Sekce 5 – PROCESY A VÝSLEDKY VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	145
Predikční validita státní maturity a přijímacích zkoušek na PedF UK	146
Příležitosti k rozvíjení kompetence k řešení problémů ve výuce na 1. stupni (na příkladu přírodovědného učiva)	149
Vyprazdňování obsahu: didaktické formalismy ve výuce	152
Videohry a jejich vliv na postoje hráčů k zobrazované historii: Dlouhodobá empirická studie	155
Narativní texty českých neslyšících žáků	158
Čo ovplyvňuje tvorbu rovesníckych vzťahov? Analýza sociálnych sietí v triedach českých základných škôl	160
Formativní hodnocení v předškolním vzdělávání v kontextu evropských zemí .	163
Diferenciace učitele v přístupu k chybám vybraných skupin žáků	166
Analýza učitelovy písemné zpětné vazby jako nástroje formativního hodnocení při badatelské úloze z přírodopisu	169
Faktory ovlivňující výsledky žáků středoškolských programů. Vliv kultury akademické marnosti a akademického optimismu	172
Konativní dimenze environmentální gramotnosti žáků úrovně ISCED 2 na Slovensku	175
Je dialogické vyučování trvale udržitelné? Případová studie	178
Stínové vzdělávání v kontextu časné diferenciace	181
Akademická a sociální integrace studentů do studia na vysoké škole	184
 Sekce 6 – TEORIE A PRAXE FUNGOVÁNÍ VÝCHOVNÝCH A VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ	187
„Takže jsme to spíš nechali tak, že si povídají, pokud není samozřejmě vyučování“: Utváření jazykového režimu na mnohojazyčných školách	188
„Jsem ředitel/ka soukromé alternativní školy“	191
Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek	194
Stabilita a proměny klimatu učitelských sborů ZŠ: výsledky opakovaného šetření	197
Sítě inovativních škol v České republice	200
Nálezy základního výzkumu sociálního klimatu učitelských sborů a jejich využití pro praxi základních a středních škol	203
Rodičovská volba tříd se zaměřením při vstupu dítěte do primárního vzdělávání v České republice	206
Nerovnost ve vzdělávání a její projevy na středních odborných školách v socialistickém Československu	209

Výzkum klimatu a fluktuace v učitelských sborech ZŠ: možnosti smíšené metodologie	212
Sekce 7 – PODPORA UČENÍ ŽÁKŮ A STUDENTŮ: TEORIE A PRAXE	215
Klíčové problémy začínajícího učitele v praxi společného vzdělávání a jejich řešení	216
Čtení a oční pohyby u žáků s dyslexií	219
Výuka vlastivědy perspektivou studentů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na PedF UK	221
Automatická detekce reflektivního psaní u studentů učitelství	224
Simulace jako výuková metoda z pohledu studentů lékařských oborů	227
Podpora rozvoje sociálních a osobnostních kompetencí studentů prostřednictvím akčního výzkumu	230
Nový přístup ke zjišťování vztahu mezi charakteristikami učebního prostředí a mentálními schémata žáků	233
Možnosti podpory výuky dětí cizinců optikou českých a norských učitelů ...	236
Sekce 8 – POSTEROVÁ SEKCE	239
Využití edukačních rolových her v matematice	240
Informatické prekoncepce žáků 1. stupně: Předběžné poznatky z pilotní studie	243
Změny ve výuce angličtiny po zavedení počítačového testování jazyků dle STANAG 6001 z pohledu učitele	246
Životní spokojenost a výskyt syndromu vyhoření u učitelů	249
Sdílení asistentů pedagoga jako důsledek legislativních změn	252
Vliv vizuálních aspektů výukových počítačových her na motivaci a učení žáků 1. vzdělávacího stupně	254
Identifikace žádaných škol na venkově s využitím administrativních dat	257
Názory vybraných aktérů k systému spádových obvodů základních škol v Česku	260
Způsoby a účely užívání výukových zdrojů žáky 2. stupně základních škol ...	263
Učiteli ZŠ vnímaná připravenost, podpora a zdatnost na inkluzivní vzdělávání	266
Výuka mandů u jedinců s poruchou autistického spektra – přehledová studie .	269
Kultura školy a její vliv na pojetí Etické výchovy ve výuce na základní škole v České republice	272
Dilemata chápání pojmu porucha chování u žáků v procesu inkluzivního vzdělávání na základních školách	274

Forma studia jako možný předpoklad akademické úspěšnosti	276
Přípravné kurzy víceletých gymnázií jako „školní“ stínové vzdělávání	279
Interaktivní multimediální materiály cílené na rozvoj sociálních dovedností pro děti s poruchami autistického spektra	282
Vybrané faktory ovlivňující úroveň čtenářské gramotnosti žáků středních odborných škol technických v Moravskoslezském kraji České republiky	285
Možnosti inovace učení na základní škole s využitím moderních technologií. Inspirace z období karantény v době pandemie koronavirem Covid-19	288
Jmenný rejstřík.	291

ÚVODNÍ SLOVO

XXVIII. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu, která proběhla ve dnech 14.–16. září 2020 v Ostravě, otevřela otázky spojené s podporou učení žáků, studentů a dospělých v kontextu probíhajících změn v edukaci, ale i celé společnosti. Cílem konference s názvem „**Rozmanitost podpory učení v teorii a výzkumu**“ bylo diskutovat možnosti podpory jedinců v situacích formálního i neformálního vzdělávání. Učení je zde chápáno v širším významu, tj. nejen jako způsob získávání a osvojování znalostí, dovedností a hodnot, ale také jako proces formování osobnosti v souvislostech sociálních a speciálně-pedagogických podmínek a interakcí.

Naší snahou bylo dát najevo, že učební podpora je mnohostranná a zahrnuje intervenci a spolupráci jak výzkumníků, tak praktikujících učitelů, oborových didaktiků, vychovatelů, asistentů, speciálních a sociálních pedagogů, psychologů a dalších klíčových specialistů. Kladli jsme si za cíl přizvat do širší diskuse nejen akademiky, vědecké pracovníky a studenty, ale také kolegy z praxe a další zájemce, aby pomohli reflektovat možnosti, jak zefektivnit výchovu a vzdělávání v různých etapách života jedince a v různých vzdělávacích kontextech. Jsme proto potěšeni, že shromážděné příspěvky se váží nejen k tradičním okruhům konference, ale také přinášejí aktuální výzkumné výsledky reflektující učení žáků a specifčnost jejich podpory.

Kromě tří plenárních tematických referátů, jejichž abstrakty jsou součástí této publikace, se příspěvky vztahují k osmi předem vytyčeným oblastem. V sekci *Teorie a metoda v pedagogice* byly řešeny metodologické aspekty multimodální konverzační analýzy, možnosti využití overclaiming technique i otázky spojené s rozvíjením charakteru či společného vzdělávání dětí předškolního věku. Druhá sekce, *Vychováváný a vzdělávaný jedinec*, pokrývá edukační procesy od primárního po terciární vzdělávání. Součástí mnohých příspěvků je analyzován oborový kontext tohoto vzdělávání. Nejpočetnější byla sekce *Učitel a jiní pedagogičtí pracovníci*, jejíž příspěvky se soustředí na osobnost učitele, jeho klíčové kompetence, profesní autonomii a profesní identitu. Nechybí aktuální studie týkající se studentů učitelství nebo začínajících učitelů. Čtvrtá sekce, *Cíle a obsah výchovy a vzdělávání nejen z pohledu oborových didaktik*, vnáší oborový rozměr zejména lingvistický a přírodovědný. Dotkneme se i problematiky kurikula a kurikulární reformy v ČR. Pátá sekce, *Procesy a výsledky výchovy a vzdělávání*, je převážně směřována k tématům,

jakými jsou formativní hodnocení a s tím související konstruktivní písemná zpětná vazba, a procesy týkající se vyššího sekundárního vzdělávání. Šestá sekce nazvaná *Teorie a praxe fungování výchovných a vzdělávacích institucí* se centralizuje zejména kolem výzkumu klimatu učitelských sborů a výzkumů týkajících se inovativních typů škol. V sedmé sekci, *Podpora učení žáků a studentů: teorie a praxe*, jsou zařazeny příspěvky, které v teoretické nebo empirické rovině analyzují různé možnosti podpory učení a zkoumají způsoby její facilitace. Poslední sekci je sekce posterová. Tato je tematicky neomezená a slouží převážně k prezentaci projektů výzkumů, prvotních výsledků nebo záměrů studentů doktorských studijních programů.

Příprava i průběh konference byly silně ovlivněny pandemickou situací koronaviru, a tak se otázka podpory žáků výzkumně rozšiřuje o další aspekty. Ukazuje se nutnost posilovat možnosti on-line výuky, kvalitních virtuálních interakcí a fyzicky nekontaktní komunikace. Situace kolem COVID-19 znamená velkou zátěž nejen pro učitele, kteří jsou mnohdy nově v roli tvůrců digitálních výukových materiálů, ale zejména pro žáky a studenty, kteří čelí novým podmínkám a jsou konfrontováni se schopností vlastní autoedukace. Mnohé již existující výzkumy na toto téma potvrzují, že na děti v období koronaviru těžce dopadl zejména pocit izolace, a proto při úvahách o výukových konceptech nesmíme zapomínat ani na sociální a afektivní stránku edukace. Je na nás, abychom do budoucna čelili těmto výzvám, ať už z jakékoliv profesní pozice. Držme si proto pěsti.

Iva Červenková

PLENÁRNÍ REFERÁTY

Péter Bagoly-Simó

Knowledge matters! Reflections on the role of knowledge in standard-based and competencies-oriented formal education

Bruce Allen Knight

Diversity to support students' engagement in learning

Zuzana Sikorová

Jak mohou výukové materiály podporovat učení žáků: využití konceptu scaffoldingu ve výzkumu a evaluaci

Sekce 1

TEORIE A METODA V PEDAGOGICE

Marcela Fojtíková Roubalová

Rozvíjení charakteru dětí do 6 let v moderních pedagogických přístupech

Helena Hejlová, Veronika Bačová

Pojetí kvalitativního šetření společného vzdělávání v MŠ

František Tůma

Metodologické aspekty multimodální konverzační analýzy a její relevance pro výzkum interakce ve třídě

Hana Voňková, Ondřej Papajoanu

Možnosti využití overclaiming technique v pedagogickém výzkumu: aplikace pro oblast znalosti jazyků

Sekce 2

VYCHOVÁVANÝ A VZDĚLÁVANÝ JEDINEC

Karla Brücknerová

Význam vzájemného učení mezi kombinovanými studenty pro setrvání ve vysokoškolském studiu

Tomáš Čech, Simona Dobešová Cakirpaloglu, Markéta Maléřová, Adriana Pavlikovská

Hodnocení klimatu třídy žáky ZŠ ve vazbě na možnost (ne)využívání mobilních telefonů ve škole

Dominik Dvořák, Jaroslava Simonová, Jan Vyhnálek

Dny po rozhodnutí: Přejít adolescentů do různých typů středních škol

Tereza Hannemann

Jaké znalosti z oblasti ICT nám pomáhají nebýt pouhými uživateli? Zaměřeno na dospělé s nízkým vzděláním

Petr Hlaďo, Lenka Hloušková, Bohumíra Lazarová

Proměny kariérové adaptability u absolventů po ukončení středního odborného vzdělávání

**Petr Novotný, Libor Juhaňák, Milada Rabušicová, Dana Knotová,
Karla Brücknerová**

Netradiční studenti: Role angažovanosti ve studiu

Katarína Rozvadská

Biografická práce netradičních studentů vracejících se na univerzitu po předchozí neúspěšné univerzitní zkušenosti

Petra Trávníčková

Dítě jako aktér v přírodovědném vzdělávání

Sekce 3

UČITELÉ A JINÍ PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI

Iva Červenková, Zuzana Sikorová, Marek Václavík

Činnosti s učebnicí a dalšími edukačními zdroji ve výuce žáků 2. stupně základních škol

Klára Holíková

Vztah školy a YouTube z pohledu tvůrců vzdělávacích videí

Bohdana Janečková, Jana Poláchová Vašátková

Neformální rozhovory mezi učiteli středních odborných škol

Miroslav Jurčík

Profesní identita učitele: determinanty a transformace perspektivou kvalitativního výzkumu

Jiří Mareš

Nové pohledy na profesní autonomii učitelů a jejich pedagogickou odpovědnost

Stanislav Michek

Evaluace v práci ředitelů škol – přehledová studie

Barbora Nekardová

Pedagogický rozvoj vysokoškolských učitelů

Milena Ůbrink Hobzová

Lektoři pracující s dospělými migranty v České republice a ve Švédsku – jejich vyrovnávání se se stresem v práci a pohled na další vzdělávání

Jana Obrovská, Kateřina Vlčková, Petr Svojanovský

Práce studentů učitelství s žákovskou diverzitou

Katarína Slezáková, Lenka Kissová

Je to „jen“ asistentka: Dobrá praxe a spolupráce s asistenty/kami pedagoga v inkluzivním vzdělávání z pohledu praktiků v České republice

Irena Smetáčková

Učitelské kolegiální sdílení – pohled vedení škol

Vladimíra Spilková, Barbora Zavadilová

Vliv inovativního vzdělávacího programu Učitel naživo na rozvoj klíčových profesních kompetencí studentů učitelství – výsledky evaluačního výzkumu

Michaela Spurná, Petr Knecht, Hana Svobodová

Pojetí geografie u studentů učitelství zeměpisu v ČR: Výsledky shlukové analýzy

Jana Stará, Radka Wildová, Šárka Popelková

Vstup absolventů učitelství 1. stupně ZŠ do praxe

Jaroslava Ševčíková, Jitka Plischke, Danping Peng

Profesní přesvědčení začínajících učitelů a podpora sebeučení

Vít Šťastný, Martin Chvál, Eliška Walterová

Fenomén „teacher moonlighting“ a role soukromého doučování

Blanka Vaculík Pravdová

Kompetenční rámec provázejícího učitele: od žité zkušenosti k evaluačnímu nástroji

Václav Vydra

Zdroje autority u začínajících učitelů

Sekce 4

**CÍLE A OBSAH VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ
NEJEN Z POHLEDU OBOROVÝCH DIDAKTIK**

Michaela Dvořáková, Dominik Dvořák

Kurikulární reforma v normalizačním Československu: popření, nebo naplnění myšlenek „zlatých šedesátých“?

Jana Kratochvílová, Kateřina Lojdová, Kateřina Vlčková

Jak je žákovská diverzita ukotvena v kurikulu pedagogických disciplín učitelského vzdělávání?

Anežka Kuzmičová, Markéta Supa, Jana Segi Lukavská, Filip Novák

Vtělený prožitek četby a mediální recepce u žáků prvního stupně

Pavčina Mazáčová

Vzdělávací prostředí knihovny v podpoře rozvoje gramotností a kompetencí žáků: evaluační výzkum spolupráce učitelů a učících knihovníků

Eva Skopečková

Otázka nového pojetí úlohy překladu a mateřského jazyka ve výuce anglického jazyka: aktualizovaná podoba SERR pro jazyky vs. kurikulární dokumenty v České republice

Hana Svobodová, Darina Mísařová, Radek Durna

Integrace GIS do výuky na základních školách – teorie a praxe

Vojtěch Žák, Petr Kolář

Co nám významní vědci chtějí říct ke vzdělávání v jejich oboru – případ fyziků a fyziky

Sekce 5

PROCESY A VÝSLEDKY VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

Irena Bartáková

Predikční validita státní maturity a přijímacích zkoušek na PedF UK

Tereza Češková

Příležitosti k rozvíjení kompetence k řešení problémů ve výuce na 1. stupni (na příkladu přírodovědného učiva)

Tomáš Janík, Petr Najvar, Tereza Češková

Vyprazdňování obsahu: didaktické formalismy ve výuce

Lukáš Kolek, Vít Šisler, Patrícia Martinková, Cyril Brom

Videohry a jejich vliv na postoje hráčů k zobrazované historii: Dlouhodobá empirická studie

Marie Komorná, Kateřina Hádková

Narativní texty českých neslyšících žáků

Tomáš Lintner

Čo ovplyvňuje tvorbu rovesníckych vzťahov? Analýza sociálnych sietí v triedach českých základných škôl

Barbora Loudová Stralczynská, Jana Uhlířová, Petra Ristić, Philip Selbie

Formativní hodnocení v předškolním vzdělávání v kontextu evropských zemí

Martin Majcík

Diferenciace učitele v přístupu k chybám vybraných skupin žáků

Lukáš Rokos

Analýza učitelovy písemné zpětné vazby jako nástroje formativního hodnocení při badatelské úloze z přírodopisu

Jana Straková, Petr Soukup, Jaroslava Simonová

Faktory ovlivňující výsledky žáků středoškolských programů. Vliv kultury akademické marnosti a akademického optimismu

Silvie Svobodová

Konativní dimenze environmentální gramotnosti žáků úrovně ISCED 2 na Slovensku

Klára Šedřová

Je dialogické vyučování trvale udržitelné? Případová studie

Vít Šťastný

Stínové vzdělávání v kontextu časně diferenciacce

Tereza Vengřinová

Akademická a sociální integrace studentů do studia na vysoké škole

Sekce 6

**TEORIE A PRAXE FUNGOVÁNÍ VÝCHOVNÝCH
A VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ**

Miroslav Janík

„Takže jsme to spíš nechali tak, že si povídají, pokud není samozřejmě vyučování“: Utváření jazykového režimu na mnohojazyčných školách

Kateřina Lojdrová, Lucie Škarková, Jan Nehyba

„Jsem ředitel/ka soukromé alternativní školy“

**Petr Novotný, Katarína Rozvadská, Lenka Hloušková, Klára Záleská,
Miroslava Dvořáková, Claudia Schuchart, Tereza Vengřinová,
Václav Vydra**

Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek

**Jan Pícek, Petr Urbánek, Andrea Rozkovcová, Helena Picková,
Jitka Jursová, Jitka Novotová**

Stabilita a proměny klimatu učitelských sborů ZŠ: výsledky opakovaného šetření

Daniel Pražák, Dominik Dvořák

Sítě inovativních škol v České republice

Andrea Rozkovcová, Jitka Jursová, Helena Picková

Nálezy základního výzkumu sociálního klimatu učitelských sborů a jejich využití pro praxi základních a středních škol

Radka Smith Slámová

Rodičovská volba tříd se zaměřením při vstupu dítěte do primárního vzdělávání v České republice

Michal Šimáně, Lenka Kamanová

Nerovnost ve vzdělávání a její projevy na středních odborných školách v socialistickém Československu

**Petr Urbánek, Jan Pícek, Andrea Rozkovcová, Jitka Novotová,
Helena Picková**

Výzkum klimatu a fluktuace v učitelských sborech ZŠ: možnosti smíšené metodologie

Sekce 7

PODPORA UČENÍ ŽÁKŮ A STUDENTŮ: TEORIE A PRAXE

Veronika Bačová

Klíčové problémy začínajícího učitele v praxi společného vzdělávání a jejich řešení

Nicol Dostálová

Čtení a oční pohyby u žáků s dyslexií

Petra Horská, Jana Stará

Výuka vlastivědy perspektivou studentů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na PedF UK

Jan Nehyba, Michal Štefánik, Jana Kratochvílová

Automatická detekce reflektivního psaní u studentů učitelství

Lukáš Plch

Simulace jako výuková metoda z pohledu studentů lékařských oborů

Bohdana Richterová

Podpora rozvoje sociálních a osobnostních kompetencí studentů prostřednictvím akčního výzkumu

Jan Slavík, Pavel Mentlík, Jiří Kohout

Nový přístup ke zjišťování vztahu mezi charakteristikami učebního prostředí a mentálními schémata žáků

Klára Záleská

Možnosti podpory výuky dětí cizinců optikou českých a norských učitelů

Sekce 8

POSTEROVÁ SEKCE

Tereza Benešová, Josef Kunderát

Využití edukačních rolových her v matematice

Cyril Brom, Anna Drobná, Tereza Hannemann

Informatické prekoncepty žáků 1. stupně: Předběžné poznatky z pilotní studie

Eva Bumbálková, Radomíra Bednářová

Změny ve výuce angličtiny po zavedení počítačového testování jazyků dle STANAG 6001 z pohledu učitele

Simona Dobešová Cakirpaloglu, Tomáš Čech, Alena Knotková

Životní spokojenost a výskyt syndromu vyhoření u učitelů

Lenka Ďulíková

Sdílení asistentů pedagoga jako důsledek legislativních změn

Ondřej Javora, Tereza Tetourová, Tereza Hannemann,

Filip Děchtěrenko, Kristina Volná, Cyril Brom

Vliv vizuálních aspektů výukových počítačových her na motivaci a učení žáků 1. vzdělávacího stupně

Silvie Rita Kučerová, Petr Meyer, Dominik Dvořák, Kristýna

Rybová, Zdeněk Svoboda, Jan Šmíd, Ladislav Zilcher

Identifikace žádaných škol na venkově s využitím administrativních dat

Petr Meyer

Názory vybraných aktérů k systému spádových obvodů základních škol v Česku

Gabriela Mynářová, Aleš Bednárek, Marek Václavík

Způsoby a účely užívání výukových zdrojů žáky 2. stupně základních škol

Jakub Pivarč

Učiteli ZŠ vnímaná připravenost, podpora a zdatnost na inkluzivní vzdělávání

Zuzana Prokopová, Jana Jamrichová, Miroslava Bartoňová,

Vanda Hájková

Výuka mandů u jedinců s poruchou autistického spektra – přehledová studie

Alžběta Rajsiglová, Eva Sedláková

Kultura školy a její vliv na pojetí Etické výchovy ve výuce na základní škole v České republice

Nikola Adelaida Řandová

Dilemata chápání pojmu porucha chování u žáků v procesu inkluzivního vzdělávání na základních školách

Eva Sedláková, Alžběta Rajsiglová

Forma studia jako možný předpoklad akademické úspěšnosti

Vít Šťastný

Přípravné kurzy víceletých gymnázií jako „školní“ stínové vzdělávání

Tereza Tetourová, Ondřej Javora, Hana Sotáková, Cyril Brom

Interaktivní multimediální materiály cílené na rozvoj sociálních dovedností pro děti s poruchami autistického spektra

Dana Vicherková, Markéta Šenkeříková, Denisa Lichá

Vybrané faktory ovlivňující úroveň čtenářské gramotnosti žáků středních odborných škol technických v Moravskoslezském kraji České republiky

Lenka Zemanová, Jana Krátká

Možnosti inovace učení na základní škole s využitím moderních technologií.
Inspirace z období karantény v době pandemie koronavirem Covid-19

PLENÁRNÍ REFERÁTY

Péter Bagoly-Simó: Knowledge matters! Reflections on the role of knowledge in standard-based and competencies-oriented formal education

Bruce Allen Knight: Diversity to support students' engagement in learning

Zuzana Sikorová: Jak mohou výukové materiály podporovat učení žáků: využití konceptu scaffoldingu ve výzkumu a evaluaci

KNOWLEDGE MATTERS!

REFLECTIONS ON THE ROLE OF KNOWLEDGE IN STANDARD-BASED AND COMPETENCIES- -ORIENTED FORMAL EDUCATION

Péter Bagoly-Simó

(Prof. Dr. rer. nat. habil., Humboldt-Universität zu Berlin, Německo)

Keywords: *knowledge, social realism, competencies, subject education*

Abstract

Knowledge in formal education experienced a series of changes over the last decades. Scholarly work produced both within disciplinary boundaries and in trans- and interdisciplinary settings led to a decreased half-time of new knowledge (Wolff, 2008; Becker-Mrotzek et al., 2013). Also, novel formats of knowledge production, storage, distribution, and consumption (Alkemeyer et al., 2015) challenged traditional methods of dealing with academic knowledge. Furthermore, access to knowledge also experienced several alterations leading to better access to freely available knowledge and an increased challenge revolving around identifying the adequate sources of information in light of increasing fake news. Parallel to these developments, formal education subjected the knowledge, traditionally taught in school subjects, to various alterations. Particularly large-scale assessment studies, such as PISA, triggered reforms leading to curricular architectures that emphasize procedural knowledge nested in generic competencies at the expense of deep knowledge rooted in disciplinary settings. Such reforms carried out under the label of standard-based and competence-oriented education resting on (moderate) constructivist principles resulted in an erosion of subject-specific and deep knowledge inducing a progressive de-disciplinarization of school subjects. This presentation examines the process of de-disciplinarization using two perspectives. On the one hand, it rests on recent work on curricula from the sociology of education (Young & Muller, 2010; Muller & Young, 2019, Morgan et al., 2019) dedicated to the role of powerful knowledge in schools. On the other hand, it looks into the history of education and uses concepts established to think about knowledge in disciplinary settings against the background of their development in time (Reh & Pieper, 2018; Janík et al., 2019). Thereby, Geography serves as an example

to compare lower secondary curricula of international selection (Bagoly-Simó, 2020). The examination of cross-curricular objectives focusses on Education for Sustainable Development (ESD), the en vogue contemporary good cause (Marsden, 1997) infiltrating the curricula.

References

- Alkemeyer, T., Kalthoff, H. & Rieger-Ladich, M. (Eds.) (2015). *Bildungspraxis Körper – Räume – Objekte*. Weilerswist: Velbrück.
- Bagoly-Simó, P. (2020). El conocimiento geográfico en los tiempos de la educación basada en competencias. Retos de las perspectivas teóricas provenientes de la sociología de la educación y de la didáctica de la geografía. *Didáctica Geográfica* (accepted).
- Becker-Mrotzek, M., Kalthoff, H. & Rieger-Ladich, M. (Eds.) (2013). *Sprache im Fach. Sprache und fachliches Lernen*. Münster: Waxmann.
- Janík, T., Slavík, J., Najvar, P. & Janíková, M. (2019). Shedding the Content: Semantics of Teaching Burdened by Didactic Formalism. *Journal of Curriculum Studies*, 51(2), 185–201.
- Marsden, B. (1997). On Taking the Geography Out of Geography Education. Some Historical Pointers. *Geography*, 82(3), 241–252.
- Morgan, J., Hordern J. & Hoadley, U. (2019). On the Politics and Ambition of the ‘Turn’: Unpacking the Relations between Future 1 and Future 3. *Curriculum Journal*, 30(2), 105–124.
- Muller, J., & Young, M. (2019). Knowledge, Power and Powerful Knowledge Revisited. *Curriculum Journal*, 30(2), 196–214.
- Reh, S. & Pieper, I. (2018). Die Fachlichkeit des Schulfaches. Überlegungen zum Deutschunterricht und seiner Geschichte zwischen Disziplinen und allgemeinen Bildungsansprüchen. In M. Martens, K. Rabenstein, K. Bräu, M. Fetzer, H. Gresch, I. Hardy & C. Schelle (Eds.), *Konstruktionen von Fachlichkeit. Ansätze, Erträge und Diskussionen in der empirischen Unterrichtsforschung* (pp. 21–41). Bad Heilbrunn: Julius Klinkhardt.
- Wolff, C. (2008). Die Halbwertszeit der Wissenszwerge. Anmerkungen zu einigen „Mythen“ der Wissensgesellschaft. In A. Geisenhanslüke (Ed.), *Ignoranz. Nichtwissen, Vergessen und Missverstehen in Prozessen kultureller Transformation* (pp. 202–228). Bielefeld: transcript.
- Young, M. & Muller, J. (2010). Three Educational Scenarios for the Future: Lessons from the Sociology of Knowledge. *European Journal of Education*, 45(1), 11–27.

Přednášející

Prof. P. Bagoly-Simó je výzkumníkem v oblasti kurikula a teorie učebnic. Specializuje se také na mezinárodní srovnávací studie edukačních zdrojů zejm. v oboru geografie, podílí se na koncepci strategií vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Je členem představenstva asociace IARTEM a působí i v dalších vědeckých organizacích, jako např. NZSA (New Zealand Studies Association), LASA (Latin American Studies Association) či Internationale Gesellschaft für historische und systematische Schulbuchforschung. V oblasti podpory žákova učení se věnuje problematice scaffoldingu.

DIVERSITY TO SUPPORT STUDENTS' ENGAGEMENT IN LEARNING

Bruce Allen Knight

*(Professor of Education, PhD, MEd(SpEd), BEd, DipTeach,
FIARLD, Central Queensland University, Australia)*

Keywords: *teaching and learning, engagement in learning*

Abstract

This keynote philosophical presentation will define and discuss the different factors that make up engagement that forms the foundation of learning. The scene will be set by firstly presenting the role, purpose and relevance of education systems and the importance of student engagement in learning. Engagement will be conceptualized as a multidimensional construct comprising differing communal and psychological paradigms and processes.

Empirical studies will be used to generate research-based practices that enhance student engagement in learning. Generic guidelines will be developed as conference participants reflect on what engagement means in their teaching, how their own students currently engage in studies and how they would like students to engage in their courses.

Přednášející

Prof. B. A. Knight vědecky publikuje v oborech pedagogická psychologie a speciální pedagogika. Dlouhodobě se zabývá teorií vyučování a učení, edukačními médii, vysokoškolskou pedagogikou a výukovými potřebami žáků smyslově i kulturně znevýhodněnými. Na Central Queensland University je zástupcem vedoucího vědeckého Centra pro regionální rozvoj učení LEAP (Centre for Regional Advancement of Learning, Equity, Access & Participation), které provádí aplikovaný výzkum v oblasti rovnosti vzdělání, vytváření příležitostí k zaměstnání lidí různého sociálního prostředí a podpory zdravé komunity. Je také australským koordinátorem programu Strategií pro efektivní učení a myšlení SPELT.

JAK MOHOU VÝUKOVÉ MATERIÁLY PODPOROVAT UČENÍ ŽÁKŮ: VYUŽITÍ KONCEPTU SCAFFOLDINGU VE VÝZKUMU A EVALUACI

HOW TEACHING AND LEARNING MATERIALS CAN SUPPORT
STUDENTS' LEARNING: USE OF THE 'SCAFFOLDING'
CONCEPT FOR RESEARCH AND EVALUATION

Zuzana Sikorová

(doc. PhDr., Ph.D., Ostravská univerzita, Česká republika)

Klíčová slova: *scaffolding, scaffoldingové strategie, výukové materiály, kvalita výukových materiálů*

Key words: *scaffolding, scaffolding strategies, teaching and learning materials, quality of teaching and learning resources*

Abstrakt

Hlavním cílem příspěvku je představit možnosti, jak lze využít koncept scaffoldingu, označující specifický typ podpory učení žáků, ve výzkumu a evaluaci tištěných i digitálních výukových materiálů. Změny v oblasti užívání výukových materiálů a masivní vstup digitálních materiálů na scénu ještě více zdůraznily potřebu zkoumat a posuzovat kvalitu těchto edukačních médií. Konkrétně se příspěvek zaměřuje na následující cíle: (1) identifikovat klíčové změny, ke kterým dochází v užívání výukových materiálů v současnosti, (2) diskutovat problémy, které souvisejí s teoretickým ukotvením pojmu scaffolding i s jeho aplikací při výzkumu výukových materiálů, (3) nastínit rámec pro analýzu scaffoldingových strategií ve výukových materiálech a (4) shrnout přínos a navrhnout možná řešení problémů s aplikací scaffoldingu na oblast výzkumu výukových materiálů.

První část příspěvku identifikuje základní změny, ke kterým dochází v oblasti výukových materiálů a jejich užívání v současnosti, představuje posun v tematickém těžišti výzkumu výukových materiálů a zdůvodňuje, proč je vhodné věnovat pozornost konceptu scaffoldingu v souvislosti s posuzováním kvality výukových materiálů a jejich výzkumem. Pro materiály používané v současné době ve výuce jsou typické některé charakteristiky jako

obrovská různorodost, transmedialita, hybridizace a remixování. Tyto změny ještě více přispěly k posunu těžiště výzkumu výukových materiálů směrem od obsahových analýz ke zkoumání vlivu materiálů na procesy a výstupy učení žáků. K výzkumu toho, jak výukové materiály přispívají ke zprostředkování učení žáků, lze přistoupit různě, jednou z produktivních možností se jeví zkoumat materiály jako artefakty zprostředkující podporu učení žáků, s oporou o koncept scaffoldingu (Horsley & Walker, 2005; Reiser & Tabak, 2014 aj.). Přijímáme základní tezi, že kvalitní výukové materiály podporují učení žáků.

Ve druhé části je představen scaffolding jako jeden z fundamentálních konceptů současných věd o učení. Je zde popsán původ pojmu v práci Wooda, Brunera a Rossové (1976), jeho zakotvení v sociokulturních teoriích a souvislost s učením Vygotského, zejména se zónou perspektivního vývoje (Gibbons, 2015), a nastíněn vývoj jeho pojetí od využití při zkoumání informálního učení „jeden na jednoho“ až po rozšíření významu pojmu na jakýkoliv typ podpory žáka při učení a podporu zprostředkovanou moderními technologiemi (např. Davis & Miyake, 2004).

Třetí část se zaměřuje na poznatky, které dosud přinesl výzkum využívající koncept scaffoldingu při analýze a hodnocení výukových materiálů a při činnostech s nimi ve výuce. Zároveň je představen design scaffoldingu ve výukových materiálech (Belland, 2017 aj.) a rámec pro výzkum scaffoldingových strategií ve vztahu k výukovým materiálům založený na typech, záměrech a prostředcích scaffoldingu (Sikorová, 2016). Jsou také prezentovány příklady výsledků výzkumů scaffoldingových strategií v současných českých učebnicích.

V závěru se příspěvek pokouší shrnout, v čem spočívá hlavní přínos aplikace scaffoldingu v oblasti výzkumu výukových materiálů, jaké problémy je nutné řešit a jaká jsou možná řešení těchto problémů. Jako perspektivní se jeví zejména orientovat se na výzkum kultury a praxe škol v souvislosti s užíváním materiálů (např. Bruillard, 2011), hlouběji propracovat východiska související se sociokulturní teorií aktivity (Daniels, Edwards, Engeström et al, 2010) a prověřit možnosti aplikace teorie dokumentace a dokumentačního přístupu k didaktice (Pepin, Gueudet & Trouche, 2017).

Plenární referát prezentuje dílčí výsledky výzkumného projektu Program institucionálního rozvoje OU IRP 201823 „Edukační média“ a projektu SGS03/PdF/20 „Tištěné a digitální zdroje v procesu učení žáků 2. stupně základních škol“.

Souhrn příspěvku v AJ

The main aim of the keynote presentation is to point out the possibilities of the use of the ‘scaffolding’ concept in the research and evaluation of teaching and learning materials, both printed and digital. Recent changes in the use of teaching and learning materials lead to the demand – even more important, presently – to examine and evaluate the quality of the educational media. Specifically, the presentation aims to (1) identify the key changes in the use of teaching and learning materials, currently, (2) discuss the challenges related to the theoretical anchoring of the ‘scaffolding’ concept and its application in the research on teaching and learning materials, (3) outline the framework for analysis of scaffolding strategies in materials, and (4) sum up the benefits and challenges of the application of scaffolding in the research on teaching and learning materials. In the end, possible solutions of the problems are suggested, like focus on the research on school culture and practices of using the materials (e.g. Bruillard, 2011), the application of the sociocultural theory of activity (e.g. Daniels, Edwards, Engeström et al, 2010) and the development of the documentation theory and documentation approach to didactics (Pepin, Gueudet & Trouche, 2017).

Bibliografie

- Belland, B. R. (2017). *Instructional Scaffolding in STEM Education: Strategies and Efficacy Evidence*. New York: Springer.
- Bruillard, É. (2011). *Current Textbook Research in France: an Overview*. Kenote presentation at International Textbook Symposium, ITS 2011, Apr 28, 2011, Seoul, Korea.
- Daniels, H., Edwards, A., Engeström, Y., Gallagher, T., & Ludvigsen, S. (2010). *Activity Theory in Practice. Promoting learning across boundaries and agencies*. London: Routledge.
- Davis, E., & Miyake, N. (2004). Explorations of scaffolding in complex classroom systems. *The Journal of the Learning Sciences*, 13(3), 265–272.
- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching English Language Learners in the Mainstream Classroom. Second Edition*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Horsley, M., & Walker, R. (2005). Textbook Pedagogy: A Sociocultural Analysis. In M. Horsley, S. Knudsen, & S. Selander (Eds.), *‘Has Past Passed?’ Textbooks and Educational Media for the 21st Century* (pp. 47–69). Stockholm: Stockholm Institute of Education Press.

- Pepin, B., Gueudet, G., & Trouche, L. (2017). Refining teacher design capacity: Mathematics teachers' interactions with digital curriculum resources. *ZDM: Mathematics Education*, 49(5), 799–812.
- Reiser, B. J., & Tabak, I. (2014). Scaffolding. In R. K. Sawyer (Ed.), *The Cambridge handbook of the learning sciences* (pp. 44–62). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sikorová, Z. (2016). *Možnosti využití konceptu „scaffolding“ při zkoumání podpory učení žáků založeném na práci s výukovými materiály*. Plenární referát na konferenci ČPdS „Perspektivy výchovy a vzdělávání v podmínkách současného světa“, březen 2016. Ostrava: ČPdS a PdF OU.
- Wood, D., Bruner, J., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problém-solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17, 89–100.

Přednášející

Doc. Zuzana Sikorová je vedoucí Centra pedagogického výzkumu PdF OU. Odborně se věnuje především problematice edukačních médií a možnostem podpory žáků zprostředkované učebnicemi a digitálními zdroji. Jejími dalšími oblastmi výzkumu jsou např. kurikulum, vysokoškolská pedagogika nebo srovnávací pedagogika. Je viceprezidentkou celosvětové vědecké asociace IARTEM (Association for Research on Textbooks and Educational Media).

Sekce 1

TEORIE A METODA V PEDAGOGICE

ROZVÍJENÍ CHARAKTERU DĚTÍ DO 6 LET V MODERNÍCH PEDAGOGICKÝCH PŘÍSTUPECH

DEVELOPING THE CHARACTER OF CHILDREN 0-6
YEARS IN MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES

Marcela Fojtíková Roubalová

Klíčová slova: *aktuální pedagogické přístupy, rozvoj charakteru dítěte, kvalitativní výzkum*

Keywords: *current pedagogical approaches, child character development, qualitative research*

Cíle v ČJ

Hlavní cíl příspěvku spočívá v analýze aktuálních pedagogických přístupů k dětem do 6 let, kdy se na příkladu několika alternativních pedagogických teorií snaží poukázat na různé způsoby, jak lze přistupovat k rozvíjení charakteru dětí dané věkové kategorie. Rozvoj charakteru dětí je vymezen několika oblastmi, na které bude analýza primárně zaměřena (sociální rozvoj, motivace a systém trestů a odměn, a práce s chybou). Dílčím cílem je zmapovat dostupnou literaturu zabývající se teorií a praxí těchto pedagogických přístupů.

Teoretická východiska v ČJ

V letech 2018–2019 proběhlo výzkumné šetření, jehož cílem bylo zjistit, které pedagogické přístupy jsou aktuálně u rodičů dětí do šesti let využívány a jsou pro ně nejzajímavější. Toto šetření ukázalo, že v současné době rodiče oslovuje osm pedagogických přístupů, se kterými je možné se v našem prostředí setkat. Z šetření také vyplynulo, že prezentace těchto přístupů v našem prostředí a jejich naplňování se více či méně odklání od původní filozofie autorů těchto přístupů. V předkládaném příspěvku je toto šetření dále rozpracováno a zaměřuje se na oblast rozvoje charakteru dětí do 6 let srovnáním v u nás dostupné literatuře a dalších publikacích autorů vybraných koncepcí. Jedná se o tyto pedagogické přístupy: Montessori pedagogika, Respektující výchova, Výchova láskou, Kontaktní rodičovství, Efektivní rodičovství, Uvolněné rodičovství, Důsledná výchova a Výchova nevyčovou.

Metodologie v ČJ

(1) Kvalitativní analýza textů k vybraným pedagogickým přístupům, které vzešly z výzkumného šetření. (2) Analýza další literatury pojednávající o zvolených přístupech se zaměřením na vybraná kritéria směřující k rozvoji charakteru dětí do 6 let.

Závěry v ČJ

Ze současných pedagogických přístupů v našem prostředí je většina zaměřena právě na všestranný rozvoj osobnosti, ovšem způsoby, jakými zvoleného cíle dosahuje, se liší zejména v těchto oblastech: sociální rozvoj, motivace a systém trestů a odměn a práce s chybou. Např. jeden ze zkoumaných přístupů je v podstatě kompilací některých jiných přístupů a neexistuje k němu relevantní literatura ani jiné tištěné zdroje. Co se týče dostupné literatury v českém prostředí, zpravidla jsou dostupné knihy, které vedou rodiče pouze k metodě a tomu, „jak“ s dětmi pracovat méně, než k tomu „proč“.

Souhrn příspěvku v AJ

Currently, when raising their children, parents can choose from a wide range of pedagogical approaches. The common denominator of these approaches is the versatile and harmonious development of the individual. This paper deals with an essential component of a child's development, namely the development of the children under the age of six years. The paper also explores how this is presented in the current literature available, mainly in the Czech language.

The starting point used in this article is a survey from 2018 which showed 8 pedagogical approaches that were the most common. The development of the character of children under the age of 6 years is illustrated by five key components: social development, motivation and a system of punishments and rewards and work with error. The partial aim of the paper is also to give an overview of the literature available which focuses on the theory and practice of these pedagogical approaches.

Bibliografie

- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. (2016). 4., přeprac. a rozš. vydání. Praha: Portál.
- Montessori, M. (2009). *The Montessori method: scientific pedagogy as applied to child education in "The children's houses" with additions and revisions by the author*. Massachusetts, MA: Linnaean Press.

Solomon, J., & George, C. (Ed.). (2011). *Disorganized attachment and caregiving*. New York, N.Y.: Guilford Press.

POJETÍ KVALITATIVNÍHO ŠETŘENÍ SPOLEČNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ

CONCEPT OF A QUALITATIVE RESEARCH OF INCLUSIVE EDUCATION AT KINDERGARDENS

Helena Hejlová, Veronika Bačová

Klíčová slova: *kvalitativní výzkum, předškolní vzdělávání, společné vzdělávání, metoda rozhovoru*

Keywords: *qualitative research, pre-school education, inclusive education, interview*

Cíle v ČJ

(1) Představit pojetí kvalitativní linie v rámci smíšeného výzkumu, který monitoruje reakce škol na zavedení společného vzdělávání, se zaměřením na mateřské školy. (2) Pojednat metodologii šetření komplexních sociálních jevů ve vzdělávání především předškolních dětí v uvedeném kontextu. (3) Posoudit na základě zjištěných dat specifičnost šetření pedagogických procesů ve společném vzdělávání v MŠ v porovnání se šetřením na ZŠ.

Teoretická východiska v ČJ

Výzkum je realizován v rámci sledování inkluzivních procesů ve vzdělávání pod operačním programem APIV A (pod záštitou NPI ČR). Představované šetření na MŠ je doprovodné k šetření na ZŠ, které se soustředí na procesy společného vzdělávání z pohledu učitelů a vedení školy. Výchozí otázkou je, s jakými zkušenostmi ze života v různorodé třídě se mohou děti setkat v MŠ a přinášet je následně do ZŠ. Klíčovými tezemi pro monitoring jak v základní, tak i v mateřské škole je (1) idea společného vzdělávání všech dětí a žáků s přihlédnutím ke specifice každého vzdělávacího stupně; (2) práce s heterogenní skupinou ve smyslu různorodosti podmínek k učení a rozvoji u jednotlivců; (3) spolupráce učitelů a dalších profesí ve třídě nebo skupině dětí.

Metodologie v ČJ

Induktivní, kvalitativní poloha monitoringu procesů ve společném vzdělávání realizovaná souběžně na ZŠ. Klíčová otázka pro MŠ „V čem je situace na MŠ společná se situací na ZŠ a v čem je specifická za použití shodného, resp. variantního výzkumného nástroje?“. Výzkumné nástroje: (1) Polostrukturovaný rozhovor s vedením MŠ, s pedagogy a asistenty pedagoga. Témata rozhovoru: pedagogické procesy, podmínky pro společné vzdělávání, vize v souvislosti s vlastní MŠ. (2) Ověření důležitosti tezí typických pro inkluzi na ZŠ pro MŠ. Vzorek: dostupný výběr 8 MŠ. Analýza dat: analýza odpovědí pedagogů každé školy tvoří kazuistiku ve struktuře – východisková předchozí zkušenost, vize školy a její sdílení, učitelův přístup k procesům ve společném vzdělávání, podmínky příznivé, nepříznivé, vč. asistenta pedagoga.

Závěry v ČJ

Výpovědi pedagogů byly analyzovány ve dvou krocích. (1) Studie případu. (2) Vzorec uvažování školy o společném vzdělávání: reflexe zkušenosti se společným vzděláváním, reakce na přítomnost různorodých dětí, výsledný postoj. Z obsahového hlediska – posun ve směru k potřebě větší spolupráce s odborníky a rodinou. Orientace na osobnostně orientovaný model vede k potenciálně terapeutickým aktivitám, k péči o bezpečné klima a přirozenou socializaci dětí. Pedagogové zdůrazňují potřebu vysvětlovat dětem odlišnost činností s dětmi s SVP jen, pokud se zeptají.

Souhrn příspěvku v AJ

The concept of qualitative research of education and its conditions following the implementation of inclusive education in nursery schools derives from analogous research in basic schools. The basic question is what the situation in kindergartens has in common with the situation in basic schools and what is specific for them by using a matching or variant research tool, respectively. This tool is a semi-structured interview with kindergarten educators. The results are worked out in two analytical steps – the case study and the school's pattern of thinking about common education. From a content point of view, the research has shown a shift towards the need for greater cooperation with experts and family. The orientation of Czech kindergartens to a personality-oriented model leads to potentially therapeutic activities and the natural socialisation of children. Educators stress the need to explain to children the difference in activities with children only if they ask.

Bibliografie

- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, 65(2), 113-142.
- Tomková, A., & Hejlová, H. (2018). Pedagogické procesy v podmínkách společného vzdělávání a jejich výzkum. *Slavonic Pedagogic Studies Journal*, 7(2), 247-268. eISSN 1339-9055. ISSN 1339-8660. Odkaz na text v el. verzi: <http://www.pegasjournal.eu/issue-n2-vol.7-2018.html>

METODOLOGICKÉ ASPEKTY MULTIMODÁLNÍ KONVERZAČNÍ ANALÝZY A JEJÍ RELEVANCE PRO VÝZKUM INTERAKCE VE TŘÍDĚ

METHODOLOGICAL ASPECTS OF MULTIMODAL CONVERSATION ANALYSIS AND ITS RELEVANCE FOR RESEARCH IN CLASSROOM INTERACTION

František Tůma

Klíčová slova: *multimodalita, konverzační analýza, interakce ve třídě*

Keywords: *multimodality, conversation analysis, classroom interaction*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit multimodální konverzační analýzu a na vybraných ukázkách ilustrovat její relevanci pro výzkum interakce ve třídě. Konkrétně bude pozornost věnována problematice přepisu nahrávky (vč. představení různých transkripčních konvencí) a analýze, zejména pak roli vybraných jazykových, tělesných a materiálních prostředků v interakci. V prezentaci upozorním na specifika tohoto typu výzkumu interakce, zejména na sekvenčnost, situační povahu interakce a charakter poznatků, které může multimodální konverzační analýza přinést.

Teoretická východiska v ČJ

Výzkum v konverzační analýze (česky např. Tůma, 2017) vychází ze záznamů přirozeně probíhající interakce. V multimodální konverzační analýze vedle samotných jazykových prostředků hrají důležitou roli také prostředky tělesné (např. držení těla, pohyby rukou apod.) a materiální (např. učební materiál, tabule), jejichž používání mluvčí v interakci průběžně analyzují a svým jednáním dávají najevo své porozumění (Streeck, Goodwin, & LeBaron, 2011). V konverzační analýze existuje celá řada transkripčních konvencí pro zachycení multimodálních aspektů interakce (např. Sidnell & Stivers, 2013), z nichž k široce používaným patří ty, jež vyvinula Lorenza Mondada. Výstupem

analýzy je podrobný popis praktik, tj. postupů používaných mluvčími při realizaci konkrétního jednání.

Metodologie v ČJ

Teoretické a metodologické aspekty multimodální konverzační analýzy budu ilustrovat na vybraných analýzách dat pořízených v 18 vyučovacích hodinách anglického jazyka u pěti různých učitelů na pěti středních školách (projekt GAČR 18-02363S). Konkrétně na vybraných datových ukázkách předvedu použití transkripčních konvencí a analytický postup, jež staví na sekvenčnosti a na pohledu účastníků (tzv. next-turn proof procedure). Tím doložím sekvenční a situační povahu interakce a charakter konverzačněanalytických zjištění.

Závěry v ČJ

Na vybraných analýzách dat doložím specifika multimodální konverzační analýzy (transkripční konvence, analytické postupy, sekvenční a situační aspekty interakce, povaha zjištění a zobecnění) a tyto vztáhnou k existujícím přístupům uplatňovaným ve výzkumu interakce ve třídě. Z hlediska multimodální konverzační analýzy upozorním na problematičnost termínu „ne/verbální komunikace“, potřebu zohledňovat v analýze i relevantní tělesné a materiální prostředky, a také na potřebu chápat interakci jako komplexní souhrn postupů používaných mluvčími v konkrétních situacích.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of this paper is to discuss the nature of multimodal conversation-analytic research in the field of classroom interaction. On selected data extracts I will present the transcription conventions, the complex interplay of language, embodied and material resources that speakers employ in interaction as well as the sequential and situated nature of this type of research. I will also illustrate the nature of findings that this type of research may produce. The paper concludes by highlighting the import of multimodal conversation analysis in classroom interaction research.

Bibliografie

Sidnell, J., & Stivers, T. (Eds.). (2013). *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Blackwell Publishing.

- Streeck, J., Goodwin, C., & LeBaron, C. D. (Ed.). (2011). *Embodied interaction. Language and body in the material world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tůma, F. (2017). *Interakce ve výuce anglického jazyka na vysoké škole pohledem konverzační analýzy*. Brno: Masarykova univerzita.

MOŽNOSTI VYUŽITÍ OVERCLAIMING TECHNIQUE V PEDAGOGICKÉM VÝZKUMU: APLIKACE PRO OBLAST ZNALOSTI JAZYKŮ

POSSIBILITIES OF USING THE OVERCLAIMING
TECHNIQUE IN EDUCATIONAL RESEARCH:
AN APPLICATION FOR THE DOMAIN OF LANGUAGE KNOWLEDGE

Hana Voňková, Ondřej Papajoanu

Klíčová slova: *overclaiming technique, dotazník, sebehodnocení, pedagogický výzkum, znalost jazyků*

Keywords: *overclaiming technique, questionnaire, self-assessment, educational research, language knowledge*

Cíle v ČJ

Konferenční příspěvek si klade tyto cíle: 1. Představit inovativní metodologický přístup overclaiming technique a jeho základní principy. 2. Představit, k jakým účelům je tento přístup využíván v současném výzkumu. 3. Poskytnout přehled oblastí, ve kterých byl tento přístup dosavadně aplikován. 4. Prezentovat možnosti využití overclaiming technique v oblasti cizího jazyka za účelem porovnávání znalostí jazykově zaměřených a nezaměřených žáků.

Teoretická východiska v ČJ

Overclaiming technique je inovativní metodologický přístup, který byl původně navržen jako alternativní míra sociálně žádoucího odpovídání (social desirable responding, SDR) v dotazníkových šetřeních. Hlavní myšlenkou tohoto přístupu je, že respondenti hodnotí míru své obeznámenosti s řadou slov. Část z těchto slov jsou skutečné (existující) pojmy z určité oblasti (např. matematika, geografie, historie) a další částí (obvykle okolo 20 %) jsou neexistující slova. Tento přístup postupně našel ve výzkumu i další uplatnění, a to zejména v oblasti identifikace rozdílů v užívání škál mezi různými skupinami respondentů (především při porovnávání respondentů z různých

kultur) a následného očišťování dotazníkových dat o tyto rozdíly. Též došlo k postupnému rozšíření aplikací tohoto přístupu do mnoha oblastí, jako například znalostí z matematiky, osobních financí, psychologie, geografie, informačních a komunikačních technologií, či jazyka.

Metodologie v ČJ

Při aplikaci overclaiming technique hodnotí respondenti na škále svoji obeznámenost s řadou existujících a neexistujících slov. Odpovědi mohou být rozděleny do několika skupin, důležité jsou (a) zásahy (hits) – existující slovo označeno za známé, (b) plané poplachy (false alarms) – neexistující slovo označeno za známé. V rámci přístupu se pak pracuje zejména se čtyřmi indexy: proporce zásahů (proportion of hits, PH), proporce falešných poplachů (proportion of false alarms, PFA), tzv. index of accuracy ($IA = PH - PFA$) a tzv. index of exaggeration ($IE = (PH + PFA) / 2$).

Závěry v ČJ

Dosavadní výzkumy užívající přístup overclaiming technique ukázaly možnost zachycovat některé komponenty SDR a sloužit jako indikátor míry individuální nečestnosti, dále jako alternativní testový formát pro zjišťování znalostí studentů a jako indikátor rozdílů v užívání škál mezi různými skupinami respondentů při hodnocení vlastních znalostí. V rámci dosavadních výzkumů jazyků byla tato technika zatím aplikována pouze v oblasti mateřského jazyka. Náš výzkum ukazuje možnosti užití přístupu v oblasti cizího jazyka při porovnávání znalostí jazykově zaměřených a nezaměřených studentů.

Souhrn příspěvku v AJ

Overclaiming technique is an innovative methodological approach, originally proposed as an alternative measure of socially desirable responding. The basic idea is that respondents assess their familiarity with a set of items on a rating scale. Some of the items are actual (existing) concepts from a particular field of knowledge (e.g. history) and some of the items (about 20%) are non-existing words. In recent research, the approach has also been used as an indicator of individual dishonesty, alternative method of scholastic assessment, and an indicator of differences in scale usage among different groups of students. The approach has been used in a variety of domains such as mathematics, personal finance, geography and ICT. We overview the main findings of the current research on the overclaiming technique and present the possibilities of its use

in foreign language domain with the aim of comparing knowledge of language oriented and other students.

Bibliografie

- Paulhus, D. L., Harms, P. D., Bruce, M. N., & Lysy, D. C. (2003). The overclaiming technique: Measuring self-enhancement independent of ability. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 890-904.
- Vonkova, H., Papajoanu, O., & Stipek, J. (2018). Enhancing the cross-cultural comparability of self-reports using the overclaiming technique: An analysis of accuracy and exaggeration in 64 cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(8), 1247-1268.
- Ziegler, M., Kemper, C., & Rammstedt, B. (2013). The Vocabulary and Overclaiming Test (VOC-T). *Journal of Individual Differences*, 34(1), 32-40.

Sekce 2

VYCHOVÁVANÝ A VZDĚLÁVANÝ JEDINEC

VÝZNAM VZÁJEMNÉHO UČENÍ MEZI KOMBINOVANÝMI STUDENTY PRO SETRVÁNÍ VE VYSOKOŠKOLSKÉM STUDIU

IMPORTANCE OF PEER LEARNING AMONG MATURE STUDENTS
IN PREVENTING DROP OUT FROM HIGHER EDUCATION

Karla Brücknerová

Klíčová slova: *vzájemné učení, vysoké školství, informální učení, opuštění studia*
Keywords: *peer learning, higher education, informal learning, drop out*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je předložit analýzu dosud velmi málo prozkoumané, ale přesto velmi významné součásti vysokoškolského studia, a tou je vzájemné učení mezi studenty kombinovaného studia. V příspěvku ukáží, že vzájemné učení mnozí studenti vnímají jako klíčovou část svých studií, a jako takové plní mnoho funkcí. V příspěvku představím zejména na ty funkce, které hrají roli při setrvání studentů ve studiu. Jsou jimi korekce smyslnosti obsahů, praktická pomoc při zvládání úkolů a argumentace pro setrvání ve studiu.

Teoretická východiska v ČJ

Vzájemným učením mezi studenty (peer learning) rozumíme takové učební interakce (Novotný & Brücknerová, 2014), v nichž jsou klíčovým zdrojem učení samotní studenti. Protože vzájemné učení mezi studenty je považováno socio konstruktivistickými přístupy za velmi významnou část učení (Spilková, 2019), velká část literatury se věnuje tomu, jak vzájemné učení mezi studenty podpořit (Boud, Cohen, & Sampson, 2014). Vzájemné učení mezi studenty se však děje nejen v rámci aktivit podporovaných učiteli, ale i během zcela neformálních setkávání studentů, ať již tváří v tvář či on-line. Tato podoba vzájemného učení, kterou můžeme nazvat jako informální (Jamieson, 2009), je však velmi významná pro procesy odehrávající se ve vzdělávání formálním. Klíčovou roli vzájemné učení hraje mezi kombinovanými studenty, jež často vnímají prostředí vysoké

školy jako cizí, mají méně příležitostí ke vzájemné komunikaci a jež častěji pociťují velký tlak na úspěšné absolvování (Brücknerová & Rabušicová, 2019).

Metodologie v ČJ

Příspěvek vychází z analýzy 197 písemných narací (Kim, 2015) a šesti focus groups (Stewart & Shamdasani, 2014) realizovaných mezi studenty kombinovaných studií pedagogických oborů v letech 2018–2020. Zadání písemných narací bylo zaměřeno přímo na vzájemné učení mezi studenty. Focus groups, které jsou součástí sběru dat v širším projektu, pokrývaly celkovou zkušenost studentů s jejich kombinovaným studiem, přičemž počet respondentů se pohyboval mezi 5 a 12. Analýza dat pro potřeby tohoto příspěvku zahrnovala iniciální a selektivní kódování (Charmaz, 2006).

Závěry v ČJ

Příspěvek poukazuje na významnou roli vzájemného učení mezi studenty pro prevenci opouštění studia. Ukazuje, že funkce vzájemného učení spočívá ve třech klíčových oblastech: (1) v „překladech“ studijních obsahů a jejich případné korekci tak, aby osvojování obsahů (a s ním i setrvání ve studiu) bylo studenty vnímáno jako smysluplné, (2) v praktické pomoci s plněním studijních povinností, přičemž vzájemná podpora a setrvání ve studiu jsou často vnímány jako důležitější hodnota, než normy vysoké školy, (3) ve společném hledání a znovunalézání argumentů pro setrvání ve studiu.

Souhrn příspěvku v AJ

The contribution aims to analyze the under-researched part of higher education experience, peer learning (PL) among mature students. Based on qualitative analysis of 197 written narratives and six focus groups, we claim that peer learning functions in preventing drop out in three ways. PL helps to (1) reshape the contents of the study to keep the studying meaningful, (2) deal with study tasks, and (3) (re)inquire motives for studying.

Bibliografie

- Boud, D., Cohen, R., & Sampson, J. (2014). *Peer learning in higher education: Learning from and with each other*. Routledge.
- Brücknerová, K., & Rabušicová, M. (2019). Netradiční vysokoškolští studenti: charakteristiky a potenciál odloženého studia. *Studia paedagogica*, 24(1), 33-49.

Jamieson, P. (2009). The serious matter of informal learning. *Planning for higher education*, 37(2), 18.

HODNOCENÍ KLIMATU TŘÍDY ŽÁKY ZŠ VE VAZBĚ NA MOŽNOST (NE)VYUŽÍVÁNÍ MOBILNÍCH TELEFONŮ VE ŠKOLE

CLASS CLIMATE EVALUATION OF ELEMENTARY SCHOOL PUPILS
IN RELATION TO THE POSSIBILITY OF (NOT) USING
MOBILE PHONES IN SCHOOL

**Tomáš Čech, Simona Dobešová Cakirpaloglu, Markéta Maléřová,
Adriana Pavlikovská**

Klíčová slova: *sociální komunikace, mobilní telefon, třídní klima, žák mladšího školního věku*

Keywords: *social communication, mobile phone, class climate, elementary school pupil*

Cíle v ČJ

V prezentovaném výzkumu bylo cílem zjistit, jaký vliv má zákaz užívání mobilních telefonů v budově školy na hodnocení klimatu třídy žáky základních škol. Dílčím cílem výzkumu bylo zjistit, zda existuje rozdíl mezi klimatem tříd ZŠ, ve kterých platí zákaz používání mobilních telefonů, a klimatem tříd ZŠ, ve kterých tento zákaz neplatí.

Teoretická východiska v ČJ

Komunikace dnešních dětí školního věku je výrazně ovlivněna novodobými technologiemi a ve velké míře probíhá ve virtuálně, mj. prostřednictvím mobilních telefonů a dostupných komunikačních aplikací. Oproti starším generacím se tak zásadně změnila kvalita a snížila kvantita přímé mezilidské komunikace face to face a děti tak mnohem méně rozvíjejí své přirozené komunikační dovednosti. Oslabuje se rozvoj dílčích sociálních dovedností jako empatie, asertivita, schopnost na něčem se domluvit, schopnost jen tak si popovídat, vytvořit si zdravé sociální vztahy, být schopen sebekontroly a sebereflexe nebo zvládat konflikty.

Metodologie v ČJ

Do výzkumu bylo zapojeno 56 tříd ZŠ (OL a JM kraj), kdy v 31 školách bylo zakázáno užívání mobilních telefonů a ve 25 školách byly telefony povoleny. Výzkumný soubor tvořilo 832 žáků ve věku 8–12 let. Ke sběru dat byl využit dotazník MCI (My class inventory) australských autorů B. J. Frasera a D. L. Fishera. Zpracování dat proběhlo pomocí statistického softwaru STATISTICA verze 13. Analýza potvrdila normální distribuci dat a z toho důvodu byla zvolena parametrická statistika, zejména popisná statistika, Pearsonův korelační koeficient a t-test. Testy byly provedeny na 5% hladině významnosti.

Závěry v ČJ

Ve třídách ZŠ, ve kterých žáci mohou používat mobilní telefony, se vyskytuje ve srovnání se třídami, kde žáci telefony užívat nesmí, vyšší míra konfliktů, nižší spokojenost žáků ve třídě a vyšší míra soutěživosti. Oproti tomu žáci tříd, kde je zákaz užívání mobilních telefonů, ve srovnání se třídami, kde tento zákaz zaveden není, mají lepší schopnost řešit vzniklé neshody, méně se mezi sebou srovnávají a soutěživost nenarušuje soudržnost třídy. Lze konstatovat, že zákaz používání mobilních telefonů v budově školy u žáků mladšího školního věku má prokazatelně pozitivní vliv na třídní klima.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the presented research was to find out how the prohibition on the use of mobile phones in the school building has an impact on the classroom climate from the perspective of primary school pupils. A total of 56 classes of different schools took part in the research, of which 31 have banned phones from the use in school and 25 have allowed them. The research sample consisted of 832 pupils aged 8-12 (3rd – 5th grade of elementary school). The MCI (My class inventory) questionnaire was used for data collecting. The results of the research have shown that in primary school classes where pupils can use mobile phones, there is a higher degree of conflict between pupils, lower pupil satisfaction in the classroom and higher competition compared to primary school classes where pupils are not allowed to use their phones.

Studie vznikla díky podpoře grantového projektu IGA PdF 2020 013 s názvem Konformita a rizikové chování dětí staršího školního věku.

Bibliografie

- Honegger, B. D., & Neff, Ch. (2013). Personal Smartphones in Primary School: Devices for a PLE? In Michael, T. (ed.) *Technologies, Innovation, and Change in Personal and Virtual Learning Environments*. Hershey: IGI Global. 155-164. DOI: 10.4018/978-1-4666-2467-2.ch013.
- Lašek, J. (2001). *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Thomas, K. M., O'Bannon, B. W., & Britt, V. G. (2014). Standing in the schoolhouse door: Teacher perceptions of mobile phones in the classroom. *Journal of Research on Technology in education*, 46(4), 373-395.

DNY PO ROZHODNUTÍ: PŘECHOD ADOLESCENTŮ DO RŮZNÝCH TYPŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

DAYS AFTER SCHOOL CHOICE IS MADE:
TRANSITIONS TO DIFFERENT TRACKS OF SECONDARY SCHOOLING

Dominik Dvořák, Jaroslava Simonová, Jan Vyhnálek

Klíčová slova: *longitudinální kvalitativní studie, odborné vzdělávání, přechody mezi stupni vzdělávání, adolescence*

Keywords: *qualitative longitudinal study, vocational education and training, transitions, adolescents*

Cíle v ČJ

V mezinárodní i české literatuře se věnuje velká pozornost faktorům, které se podílejí na volbě typu střední školy a konkrétního oboru, stejně jako dlouhodobým důsledkům volby vzdělávací dráhy v pozdějším životě. Méně se ví o tom, co následuje v kratší perspektivě po volbě školy a oboru. Cílem prezentovaného výzkumu je přispět k zaplnění této mezery a popsat, jak se po přechodu do vyššího sekundárního vzdělávání mění akademické, sociální i organizační aspekty života dospívajících v závislosti na typu zvolené školy (gymnázium, střední odborná škola, učební obory s maturitou i bez). Konkrétně bude sledován prospěch žáků a význam přikládáný známkám, vnímání učitelů a spolužáků, denní režim a mimoškolní aktivity, stabilita nebo změna dalších životních plánů aj.

Teoretická východiska v ČJ

Pokles obliby školy u starších žáků je závažným, ale dosti obecným jevem. Týká se zejména chlapců, žáků s horšími vzdělávacími výsledky a z rodin s nižším vzděláním rodičů. Méně se ví o tom, nakolik jde o normální průvodní jevy dospívání, případně jak jsou kauzálně spojeny s přechody do vyšších stupňů školy nebo mají další důvody. Např. i ve Finsku, které patří k modelovým příkladům zemí nerozdělující žáky v povinném vzdělávání do více proudů,

je obliba školy nízká. Některé zahraniční výzkumy ukazují, že po přechodu do vyšší sekundární školy, a pak dále po nástupu do zaměstnání se negativní postoje začínají opět snižovat. Pozoruhodné je, že větší pokles negativních postojů nastal u žáků učňovských škol (Symonds et al., 2019). Opětovný nárůst motivace může být důsledkem přirozených psychologických a sociálních změn spojených s další fází dospívání. Je také možné, že diferencovanější vzdělávací systém dává mladému člověku větší možnost volit prostředí a typ činností, které mu vyhovují.

Metodologie v ČJ

Pro studium změn a kontinuity sociálního světa v čase používáme longitudinální kvalitativní výzkum (Thomson & McLeod, 2015). Využíváme schopnost QL popsat nejen vnímání změny při přechodu do střední školy, ale současně – v důsledku ontogeneze jedince i jeho nových zkušeností změnu vnímání sebe sama i sociálního světa. Sledujeme tedy nejen vnímání událostí ve školní dráze z perspektivy aktérů, ale opakovaným dotazováním „na totéž“ také změnu interpretace a hodnocení téže události v čase. Vzorek tvoří 20 dospívajících z různých středních škol a typů sídel.

Závěry v ČJ

Zvolený výzkumný přístup neposkytuje reprezentativní výsledky zobecnitelné na populaci českých středoškoláků. Analýzy jednotlivých případů i jejich vzájemné porovnání však ukazují některé možné mechanismy, které by mohly vysvětlovat proměny postojů ke škole zjištěné v kvantitativních studiích. Na jedné straně ukážeme příklady „útěku“ žáků z výběrových akademických škol a jejich rozličné důvody, na druhé straně popisujeme některé pozitivní změny v sebepojetí a celkové pohodě žáků spojené se studijním úspěchem v učňovských oborech připravujících pro tradiční řemesla.

Souhrn příspěvku v AJ

The large share of Czech adolescents enters technical or vocational tracks (70%). This structure of education is highly controversial: employer organizations support the present dominant role of vocational and professional education. Some researchers however point out that students in the vocational track are characterised by lower socio-economic status and worse academic achievement in comparison with students from other tracks. Much less

is known about the day-to-day experiences of the apprentices and possible mechanisms that produce the positive or negative outcomes of their schooling. In this study we compare the contemporary macro-level discussion about the VET education and the micro-data about the panel of adolescents. We will present the results of prospective qualitative longitudinal study of 29 students we have followed since the last year of comprehensive school and during their transition to different vocational schools, as compared with technical and academic track students.

Bibliografie

- Straková, J. (2015). Strong vocational education – a safe way to the labour market? A case study of the Czech Republic. *Educational Research*, 57(2), 168-181.
- Symonds, J., Schoon, I., Eccles, J., & Salmela-Aro, K. (2019). The development of motivation and amotivation to study and work across age-graded transitions in adolescence and young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 48, 1131–1145. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01003-4>
- Thomson, R., & McLeod, J. (2015). New frontiers in qualitative longitudinal research. *International Journal of Social Research Methodology*, 18(3).

JAKÉ ZNALOSTI Z OBLASTI ITC NÁM POMÁHAJÍ NEBÝT POUHÝMI UŽIVATELI? ZAMĚŘENO NA DOSPĚLÉ S NÍZKÝM VZDĚLÁNÍM

WHAT ITC KNOWLEDGE HELPS US NOT TO BE JUST USERS?
FOCUSED ON LOW-EDUCATED ADULTS

Tereza Hannemann

Klíčová slova: *ITC znalosti, dospělí se základním vzděláním, internetoví uživatelé, fungování počítačových zařízení*

Keywords: *ITC knowledge, adults with basic education, internet users, computer devices functioning*

Cíle v ČJ

Cílem studie je definovat základní ITC koncepty, které mohou lidem pomoci nebýt pouhými uživateli počítačových technologií, ale rozumět tomu, jak fungují, a poradit si s nimi v nových situacích. Příkladem konceptů v této studii je například: ukládání digitálních informací, přenos dat po internetu nebo virtuální propojení počítačových zařízení (dále koncepty). Tato studie se zaměřuje na skupinu dospělých lidí, kteří jsou aktivní na internetu, ale mají nízké formální vzdělání, a tudíž pravděpodobně neprošli ucelenější školní přípravou v oblasti ICT.

Teoretická východiska v ČJ

Více než 20 % evropské populace dosahuje pouze základního vzdělání (Eurostat, 2017). Téměř 60 % z těchto lidí používá internet alespoň jednou týdně (Eurostat, 2016). Existují jen velmi omezené znalosti o tom, jak jsou tito dospělí připraveni obstát v digitálním věku (Castells, 1996), ale existují všechny důvody se domnívat, že o něm vědí jen málo (např. Eurostat, 2019; Turow & al., 2015). Pokud víme, stojí ICT gramotnost těchto osob mimo zájem pedagogických odborníků a výzkumných pracovníků, kteří se obvykle zaměřují na žáky a studenty, již jsou aktuálně součástí formálního vzdělávacího systému.

Metodologie v ČJ

Studie kombinuje kvalitativní a kvantitativní přístup. Využívá hloubkový rozhovor (N ~ 20), jehož cílem je zjišťovat, jaké ICT koncepty by cílové skupině pomohly k lepšímu pochopení toho, jak technologie fungují. Dále pomocí dotazníku (N ~ 400) ověřuje, zdali takto definované koncepty reprezentují reálné znalosti a možnosti skupiny. Finálně zpracovává základní koncepty zaměřené na podstatu fungování softwarového a hardwarového rozhraní, jejichž znalost umožňuje se z pozice pouhých uživatelů (user) dostat do pozice „rozumějících“ (understander), a tudíž připravených v digitálním věku obstát.

Závěry v ČJ

Potřebují lidé obecně vědět, jak například e-mail, vyhledávač nebo přenos obrazu funguje? Nestačí jim je umět používat jako například troubu? V rámci této studie v současnosti probíhají rozhovory, z nichž můžeme prezentovat jeden definovaný koncept, kterým je přítomnost serveru (jako technologie). Skrz tento koncept je možné např. rychle pochopit, jak se fotografie posílají přes internet, kde vznikají jejich kopie, a hlavně proč není možné zaručit, že jednou poslaná fotka nikdy nezmizí. Vaše trouba na vás neprozradí, že jste spálili koláč, ale jeho fotka zaslaná na internet zde zůstane navěky.

Souhrn příspěvku v AJ

More than 20% of European population has primary education only (Eurostat, 2017). Nearly 60% of these people use the internet at least once a week (Eurostat, 2016). There is very limited knowledge about how these adults are prepared to live in increasingly digitalized society, but there are all reasons to believe that they know little about digital world (e.g., Eurostat, 2019; Turow et al., 2015). The aim of the study is to define basic ITC concepts that can help people not only to be computer technology users, but understand how they work and deal with them in new situations. The study uses an in-depth interview (N ~ 20) to define concepts, and verifies their representativeness using a questionnaire (N ~ 400).

Bibliografie

Castells, M. (1996). *The information age* (Vol. 98). Blackwell Publishers: Oxford.
Eurostat. (2016). Archive:Internet access and use statistics – households and individuals [Data File]. Retrieved http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_ci_ifp_fu&lang=en (6.April 2020)

PROMĚNY KARIÉROVÉ ADAPTABILITY U ABSOLVENTŮ PO UKONČENÍ STŘEDNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

CHANGES IN CAREER ADAPTABILITY OF GRADUATES
AFTER COMPLETING VOCATIONAL
UPPER-SECONDARY EDUCATION

Petr Hlaďo, Lenka Hloušková, Bohumíra Lazarová

Klíčová slova: *kariérová adaptabilita, kariérové rozhodování, kariérový rozvoj, absolventi středních škol*

Keywords: *career adaptability, career decision-making, career development, upper-secondary school graduates*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je prezentovat poznatky (1) o proměnách úrovně kariérové adaptability a dimenzí kariérového zájmu, kontroly, zvědavosti, sebedůvěry u žáků středních odborných škol a učilišť v době od absolvování středoškolského vzdělávání do dvou let od ukončení středoškolského studia; (2) o prediktorech kariérové adaptability u této skupiny respondentů.

Teoretická východiska v ČJ

Některé kariérové koncepty (např. koncept protéanské kariéry nebo kariéry bez hranic) zdůrazňují zodpovědnost každého jedince za aktivní řízení své kariéry a naznačují, že pro dosažení kariérového úspěchu je nezbytná schopnost adaptace. V posledních dvou desetiletích je proto pozornost zaměřena na tzv. kariérovou adaptabilitu, která představuje jeden ze zdrojů pro zvládání nepředvídatelných, měnících se úloh, rolí a s nimi spojených nároků v kariérové oblasti a ve vzdělávací oblasti usnadňuje tranzice a transfery ve vzdělávání a přechod ze školy do práce či do podnikání. Savickas (2005) upřesnil teoretickou strukturu kariérové adaptability, která je tvořena čtyřmi komponenty nebo též dimenzemi – kariérovým zájmem (concern), kontrolou (control), zvědavostí (curiosity) a sebedůvěrou (confidence). Uvedené

komponenty představují všeobecné adaptační zdroje a seberegulační strategie umožňující uskutečnění profesního sebepojetí a řešení kariérových úkolů.

Metodologie v ČJ

Výzkum byl realizován v rámci longitudinálního projektu Career adaptability of vocational upper-secondary school graduates during the school-to-work transition (GA ČR 18-07537S) u absolventů středních odborných škol a učilišť v letech 2018–2020 ve dvou krajích České republiky. Sběr dat se uskutečnil ve 3 vlnách: 4/2018 (3 126 žáků), 2/2019 (512 žáků) a 1/2020 (336 žáků). Úroveň kariérové adaptability respondentů byla zjišťována prostřednictvím 24položkové škály Career Adapt-Abilities Scale–Czech Form (CAAS-Czech).

Závěry v ČJ

Výsledky analýz jsou zaměřeny na rozdíly ve vývoji kariérové adaptability mezi absolventy s výučním listem a maturitní zkouškou; těmi, kteří po ukončení středoškolského studia pokračovali v počátečním vzdělávání a těmi, kteří vstoupili na trh práce; mezi pracujícími a nezaměstnanými absolventy. Dále byly identifikovány prediktory kariérové adaptability, mezi nimiž mají významnou roli pracovní zkušenosti získané v průběhu středoškolského studia a využití služeb kariérového poradenství. Výsledky jsou diskutovány v kontextu kariérového vzdělávání a kariérového poradenství na středních školách.

Souhrn příspěvku v AJ

The presentation aims to acquaint with (1) knowledge about changes in career adaptability and its dimensions (career concern, control, curiosity, confidence) among vocational upper-secondary graduates, and (2) career adaptability predictors among this group of participants. Data collection took place in three waves at upper-secondary schools in 2018–2020 in two regions of the Czech Republic. The analysis was focused on differences in the changes of career adaptability between graduates with apprenticeship certificate and school-leaving examination; those who continued their studies after graduation and those who started working; and other groups. Furthermore, predictors of career adaptability have been identified, especially work experience gained during upper-secondary education and the use of career counseling services. The results will be discussed in the context of career education and career counseling.

Bibliografie

- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, life-space theory. *The Career Development Quarterly*, 45(3), 247–259. <https://dx.doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00469.x>
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42–70). Wiley.
- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661–673. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>

NETRADIČNÍ STUDENTI: ROLE ANGAŽOVANOSTI VE STUDIU

NONTRADITIONAL STUDENTS:
THE ROLE OF STUDY ENGAGEMENT

**Petr Novotný, Libor Juhaňák, Milada Rabušicová, Dana Knotová,
Karla Brücknerová**

Klíčová slova: *netradiční studenti, pedagogické obory, vysokoškolské vzdělávání, angažovanost ve studiu*

Keywords: *non-traditional students, education degree, higher education, study engagement*

Cíle v ČJ

Příspěvek je jedním z výstupů projektu Netradiční vysokoškolští studenti pedagogických oborů v ČR (projekt Grantové agentury ČR GA18-15451S). Cílem příspěvku je přezkoumat roli angažovanosti ve studiu v průchodu studiem a vztah angažovanosti ve studiu k dalším proměnným.

Teoretická východiska v ČJ

Převzaté škály poskytly nástroje používané k popisu populace studentů v terciárním vzdělávání; některé z nich jsou užity v českém prostředí poprvé. Angažovanost ve studiu měří devítibodová stupnice UWES-S (Schaufeli, Martinez, Pinto, Salanova, & Bakker; 2002) a vnímání podpory ze strany univerzity se měří pomocí pětipoložkových škál podpory studentů a učící se komunity. Tyto dvě škály jsou převzaté z dotazníku Australian Course Experience Questionnaire (McInnis, Griffin, James, & Coates, 2001). Motivace studentů je měřena pomocí škály akademické motivace (Vallerand, 1992), která rozlišuje mezi třemi typy vnitřní motivace, třemi typy vnější motivace a amotivací.

Metodologie v ČJ

Metodou sběru dat využitých v tomto textu je on-line dotazník obsahující jak položky navržené výzkumným týmem, tak i převzaté škály. Celková velikost výzkumného vzorku je zhruba 800 respondentů z 11 vysokých škol. Protože nebylo možné používat vyčerpávající databázi studentů v terciárním vzdělávání, požádali jsme každou příslušnou vysokou školu v České republice o distribuci dotazníku mezi studenty, kteří patří podle naší definice k netradičním studentům. Základní analýza a čištění dat byly provedeny pomocí softwaru SPSS; další analýzy byly provedeny v software R.

Závěry v ČJ

Analýzy ukazují, že jak celá škála angažovanosti ve studiu UWES-S, tak i její tři subškály korelují s dalším škálami a proto mají značný potenciál vysvětlit různé aspekty průběh studia sledovaných studentů.

Souhrn příspěvku v AJ

Non-traditional students represent an important group of university students, and that is why their study engagement may be considered an important factor that affects current university education. This study investigates the study engagement of Czech students studying for education degrees. The scales taken over provided us with tools used to describe the population of students in tertiary education. Some of these are being used in the Czech environment for the first time. Study engagement is measured using a 9-item scale UWES-S (Schaufeli, Martinez, Pinto, Salanova, & Bakker; 2002). The analyses show that both the overall UWES-S scale and the three subscales correlate with other scales in a clear pattern and have a high potential to explain various aspects of the course of studies of respective students.

Bibliografie

- Brücknerová, K., & Rabušicová, M. (2019). Netradiční vysokoškolští studenti: charakteristiky a potenciál odloženého studia. [Non-traditional University Students: Characteristics and the Potential for Delayed Participation]. *Studia Paedagogica*, 24(1), 33-49.
- Gilardi, S., & Guglielmetti, C. (2011). University life of non-traditional students: Engagement styles and impact on attrition. *The Journal of Higher Education*, 82(1), 33-53.

Novotný, P., Brücknerová, K., Juhaňák, L., & Rozvadská, K. (2019). Driven To Be a Non-Traditional Student: Measurement of the Academic Motivation Scale with Adult Learners After Their Transition to University. *Studia Paedagogica*, 24(2), 109-135.

BIOGRAFICKÁ PRÁCE NETRADIČNÍCH STUDENTŮ VRACEJÍCÍCH SE NA UNIVERZITU PO PŘEDCHOZÍ NEÚSPĚŠNÉ UNIVERZITNÍ ZKUŠENOSTI

BIOGRAPHICAL WORK OF NON-TRADITIONAL STUDENTS
WHO RE-ENTRY UNIVERSITY AFTER PREVIOUS
UNSUCCESSFUL UNIVERSITY EXPERIENCE

Katarína Rozvadská

Klíčová slova: *netradiční studenti, formální vysokoškolské vzdělávání, předčasné odchody ze vzdělávání, biografický výzkum, narace*

Keywords: *non-traditional students, higher education, drop-out, biographical research, narration*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je prezentovat andragogický pohled na předčasné odchody z formálního vzdělávání prostřednictvím výsledků analýz narativů dospělých studentů s předchozí neúspěšnou zkušeností s vysokou školou. Předčasné odchody ze vzdělávání bývají obecně nahlíženy negativně vládami i vzdělávacími institucemi pro své ekonomické následky (Merrill, 2015) a klasifikovány jako neúspěch jednotlivce či jako institucionální selhání (Quinn et al. 2005). Příspěvek se zaměřuje na tu část dospělých studentů, která měla v biografii neúspěch u přijímacích zkoušek na vysokou školu nebo její předčasné ukončení ze studijních/osobních důvodů.

Teoretická východiska v ČJ

Masifikace terciárního vzdělávání je provázena participací méně zastoupených skupin studentů, např. dospělých starších 26 let, kteří jsou vůči většinové populaci studentů považováni za netradiční. Studium na univerzitě je pro tyto dospělé významnou biografickou zkušeností, jelikož jim otevírá nové způsoby pohledu na sebe sama a na svět (Alheit & Dausien, 2002). Jako netradiční jsou v ČR definováni studenti starší 26 let, kteří měli min. rok pauzu

ve formálním vzdělávání (Rozvadská & Novotný, 2019). Vystává otázka, co je (ne)úspěšná univerzitní zkušenost (Merill, 2015). Pojem biografická zkušenost reprezentuje způsob, jak participace dospělých na terciárním vzdělávání podporuje nebo naopak omezuje (trans)formování jejich identity a konstruování jejich biografie prostřednictvím vlastní biografické práce (Bron & Thunborg, 2017). Koncept biografické práce zastřešuje proces, na jehož počátku jsou identitární zkoušky zažívané ve vztahu k různým sociálním situacím (Thunborg & Bron, 2019).

Metodologie v ČJ

Příspěvek přináší výsledky analýz části dat z kvalitativní fáze šetření projektu GAČR č. 18-15451S s názvem Netradiční studenti studující pedagogické obory v terciárním vzdělávání v ČR. Konkrétně se jedná o prohloubení analýzy jednoho podsouboru (neúspěšní netradiční studenti), přičemž v tomto příspěvku budou představeny výsledky prvních provedených analýz. Výzkumným nástrojem byly biografické rozhovory. První fází každého rozhovoru byla hlavní narace, po ní následovaly druhá fáze s interními otázkami vycházejícími z narace a závěrečná třetí fáze s externími doplňujícími otázkami tazatele.

Závěry v ČJ

Identitární zkoušky, které dospělí univerzitní studenti zažívají, mohou vést k obdobím splývání (Bron, 2000), nebo kotvení (Fenwick, 2006). Splývání je provázeno neschopností pohnout se z místa a vede k uvíznutí (Bron, 2000), naproti tomu kotvení představuje úspěšnou integraci identitárních zkoušek do biografie. Použitý biografický přístup umožnil mimo jiné zjistit, jakým způsobem je učení se dospělých strukturováno v čase a jak se přes různé časové aspekty (např. sociální či institucionální čas, přítomnost, minulost) vytvářejí struktury vyššího řádu – zkušenost a význam (Alheit, 2018).

Souhrn příspěvku v AJ

In the background of the European higher education system, the drop-out is perceived negatively by institutions and governments as it has an economic cost (Merill, 2015). Within this context, student drop-out is often viewed as an individual failure rather than an institutional one (Quinn et al. 2005). From the student perspective, drop-out may not always be negative as benefits may be gained (Merill, 2015) as evidenced by students in this study:

leaving university marked an important biographical transition in their life. It thus raises questions about what is meant by a successful student experience of higher education (Merill, 2015). The paper aims to examine biographical narratives of non-traditional students who have a previous unsuccessful university experience. Students in the sample are at least 26 years old and had a break in their educational biography. The analysis is based on two concepts: biographical work (Thunborg & Bron, 2019) and biographicity (Albeit, 2018).

Bibliografie

- Alheit, P. (2018). The concept of “biographicity” as background theory of lifelong learning? *Dyskursy Młodych Andragogów*, 19, 9–22.
- Bron, A., & Thunborg, C. (2017). Theorising Biographical Work from Non-traditional Students’ Stories in Higher Education. *International Journal of Contemporary Sociology*, 54(2), 112–127.
- Rozvadská, K., & Novotný, P. (2019). The Structure of non-traditional students’ motives for entering higher education. *Form@ re-Open Journal per la formazione in rete*, 19(2), 133–148.

DÍTĚ JAKO AKTÉR V PŘÍRODOVĚDNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

CHILD AS AN AGENT IN SCIENCE EDUCATION

Petra Trávníčková

Klíčová slova: *dětské aktérství, přírodovědné vzdělávání*

Keywords: *children's agency, science education*

Cíle v ČJ

Tato studie se zabývá dětským aktérstvím. Nové pohledy na koncept dítěte a dětství pod záštitou nové sociologie dětství postavily dítě do rovnocenné pozice s dospělým. Tato nová kvalita dítěte ovlivňuje nejen jeho specifickou sociální roli, ale také přístup k jeho vzdělávání a učení. Děti jsou aktéry sociálních vztahů, zapojují se do relačních procesů a mají samozřejmě určitý vliv na dění kolem nich (James, 2007, Mayall, 2002). Jak se ale projevuje aktérství u dětí? Jak vypadá dítě, které je aktérem v přírodovědném vzdělávání? Právě tyto otázky nás přiměly uvažovat nad touto problematikou a formulovat tak výzkumné cíle, kterými jsou (1) analyzovat, jak se projevuje aktérství dítěte v přírodovědném vzdělávání v mateřské škole, (2) popsat rysy charakterizující dítě jako aktéra, (3) odhalit, zda a jakým způsobem podporuje/nepodporuje učitelka mateřské školy aktérství dítěte.

Teoretická východiska v ČJ

Dítě jako sociální aktér není pojmem novým v tuzemském odborném diskurzu a setkáváme se s ním již více než dvacet let. Nicméně dítě jako aktér ve svém vlastním učení se, konkrétně v období předškolního věku nabízí originální perspektivu na tuto problematiku. Koncept aktérství je podporován různými filozofickými, psychologickými a sociologickými konstrukty. Při charakteristice aktérství v kontextu se sociologií, je možné vycházet z teorie Alberta Bandury, který popisuje pojem aktérství jako jednu z klíčových lidských kvalit, která umožňuje jedinci zahájit úmyslné jednání za účelem dosažení cílů, které jsou oceňovány (Bandura, 2001). Mimo jiné tedy odkazuje

na schopnost jedince plánovat, organizovat, realizovat a vyhodnocovat svou vlastní činnost. Je dítě schopné být tímto aktérem? Přírodovědné vzdělávání je charakteristické tím, že nabízí dětem procesy bádání a hledání vlastních řešení a postupů. To bývá realizováno například realizací pokusu, pozorováním přírodních jevů atd. Proto se zdá vhodné použít tuto platformu pro monitorování dětského aktérství. V této souvislosti se můžeme setkat s koncepcí badatelsky orientovaného vzdělávání, jejímž významným prvkem je vlastní proces bádání, který nabízí dítěti možnost samostatného rozhodování, plánování, organizování a vyhodnocování své aktivity.

Metodologie v ČJ

Výzkum je koncipován jako kvalitativní studie s metodami nestrukturovaného pozorování s pasivní účastí. Důraz byl kladen na splnutí výzkumného pracovníka s prostředím mateřské školy s cílem zachytit tuto autentičnost. Výzkum byl realizován v mateřské škole ve Zlínském kraji. Výzkumný vzorek tvořila jedna třída s dětmi ve věku od čtyř do šesti let, se dvěma asistentkami a dvěma učitelkami. Pozorování bylo realizováno v dopoledním programu mateřské školy. To je od 9:00 do 10:00. Bylo provedeno celkem 20 pozorování a bylo pořízeno celkem 40 videí, ze kterých bylo použito pro výzkumné šetření 20 z nich (z důvodu nekvalitního záznamu). Celkem bylo analyzováno 18 hodin a 20 minut edukační reality v rámci přírodovědného vzdělávání v mateřské škole. Data byla analyzována pomocí programu Atlas.TI.

Závěry v ČJ

Interpretace výzkumných zjištění představují tvůrčí přístup dítěte k řešení různých situací a aktivit. Tato iniciativa v hledání nových řešení se ale objevuje, zejména pokud dítě není v přímé interakci s učitelkou. Její nepřítomnosti otevírá diskusi dětí a kreativní způsoby zacházení s materiály a modifikace postupů. Výsledky ukazují, že dítě je schopno přizpůsobovat své chování v závislosti na situaci a je schopno odhadnout budoucí děje. Těchto schopností pak následně využívá k dosažení vlastních vytyčených cílů. V souvislosti s prostředím mateřské školy se ukazuje role učitelky jako velmi významný faktor, který ovlivňuje způsob projevoování dětského aktérství.

Souhrn příspěvku v AJ

This study deals with children's agency. New views on the concept of the child and childhood under the auspices of the new sociology of childhood have

put the child in an equal position with the adult. This new quality of the children affects not only their specific social role, but also their access to education and learning. Children are agents in social relationships, engage in relational processes and, of course, have some influence on what happens around them (James, 2007, Mayall, 2002). The children as agents in their own learning, specifically in the period of preschool age, offer an original perspective on this issue. Albert Bandura describes the concept of agency as one of the key human qualities that allows an individual to initiate intentional action to achieve goals that are valued (Bandura, 2001). Science education is characterized by offering children the processes of research, and the search for their own solutions and procedures. Therefore, it seems appropriate to use this platform to monitor child involvement. The research is conceived as a qualitative design with methods of unstructured observation with passive participation. Interpretations of research findings represent the children creative approach to solving various situations and activities. The results show that the child is able to adapt his or her behaviour depending on the situation and is able to predict future events. The child then uses these skills to achieve his own goals. In connection with the environment of the kindergarten, the role of the teacher is proving to be a very important factor that influences the way children act.

Bibliografie

- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1-26.
- James, A. (2007). *Giving voice to children's voices: Practises and Problems, Pitfalls and Potentials*. Department of Sociological Studies, Univerzity of Sheffield.
- Mayall, B. (2002). *Towards a Sociology for Childhood: Thinking from Children's Lives* by Berry Mayall Buckingham: Open University Press.

Sekce 3

UČITELÉ A JINÍ PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI

ČINNOSTI S UČEBNICÍ A DALŠÍMI EDUKAČNÍMI ZDROJI VE VÝUCE ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

ACTIVITIES BASED ON TEXTBOOK AND OTHER EDUCATIONAL
RESOURCES IN TEACHING LOWER SECONDARY STUDENTS

Iva Červenková, Zuzana Sikorová, Marek Václavík

Klíčová slova: *edukační zdroje, učebnice, činnosti s učebnicí, tištěné a digitální zdroje*

Keywords: *teaching and learning resources, textbook, textbook activities, printed and digital resources*

Cíle v ČJ

Příspěvek se zaměřuje na identifikaci edukačních zdrojů používaných učitelem ve výuce a usiluje o identifikaci výukových činností, které jsou na práci se zdroji založeny. Předmětem zkoumání jsou zdroje tištěné i digitální povahy, zdroje s přímým didaktickým potenciálem i materiály nepublikované. Hlavní výzkumná otázka zní „Jaké edukační zdroje užívají učitelé ve výuce a jaké činnosti s nimi ve výuce realizují?“ Výzkum je součástí rozsáhlejší studie, která si klade za cíl zjistit, jaká je v současnosti role tištěné učebnice při výuce a učení a zda se tato role historicky modifikuje.

Teoretická východiska v ČJ

Učebnice hraje v procesu vyučování a učení specifickou roli. Výzkumy ukazují, že používání (nebo nepoužívání) učebnic zásadním způsobem ovlivňuje skladbu vyučovací hodiny i její průběh. Učebnice v rukou učitele do jisté míry určuje to, čemu je vyučováno, v činnostech žáka pak reguluje to, čemu se žák učí (Stein, Remillard & Smith 2007; UNESCO 2016). Východiskem k zjišťování činností učitelů a žáků s učebnicí a dalšími edukačními zdroji byl vlastní výzkum textových výukových materiálů prováděný v letech 2008 až 2010 v českých základních školách (Červenková, 2010; Sikorová, 2010). Jedním z cílů současné studie je provést komparaci výsledků s dřívějšími zjištěními.

Metodologie v ČJ

Ke zkoumání činností s učebnicí a dalšími edukačními zdroji byl zvolen kvalitativní metodologický design (Disman, 2001; Corbin & Strauss, 2008; Cohen, Manion & Morrison, 2011). Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s 15 vybranými učiteli základních škol. Po doslovné transkripci výpovědí participantů bylo provedeno otevřené kódování a následná typologická analýza (Ayres & Knaf, 2008, Cohen et al., 2011). Pro analýzu a interpretaci dat byl užít software Atlas.ti.

Závěry v ČJ

Učitelé používali ve výuce různé typy edukačních zdrojů. Z tištěných zdrojů se opírali o základní učebnici, kterou doplňovali řadou dalších materiálů – zejména pracovními sešity a pracovními listy. Elektronickou učebnici používal jediný respondent. Tištěné zdroje učitelé velmi často kombinovali se zdroji digitálními, docházelo k tzv. hybridizaci výukových zdrojů. Činnosti s edukačními zdroji, které učitelé označovali ve své výuce jako zásadní, představovaly různou kognitivní náročnost. Byly preferovány činnosti, které souvisely s vyhledáváním informací, aplikací a řešením problémových úloh.

Souhrn příspěvku v AJ

Teachers used various types of educational resources. As for printed materials, they primarily used a basic textbook supplemented by other materials, mainly workbooks and handouts. Digital textbook was used by one respondent. Printed resources were often combined with digital ones, this led to hybridization of educational resources which enabled wider support of student's learning. Activities with educational materials which were marked as essential represented various cognitive demands. Activities which related to searching information, application and problem-tasks solving were preferred.

Príspevek byl napsán v rámci výzkumného projektu Program institucionálního rozvoje OU IRP 201823 „Edukační média“ a projektu SGS03/PdF/20 „Tištěné a digitální zdroje v procesu učení žáků 2. stupně základních škol“.

Bibliografie

Ayres, L., & Knaf, K. A. (2008). Typological Analysis. In L. M. Given (ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, 900-901. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research Methods in Education*. 7th edition. London and New York: Routledge.
- Stein, M., Remillard, J., & Smith M. (2007). How curriculum influences student learning. In F. K. Lester (Ed.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning*, 319-369. Charlotte, NC: Information Age.

VZTAH ŠKOLY A YOUTUBE Z POHLEDU TVŮRCŮ VZDĚLÁVACÍCH VIDEÍ

SCHOOL AND YOUTUBE IN THE PERSPECTIVE OF EDUCATIONAL VIDEO CREATORS

Klára Holíková

Klíčová slova: *YouTube, vzdělávací video, tvůrce vzdělávacích videí, veřejná pedagogika, netnografie*

Keywords: *YouTube, educational video, educational video creator, public pedagogy, netnographic methodology*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je vysvětlit vztah školního prostředí a YouTube z pohledu tvůrců vzdělávacích videí. Vztah tvůrců vzdělávacích videí ke škole bude popsán z hlediska jejich školní zkušenosti, vztahu jejich tvorby ke školnímu vzdělávání, žákům a studentům jako cílové skupině. V rámci kontextu je cílem představit YouTube jako platformu pro vzdělávání.

Teoretická východiska v ČJ

YouTube je rostoucí platformou sloužící značnému množství uživatelů také ke vzdělávání (např. Alston a Ellis-Hervey, 2015; Kellner a Kim, 2010; Mayora, 2009; Tan, 2013).

Na základě aktuálních výzkumných šetření zaměřených na tvorbu vzdělávacích on-line videí byly identifikovány čtyři hlavní oblasti, o kterých výzkum vzdělávacích videí pojednává.

1) Využití videí vzdělávacími institucemi za účelem publikace vlastních vzdělávacích aktivit (např. Haase, 2009).

2) Využití videí učiteli ve výuce (např. Berk, 2009; Jones & Cuthrell, 2011; Mayora, 2009).

3) Vzdělávání prostřednictvím tvorby videí (např. Desmet, 2009; Mayora, 2009).

4) Informálnímu vzdělávání prostřednictvím on-line videí je věnováno minimum výzkumné pozornosti. Ojedinělým příkladem je tak výzkum Alston

& Ellis-Hervey (2015) zaměřený na neformální vzdělávání dospělých v prostředí YouTube.

Metodologie v ČJ

K naplnění zvoleného cíle je užito kvalitativní metodologie. Metodologický přístup v této práci kombinuje sběr dat v kyberprostoru i osobního kontaktu s respondenty, jedná se tedy o Blended Netnography. Datový soubor zahrnuje 12 rozhovorů s tvůrci vzdělávacích videí a data z jejich kanálů na YouTube, přibližně 67 000 komentářů a 1700 videí. Analýza kanálů jednotlivých respondentů směřuje od videa k diskusím a k uskutečnění rozhovoru. Následně analýza probíhá cyklicky, kdy se vracím k jednotlivým zdrojům dat a ověřuji na nich či vyvracím vznikající zárodky teorie. Prvotní analýza je založena na rozřídění velkého objemu dat metodou kódování a byla prováděna bezprostředně po získání dat (videí, komentářů a diskusí). V první fázi ale i v průběhu výzkumu bylo pro analýzu důležité vytváření velkého množství poznámek, na to navazuje tvorba situačních map. Situační mapy využívám k znázorňování vznikajících výsledků analýzy, ale i v průběhu analýzy k fixování vztahů mezi jednotlivými kategoriemi a k jejich zpětnému ověřování. Na základě této analýzy byla data zredukována do podoby analytického příběhu.

Závěry v ČJ

Prostředí YouTube je primárně spjato s informálním vzděláváním. Přesto se zde projevuje i školní vzdělávání. Zejména se škola na YouTube projevuje ve zkušenosti tvůrců vzdělávacích videí, které se propisují i do charakteru jejich videí. Stopa školy na YouTube se výrazně projevuje také v rovině recepce vzdělávacích videí. Vzdělávací videa jsou vyhledávána žáky a učiteli, kteří jsou pro tvůrce vzdělávacích videí často hlavní cílovou skupinou. Výsledkem spojení práce s vlastní školní zkušeností a důrazu na tvorbu pro žáky a studenty jsou vzdělávací kanály s patrnou stopou školy.

Souhrn příspěvku v AJ

This study aims to show educational video creators' perspectives on the relationship between YouTube and school. The main data source are interviews with the YouTubers (Czech and Slovak) who create educational videos. For the triangulation, the data from their YouTube channels (videos

and additional commentary feeds) are used. The qualitative analysis was based on a grounded theory approach and situational maps. To triangulate different data, Netnographic methodology was used, so that data published on teacher's YouTube channels could be examined. All the data sources were analyzed by using Atlas.ti software. As a result, we can claim that even though YouTube is connected to informal education, school has great influence there. YouTube video creators have school experience and it is visible in their videos, also the videos are created for school pupils and teachers, therefore, they are adjusted to the school environment.

Bibliografie

- Alston, G. D., & Ellis-Hervey, N. (2015). Exploring the nonformal adult educator in twentyfirst century contexts using qualitative video data analysis techniques. *Learning, Media And Technology*, 40(4), 502-513. doi:10.1080/17439884.2014.968168
- Kay, R. H. (2012). Review: Exploring the use of video podcasts in education: A comprehensivereview of the literature. *Computers In Human Behavior*, 28820-831. doi:10.1016/j.chb.2012.01.011
- Tan, E. (2013). Informal learning on YouTube: Exploring digital literacy in independentonline learning. *Learning, Media and Technology*, 38(4), 463-477.

NEFORMÁLNÍ ROZHOVORY MEZI UČITELI STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL

INFORMAL CONVERSATIONS
AMONG SECONDARY SCHOOL TEACHERS

Bohdana Janečková, Jana Poláchová Vašátková

Klíčová slova: *neformální rozhovory, učitelé, učení, vyučování, střední odborná škola*

Keywords: *informal conversations, teachers, learning, teaching, VET school*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je zjistit, zda a jaké role hrají neformální rozhovory mezi učiteli středních odborných škol.

Teoretická východiska v ČJ

Pedeutologicky orientované výzkumy zaměřené na pregraduální přípravu, další vzdělávání učitelů apod. jsou poměrně hojné, a to nejen v České republice. Profesní rozvoj je ale dobré podporovat formálně i neformálně, protože odborné znalosti, dovednosti apod. učitelů nejsou statické (Opfer & Pedder, 2011). Na rozdíl od zahraničí (např. Thomson & Trigwell, 2018) neexistují v českém prostředí výzkumy, které by vysvětlovaly roli neformálních rozhovorů mezi učiteli středních škol v českém vzdělávacím diskurzu. Obdobně tak stojí střední odborné školství poněkud v ústraní výzkumného zájmu. Tento příspěvek se proto zaměří na identifikaci rolí neformálních rozhovorů mezi učiteli středních odborných škol a vztah těchto rozhovorů k procesům vyučování a učení.

Metodologie v ČJ

Sběr dat v kvalitativně orientované studii probíhal ve dvou fázích. V první fázi, jejíž součástí byla i fáze adaptace osoby výzkumníka na prostředí školy, bylo použito pozorování, se záměrem zjistit, jaké aktivity zkoumaný učitel odborných předmětů v rámci své pracovní doby ve škole vykonává, resp. zjistit komplexní obraz jednání v přirozených podmínkách mimo vyučování. Získaná

data byla podkladem pro tvorbu otázek v rámci druhé fáze výzkumného šetření založené na polostrukturovaných rozhovorech s učiteli. Rozhovory byly následně přepisovány a analyzovány pomocí programu MaxQDA.

Závěry v ČJ

Na základě otevřeného kódování rozhovorů (které dosud probíhají) vzniknou kategorie, které budou charakterizovat role neformálních rozhovorů mezi českými učiteli středních odborných škol.

Souhrn příspěvku v AJ

There exist many national and foreign researches focused on undergraduate teachers' training, in-service teachers' education. However, it seems essential to support professional development both formally and informally, as teachers' expertise, skills and competencies are not static (Opfer & Pedder, 2011). Unlike abroad (e.g. Thomson & Trigwell, 2018), there are no studies that would explain the role of informal conversations among vocational school teachers in the Czech educational setting. Based on the qualitative research, this paper will therefore focus on identifying the roles of informal conversations among Czech VET teachers and the relationship of these conversation to teaching and learning processes.

Poděkování/dedikace k projektu

Příspěvek vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2020_028).

Bibliografie

- Eraut, M. (2004). Informal Learning in the Workplace. *Studies in Continuing Education*, 26(2), 247-273. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/158037042000225245>.
- Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). The lost promise of teacher professional development in England. *European Journal of Teacher Education*, 34(1), 3-24.
- Thomson, K. E., & Trigwell, K. R. (2018). The role of informal conversations in developing university teaching? *Studies in Higher Education*, 43(9), 1536-1547, DOI: 10.1080/03075079.2016.1265498

PROFESNÍ IDENTITA UČITELE: DETERMINANTY A TRANSFORMACE PERSPEKTIVOU KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

TEACHER'S PROFESSIONAL IDENTITY:
DETERMINATION AND TRANSFORMATION
THROUGH THE LENS OF QUALITATIVE RESEARCH

Miroslav Jurčík

Klíčová slova: *profesní identita, učitel, kvalitativní výzkum*

Keywords: *professional identity, teacher, qualitative research*

Cíle v ČJ

Cílem studie je zmapovat aktuální dosavadní stav bádání v oblasti profesní identity učitelů.

Teoretická východiska v ČJ

Profesní identita je v literatuře posledních dvaceti let reflektována coby poměrně známý problém. Její definice však stále není jednoduchá. Ve svých původních východiscích jsem předpokládal definici dle Švaříčka (2009), kdy je profesní identita pedagoga formována osobní a sociální identitou jedince. Ze zahraničních studií však vyplývá, že problém je mnohem komplexnější. Klíčovou roli ve formování profesní identity učitele může sehrávat také učitelova zkušenost se školou z pozice žáka, touha učit, první modelová hodina během studia na VŠ nebo první vyučovaná hodina v praxi ve škole. (Bolívar, 2004) Za pravdu v definování identity dává Švaříčkovi (2009) i Beijaard (2000). Identita učitele sestává ze tří sub-identit: učitel jako expert ve svém předmětu, pedagogický expert a didaktický expert.

Metodologie v ČJ

Jedná se o přehledovou studii, která pomocí rešerše převážně zahraničních studií mapuje stav bádání v oblasti profesní identity učitelů.

Závěry v ČJ

Profesní identita je stále se vyvíjející proces, kdy skrze interpretaci a reinterpretaci svých příběhů (narativů) je profesní identita učitele formována. Velkou roli hrají klíčové události v profesní kariéře jako první kontakt s praxí apod. V souvislosti s osobní a sociální identitou profesní identita definuje učitele. Mnozí autoři se domnívají, že profesní identita je mnohočetná, sestává tedy z více identit. Tyto mohou spolu interagovat a v průběhu času i edukačního kontextu nabývat na váze. Jedna z teorií dělí tyto sub-identity učitele na pedagogického, didaktického a oborového experta.

Souhrn příspěvku v AJ

The main aim of this study is to describe forms of professional identity among school teachers. Professional identity is formed by personal and social identity and changes with teacher's career path. The identity is also influenced by teacher's life story. Many authors believe that teacher's identity consists of multiple identities. One of them divides them into three parts: subject matter expert, pedagogical expert and didactical expert.

Bibliografie

- Beijaard, D., Verloop, N., & Vermunt, J. D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: an exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching And Teacher Education*, 16, 749-764.
- Bolívar, A., Domingo, J., & Pérez-García, P. (2014). Crisis and Reconstruction of Teachers' Professional Identity: The Case of Secondary School Teachers in Spain. *The Open Sports Science Journal*, 7, (Suppl-2, M4), 106-112.
- Švaříček, R. (2009). *Narativní a sociální konstrukce profesní identity učitele experta*. (Disertační práce). Brno.

NOVÉ POHLEDY NA PROFESNÍ AUTONOMII UČITELŮ A JEJICH PEDAGOGICKOU ODPOVĚDNOST

NEW PERSPECTIVES ON TEACHERS' PROFESSIONAL AUTONOMY AND THEIR EDUCATIONAL RESPONSIBILITY

Jiří Mareš

Klíčová slova: *učitelé, škola, profesní autonomie, pedagogická odpovědnost*

Keywords: *teachers, school, professional autonomy, educational responsibility*

Cíle v ČJ

Přehledový referát má tři cíle: 1. podat přehled nejnovějších odborných názorů na profesionální autonomii učitelů a na jejich pedagogickou odpovědnost; 2. identifikovat širší kontext, v němž odborníci ve vyspělých zemích uvažují o autonomii a odpovědnosti učitelů; 3. zjistit, které metodologické přístupy volí badatelé, aby diagnostikovali míru autonomie učitelů a míru pociťované odpovědnosti učitelů.

Teoretická východiska v ČJ

Výchozí pojem lze definovat např. takto: Autonomie učitele je stupeň, v němž má učitel svobodu, nezávislost, moc podílet se na plánování, volbě i realizaci výukových, socializačních, administrativních a rozhodovacích aktivitách jak ve vyučovací hodině, tak v rámci školy jako instituce (Gwaltney, 2012). Zkoumání učitelovy profesní autonomie a pedagogické odpovědnosti v sobě zahrnuje několik dilemat: individuální pedagogická činnost učitele ve třídě versus závislost učitele na organizačním kontextu školy; učitelova autonomie a individuální odpovědnost versus spolupráce učitelů v rámci sboru; učitelova profesní autonomie versus kontrola průběhu a výsledků vyučování ze strany státu (akontabilita vzdělávání); učitelova profesní autonomie versus tendence „odběratelů absolventů v praxi“ diktovat školám co a jak mají žáky naučit.

Metodologie v ČJ

Přehledová studie se opírá o analýzu prací v bibliografických databázích pomocí těchto klíčových slov: teachers AND professional autonomy; teachers

AND educational responsibility. Hlediska: časové období 2010–2020, pouze plné texty a současně texty publikované v akademických časopisech. Prvotní vyhledávání identifikovalo u autonomie 869 citací, u odpovědnosti 59 citací. Konečný výběr zahrnul 30 publikací.

Závěry v ČJ

1. Zkoumané pojmy jsou víceúrovňové, determinované kontextem (sociokulturním, časovým, prostorovým). Autonomie mívá několik úrovní: obecně profesní, institucionální, kolegiálně-profesní a individuální. Odpovědnost bývá chápána dvoudimenzionálně (učitel/žák) nebo multidimenzionálně. 2. Pokud jde o širší kontext autonomie učitelů, zásadní odpověď přineslo dotazníkové šetření v rámci PISA u ředitelů škol ve 33 zemích (včetně ČR) za období 2000–2015 (Jeong, Luschei, 2018). Ukázalo se, že většina zemí opouští ideu decentralizace školství; posiluje centralizace na úrovni školy, školského obvodu, regionu. Týká se zejména personální politiky, financování škol a rozhodování o kurikulu.

Souhrn příspěvku v AJ

Theoretical background: The examination of a teacher's professional autonomy and pedagogical responsibilities involves several dilemmas: individual teaching activities of a teacher in a classroom versus teacher dependence on the school's organizational context; teacher's autonomy and individual responsibility versus collaboration with staff; teacher's professional autonomy versus control of the course and results of teaching by the state (accountability of education).

Conclusions: The concepts examined are multilevel, determined by context (sociocultural, temporal, spatial). Autonomy has several levels: generally professional, institutional, collegiate-professional and individual. Under PISA, analysis was carried out in 33 countries for the period 2000–2015. Most countries abandon the idea of decentralization of education; it strengthens it centralization at school, school district, region level. It is particularly relevant to staff policy, school funding and decision-making on the curriculum.

Bibliografie

Gwaltney, K. D. (2012). *Teacher autonomy in the United States: Establishing a standard definition, validation of a nationally representative construct and*

an investigation of policy affected teacher groups (doctoral dissertation).
University of Missouri-Columbia, 175 s.

Jeong, D.W., Luschei, T.F. (2018). Are teachers losing control of the classroom? Global changes in school governance and teacher responsibilities, 2000–2015. *International Journal of Educational Development*, 62, 289-301.

EVALUACE V PRÁCI ŘEDITELŮ ŠKOL – PŘEHLEDOVÁ STUDIE

TEACHERS WORKING WITH ADULT MIGRANTS
IN CZECH EVALUATION IN WORK OF PRINCIPALS – REVIEW

Stanislav Michek

Klíčová slova: *přehledová studie, evaluace učitelů, ředitelé, výzkumné metody, teoretická východiska*

Keywords: *review, teacher evaluation, principals, research methods, theoretical approaches*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je poskytnout přehled o tom, co a jak se zkoumá v empirických studiích zaměřených na hodnocení v práci ředitelů škol. Příspěvek se snaží najít odpovědi na následující výzkumné otázky:

- a) Jak je hodnocení využíváno řediteli základních škol?
- b) Jaká teoretická východiska obsahují studie?

Teoretická východiska v ČJ

Jedná se o teoretickou přehledovou studii (Mareš, 2013) včetně syntézy dosavadního zjištění. Přehled je zaměřen (viz Mareš, 2013, s. 432) na a) přehled výsledků řady výzkumů („Přehled shromáždí, utřídí a zhodnotí dosavadní výsledky výzkumů na totéž téma. Ukáže, v čem se výzkumy shodují, v čem jsou výsledky rozporné a které výsledky chybí.“) b) přehled teorií („Přehled shromáždí, utřídí a zhodnotí dosavadní teorie, které se snaží vysvětlit empirické nálezy.“).

Metodologie v ČJ

K získání aktuálních výzkumů byla použita databáze ERIC a Web of Science. Z 3134 vyhledaných studií bylo vybráno 47 empirických studií splňujících příslušná klíčová slova. Ze souboru studií byly vybrány takové články, které splnily následující kritéria: jednalo se o a) časopiseckou studii publikovanou;

b) v anglickém jazyce, která představovala; c) originální výzkum (empirická studie, tj. vyloučeny byly teoretické či přehledové studie) d) za posledních dvacet let. Dále e) zdrojem dat byly respondenti z elementárních škol (např. ředitelé, zástupci ředitele, učitelé). V neposlední řadě f) muselo jít o studie, které se zaměřovaly na zkoumání některého z aspektů evaluace v práci ředitelů škol. Většinou byly tyto studie publikovány v posledních osmi letech, kdy údaje byly získány hlavně v USA.

Závěry v ČJ

Výzkumníci se zabývali zejména těmito tématy: 1. implementace nového systému hodnocení učitelů; 2. vnímání systému hodnocení řediteli škol a jejich role včetně rozpoznávání rozdílů u začínajících ředitelů nebo zkušených; 3. hodnocení efektivnosti učitelů. Východiskem jsou teoretické modely z pedagogické evaluace, z školského managementu a řízení lidských zdrojů. Za účelem dosažení výzkumných cílů a nalezení odpovědí na výzkumné otázky ve studiích bylo použito rozmanité spektrum výzkumných přístupů: kvantitativní, kvalitativní, smíšený design a analýzy získaných dat.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the article is to provide an overview of what is being researched, theoretical background of studies and how the evaluation in work of principals is surveyed. The review study is trying to find answers to these following research questions: a) How is evaluation used by elementary school principals? b) What is the theoretical context of the studies? A database ERIC and a Web of Science have been used in order to gain information for the survey. There were found 47 research surveys. Mostly, these surveys have been published in the last eight years, and data were obtained mainly in the USA. Theoretical background of studies are theoretical models from educational evaluation, educational leadership and human resources management. In order to obtain research goals and to find answers to research questions, a diverse spectrum of research questions have been used: quantitative, qualitative, mixed design and an analysis of obtained data.

Bibliografie

Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23 (4), s. 427–454.

PEDAGOGICKÝ ROZVOJ VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITELŮ

PEDAGOGICAL DEVELOPMENT OF UNIVERSITY TEACHERS

Barbora Nekardová

Klíčová slova: *vysokoškolští učitelé, rozvoj pedagogických kompetencí, Centrum rozvoje pedagogických kompetencí*

Keywords: *university teachers, development of pedagogical competences, Pedagogical Competence Development Centre*

Cíle v ČJ

Cílem výzkumného šetření bylo popsat a vysvětlit jak vysokoškolští učitelé vnímají a hodnotí svůj pedagogický rozvoj. Zaměřila jsem se na otázku, jak vysokoškolští učitelé vnímají sami sebe jako učitele a současně jak hodnotí absolvovaný vzdělávací program Rozvoj pedagogických kompetencí, který je zaměřen na systematické zvyšování úrovně pedagogických kompetencí. Výzkumný problém představuje pedagogický rozvoj vysokoškolských učitelů, který shledávám jako potenciálně problematický na základě jejich časté koncentrace na výzkum a zanedbávání výuky (Šedová et al., 2016).

Teoretická východiska v ČJ

Problematika pedagogického rozvoje vysokoškolských učitelů spočívá v tom, že „zatímco pro vědeckou dráhu je v České republice mladý akademik připravován již v průběhu studia, na dráhu učitelskou zpravidla není připravován vůbec“ (Čejková, 2017, s. 160). Požadavky na výzkumné aktivity, publikování výsledků a zapojování se do odborných sítí navíc v čase postupně narůstají a často se pak setkáváme s koncentrací učitelů na oblast výzkumu a v důsledku toho zanedbávání výuky (Šedová et al., 2016). „Současný celosvětový trend však spočívá v docenění významu excelentní výuky na vysokých školách, kdy je výuka považována za aktivitu významem srovnatelnou s vědou a výzkumem“ (Čejková, 2017, s. 160). Proto v našem prostředí můžeme sledovat pozvolnou zvyšující se nabídku programů pro posilování pedagogických kompetencí u učitelů. Rozhodla jsem se na oblast pedagogického rozvoje vysokoškolských

učitelů zaměřit a spojuji otázku pedagogického rozvoje učitelů s jejich účastí ve vzdělávacím programu.

Metodologie v ČJ

Vnímání vlastního pedagogického rozvoje samotnými vysokoškolskými učiteli a hodnocení dvousemestrálního vzdělávacího programu Rozvoj pedagogických kompetencí tvoří ústřední body celého výzkumného šetření. Pro sběr dat jsem zvolila techniku hloubkových rozhovorů s devíti učiteli z Masarykovy univerzity. Výzkum jsem pojala jako kvalitativní výzkumné šetření, kde výzkumný problém představuje pedagogický rozvoj vysokoškolských učitelů, který shledávám jako potenciálně problematický, a to na základě časté koncentrace na výzkum a zanedbávání výuky (Šedová et al., 2016).

Závěry v ČJ

Respondenti vnímají vysokoškolského učitele nejen jako odborníka ve své disciplíně, ale také jako učitele, který umí kvalitně vést výuku. Nikdo z respondentů nezpochybňoval sám sebe jako odborníka ve své disciplíně. Jako problematické popisovali pedagogické kompetence, v nichž by se rádi rozvíjeli, což je například předávání znalostí, komunikace se studenty nebo učení studentů kritickému myšlení. Možnost spolupráce s mentorem se respondentům jevila jako nejlepší cesta pro jejich rozvoj. Tento výzkum umožnil odhalit další oblast zkoumání, kterou je spolupráce mezi vysokoškolskými učiteli a mentory.

Souhrn příspěvku v AJ

In this paper, I present how university teachers perceive and evaluate their pedagogical development. Research is based on the analysis of 9 in-depth interviews with teachers from the Masaryk University who participated in an educational program aimed at increasing pedagogical competencies. Respondents point out the insufficient possibilities of education to improve pedagogical competencies and identify areas in which they would like to expand. In the program, teachers value cooperation with mentors, whom they have chosen from among their colleagues, higher than any other intensive full-time course. The cooperation of participants and mentors seems to be a unique opportunity to focus on the development of teachers' pedagogical competencies. This research has thus made it possible to uncover another area of research, which is cooperation between university teachers and mentors.

Bibliografie

- Čejková, I. (2017). Vysokoškolský učitel bez učitelského vzdělání: Problém, nebo výzva? *Pedagogická orientace*, 27 (1), 160–180. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/6744/pdf>.
- Simon, E., & Pleschová, G. (2013). *Teacher Development in Higher Education. Existing Programs, Programs Impact, and Future Trends*. Taylor & Francis.
- Šedová, K., Švaříček, R., Sedláčková, J., Čejková, I., Šmardová, A., Novotný, P., & Zounek, J. (2016). *Pojetí výuky a profesní identita začínajících vysokoškolských učitelů*. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/1228/1504>.

LEKTOŘI PRACUJÍCÍ S DOSPĚLÝMI MIGRANTY V ČESKÉ REPUBLICE A VE ŠVÉDSKU – JEJICH VYROVNÁVÁNÍ SE SE STRESEM V PRÁCI A POHLED NA DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

TEACHERS WORKING WITH ADULT MIGRANTS
IN THE CZECH REPUBLIC AND SWEDEN –
HOW THEY COPE WITH WORK-RELATED STRESS
AND THEIR VIEW OF FURTHER EDUCATION

Milena Öbrink Hobzová

Klíčová slova: *lektor, jazykové vzdělávání, imigranti, další vzdělávání lektorů*

Keywords: *teacher in adult education, language education, immigrants, further education*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je na základě kvalitativního výzkumu identifikovat strategie, které lektori pracující s dospělými imigranty považují za důležité v prevenci syndromu vyhoření. Zároveň je účelem příspěvku poukázat na směry v dalším vzdělávání, které tato skupina vzdělavatelů vnímá jako potřebné, dané výsledky budeme srovnávat mezi oběma zeměmi.

Teoretická východiska v ČJ

V době, kdy před koronavirovou pandemií Česká republika zažívala ekonomický boom, vzrostl počet cizinců na 602 616 (MVČR, 2020). Zemí, která je dlouhodobě cílovou zemí pro přistěhovalce z různých částí světa a do které proudilo mnoho migrantů v době Evropské migrační krize, bylo Švédsko. Především v jazykovém vzdělávání se se skupinou dospělých přistěhovalců (nejen uprchlíků) pravidelně setkávají lektori, na které jsou kladeny vysoké požadavky. Mnoho autorů (např. Brookfield, 2006; Jarvis, 2010) mimo jiné zmiňuje např. to, aby vyučující vytvářeli plnohodnotné vztahy se studenty, či byli schopni se v rámci sebereflexe rozvíjet. Náročnost tohoto povolání a také speciální požadavky na znalost práce v multikulturním prostředí může vést

ke stresu v tomto povolání, zároveň ale také k potřebě dalšího rozvoje, a tím i vzdělávání.

Metodologie v ČJ

Předmětem výzkumu byli čeští a švédští lektoři, kteří pracují s migranty v jazykovém vzdělávání, či v kurzech občanského vzdělávání na švédské lidové vysoké škole (Folkshögskola). Data jsme v obou zemích sbírali v době od června do listopadu roku 2019. Na základě záměrného výběru jsme oslovili školy v jednom regionu ve Švédsku a v jednom regionu v České republice. Výzkum jsme provedli s 8 lektory v České republice v češtině a 12 vzdělavateli ve Švédsku ve švédštině a částečně v angličtině. Výzkumné otázky: 1. Co Vám pomáhá v prevenci syndromu vyhoření? Co by uvítali v dalším vzdělávání?

Závěry v ČJ

U Čechů, kteří pracují na plný či částečný úvazek a učí v různých kurzech pro různé organizace, se pravidelně objevovalo nadšení pro tuto výuku ve spojitosti s tím, že samotná výuka cizinců je pro ně koníček. Švédové působící na jedné škole a také vícero hodin denně zmínili téma, které se u českých lektorů vůbec neobjevilo, a to supervizi a vedení školy, tedy podporu organizace. Zároveň se zde vyskytlo téma nutnosti udržet si profesní hranici. U švédských lektorů jsme na rozdíl od českých vyzpozovali důraz na rozvoj andragogiky, pedagogiky, „leadershipu“, interkulturní komunikace.

Souhrn příspěvku v AJ

Teachers working with adult immigrants meet various demands, not only resulting from multicultural environment. The aim of the paper is to identify strategies that teachers working with adult immigrants consider important in prevention of burnout syndrome. At the same time, the purpose is to point out possible directions in further education that this group of teachers perceive as necessary. The research was carried out in Czechia and Sweden. Czech lecturers working full-time or part-time and teaching in different courses, showed enthusiasm in connection with the fact that teaching foreigners is a hobby. Swedes working at one school and having more lessons a day mentioned as a theme supervision and management of the school. At the same time, there was the theme of the need to maintain professional boundaries. These two themes did not come up with the Czech participants at all. Unlike the Czech

lecturers, we recorded themes relating to personal development of the Swedish participants.

Bibliografie

Brookfield, S. D. (2006). *The skillful teacher: on technique, trust and responsiveness in the classroom*. San Francisco: Jossey-Bass.

Jarvis, P. (2010). *Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice*. 4. Vyd. London; New York: Routledge.

MV ČR. (2020). Cizinci 3. zemí se zaevidovaným povoleným pobytem na území České republiky a cizinci zemí EU + Islandu, Norska, Švýcarska a Lichtenštejnska se zaevidovaným pobytem na území České republiky k 29. 2. 2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-S-povolenym-pobytem.aspx>

PRÁCE STUDENTŮ UČITELSTVÍ S ŽÁKOVSKOU DIVERZITOU

STUDENT TEACHERS DEALING WITH PUPILS' DIVERSITY

**Jana Obrovská, Kateřina Vlčková,
Petr Svojanovský**

Klíčová slova: *žakovská diverzita, studenti učitelství, učitelské praxe, druhý stupeň základní školy*

Keywords: *pupils' diversity, student teachers, teaching practice, lower secondary schools*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je pomocí etnografického výzkumu ukázat, jak studenti učitelství pracují s žakovskou diverzitou na praxi na druhém stupni základní školy. Příspěvek vznikl v rámci širšího řešení projektu GAČR 19-06763S *Etnografie diverzity v pregraduální přípravě učitelů* a prezentuje dílčí výsledky. Metodologicky se inspiruje přístupem etnografie více míst (Marcus, 1995; Obrovská & Tůma, in press) s ambicí výzkumně propojit různé kontexty (tj. vysokoškolskou výuku a praxe studentů na základní škole), které jsou klíčové pro vyjednávání diverzity ve vzdělávacím procesu.

Teoretická východiska v ČJ

Jednou z profesních oblastí učitele je práce s žakovskou diverzitou, individualizace a diferenciací výuky, jež jsou kodifikované i v současné legislativě ve vzdělávání. Žakovskou diverzitu nahlížíme jak ze sociologického hlediska, tj. s důrazem na konstruování jinakosti mezi lidmi na základě sociálních kategorií typu etnicita, gender či disabilita (Ainscow, Booth & Dyson, 2006; Nieto, 2004), tak z hlediska pedagogického respektování individuálních vzdělávacích potřeb žáků (včetně jejich motivací, učebních preferencí, apod., Tomlinson, 2005). Současné přístupy k práci s diverzitou vychází z principu „rovný není stejný“ a respektování jak podobností, tak rozdílů mezi lidmi (Powel & Powel, 2016). Diverzita je konceptualizována jako vyjednávaná a konstruovaná v každodenních interakcích. Z hlediska učitele znamená

poskytovat adekvátní učební příležitosti všem žákům. Právě v práci s diverzitou studenti učitelství pociťují rezervy.

Metodologie v ČJ

Vzorek studie tvoří čtyři studenti učitelství, dva vyučovali anglický jazyk a dva občanskou výchovu na druhém stupni dvou základních škol v rámci průběžné praxe v podzimním semestru 2019. Datový korpus se skládá z terénních poznámek z 20 vyučovacích hodin, videozáznamů těchto hodin, 20 příprav na hodinu, terénních poznámek z 20 reflexí výuky se třemi provázejícími učiteli a transkriptů jejich audiozáznamů, 12 reflektivních deníků z praxe a 7 hloubkových rozhovorů se studenty a jejich provázejícími učiteli. Analýza dat probíhala pomocí otevřeného kódování dat v programu Atlas.ti.

Závěry v ČJ

Výsledky ukazují, jak jsou studenti učitelství socializováni do způsobů konstruování žákovské jinakosti na úrovni školy i třídy, kam docházejí na praxi; jak jsou vedeni provázejícími učiteli k práci s jednotlivými žáky se sociokulturní odlišností, speciálními vzdělávacími potřebami (např. dysgrafie, ADHD, nadanými) a s dalšími individuálními vzdělávacími potřebami žáků v daných třídách a jak se k těmto žákům vztahují ve své přímé výuce.

Souhrn příspěvku v AJ

The ethnographical study focuses on how student teachers work with pupils' diversity in their teaching practice. We understand pupils' diversity from sociological (as construction of differences among pupils) as well as educational (as respect towards individual educational needs) points of view. Data corpus consists of field notes from 20 lessons of 4 student teachers on their teaching practice at 2 lower secondary schools, their video recordings, 20 lessons preparations, field notes from 20 reflections with mentor teachers and their transcripts, 12 reflective diaries, and 7 interviews with student teachers and mentor teachers. The findings show how student teachers are socialised into the construction of pupils' diversity, how they are mentored by teachers to respond to pupils' sociocultural differences, SEN, disabilities, and other individual learning needs. The paper was funded by the Czech Science Foundation (GA19-06763S Ethnography of Diversity in Pre-Service Teacher Education).

Bibliografie

- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95–117.
- Nieto, S. (2004). *Affirming Diversity: the Sociopolitical Context of Multicultural Education*. Boston: Allyn & Bacon.
- Tomlinson, C. A. (2005). *Differentiated Classroom: Responding to the Needs of all Learners*. Upper Saddle River: Pearson Education.

JE TO „JEN“ ASISTENTKA: DOBRÁ PRAXE A SPOLUPRÁCE S ASISTENTY/ASISTENTKAMI PEDAGOGA V INKLUZIVNÍM VZDĚLÁVÁNÍ Z POHLEDU PRAKTIKŮ V ČESKÉ REPUBLICE

SHE IS JUST AN ASSISTANT: GOOD PRACTICES
AND COOPERATION WITH TEACHER ASSISTANTS
IN INCLUSIVE EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE
OF PRACTITIONERS IN THE CZECH REPUBLIC

Katarína Slezáková, Lenka Kissová

Klíčová slova: *inkluzivní vzdělávání, asistenti pedagoga, dobrá praxe, kvalitativní výzkum, základní školy*

Keywords: *inclusive education, teacher assistants, good practices, qualitative research, elementary schools*

Cíle v ČJ

Zkoumáme perspektivy praktiků (učitelů/učitelek, vedení škol, asistentů/asistentek, atp.) na spolupráci učitele/učitelky a AP ve třídě, celkové postavení AP ve školách, jakož i základní politiky jak je reflektují praktici. Ústředním bodem analýzy jsou nejistoty ohledně odpovědnosti AP a struktury určující jejich postavení. Příspěvek se zaměřuje na způsoby, jakými školy tuto situaci řeší a nabízí předběžná zjištění zaměřená převážně na osvědčené postupy škol, které mohou být užitečné pro další školy přecházející k inkluzivnímu vzdělávání.

Teoretická východiska v ČJ

Spolupráce učitelů/učitelek s AP je i v krajinách s delší tradicí inkluzivního vzdělávání (UK a IT), stále mnohdy kamenem úrazu. Devecchi et al. (2012) na základě kvalitativních rozhovorů ukazují, že kromě potřeby efektivního tréninku, sdílejí tyto dvě krajiny ještě zásadnější potřebu: kontinuální podporu spolupráce AP a učitelů/učitelek. Předpokladem dobré spolupráce je uznání právoplatné pozice AP ve třídě a jeho/její hodnotu pro vzdělávací proces.

Pozice AP v českých školách je však stále vnímána spíše jako „extra pár ruk“ (Groom 2005). To je způsobeno obtížným sháněním kvalitně připravených AP, co praktici dávají do souvislosti s jejich nízkým finančním ohodnocením, ale i nízkou kvalitou kurzů, které asistenty připravují (OSF 2017). Přitom však víme, že úloha AP v inkluzivním vzdělávání je stěžejní (Rose 2002, Farrell etl al. 1999, Lacey 2001), je tedy nutné hledat cesty jak zefektivnit jejich zapojení do vzdělávacího procesu v kontextu českého školního systému.

Metodologie v ČJ

Sběr dat pro tento příspěvek byl součástí projektu BeIN (Bariéry v inkluzi a jak je překonat – implementace v případě České republiky) financovaný TAČR. Tento článek je založen na kvalitativní metodologii, přičemž rozhovory jsou hlavní metodou a pozorování ve třídách je jako podpůrná metoda. Provedli jsme 34 polostrukturovaných rozhovorů (s učiteli/učitelkami, vedením škol, asistenty/asistentkami, atp.) ze 3 škol, které jsme identifikovali jako úspěšné při zavádění inkluzivního vzdělávání. Školy byly vybrány na základě svých dlouholetých zkušeností s inkluzivním vzděláváním.

Závěry v ČJ

Nabízíme předběžná zjištění zaměřená na dobrou praxi. Zaměřujeme se na vzájemné působení AP s učiteli/učitelkami a žáky/žákyněmi a na celkovou situaci ve škole. Ve školách s dlouhodobými zkušenostmi s IV převládá téměř tandemový přístup k výuce a AP jsou chápáni jako rovnocenní učitelé, i když se zvláštní rolí ve třídě. Školy tato opatření však neformulovaly jako úmyslné strategie začlenění AP do školního života, ale jako „přirozené“ výsledky inkluzivní politiky školy. Tento rámec staví AP do nejisté situace, znepřehledňuje jejich práva a povinnosti a zatěžuje vztahy mezi AP, učiteli/učitelkami a dětmi.

Souhrn příspěvku v AJ

This paper focuses on the vulnerable situation of teacher assistants (TAs) in the classroom and school and the ways that schools committed to inclusion cope with it. We explore the perspectives of practitioners on the teacher (T) – TA cooperation in the classroom, overall position of TAs in these schools, as well as the underlying policies. The focal point of analyses is the power structures determining the position of TAs. We base our findings on 34 semi-

structured interviews. These took place in 3 schools that we identified as successful in implementing inclusive education. The paper offers preliminary findings focusing mostly on good practices of schools as regards the presence of TAs that can be useful for other schools undergoing the shift to inclusive education. However, we do not only focus on the interactions of the TAs with Ts and pupils, but on the complete picture of measures building an inclusive environment and safe educational climate.

Bibliografie

- Devecchi, C., Dettori, F., Doveston, M., Sedgwick, P., & Jament, J. (2012). Inclusive classrooms in Italy and England: The role of support teachers and teaching assistants. *European Journal of Special Needs Education*, 2, 171–184.
- Groom, B., Rose, R. (2005). Supporting the inclusion of pupils with social, emotional and behavioral difficulties in the primary school: The role of teaching assistants. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 1, 20–30.
- Univerzita Palackého v Olomouci. (2015). Potřeby a postoje pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci systému podpůrných opatření podle nové školské legislativy – zpráva z výzkumu.

UČITELSKÉ KOLEGIÁLNÍ SDÍLENÍ – POHLED VEDENÍ ŠKOL

EXPERIENCE EXCHANGE AMONG TEACHERS –
PRINCIPALS' PERSPECTIVE

Irena Smetáčková

Klíčová slova: ředitelé, učitelé, zkušenosti, sdílení, supervize, intervize

Keywords: principals, teachers, experience, exchange, supervision, intervention

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje výsledky výzkumu, který se týká technik kolegiálního sdílení v učitelských sborech na základních školách (zejména supervize a intervize). Cílem výzkumu bylo zmapovat existenci těchto technik a možnosti jejich zavádění. Příspěvek se zabývá pohledem ředitelů/ředitelky a jejich zástupců/zástupkyň na techniky kolegiálního sdílení. Představuje jejich očekávání, vnímané přínosy a překážky, roli vedení a možná dilemata související s kolegiálním sdílením ve škole. Výsledky mimo jiné srovnávají pohledy těch, kteří ve svých školách techniky používají a kteří nikoliv.

Teoretická východiska v ČJ

Učitelská profesionalita vyžaduje kontinuální profesní rozvoj. Nástroje, které k němu slouží, jsou pestré. Zejména v pomáhajících profesích, mezi které učitelství patří, je významným nástrojem kolegiální sdílení profesních zkušeností. Tím se miní možnost hovořit o svých konkrétních profesních zkušenostech s kolegy a kolegyněmi v učitelském sboru, získat od nich inspiraci pro náhled a řešení sdělovaných událostí, porovnat a normalizovat své pocity, posílit společnou profesní vizi a domluvit se na společném postupu. Tyto účely kolegiálního sdílení jsou podmíněny klimatem bezpečí a důvěry, které panuje jak mezi vyučujícími, tak ve vztahu s vedením školy. Právě ředitelé a ředitelky škol jsou významnými aktéry, kteří mohou povzbudit realizaci technik kolegiálního sdílení, a to ve formátu, který skutečně vede k profesnímu rozvoji (a nikoliv pouze k dohledu). Záleží však na jejich očekáváních vůči kolegiálnímu sdílení a konkrétním technikám a na hodnotově-postojovém kontextu.

Metodologie v ČJ

Výzkum kombinoval případové studie a dotazníkové šetření. Případové studie byly zaměřeny na popis formy, očekávání a dopadů těchto technik, a to z perspektivy vedení škol, vyučujících a supervizorů/intervizorů. V rámci případových studií na 10 základních školách byla data sbírána prostřednictvím rozhovorů (n=30, z toho 10 osob z vedení škol), pozorování setkání (n=10) a učitelského dotazníku (n=213). Současně proběhlo on-line dotazníkové šetření zaměřené na obecné postoje a zkušenosti s technikami kolegiálního sdílení, kterého se zúčastnilo 1077 osob z vedení škol a 1275 vyučujících. Z nich necelá polovina měla s technikami zkušenosti.

Závěry v ČJ

Vedení škol (i vyučující) mají vůči technikám kolegiálního sdílení pozitivní očekávání a jsou dominantně přesvědčeni o jejich přínosu. Formálně řízené techniky mají oproti neformálnímu sdílení následující výhody: pravidelnost, struktura, heterogenní skupina, bezpečí zajišťované profesionálem, kanály pro komunikaci závěrů. Vedení škol vnímá, že pro ochotu vyučujících je klíčové nastavit správně čas setkávání a komunikovat ho jako součást pracovních povinností. Řeší i některá dilemata, která se týkají 1) jejich přítomnosti na setkáních a 2) povinné účasti vyučujících. Obojí má dopady na bezpečí.

Souhrn příspěvku v AJ

Professional development of teachers is a crucial issue of pedagogical psychology. Many studies are devoted to developing and verifying techniques for exchange of professional experience. In general, research results show that the exchange of experiences between teachers brings benefits both for individual development and for cooperation. The research consists of 1) series of case studies of 10 Czech schools and 2) on-line survey (N=2352). Within the case studies, data were collected using: observation of techniques, interview with the head of school, the supervisor and selected teachers who were supervised, and survey of all the teachers from the 10 schools. The results show that an approach of the head of school was identified as the key factor – a positive, sensitive approach helped to convince more teachers to join the supervision, while negative and/or top-down approach tended to make teachers hesitant to join the supervision.

Bibliografie

- Stones, E. (2002). *Supervision in teacher education: A counselling and pedagogical approach*. Routledge.
- Tyagi, R. S. (2010). School-based instructional supervision and the effective professional development of teachers. *Journal of Comparative and International Education*, 40(1), 111-125.
- Owen, S. (2014). Teacher Professional Learning Communities: Going beyond Contrived Collegiality toward Challenging Debate and Collegial Learning and Professional Growth. *Australian Journal of Adult Learning*, 54(2), 54-77.

VLIV INOVATIVNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU UČITEL NAŽIVO NA ROZVOJ KLÍČOVÝCH PROFESNÍCH KOMPETENCÍ STUDENTŮ UČITELSTVÍ – VÝSLEDKY EVALUAČNÍHO VÝZKUMU

IMPACT OF THE INNOVATIVE TEACHER EDUCATION
PROGRAMME TEACH LIVE ON THE DEVELOPMENT
OF PROFESSIONAL COMPETENCE –
RESULTS OF EVALUATION RESEARCH

Vladimíra Spilková, Barbora Zavadilová

Klíčová slova: *vzdělávání učitelů, evaluace vzdělávacího programu, rozvoj profesních kompetencí*

Keywords: *teacher education, evaluation of educational programme, development of professional competence*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je prezentovat výsledky evaluačního výzkumu týkajícího se procesu i výsledků vzdělávacího programu Učitel naživo (dále UNŽ) v letech 2017–2019 a to zejména z hlediska: (a) jeho dopadu na rozvoj profesních kompetencí studentů učitelství; (b) na úroveň jejich self-efficacy; (c) motivace k učitelství, ochoty nastoupit do profese; (d) přínosu pro provázející učitele z praxe a jejich žáky. Cílem výzkumu bylo ověřit, zda a do jaké míry se daří naplňovat cíle programu UNŽ, dále také srovnat získaná data s širší populací začínajících učitelů u nás i v zahraničí (výzkumy CLoSE a TALIS).

Teoretická východiska v ČJ

Zvyšování kvality učitelů, jejich přípravného i dalšího vzdělávání jsou ve vyspělých zemích v centru pozornosti teorie, výzkumu i vzdělávací politiky. Klíčovým teoretickým východiskem v úsilí o zkvalitnění přípravy budoucích učitelů je profesionalizace učitelů a jejich přípravy na profesi (Spilková & Vašutová, 2008). Dalším je sociokonstruktivistická koncepce, která

představuje zásadní obrat v nahlížení na procesy profesního učení. Chápe proces stávání se učitelem jako aktivní konstruování a tvořivé osvojování učitelské profese na základě vlastní zkušenosti a sebeobjevování v roli učitele. Vlivný je také reflektivní model učitelského vzdělávání, tzv. realistický přístup v učitelském vzdělávání, který klade důraz na systematickou reflexi praktické činnosti a na propojení reflektované praxe a teoretické výuky (Korthagen, 2004). Koncepce programu UNŽ je založena na těchto konceptech, a evaluační výzkum kvality programu je tak ověřováním možností a mezi těchto přístupů v českém kontextu.

Metodologie v ČJ

Výzkumný design kombinoval kvantitativní a kvalitativní metody sběru dat od odlišných aktérů. Konkrétně jsou to: (a) longitudinální sebehodnocení studentů UNŽ (nástroje: Rámec profesních kvalit – Tomková et. al.; Kompetenční rámec UNŽ), (b) dotazníky self-efficacy a akademického optimismu v komparaci s daty z mezinárodního šetření TALIS (2013, 2018) a z výzkumu CLoSE (Straková et al., 2017), (c) focus groups se studenty a provázejícími učiteli, (d) záznamové archy z praxí studentů, (e) focus groups s žáky tréninkových škol, (f) dotazníky pro žáky, které vyučují absolventi.

Závěry v ČJ

Longitudinální šetření založené na Rámci profesních kvalit ukazuje, že program úspěšně rozvíjí klíčové profesní kompetence. Kombinace hodnocení vyučujících UNŽ a provázejících učitelů ze škol pak ukazuje, že se daří rozvíjet dovednost reflexe, vytváření bezpečného prostředí a aktivního zapojování žáků do výuky. Srovnání získaných dat s výzkumy CLoSE a TALIS ukázalo, že v řadě typů dovedností (zadávání instrukcí, motivace a aktivní zapojování žáků do výuky) mají už vyšší profesní sebedůvěru než průměrní čeští začínající učitelé. Nepříliš si důvěřují v dovednostech třídního managementu.

Souhrn příspěvku v AJ

The conference contribution presents research results of evaluation of the teacher education programme Ucitel nazivo between 2018-2019, focusing on the following areas: a) impact on the development of professional competence; b) development of student teachers' self-efficacy; c) motivations to enter the profession; d) benefits for the school mentors and the pupils. Attention will be paid to relevant theoretical frameworks such as social constructivism and

reflective practice and the validation of these approaches in the Czech context on the example of the Ucitel nazivo programme.

Bibliografie

- Korthagen, F. J. A. (2011). *Jak spojit praxi s teorií: Didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Brno: Paido.
- Spilková, V., & Vašutová, J. (2008). *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Tomková, A., Spilková, V., & Kargerová, J. (2012). *Rámec profesních kvalit učitele. Hodnotící a sebehodnotící arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.

POJETÍ GEOGRAFIE U STUDENTŮ UČITELSTVÍ ZEMĚPISU V ČR: VÝSLEDKY SHLUKOVÉ ANALÝZY

CZECH SECONDARY PRE-SERVICE TEACHERS'
PERSPECTIVES OF GEOGRAPHY: FINDINGS OF CLUSTER ANALYSIS

Michaela Spurná, Petr Knecht, Hana Svobodová

Klíčová slova: *studenti učitelství, pojetí, geografie, zeměpis, shluková analýza*

Keywords: *pre-service teachers, perspectives, geography, cluster analysis*

Cíle v ČJ

V příspěvku jsou prezentovány výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jaké je pojetí geografie a geografického vzdělávání u studentů učitelství zeměpisu/geografie na českých univerzitách

Teoretická východiska v ČJ

Základním teoretickým východiskem byla Catlingova typologie pojetí geografie (Catling, 2004). Catlingova typologie rozlišuje celkem devět typů pojetí geografie a každé je charakteristické určitým způsobem geografického myšlení. Např. pojetí Interakcionista klade důraz v geografii na souvislosti mezi člověkem a přírodou, pojetí Earthista je založeno na vysvětlování jevů na Zemi. Typologie byla úspěšně aplikována k identifikování pojetí oboru geografie u učitelů a studentů učitelství geografie v různých zemích (např. Virranmäki, Valta-Hulkkonen, Rusanen 2019). Jednotlivá pojetí jsme adaptovali pro český kontext (Knecht, Spurná, Svobodová, 2020). V představované analýze jsme použili sedm pojetí, jelikož zbylá dvě se u českých studentů v předchozích analýzách nevyskytovala. Zaměření na pojetí českých studentů učitelství zeměpisu a učitelů zeměpisu pomáhá vysvětlit oslabenou pozici geografie v Česku.

Metodologie v ČJ

Bylo realizováno dotazníkové šetření mezi studenty učitelství geografie na devíti fakultách připravujících budoucí učitele zeměpisu. Celkově bylo

získáno 183 dotazníků ze všech pracovišť (populace). Studentům byly předloženy dvě otázky, co považují za důležité (a) ve výuce zeměpisu a (b) ve vědním oboru geografie. U každé otázky studenti řadili odpovědi podle svých preferencí od 1 – nejdůležitější po 7 – nejméně důležité. Každá jedna odpověď ilustrovala jedno pojetí. Pomocí shlukové analýzy (pomocí K-průměrů a centroidů) jsme vytvořili dva homogenní shluky pro každou z položených otázek.

Závěry v ČJ

U studentů učitelství zeměpisu byl nalezen rozpor v pojetích: Geografii jako vyučovací předmět spatřovali jako všeobecný přehled, tj. výuku zaměřenou na geografické znalosti bez hlubšího pochopení souvislostí, což je charakteristické pro získávání požadovaného objemu znalostí. Zatímco geografii jako obor viděli jako prostor pro vysvětlování jevů na Zemi (Earthisté) nebo pochopení, jak lidé na určitých místech žijí (Placeista). Výsledky mohou pracoviště profilovat tak, aby došlo k co největší kongruenci mezi geografii jako oborem a geografii jako předmětem.

Souhrn příspěvku v AJ

The text is focused on the perspectives of geography in secondary pre-service geography teachers. The theoretical framework was based on a classification of geography perspectives developed by Catling (2004). The survey was conducted with 183 geography pre-service teachers (population in 2019) at 9 universities – geography departments in Czechia. In order to pre-service teachers could choose one of seven possible responses, we constructed a questionnaire. Each one response (statement) illustrated one of the Catlings' perspectives. The responses were hierarchically ordered by pre-service teachers (1 – the most preferred) for two areas: 1) geography and 2) geography teaching. Based on estimation of cluster analysis we found for both areas two strong clusters of pre-service teachers, made up of the perspectives Glogalists, Map-lover, Earthishts and Placeists. In the conference presentation, we would like to show the findings of the cluster analysis and point out potential interpretation.

Bibliografie

Catling, S. (2004). An understanding of geography: The perspectives of English primary trainee teachers. *GeoJournal*, 60(2), 149–158.

- Knecht, P., Spurná, M., & Svobodová, H. (2020). Czech secondary pre-service teachers' conceptions of geography. *Journal of Geography in Higher Education*, 1-16.
- Virranmäki, E., Valta-hulkkonen, K., Rusanen, J. (2019): Powerful knowledge and the significance of teaching geography for in-service upper secondary teachers—a case study from Northern Finland. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 28(2), 103–117.

VSTUP ABSOLVENTŮ UČITELSTVÍ 1. STUPNĚ ZŠ DO PRAXE

ENTRY INTO PRACTICE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS AFTER UNIVERSITY STUDY

Jana Stará, Radka Wildová, Šárka Popelková

Klíčová slova: začínající učitel, učitel primární školy, vnímání učitelské profese
Keywords: *beginning teacher, primary school teacher, perception of the teaching profession*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je informovat o výzkumu mezi absolventy Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UK. Cílem výzkumu bylo zmapovat jejich vnímání prvních let v praxi v pozici učitele. Zajímalo nás, jak hodnotí profesi učitele po nástupu do praxe, s jakými problémy se setkávají, jak hodnotí podporu ze strany školy v prvním období praxe a jaké jsou jejich potřeby.

Teoretická východiska v ČJ

První léta v praxi jsou pro absolventy učitelských programů zásadní. Hanušová, Pišová, Kohoutek et al. (2017) zjistili, že pouze 65 % začínajících učitelů v 1. roce praxe má v úmyslu zůstat na škole, kde působí. Zmínění autoři dále odvodili faktory, které začínající učitelé vnímají jako podporující a ohrožující. Jako podporující označují klima školy a kulturu školy, spolupráci a podporu integrace nových učitelů, jako ohrožující přetížení výukovými i jinými povinnostmi, nedostatek podpory vedení a kolegů a nepřívětivou kulturu. Ingersoll a Smith (2003) identifikovali jako časté problémy začínajících učitelů disciplínu žáků, nedostatek podpory ze strany školy, nedostatečnou motivaci žáků a nedostatek vlivu učitele na školní docházku a učitelovo rozhodování. Zdá se, že zásadní otázkou je, jak začínajícím učitelům poskytovat podporu, která by je u profese učitele udržela. Jako efektivní jsou považovány poradenské a orientační programy pro začínající učitele (indukce). (Ingersoll, 2012).

Metodologie v ČJ

Za účelem získat odpovědi na otázky, jak hodnotí absolventi Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UK profesi učitele po nástupu do praxe, s jakými problémy se v praxi setkávají, jak hodnotí podporu ze strany školy v prvním období praxe a jaké jsou jejich potřeby, byl zkonstruován učitelský dotazník. Odkaz na e-dotazník byl rozeslán e-mailem všem absolventům zmíněného programu, kteří jej ukončili v letech 2010–2019. Ze získaných odpovědí byla u otázek s volbou odpovědi zpracována jednoduchá statistika, odpovědi u otevřených otázek byly kódovány a kategorizovány.

Závěry v ČJ

V souladu s výsledky jiných výzkumů se absolventi Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UK cítí po nástupu do praxe přetížení výukovými a administrativními povinnostmi. Zmiňují ne vždy dostatečný zájem vedení školy o kvalitu jejich výuky, chybí jim kritická zpětná vazba. Někteří z nich vypovídají o negativní zkušenosti s rodiči svých žáků a vyjadřují nesouhlas s přílišnou otevřeností škol vůči rodičům. Uvádějí, že zažívají relativně často stres. Povolání učitele charakterizují absolventi nejčastěji slovy zodpovědnost, radost a kreativita.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the paper is to inform about the research among graduates of the MA programme Teaching at primary school at the Faculty of Education, Charles University. The aim of the questionnaire investigation was to map the perception of the early years in teacher practice. We wondered how the beginning teachers rated the profession after they went into practice, what problems they encountered, how they assessed school support, and what their needs were. Our respondents feel an overload of teaching and administrative duties. They mention not always enough interest from school management in the quality of their teaching, lack critical feedback. They mention negative experiences with parents of their pupils and disapproval of the excessive openness of schools to parents. They report experiencing relatively frequent stress. They characterise their profession most often with words of responsibility, joy and creativity.

Bibliografie

- Hanušová, S., Píšová, M., Kohoutek, T., Minaříková, E., Janík, M., Janík, T., et al. (2017). *Chtějí zůstat nebo odejít?: začínající učitelé v českých základních školách*. Brno: Masarykova univerzita.
- Ingersoll, R. (2012). Beginning Teacher Induction: What the Data Tell Us. *Phi Delta Kappan*, 93(8), 47-51.
- Ingersoll, R., & Smith, T. (2003). The wrong solution to the teacher shortage. *Educational Leadership*, 60(8), 30–33.

PROFESNÍ PŘESVĚDČENÍ ZAČÍNAJÍCÍCH UČITELŮ A PODPORA SEBEUČENÍ

PROFESSIONAL BELIEFS OF THE BEGINNING TEACHER AND SUPPORT FOR SELF-LEARNING

Jaroslava Ševčíková, Jitka Plischke, Danping Peng

Klíčová slova: začínající učitel, profesní přesvědčení, sebeučení

Keywords: *beginning teacher, professional beliefs, self-learning*

Cíle v ČJ

Cílem této explanační případové studie je popsat a vysvětlit, jak začínající učitelé realizují, jak reflektují a hodnotí své sebeučení. Vymežit základní existující vazbu mezi profesním sebeučením a profesním přesvědčením a očekávanou profesní podporu při činnostech sebeučení. Studie je součástí kvalitativně orientovaného výzkumného záměru (využívá postupy zakotvené teorie) na téma Vybrané aspekty formování profesního přesvědčení začínajících učitelů, který prezentuje data longitudinálního výzkumu od roku 2005.

Teoretická východiska v ČJ

Začínající učitel, na prahu profesní kariéry, je ve vztahu k sebeučení ve specifické pozici. Přestože ukončil profesní studium, ani zdaleka neukončil své sebeučení. V přístupu k řešené problematice se shodujeme s Paloušem (2008, s. 16) a parafrázujeme jeho myšlenku, že učitel vyučuje dříve, než je sám zcela vyučen. Učitel je svou profesí předurčen k celoživotnímu vzdělávání a sebeučení. Klade si následující otázky: Jsem připraven vykonávat tuto profesi? Jak reflektuji potřebu sebevzdělávání? Jak definuji sebeučení? Jak realizuji sebeučící aktivity? Mají činnosti spojené se sebeučením vliv na mé profesní přesvědčení? Zde profesní přesvědčení vnímáme jako víru v profesi (Kropáč, Peng, Chudý, 2019), i sebe v ní obstát (dle Ševčíková, Plischke, 2020).

Metodologie v ČJ

Předkládáme zde případovou explanační studii v kvalitativním designu s narativním přístupem, realizovanou na vzorku pěti záměrně vybraných

typických případů, začínajících kvalifikovaných učitelů základní a střední školy do tří let praxe. Případem rozumíme respondentem deklarovanou vazbu profesního přesvědčení a sebeučení ve smyslu cílů studie. Data byla získána autonomním psaním a hloubkovými rozhovory orientovanými na problém a zpracována narativní obsahovou, kontextovou a strukturní analýzou.

Závěry v ČJ

Sebeučení je plnohodnotnou součástí profesního života začínajícího učitele. V praxi se profiluje do tří základních okruhů: teoretické učení, observační učení a zkušenostní učení, které by mělo být sdílené např. s uvádějícím učitelem. Studie popsala vazbu mezi sebeučením a formováním profesního přesvědčení, vysvětlila, že vzniká zejména v oblasti sdíleného zkušenostního učení. Dále vyplynulo, že učitelům v současném systému chybí podpora zkušeného kolegy, uvádějího učitele či mentora. Tuto podporu očekávají, aby mohli dosahovat potřebného komfortu ve své profesi.

Souhrn příspěvku v AJ

This explanatory case study deals with the professional beliefs of beginning teachers and their relationship to learning and self-learning. The aim was to explain how they implement, reflect and evaluate their self-learning, how they describe the links between professional self-learning and professional beliefs, and what kind of professional support they expect. The study was carried out in a qualitative design with a narrative approach on samples of three teachers, typical cases. It shows that in practice, self-learning is profiled into three basic areas, namely: theoretical learning, observational learning and experiential learning, which should be shared with, for example, the mentor, this sharing affects professional beliefs. Beginning teachers expect support from their mentor for their self-learning.

Bibliografie

- Kropáč, J., Peng D., & Chudý, Š. (2019). The Professional Identify Construction of the Beginning Teachers in Higher Education. In Soriano Ayala, E., & Caballero Cala, V. *El valor de la educación en una sociedad culturalmente diversa*. Almería: Universidad de Almería.
- Palouš, R. (2008). *Heretická škola: o filosofii výchovy ve světověku a Patočkově pedagogice čili filipika proti upadlé škole*. Praha: Oikoymenh.

Ševčíková, J., & Plischke, J. (2020). Vybrané aspekty profesního přesvědčení začínajících učitelů. *e-Pedagogium*, úspěšně ukončeno recenzní řízení.

FENOMÉN „TEACHER MOONLIGHTING“ A ROLE SOUKROMÉHO DOUČOVÁNÍ

THE “TEACHER MOONLIGHTING” PHENOMENON AND THE ROLE OF PRIVATE TUTORING

Vít Šťastný, Martin Chvál, Eliška Walterová

Klíčová slova: *učitelé, soukromé doučování, platy, moonlighting*

Keywords: *teachers, private tutoring, salary, moonlighting*

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje dílčí výsledky širěji pojatého výzkumu zaměřeného na zkoumání souvislostí mezi školním a stínovým vzděláváním. Cílem příspěvku je analyzovat faktory, které u učitelů 2. stupně základních škol a nižších gymnázií souvisejí a) s vykonáváním výdělečných pracovních aktivit nad rámec jejich pracovních povinností ve své škole; b) s poskytováním placených hodin soukromého doučování.

Teoretická východiska v ČJ

Fenomén “teacher moonlighting”, tedy situace, kdy učitelé nad rámec svého pracovního úvazku vykonávají ještě další výdělečné činnosti, protože si potřebují přivydělat ke svému základnímu platu nebo protože je tyto aktivity baví (Blair, 2018), je v mezinárodní literatuře poměrně dobře prozkoumán. Pro mnoho učitelů je poskytování soukromých hodin doučování v naukových předmětech či práce pro vzdělávací agenturu jednou z využívaných možností tohoto přivýdělku. Skutečnost, že učitelé pracují ještě v jiném zaměstnání, může mít negativní dopady na jejich výuku ve škole či pracovní výkon, vést k nadměrné únavě a v případě soukromé výuky přinášet i různá etická dilemata spojená s poskytováním soukromého doučování vlastním žákům či vztahům s rodiči žáků (Kobakhidze, 2018). Předchozí výzkumy tématu soukromého doučování ukazují, že čeští učitelé jsou významnou socioprofesní skupinou, která poskytuje soukromé hodiny (Šťastný, 2016), což souvisí (mimo jiné) s jejich relativně nízkými platy.

Metodologie v ČJ

Výzkum je založen na konvergentním paralelním výzkumném designu. Konferenční příspěvek se opírá o kvantitativní data získaná dotazníkovým šetřením v on-line prostředí LimeSurvey. Vzorek byl získán stratifikovaným pravděpodobnostním výběrem. Nejprve byly vybrány školy (n=43), následně byl dotazník distribuován po dohodě s ředitelem 654 učitelům, kteří ve vybraných školách vyučovali na 2. stupni (v nižších ročnících gymnázií) alespoň jednu hodinu naukového předmětu týdně. Dotazník dokončilo nebo na většinu otázek odpovědělo 494 učitelů (návratnost 76 %), jejichž výpovědi byly následně analyzovány.

Závěry v ČJ

Z celkového vzorku uvedlo 36 % učitelů (n=180), že vykonávají i jiné výdělečné pracovní aktivity kromě zaměstnání ve své škole, a 29 % učitelů (n=145) uvedlo, že v daném školním roce poskytl alespoň jednu rodiči placenou hodinu doučování. Častěji si nad rámec úvazku přivydělávají muži; učitelé s kratším úvazkem a kratší praxí. Soukromé hodiny poskytují častěji učitelé matematiky, s nižším příjmem domácnosti a s pozitivním postojem k soukromému doučování. Významná část učitelů si nějaký způsobem přivydělává, v případě motivace k poskytování soukromých hodin hrají roli i nefinanční faktory.

Souhrn příspěvku v AJ

Teacher moonlighting (teachers working at other jobs in addition to their teaching to supplement salaries) may be associated with negative aspects such as teacher dissatisfaction, tiredness, attrition or inability to fulfil their teaching responsibilities. Provision of private tutoring is one of the common ways for teachers to supplement their salaries (Kobakhidze, 2018). The aim of the paper is to analyse factors that are associated with a) having a paid job additional to the regular teaching obligations; b) provision of private tutoring lessons. Results are drawn from a sample of 494 teachers of academic school subjects in lower secondary schools (both basic schools and multi-year gymnasias) who responded to online questionnaire survey. Of the total sample, 36 % of teachers (n=180) reported having additional paid jobs, and 29 % (n=145) reported provision of at least one private tutoring lesson in the current academic year. However, their motivation to do so was not solely financial.

Bibliografie

- Blair, E. (2018). *By the light of the silvery moon: Teacher moonlighting and the dark side of the teachers' work*. Gorham: Myers Education Press, LLC.
- Kobakhidze, N. (2018). *Teachers as tutors: Shadow education market dynamics in Georgia*. Cham: Springer and Hong Kong: Comparative Education Research Centre, The University of Hong Kong.
- Šťastný, V. (2016). *Fenomén soukromého doučování jako stínový vzdělávací systém v České republice*. Disertační práce, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/83694>.

KOMPETENČNÍ RÁMEC PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE: OD ŽITÉ ZKUŠENOSTI K EVALUAČNÍMU NÁSTROJI

TEACHER-MENTOR'S COMPETENCE FRAMEWORK:
FROM LIVED EXPERIENCE TO AN EVALUATIVE TOOL

Blanka Vaculík Pravdová

Klíčová slova: *provázející učitel, sebepojetí provázejícího učitele, kompetenční rámec, student učitelství*

Keywords: *mentor, self-concept of mentor, competence framework, student teacher*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je vymezit – v kontextu učitelských praxí studentů připravujících se na profesi učitele – pojem provázející učitel a představit jednotlivé fáze procesu tvorby kompetenčního rámce provázejícího učitele. Hlavními cíli tvorby kompetenčního rámce byla: (a) snaha podpořit učitele, kteří vstupují do role provázejícího učitele a (b) využití nástroje při evaluaci programu Učitel naživo. Zvolený induktivní přístup umožnil využít reflektované zkušenosti provázejících učitelů, a tím posílit identifikaci provázejících učitelů s evaluačním nástrojem.

Teoretická východiska v ČJ

Označení učitele ZŠ nebo SŠ, u něž praktikuje student učitelství v rámci přípravy na profesi, se v odborné literatuře různí. V českém prostředí se setkáváme s pojmy fakultní učitel, cvičný učitel, mentor i supervizor (Píšová, 2001). Nově bývá užíván i pojem provázející učitel (Kratochvílová & Lojdová, 2019, s. 334), což koresponduje s metaforickým označením učitele jako průvodce (a guide on the side – Vonk, 1993, s. 32). Chápání role provázejícího učitele v českém kontextu odpovídá v zahraničí užívanému termínu mentor (Pazderská, 2016) a je v souladu s mentoringem v učitelství, který Píšová (2011, s. 46) vymezuje jako intencionální dlouhodobý situovaný proces podpory poskytovaného učiteli na pracovišti zkušenějším kolegou s cílem facilitovat

procesy jeho profesního rozvoje. Wong (2005, s. 42) zdůrazňuje nutnost odlišit mentoring využívaný ke kolegiální podpoře od uvádění učitele do profese (induction). Kompetencím mentora se věnují Vonk (1993), Johnson (2003), Lazarová (2010).

Metodologie v ČJ

Při otevřeném kódování (Švaříček & Šedová, 2007) volných výpovědí (McGuire & McGuire, 1981) učitelů ZŠ a SŠ (N=29) zkoumajících jejich sebepojetí v roli provázejícího učitele byly identifikovány dva klíčové procesy: provázení a balancování. Diskuse učitelů v ohniskových skupinách (Morgan, 2001) a ve dvojicích přinesly výčet a popis činností spjatých s touto rolí. Činnosti byly kódovány a kategorizovány a výsledky analýzy byly sdíleny s provázejícími učiteli. Z doplněné a verifikované verze vzešly oblasti a indikátory kompetenčního rámce provázejícího učitele, který bude pilotně ověřován.

Závěry v ČJ

Zkušenosti učitelé, u nichž praktikují studenti učitelství, jsou označováni jako provázející učitelé. Činnosti, které vykonávají v roli provázejícího učitele, lze rozdělit do dvou kategorií. Za prvé: činnosti související s praxí studenta učitelství, jež učitel vykonává sám. Vycházejí z učitelovy znalosti školy jako instituce; třídy jako sociální skupiny; dětí a jejich potřeb a z jeho vlastních potřeb. Za druhé: činnosti založené na kooperaci. Ty nabízejí učitelům a studentům učitelství prostor pro vzájemné učení. Ke kooperativním činnostem jsou vztahovány indikátory kompetenčního rámce.

Souhrn příspěvku v AJ

The study presents the process of establishing the competence framework of a teacher-mentor with the aim to support the beginning teacher-mentors. The framework will also be used as an evaluative tool in the Teach live programme. The authors approached the task inductively to use the reflected experience of teacher-mentors and to boost their level of identification with the evaluative tool. The open coding (Švaříček & Šedová, 2007) of free responses (McGuire & McGuire, 1981) of primary and secondary school teachers (N=29) focusing on their self-concept in the teacher-mentor's role helped to identify the key processes. Discussions of teachers in focus groups (Morgan, 2001) and in pairs helped to constitute a list of activities connected with the role. These

activities were then coded and categorised. The version which was verified by the participating teacher-mentors was used to establish the indicators of the competence framework. These will be piloted.

Bibliografie

- Johnson, W. B. (2003). A framework for conceptualizing competence to mentor, *Ethics & Behavior*, 13(2), 127–151.
- Píšová, M., & Duschinská, K. et al. (2011). *Mentoring v učitelství*. Praha: PdF UK.
- Vonk, J. H. C. (1993). Mentoring beginning teachers: Mentor knowledge and skills. *Mentoring and tutoring: Partnership and learning*, 1, 31-41.

ZDROJE AUTORITY U ZAČÍNÁJÍCÍCH UČITELŮ

SOURCES OF AUTHORITY OF BEGINNING TEACHERS

Václav Vydra

Klíčová slova: *autorita učitele, kázeň, moc, zdroje autority, začínající učitelé*

Keywords: *teacher's authority, discipline, power, sources of authority, beginning teachers*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je popsat výsledky kvalitativního výzkumného šetření u začínajících učitelů českého jazyka na druhém stupni základní školy. Výzkum se zabýval tématem autority začínajících učitelů, konkrétně, jaké zdroje své vlastní autority vnímají. Cílem šetření bylo odpovědět na výzkumnou otázku: „Jak začínající učitelé vnímají zdroje své autority?“. Výsledky výzkumného šetření jsou součástí rozsáhlejších výsledků výzkumu autority u začínajících učitelů v diplomové práci autora příspěvku (Vydra, 2019).

Teoretická východiska v ČJ

Autorita je vnímána jako asymetrický vztah učitele a žáka, v němž jsou předávány normy a hodnoty (Vlčková et al., 2015). Tento vztah je založen na moci, která je mezi oběma aktéry legitimizována, je tedy oběma aktéry přijímána na základě předchozí domluvy. Jakým způsobem bude vztah řízen, vychází z učitelových zkušeností s jeho vlastní kázní či ukázněním v nižší pozici asymetrického vztahu převážně z dětství. Kázeň je vnímána jako vědomé dodržování zadaných norem. Tyto normy jsou pak formulovány jako požadavek na chování žáků.

Metodologie v ČJ

Pro zjištění vnímání začínajícího učitele byl zvolen kvalitativní přístup. Data byla sbírána skrze hloubkové nestrukturované rozhovory, které byly u začínajících učitelů pořizovány opakovaně. Začínající učitelky měly méně než dva roky praxe. Rozhovory byly doslovně přepsány a následně analyzovány

skrže metodu tematické analýzy (Braun & Clark, 2006). Výsledkem analýzy byla opakující se témata, na jejichž základě vzniklo pět kategorií s dalšími podkategoriemi, z nichž jedna je popisována v tomto příspěvku. Tato kategorie popisuje model zdroje autority o třech úrovních.

Závěry v ČJ

První úroveň modelu popisuje motivaci vnímanou učiteli jako všudypřítomnou, kterou získávali jako děti ve svém vztahu s rodiči. Druhá úroveň popisuje pravidla, dle kterých učitelé organizují své vztahy. Pravidla se snaží aplikovat v souladu s jejich motivací. Od vztahových pravidel odvozují představu o jejich vztahu s žáky. Třetí úroveň popisuje prožívání učitelů, kteří na nesoulad chování žáků s jejich představou reagují neklidem až vztekem a na soulad reagují klidem. Na základě klidu/vzteku učitelé hodnotí svoji úspěšnost a říkají, zdali autoritu u žáků mají, nebo nemají.

Souhrn příspěvku v AJ

Text describes how beginning teachers perceive the sources of their own authority. These are results of qualitative research. Repeated in-depth non-structured interviews were conducted with beginning teachers. The interviews were analysed through thematic analysis (Braun & Clark, 2006). Beginning teachers describes discipline gained in their relationship with their parents as a source of their authority. They demand this discipline from pupils and base their authority on it then. The source of authority is described as a three-level model. The first level contains motivation to the relationship rules. Relationship rules are described in the second level. The third level describes how beginning teachers experience negotiating their authority with pupils. Experiencing influences the result of which is authority being acquired and lost again.

Bibliografie

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Vlčková, K., Lojďová, K., Lukas, J., Mareš, J., Šalamounová, Z., Kohoutek, T., et al. (2015). *Z posluchárny za katedru: mocenské vztahy ve výuce studentů učitelství*. Brno: Masarykova univerzita.
- Vydra, V. (2019). *Jak začínající učitelé vnímají svoji autoritu. Využití metody čistého jazyka pro výzkum myšlení začínajících učitelů* (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z <https://is.muni.cz/th/v3rwi/>

Sekce 4

CÍLE A OBSAH VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ NEJEN Z POHLEDU OBOROVÝCH DIDAKTIK

KURIKULÁRNÍ REFORMA V NORMALIZAČNÍM ČESKOSLOVENSKU: POPŘENÍ, NEBO NAPLNĚNÍ MYŠLENEK „ZLATÝCH ŠEDESÁTÝCH“?

CURRICULAR REFORM IN LATE COMMUNIST CZECHOSLOVAKIA:
BREAKING WITH THE PRAGUE SPRING IDEAS,
OR HIDDEN CONTINUITY?

Michaela Dvořáková, Dominik Dvořák

Klíčová slova: *kurikulum, komunistická vláda, historie vzdělávání, prvouka a vlastivěda*

Keywords: *curriculum, communism, history of education, social studies*

Cíle v ČJ

V historické vědě se rozvinula diskuse o tzv. normalizaci (Kolář & Pullmann, 2016) po sovětské intervenci v roce 1968, mimo jiné s ohledem na myšlenkovou a personální kontinuitu/změnu mezi reformním obdobím šedesátých let a následující dekádou. Tato studie přispívá do diskuse analýzou dobové vzdělávací politiky a konkrétněji tvorby kurikula. Navazujeme při tom na naše předchozí příspěvky o vlivu zahraničních reforem na českou vzdělávací politiku v době socialismu. Zaměřujeme se na proměny vzdělávací reformy od začátku 60. let do jejího plošného zavedení i na její odkaz v současném školství.

Teoretická východiska v ČJ

Někteří badatelé zaměřující se na dobu komunistické vlády i transformační období požadují revizi dosavadního obrazu moderního vývoje české společnosti zejména v souvislosti s přelomovými lety 1968 nebo 1989 (Kolář & Pullmann, 2016, a další). Oproti dřívějšímu se poukazuje na kontinuitu jak ve věcném obsahu sektorových politik, tak v osobních kariérách některých expertů navzdory velkým politickým zvratům. Normalizační období se i ve školství jeví (nejen) jako popření, ale i jako částečné naplnění reformních záměrů šedesátých let. Tato historická diskuse o složitosti sociálních procesů má paralelu v současné teorii vzdělávací politiky a tvorby kurikula. „Revizionistický“ přístup k období

státního socialismu je ovšem i předmětem kritiky. Jeví se proto jako užitečné prozkoumat, nakolik odlišná pojetí historického vývoje lze použít k výkladu reforem školství a nakolik teorie demokratické vzdělávací politiky pomáhají pochopit i procesy v autoritativních systémech.

Metodologie v ČJ

Mikser a Goodson (2020) navrhuji, aby byla kurikulární reforma popisována konfrontací příběhů dění z různých rovin systému. Proto mezi „velké“ dějiny šedesátých a sedmdesátých let na jedné straně a rovinu osobních historií učitelů a škol (Zounek et. al., 2017) doplňujeme analýzu procesů na mezo-úrovni akademiků a pracovníků státních odborných organizací. Výzkum průběhu československé reformy je založen na dosud nepublikovaných archivních pramenech i na obsahové analýze dobových kurikulárních artefaktů, jako jsou osnovy, příručky pro učitele a učebnice pro předměty prvouka a vlastivěda.

Závěry v ČJ

Jak jsme ukázali dříve, navzdory vyhraněnému ideologickému konfliktu docházelo zejména v šedesátých letech k přebírání západních podnětů do koncepce socialistického školství. V tomto příspěvku dokládáme, že po nástupu normalizace se paradoxně věcný obsah připravované reformy nezměnil (ačkoli v západním školství byl přehodnocen), avšak změnil se způsob legitimizace reformy. Ani pak však nezmizel prostor pro diskusi mezi různými alternativami pojetí učiva. Rozhodující roli při tom sehrály zřejmě konkrétní osobní vazby mezi československými a sovětskými pedagogy.

Souhrn příspěvku v AJ

The complexity of curriculum making could be analysed by juxtaposing different narratives of/about the processes in different arenas at the various levels (Mikser & Goodson, 2020). The paper analyses the curricular reform of 1960s and 1970s in Czechoslovakia. The dominant narratives about the “Prague Spring” and its aftermath focus on two levels: supra-level (the story of interrupted revolution) and individual (work-life) narrations (e.g. Zounek et al., 2017). Taking into account that reforms usually take place on more layers or sites than either at government or in individual schools, there are other stories to be told about the mezzo-level of curriculum development. This study is based on the archival sources on the Czechoslovak reforms as well as on analysis of curricular artefacts and discourse of official press. Our goal is to challenge the

prevailing picture of discontinuity in curriculum making while acknowledging the radical change in legitimising discourse of the reform.

Bibliografie

- Kolář, P., & Pullmann, M. (2016). *Co byla normalizace? Studie o pozdním socialismu*. Praha, NLN-ÚSTR.
- Zounek, J., Šimáně, M., & Knotová, D. (2017). *Normální život v nenormální době: Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer.

JAK JE ŽÁKOVSKÁ DIVERZITA UKOTVENA V KURIKULU PEDAGOGICKÝCH DISCIPLÍN UČITELSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ?

HOW IS LEARNER DIVERSITY EMBEDDED IN PLANNED CURRICULUM
OF STUDENT TEACHERS?

Jana Kratochvílová, Kateřina Lojdová, Kateřina Vlčková

Klíčová slova: *plánované kurikulum, žákovská diverzita, studenti učitelství*

Keywords: *planned curriculum, pupils' diversity, student teachers*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit výsledky analýzy plánovaného kurikula pedagogických disciplín v přípravném učitelském vzdělávání na pedagogické fakultě. Zaměřujeme se na to, v jakých diskurzích je žákovská diverzita v kurikulu studentů učitelství tematizována a která témata diverzity jsou v kurikulu deklarována a v jakých kontextech. Plánované kurikulum vnímáme jako projektovou formu ideové, obsahové, didaktické a organizační dimenze kurikula (Maňák, et al., 2008). Příspěvek přináší další výsledky a rozšiřuje zjištění, které byly prezentovány na ČAPV v roce 2019 z projektu GAČR 19-06763S.

Teoretická východiska v ČJ

Debata o výuce různorodé třídy se stala v ČR znovu aktuální spolu s narůstajícím uvědoměním si diverzity žáků a nově zavedeného inkluzivního vzdělávání. Diverzitu lze nahlížet jak z hlediska etnického, kulturního, sociálního, tak speciálních vzdělávacích potřeb, ale i osobních charakteristik žáka (nadání, učební a zájmové preference, komunikační styl, atd.), a to ve vazbě na přístup zaměřený na žáka a maximalizaci jeho rozvoje. Přestože téma žákovské diverzity je považováno za významné v pregraduální přípravě budoucích učitelů (OECD, 2010; Gay, 2002; Sapon-Shevin, 2010), Kingová a Buttlerová (2015) uvádějí, že není snadné určit, zda jsou učitelé efektivně připravováni na práci s různorodou žákovskou populací. Náš příspěvek reaguje

na tuto mezeru v poznání a zaměřuje se na konceptuální část pregraduální přípravy studentů učitelství v práci s žákovskou diverzitou, a to na plánované kurikulární obsahy této přípravy.

Metodologie v ČJ

Příspěvek je součástí širšího výzkumu GAČR 19-06763S „Etnografie diverzity v pregraduální přípravě učitelů“ postaveného na pozorování výuky, rozhovorech s učiteli ze ZŠ a studenty učitelství, analýze příprav na výuku a deníkových záznamů v rámci tzv. etnografie více míst (Marcus, 1995), zde univerzity a ZŠ. Presentovaný příspěvek představuje výsledky obsahové analýzy textu kurikul pedagogických disciplín bakalářského a navazujícího magisterského studijního programu připravujících učitele různých apochačníc předmětů pro základní vzdělávání.

Závěry v ČJ

Na základě obsahové analýzy volíme interpretační rámec dvou úhlů pohledu na pojetí žákovské diverzity v kurikulu: implicitního (skrytého) a explicitního (zjevného). Práce s žákovskou diverzitou je v kurikulu studentů učitelství v bakalářském a navazujícím magisterském studiu tematizována v několika diskurzích, které v prezentaci představujeme. Výsledky odpovídají na otázky, kde a v jakém diskurzu se žákovská diverzita v kurikulu učitelského vzdělávání tematizuje, co konkrétně se tematizuje, co z toho plyne? Jak je diverzita konstruována? S jakými principy diverzity je plánováno studenty učitelství seznamovat?

Souhrn příspěvku v AJ

The paper presents analysis of planned curriculum of educational subjects included in pre-service teacher tertiary education in respect to pupils' diversity. Our research question is: "How learners' diversity is embedded in the content and discourse of curriculum of educational courses in teacher education?" We qualitatively analyzed all general educational subjects from bachelor and master study programs of one faculty of education in the Czech Republic. The results show a variety of discourses in which the curriculum is constructed. This analysis is a part of a broader research project of the Czech Science Foundation GA 19-06763S „Ethnography of Diversity in Pre-Service Teacher Education“ using multi-sided ethnography (Marcus, 1995), i.e. university and

elementary school, based on lessons' observation, interviews with teachers and student teachers, analysis of lessons preparations, and reflective diaries from student teachers practice.

Bibliografie

- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(2), 106–116.
- King, E., & Butler B. R. (2015). Who cares about diversity? A preliminary investigation of diversity exposure in teacher preparation programs. *Multicultural Perspectives*, 17(1), 46–52.
- Maňák, J., Janík, T., & Švec, V. (2008). *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido.
- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95–117.
- OECD (2010). *Educating Teachers for Diversity: Meeting the Challenge*. OECD.
- Sapon-Shevin (2010). *Because we can change the world: A practical guide to building cooperative inclusive classroom communities*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

VTĚLENÝ PROŽITEK ČETBY A MEDIÁLNÍ RECEPCE U ŽÁKŮ PRVNÍHO STUPNĚ

PRIMARY STUDENTS' EMBODIED STORY EXPERIENCES ACROSS MEDIA

Anežka Kuzmičová, Markéta Supa, Jana Segi Lukavská, Filip Novák

Klíčová slova: *čtení, literární výchova, mediální výchova, prožitkové učení, první stupeň ZŠ, vtělená kognice*

Keywords: *reading, fiction, media literacy, experiential learning, primary classroom, embodied cognition*

Cíle v ČJ

Představíme design a reflexi pilotáže mezioborového empirického výzkumu, jehož cílem je zkoumat, nakolik děti na vyšším 1. stupni ZŠ vnímají beletrii jako předmět celistvé zkušenosti zahrnující tělesný prožitek. Čerpáme z ideových a výzkumných tradic holismu, sociálního konstruktivismu a tzv. vtělené kognice, která propojuje myšlení a učení s tělesnou zkušeností a která se v českém prostředí běžně aplikuje např. v Hejného metodě výuky matematiky. Výzkum probíhá formou kreativních ohniskových skupin a bude sloužit k navržení nových zážitkových prvků do výuky čtení a výchovy ke čtenářství.

Teoretická východiska v ČJ

Obor vtělená kognice, z něhož čerpáme v obecném chápání procesu učení (Shapiro & Stolz 2019) i v konkrétní aplikaci na čtení a čtenářství (Kuzmičová et al. 2018), se vyvinul z psychologie a dominují mu experimentální postupy. Ty se však nehodí ke zkoumání dětského čtenářského prožitku, navíc v sociálním kontextu školního kolektivu. Využíváme proto kreativní kvalitativní postupy převzaté z holistické filozofie vzdělávání, jež do centra inovace ve výuce staví žitou subjektivní zkušenost samotného dítěte (Woodfall & Zezulková 2016). Reagujeme tak i na jistou tendenci transformovat výuku literatury v ČR z předmětu naukového na výchovný a na globální pronikání étosu „mindfulness“, tj. uvědomování si okamžité zkušenosti, do vzdělávání. Tážeme se, zda beletrie a jiná narativní média zobrazující tělesné situace takové

uvědomování u dětí navozují (jak předpokládají např. teorie literární recepce modelované na expertních čtenářích), případně která jsou jiná či další specifika dětského prožívání.

Metodologie v ČJ

Provedli jsme pilotáž v rozsahu 2 ohniskových skupin se žáky 3.–5. ročníku (13 žáků; vzorek omezen v důsledku uzavírky škol). V 1. části žáci za použití grafických pomůcek hovořili o svých oblíbených knihách a obecných čtenářských preferencích. Ve 2. části se měli zaměřit na čtení coby fyzicky a prostorově situovanou činnost a na prožívání úryvků textu a videa přímo na místě. Okamžitý tělesný prožitek sdělovali mj. pomocí textilní loutky. Ve 3. části porovnávali intenzitu prožitku u četby a videa s dalšími činnostmi. Skupiny byly doplněny o 10 hodin zúčastněného pozorování žáků ve výuce.

Závěry v ČJ

Výpovědi žáků přinesly podněty k rozšíření výzkumného designu, např. o pojem pomyslné tělesné polohy (míry “ponoru”) vůči fikčnímu světu. Ten se místy jevil produktivněji než zkušenosti typu smyslových představ či somatizovaných emocí, na něž jsme se žáků ptali přednostně. Ze srovnání ohniskových skupin a dat z pozorování dále plyne, že je třeba oddělovat zájem dětí o texty, videa aj. s tělesnou tematikou (který byl zjevný) od presumpcí o tom, nakolik tato tematika skutečně zakládá vědomý tělesný prožitek. Data z hlavního výzkumu budeme analyzovat kombinací multimodálních a klasických metod.

Souhrn příspěvku v AJ

Educators increasingly employ strategies of teaching concepts, e.g. in maths, through bodily activity and awareness, following the framework of embodied cognition (Shapiro & Stolz 2019). In literacy curricula, however, such whole-body enrichments are less common. Combining an embodied view of reading (Kuzmičová et al. 2018) with a holistic and constructivist approach to educational research (Woodfall & Zezulková 2016), we conducted two pilot focus groups in which primary students (13 participants, age 8–11; sample limited due to 2020 school closures) were prompted to reflect on various embodied facets of their narrative experiences. The students were aided by age-appropriate props (picture cards, canvas dolls) as well as directly exposed to narrative snippets during the study. In-class participant observations were likewise conducted

(10 hrs) focusing on their authentic literacy practices. We will detail the design and rationale of the pilot along with conclusions for the main study.

Bibliografie

- Kuzmičová, A., Dias, P., Vogrinčič Čepič, A., Albrechtslund, A.-M. B., Casado, A., Kotrla Topić, M., Mínguez López, X., Nilsson, S. K., & Teixeira-Botelho, I. (2018). Reading and company: embodiment and social space in silent reading practices. *Literacy*, 52(2), 70–77. DOI: 10.1111/lit.12131.
- Shapiro, L., & Stolz, S. A. (2019). Embodied cognition and its significance for education. *Theory and Research in Education*, 17(1), 19-39. DOI: 10.1177/1477878518822149.
- Woodfall, A., & Zezulkova, M. (2016). What ‘children’ experience and ‘adults’ may overlook: phenomenological approaches to media practice, education and research. *Journal of Children and Media*, 10(1), 98-106. DOI: 10.1080/17482798.2015.1121889.

VZDĚLÁVACÍ PROSTŘEDÍ KNIHOVNY V PODPOŘE ROZVOJE GRAMOTNOSTÍ A KOMPETENCÍ ŽÁKŮ: EVALUAČNÍ VÝZKUM SPOLUPRÁCE UČITELŮ A UČÍCÍCH KNIHOVNÍKŮ

EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A LIBRARY IN THE SUPPORT
OF DEVELOPMENT OF LITERACIES AND COMPETENCES OF PUPILS:
EVALUATION RESEARCH OF COOPERATION BETWEEN TEACHERS
AND TEACHING LIBRARIANS

Pavλίna Mazáčová

Klíčová slova: *evaluace, formální a neformální vzdělávání, knihovna, gramotnost, kompetence, žák, učitel, výzkum*

Keywords: *evaluation, formal and informal education, library, literacy, competence, pupil, teacher, research*

Cíle v ČJ

Ve výzkumném poli českého pedagogického výzkumu zatím takřka není věnován prostor spolupráci učitelů a učících knihovníků (Peacock, 2001) na podporu učení žáků a formování jejich osobnosti pro život v učící se společnosti 21. století. Cílem příspěvku je prezentovat evaluační výzkum, který na příkladu celorepublikového projektu z OP VVV Co nebylo v učebnici reflektuje aktivity společenství praxe učitelů jakožto aktérů formálního vzdělávání a učících knihovníků jakožto aktérů neformálního vzdělávání při tvorbě, ověřování a vyhodnocení vzdělávacích programů pro žáky základních a středních škol.

Teoretická východiska v ČJ

Prostor školní budovy už zdaleka není jediným prostředím učení a vzdělávání současných žáků. Jak ukazují tuzemské výzkumy (Rozvoj informační gramotnosti, 2018) žáci získávají poznání o světě a formují svoji osobnost také v neformálním vzdělávacím prostředí. Partnerem školy v podpoře rozvoje gramotností a kompetencí žáků by se mohla stát veřejná knihovna, jak

ukázaly výsledky prvního celostátního průzkumného šetření v ČR (Pillerová, & Mazáčová, & Richter 2019), jehož cílem bylo přinést zprávu o stavu spolupráce knihoven a škol. Šetření otevřelo řadu otázek zasahujících jednak podmínky spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků, jednak aspekty týkající se obsahu učiva, forem a metod jeho zprostředkování žákům. Průzkum ukázal jednu ze slabin vzdělávacích aktivit knihoven – absenci evaluačních nástrojů a práce knihovny s evaluací vzdělávacích aktivit. Rámec celorepublikového kvantitativního šetření se stal východiskem pro evaluační výzkumnou práci prezentovanou v tomto příspěvku.

Metodologie v ČJ

Výzkum byl realizován jako evaluační výzkumná studie smíšeného designu, v níž bylo shromážděno více než 600 relevantních responzí – bylo využito kvantitativních evaluačních dotazníků žáků a učitelů a individuálních kvalitativních reflektivních záznamů učících knihovníků. Sběr a zpracování dat probíhaly v průběhu roku 2019 v rámci projektu Co nebylo v učebnici po dobu pilotního a finálního ověřování 16hodinových vzdělávacích programů realizovaných v prostředí knihoven či škol.

Závěry v ČJ

Evaluační výzkum přinesl důležitá zjištění o významu rozvoje spolupráce aktérů formálního a neformálního vzdělávání. Sdílení zkušeností, propojování vzdělávacích prostředí při přípravě a realizaci výuky i reflektivní přístup jsou funkčními nástroji zvyšování kvality vzdělávacích programů. Knihovna jako vzdělávací prostředí umožňuje žákům zažít výuku v bezpečném, otevřeném inkluzivním prostoru, v perspektivě sociální inkluze saturuje přístup žáků k informačním zdrojům a vzdělávacím materiálům. Vzdělávání ve veřejné knihovně podporuje rozvoj gramotností a kompetencí žáků pro 21. století.

Souhrn příspěvku v AJ

The education environment of library and the cooperation between teachers and librarians is still on the spotlight background in Czech pedagogy research. The article presents evaluation research which reflects work of teachers' partnership on an example of nationwide project What was not in the books. The actors of formal education – teachers – and informal education – teaching librarians collaborated on creating, verifying and evaluating education programs for elementary and high school pupils. The research has brought

important discoveries concerning the role of collaboration between formal and informal education. Sharing experience, connecting the education environment for preparation and realization of teaching and reflection – those are functional tools for increasing the quality of education. The education environment of library enables pupils to experience learning in a safe, open inclusive space. Pupils' attitude to the sources of information saturates in the social inclusion.

Bibliografie

- Pillerová, V., Mazáčová, P., & Richter, V. (2019). *Současný stav spolupráce ve vzdělávání mezi veřejnými knihovnami a školami. Výsledky celostátního průzkumu*. Praha, ©Národní knihovna České republiky [cit. 2020-10-04]. ISBN 978-80-7050-720-9. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/copy_of_ZPRAVA_PRZKUM_KOLY_2019.pdf
- Rozvoj informační gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018. Tematická zpráva (2018). Praha, ©2019 Česká školní inspekce [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Rozvoj-informacni-gramotnosti-na>
- Peacock, J. (2001). Teaching Skills for Teaching Librarians: Postcards from the Edge of the Educational Paradigm. *Australian Academic & Research Libraries*. 32(1), pp. 26-42.

OTÁZKA NOVÉHO POJETÍ ÚLOHY PŘEKladU A MATEŘSKÉHO JAZYKA VE VÝUCE ANGLICKÉHO JAZYKA: AKTUALIZOVANÁ PODOBA SERR PRO JAZYKY VS. KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY V ČESKÉ REPUBLICE

THE QUESTION OF RECONCEPTUALIZATION OF TRANSLATION
AND OWN-LANGUAGE USE IN ELT: THE UPDATED CEFR
FOR LANGUAGES VS CURRICULAR DOCUMENTS
IN THE CZECH REPUBLIC

Eva Skopečková

Klíčová slova: *mateřský jazyk, překlad, výuka anglického jazyka, plánované kurikulum, obsahová analýza*

Keywords: *own-language, translation, English Language Teaching, planned curriculum, content analysis*

Cíle v ČJ

Cílem našeho výzkumu je zjistit, zda a v jaké míře se nové pojetí úlohy překladu a mateřského jazyka ve výuce cizího jazyka vycházející z aktuální podoby SERR a současné odborné diskuse promítá do výuky anglického jazyka na 2. stupni vybraných českých ZŠ: na úrovni projektovaného (1. fáze výzkumu) a následně také realizovaného kurikula (2. fáze výzkumu). Cílem tohoto posteru je představit výstupy první fáze výzkumu, který se zaměřuje na analýzu kurikulárních dokumentů – RVP ZV a následně vybraných ŠVP.

Teoretická východiska v ČJ

V návaznosti na rostoucí zájem o problematiku mateřského jazyka (a částečně také překladu) ve výuce jazyka cizího dochází v této souvislosti k určitému přehodnocení cílů výuky cizího (zde anglického) jazyka a k postupné změně v přístupu k tomuto doposud poněkud ostrakizovanému fenoménu v rámci

výuky cizího jazyka. Cílem výuky cizího jazyka tak skutečně není stát se „téměř roditelým mluvčím“, ale spíše „komunikačně kompetentním mluvčím hovořícím cizím i mateřským jazykem“ (Kerr, 2019, p. 3). Tento trend ilustruje také aktualizovaná verze SERR pro jazyky, která uvádí mediaci (mezi jazyky) jako jeden ze čtyř základních způsobů užívání jazyka a zahrnuje tak překlad (v písemné i ústní podobě) mezi cílové kompetence (Council of Europe, 2018). Základními teoretickými východisky tak jsou vybrané teoretické přístupy z oblasti didaktiky cizích jazyků a teorie překladu, výstupy výzkumů a studií analyzující současnou situaci s ohledem na využívání mateřského jazyka a také aktualizovaná podoba SERR.

Metodologie v ČJ

Pro celý výše uvedený výzkum volíme smíšený výzkumný design. Pro první fázi našeho výzkumu, kterou příspěvek prezentuje, jsme jako nejčastěji používanou metodu výzkumu projektovaného kurikula zvolili obsahovou analýzu (Maňák et al., 2008, p. 58). Konkrétně tedy pro analýzu nejprve RVP ZV a následně vybraných ŠVP kombinujeme kvantitativní a kvalitativní obsahovou analýzu, kdy nejdříve kvantifikujeme námi vytvořené kategorie (viz aktualizovaná podoba SERR a výstupy odborné diskuse na dané téma) a dále rozšíříme o kvalitativní úroveň (Hendl 2005, p. 252).

Závěry v ČJ

Na základě analýzy námi získaných dat jsme dospěli k určitým závěrům týkajících se toho, zda a v jaké míře se nové pojetí úlohy překladu a mateřského jazyka ve výuce cizího jazyka vycházející z aktuální podoby SERR a současné odborné diskuse promítá do výuky anglického jazyka na 2. stupni vybraných českých ZŠ a to na úrovni projektovaného kurikula – konkrétně tedy v rámci RVP ZV a následně u vybraných ŠVP.

Souhrn příspěvku v AJ

The present poster examines the issue of the role of translation and own-language use in ELT with respect to its current reconceptualization reflected also by the updated Common European Framework of References for Languages (CEFR). In particular, the poster presents the results of the first phase of our research analysing the conception of translation and own-language use in the curricular documents relating to the ELT context at lower-secondary schools in the Czech Republic.

Bibliografie

- Council of Europe (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment Companion Volume with New Descriptors*. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-newdescriptors-2018/1680787989>.
- Kerr, P. (2019). The use of L1 in English Language Teaching. Part of the Cambridge Papers in ELT series. [pdf] Cambridge: Cambridge University Press.
- Maňák, J., Janík, T. & Švec, V. (2008). *Kurikulum v současné škole*. Brno: Masarykova univerzita.

INTEGRACE GIS DO VÝUKY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH – TEORIE A PRAXE

INTEGRATION OF GIS INTO TEACHING AT ELEMENTARY SCHOOLS – THEORY AND PRACTICE

Hana Svobodová, Darina Mísařová, Radek Durna

Klíčová slova: GIS, RVP ZV, GIS dovednosti, učitel zeměpisu, Survey123

Keywords: GIS, FEP EE, GIS skills, geography teacher, Survey123

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje návrh systému GIS dovedností (obdobně jako již existují kartografické dovednosti), které dosud nebyly pro české školní kurikulum stanoveny, ačkoliv GIS je v současné době nejsilnějším nástrojem pro vizualizaci a prezentaci prostorových dat. Na příkladu dat sesbíraných žáky základních škol Jihomoravského kraje je pak doloženo, že práce s GIS nemusí být složitým nástrojem, kterého by se měli učitelé obávat, ale naopak by měli využít veškeré jeho možnosti pro inovaci výuky zeměpisu/geografie jako moderního vyučovacího předmětu.

Teoretická východiska v ČJ

Příspěvek navazuje na několik dílčích českých publikací, které již byly k tématu publikovány (např. Král 2015) a zabývaly se možnou implementací GIS do školního kurikula. V době revize rámcových vzdělávacích programů je tato problematika velmi aktuální. Rámcově také příspěvek staví na výstupech mezinárodního projektu GI Learner, který detailně rozpracoval 10 klíčových kompetencí pro práci s GIS (GI Learner competencies, 2017) a rovněž uvádí příklady použití aplikací GIS, které mohou být pro české kurikulum na národní i školní úrovni velkou inspirací.

Metodologie v ČJ

Návrh systému GIS dovedností je založen na obsahové analýze kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání Česka a USA (Heffron & Downs, 2012).

Zároveň byl návrh podložen výsledky semistrukturovaných rozhovorů s 9 učiteli, u kterých bylo předem zjištěno, že mají zkušenost s využitím GIS ve výuce. Na příkladě dat sesbíraných pomocí mobilní aplikace Survey123, která je na obsluhu pro učitele i pro žáky velmi jednoduchá, je prezentováno možné využití GIS na 2. stupni ZŠ a jeho zařazení do systému GIS dovedností.

Závěry v ČJ

Implementace GIS do školního kurikula je pro moderní geografii nezbytná. GIS představuje nástroj pro prezentaci a vizualizaci prostorových dat pomocí velmi jednoduchých, ale i velmi sofistikovaných aplikací a softwarů. Aby došlo k posílení využívání GIS ve školách je nutné, aby došlo k zásadní úpravě RVP – zejména rozšíření o práci s geomédií a adekvátní doplnění očekávaných výstupů. Zároveň je vhodné nabízet učitelům podkladové materiály pro ně samotné i pro jejich žáky včetně příkladů dobré praxe, které se snaží tento příspěvek prezentovat (konkrétně práci v aplikaci Survey 123, která slouží pro sběr prostorových dat).

Souhrn příspěvku v AJ

The implementation of GIS into the school curriculum is essential for modern geography as GIS is a powerful tool for presentation and visualization of spatial data. The aim of the paper is to present a proposal of the GIS skills system (similar to the existing cartographic skills) and prove on the example of data collected by pupils from elementary schools in the South Moravian Region that working with GIS does not have to be a complicated process that teachers should be afraid of. However, to enhance the use of GIS in schools, it is necessary to modify FEPs fundamentally, but it is also appropriate to offer teachers background materials for themselves and their pupils, including examples of good practice trying to present this paper.

Bibliografie

- Heffron, S. G., & Downs, R. M. (2012). *Geography for Life: National Geography Standards; Geography Education Standards Project (GENIP)*. Washington, D.C.: National Council for Geographic Education.
- Král, L. (2015). *Geoinformatika ve středoškolském kurikulu* (Dizertační práce). Praha: PřF UK.
- GI learner (n. d.). Dostupné z <http://www.gilearner.ugent.be/>

CO NÁM VÝZNAMNÍ VĚDCI CHTĚJÍ ŘÍCT KE VZDĚLÁVÁNÍ V JEJICH OBORU – PŘÍPAD FYZIKŮ A FYZIKY

WHAT IMPORTANT SCIENTISTS WANT TO TELL US
ABOUT EDUCATION IN THEIR FIELD –
THE CASE OF PHYSICISTS AND PHYSICS

Vojtěch Žák, Petr Kolář

Klíčová slova: *vzdělávání, fyzika, vědec, fyzik, kurikulum, zakotvená teorie, rozhovor*

Keywords: *education, physics, scientist, physicist, curriculum, grounded theory, interview*

Cíle v ČJ

Strategickým cílem výzkumu, o jehož části pojednává tento příspěvek, je zjistit představy zainteresovaných aktérů o fyzikálním kurikulu. Mezi tyto aktéry patří mimo jiné fyzikové-vědci, další přírodovědci, didaktikové fyziky a učitelé fyziky. Na základě sběru a analýzy jejich představ budou formulovány podněty k proměně současného kurikula fyziky pro základní a střední školy. Výzkum vede k tvorbě nových učebnic fyziky. Cílem tohoto příspěvku je zprostředkovat zkušenosti se sběrem a analýzou dat od fyziků získaných prostřednictvím rozhovorů v rámci metodologie zakotvené teorie.

Teoretická východiska v ČJ

Do diskuze proměn kurikula určitého oboru (zejména jeho ideové a obsahové dimenze; Maňák & Janík, 2009) bývají v různých zemích přizváni různí aktéři. Jedná se zejména o zástupce decizní sféry, pedagogy bez přímé vazby k danému oboru, didaktiky daného oboru, učitele oboru, příp. odborníky v daném oboru bez pedagogického zaměření (vědci, umělci). Právě poslední uvedenou skupinu aktérů považujeme za zásadní, protože právě ona je nositelkou autenticity oboru a jeho rozvoje. Podněty vzešlé od této skupiny aktérů mohou přispět k hlubší reflexi oborového vzdělávání, protože stojí do značné míry mimo oblast

vzdělávání, zato jsou výrazně ukotveni v oboru. Výzkumný problém pro oblast fyziky byl formulován následující otázkou: Co podle významných českých fyziků by měla zahrnovat výuka fyziky na základních a středních školách? Výsledky této části výzkumu budou využity k diskuzi s dalšími skupinami aktérů a měly by vyústit ve formulování doporučení k tvorbě učebnic fyziky.

Metodologie v ČJ

Využit byl kvalitativní přístup. Jako výzkumný plán se uplatnila zakotvená teorie, zejména její novější varianta – situační analýza (Clarke & Friese, 2007). Metodou sběru dat bylo interview. Respondenty interview byli čeští fyzikové-vědci, kteří dosahují vynikajících výsledků v mezinárodním prostředí. Byli vybráni fyzikové s vysokým h-indexem (Web of Science), nositelé ERC grantů a dalších ocenění z různých fyzikálních oborů. Rozhovory byly provedeny v roce 2019. Sebraná data byla podrobena procedurám, které jsou charakteristické pro zakotvenou teorii.

Závěry v ČJ

Jedná se o předběžné závěry. Ukázalo se, že významní čeští fyzikové chtějí komunikovat svoje představy o fyzikálním vzdělávání úrovně středních a základních škol. Rozhovory byly provedeny s 29 z 60 oslovených fyziků (srov. Sappletonová & Lourenço, 2016, s. 618). Z rozhovorů se vynořují následující podněty pro výuku: výrazné propojení s běžným životem; provádění žákovských experimentů; výuka menšího počtu témat, zato v širších souvislostech; společné vzdělávání různých skupin žáků; zajímavost pro žáky; zařazování současné fyziky, včetně dosud nevyřešených problémů; mimoškolní aktivity.

Souhrn příspěvku v AJ

The strategic goal is to identify the ideas of stakeholders about the physics curriculum. The aim of this paper is to share experience with the collection of data from Czech physicists who achieved excellent results in the international environment. The research problem was formulated as follows: What, according to important Czech physicists, should be taught and learned at secondary schools? A qualitative approach was used to solve the research problem. The grounded theory, especially situational analysis, was used as a research plan. The data collection method was an interview. It turns out that important Czech physicists want to discuss physics education. The following recommendations

emerge: a strong link to everyday life; student experiments; fewer topics in a broader context; joint learning of different groups; attractivity; contemporary physics; extracurricular activities. The results will be used for the following research and should result in the creation of physics textbooks.

Bibliografie

- Clarke, A. E., & Friese, C. (2007). Grounded theorizing using situational analysis. In A. Bryant & K. Charmaz (Eds.), *The SAGE Handbook of Grounded Theory* (s. 363–397). London: SAGE Publications Ltd.
- Maňák, J., & Janík, T. (2009). Kurikulum. In J. Průcha (Ed.), *Pedagogická encyklopedie* (s. 117–121). Praha: Portál.
- Sappleton, N., & Lourenço, F. (2016). Email subject lines and response rates to invitations to participate in a web survey and a face-to-face interview: the sound of silence. *International Journal of Social Research Methodology*, 19(5), 611–622.

Sekce 5

PROCESY A VÝSLEDKY VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

PREDIKČNÍ VALIDITA STÁTNÍ MATURITY A PŘIJÍMACÍCH ZKOUŠEK NA PEDF UK

PREDICTIVE VALIDITY OF STATE SECONDARY SCHOOL
LEAVING EXAMINATION AND ENTRANCE EXAMS
AT THE FACULTY OF EDUCATION

Irena Bartáková

Klíčová slova: *maturitní zkoušky, přijímací zkoušky, predikční validita, akademický úspěch*

Keywords: *predictive validity, grade point average, admission tests, predictor, academic success*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit proces přijímacího řízení na Pedagogickou fakultu UK, v rámci toho popsat společné znaky a také specifika jednotlivých oborů. Dále budou prezentována data nashromážděná od studentů oboru Český jazyk, Anglický jazyk a Speciální pedagogika se všemi kombinacemi a budou představeny výsledky analýzy predikční validity uskutečněné na tomto vzorku.

Teoretická východiska v ČJ

Predikční validitou chápeme schopnost testu předpovídat budoucí úspěch a je jednou z jeho důležitých vlastností (Kolářová, R., Chvál, M., Zvára, K., Žák, V., Gřondilová, M., & Kekule, T.; 2004). Pro její výpočet se používá regresní a korelační analýza. Mezi nejužívanější prediktory patří právě přijímací testy a hodnocení ze středních škol, přičemž porovnávání jejich vlivu je jedním z nejčastěji diskutovaných témat. Ač existuje několik definic pro akademický úspěch, jako jeho kritéria se většinou uvádějí studijní průměr během prvního ročníku studia, postup do druhého ročníku a úspěšné dokončení studia.

Metodologie v ČJ

Nejprve byl vytvořen přehled procesu přijímacího řízení na Pedagogickou fakultu UK. Popsán byl jak obecně, tak s přihlédnutím ke specifickým

jednotlivých studijních oborů. Dále se pracovalo s daty studentů oboru Český jazyk, Anglický jazyk a Speciální pedagogika se všemi kombinacemi, kteří nastoupili ke studiu v akademickém roce 2016/2017. U studentů nás zajímaly především maturitní známky a body u přijímacích zkoušek, dále i typ střední školy, pohlaví, rok konání maturitní zkoušky aj. Kritérii úspěchu byly známky za první ročník, postup do druhého ročníku a složení bakalářské zkoušky.

Závěry v ČJ

Nyní jsou k dispozici analýzy dat studijních výsledků studentů v 1. ročníku. Z nich vyplývá, že významná korelace existuje mezi maturitní zkouškou a přijímací zkouškou z českého jazyka a střední korelace mezi přijímací zkouškou a studijními výsledky v 1. ročníku. Střední korelace byla shledána také mezi maturitní zkouškou a studijními výsledky v 1. ročníku u studentů Speciální pedagogiky. Nyní jsou analyzována data studijních výsledků studentů v dalších ročnících a úspěšnost u bakalářské zkoušky, která budou prezentována na konferenci.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of this paper is to present the process of entrance exams at the Faculty of Education, Charles University. It also focuses on the predictive validity of the state secondary school-leaving exam and entrance exams to the faculty. Predictive validity was calculated using the data collected from students of the Czech language and literature, English language and literature and Special Education. Predictive validity is determined on the basis of the calculation of Pearson correlation coefficient, which expresses the correlation between two variables. As for the correlation coefficient, significant correlation was found between the state secondary school-leaving exam and the entrance test for Czech and medium correlation between the entrance test and first year grade point average. Medium correlation was also found between state secondary school-leaving exam and first year grade point average of students of Special Education. At present other data are being analyzed.

Bibliografie

Bartáková, I., Chvál, M., & Martinková, P. (2018). Predikční validita zkoušek zakončujících středoškolské vzdělávání a přijímacích testů na vysoké školy. *Pedagogika*, 1/2018, 66-85.

- Burton, N. W., & Ramist L. (2001). *Predicting success in college: SAT studies of classes graduating since 1980*. College Board Research Report 2001-2. New York: College Board.
- Kobrin, J. L., Patterson, B. F., Shaw, E. J., Mattern, K. D., & Barbuti, S. M. (2008). *Validity of the SAT for predicting first year grade point average*. College Board Research Report No. 2008-5. New York: College Board.

PŘÍLEŽITOSTI K ROZVÍJENÍ KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ VE VÝUCE NA 1. STUPNI (NA PŘÍKLADU PŘÍRODOVĚDNÉHO UČIVA)

OPPORTUNITIES TO DEVELOP A PROBLEM-SOLVING
COMPETENCE IN PRIMARY EDUCATION
(USING AN EXAMPLE OF PRIMARY SCIENCE)

Tereza Češková

Klíčová slova: *problémově orientovaná výuka, učební úloha, 1. stupeň, kritický didaktický incident*

Keywords: *problem-based learning, learning task, primary education, critical didactical incident*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit kritické didaktické incidenty odehrávající se v problémově orientované výuce na 1. stupni. Základní výzkumná otázka zní: Co způsobuje, že navzdory nastolení problémově orientované úlohy ve výuce její potenciál není zcela využit?

Teoretická východiska v ČJ

Ukazuje se, že pro učitele jsou kompetence stále nesrozumitelné a ve výuce obtížně uchopitelné a že jejich rozvíjení u žáků je tím potenciálně omezeno (Analýza..., 2018, s. 6). Tato studie se zaměřuje na kompetenci k řešení problémů, konkrétně pak na situace, které mají potenciál tuto kompetenci u žáků rozvíjet, tj. na problémově orientované situace, v jejichž jádru stojí problémově orientované úlohy. Ve svém přístupu vycházím z problem-based learning (viz nejnověji Moallem, Hung & Dabbagh, 2019). To, že učitel ve výuce využije problémově orientované učební úlohy, však automaticky neznamená, že tím u žáků kompetenci k řešení problémů rozvíjí, proto je třeba zaměřit se i na průběh řešení těchto úloh.

Metodologie v ČJ

Zkoumáno je 19 výukových situací identifikovaných v 10 vyučovacích hodinách přírodovědy, které stavěly na problémově orientovaných úlohách, avšak zároveň nebyly hodnoceny jako rozvíjející. Data byla pořízena v rámci IVŠV videostudie ve školním roce 2010/2011, a to u pěti náhodně vybraných učitelů vždy ve dvou po sobě jdoucích vyučovacích hodinách. Využita byla metoda analýzy kritických didaktických incidentů (Tripp, 2012), jež umožňuje identifikovat opakující se vzorce jevů, které způsobují, že u úloh, které nesly potenciál rozvíjet kompetenci k řešení problémů, tento potenciál nebyl využit.

Závěry v ČJ

Dominantní skupinou incidentů bylo přílišné vztahování aktivity na učitele, které se projevovalo tím, že učitel natolik žáky provázel řešením úlohy, že ji de facto řešil sám. Dalším podobou incidentu bylo, že učitel radil natolik úzce, že se z původní PO úlohy stala buď série úloh nižší kognitivní náročnosti, nebo úloha „nevytěžená“ čili taková, která sice nabízela prostor pro individuální řešení, argumentaci, širší diskusi či provázání s kontextem, ale tento prostor nebyl zásadně využit.

Souhrn příspěvku v AJ

The concept of competence is still not comprehensible enough for the teachers. The paper focuses on the problem-solving competence, specifically on those problem-oriented learning situations in primary Science that have a potential to develop the pupils' competence, however, the potential had not been fully used. The aim is to analyse critical didactical incidents that cause reducing of the potential. The results show recurrent patterns inside the situations that cause weakening of the PO task potential of developing problem-solving competence. Excessive taking activity on the teacher comprised the dominant group of incidents. The teacher gave hints so directly that the PO task had changed into several lower cognitive level tasks. Another incident was in constant repairing of all mistakes that made a solving process almost impossible.

Bibliografie

Moallem, M., Hung, W., & Dabbagh, N. (Eds.). (2019). *The Wiley Handbook of Problem-Based Learning*. Wiley Blackwell.

Tripp, D. (2012). *Critical incidents in teaching: Developing professional judgement*.
Routledge.

VYPRAZDŇOVÁNÍ OBSAHU: DIDAKTICKÉ FORMALISMY VE VÝUCE

SHEDDING THE CONTENT: DIDACTIC FORMALISM IN INSTRUCTION

Tomáš Janík, Petr Najvar, Tereza Češková

Klíčová slova: *didaktický formalismus, kazuistika, výuková situace, metoda 3A, kvalita výuky*

Keywords: *didactic formalism, case study, learning situation, 3A procedure, quality of instruction*

Cíle v ČJ

V příspěvku budou prezentovány odpovědi na dvě výzkumné otázky – (1) Jak ve výukových situacích dochází prostřednictvím komunikace a spolupráce mezi učitelem a žáky k obsahové transformaci? (2) Jaké typy didaktických formalismů se ve výukových situacích objevují?

Teoretická východiska v ČJ

Rizikem současné kultury vyučování a učení je vyprazdňování obsahu. To nastává, (a) když je kurikulum koncipováno jako extrémně široké, nebo naopak jako výrazně redukované; (b) když je vyučování a učení nedostatečně orientované na obsah; (c) když nejsou brány v potaz výsledky učení žáků, nebo jsou naopak přeceňovány. Kvalita výuky je naopak závislá na její integritě, tj. na kvalitě funkčních vztahů mezi (I) učebním obsahem, (II) žákovskou zkušeností a motivací, (III) společným jednáním žáků a učitele, které má směřovat k cílům výuky (Janík et al., 2013). Čím lépe jsou tyto tři základní determinanty kvality výuky integrovány, tím vyšší je kvalita výukové situace. Interpretace jednotlivých složek v modelu hloubkové struktury výuky (viz Metoda 3A, Slavík et al., 2017) může odhalit potenciální nedostatky které ohrožují její integritu. Tyto nedostatky jsou označovány jako didaktické formalismy.

Metodologie v ČJ

Výzkumným souborem bylo 67 didaktických kazuistik z různých oborů a stupňů škol zpracovaných metodou 3A (anotace–analýza–alterace) v letech 2011–2016. 44 z kazuistik bylo postupem účelového vzorkování vybráno pro podrobnější analýzu, jejímž záměrem bylo vybrat případy, které nejprůběhavěji popisují a dokládají fenomén didaktické kvality učebního prostředí. Ve vybraných kazuistikách bylo analyzováno celkem 138 situací a v nich 350 obsahových jader zahrnujících 700 konceptů a 640 relací mezi nimi, které byly podkladem pro zkoumání hloubkové struktury výuky.

Závěry v ČJ

Ve vybraných kazuistikách bylo zachyceno celkem 55 projevů určité kategorie kvality výuky. Největší množství z nich bylo identifikováno jako utajené poznávání (resp. zavádějící poznávání a nezavršené poznávání). Dále bylo identifikováno odcizené poznávání a také samostatná kategorie didaktického mistrovství. V příspěvku budou jednotlivé didaktické formalismy i příklad didaktického mistrovství představeny podrobněji.

Souhrn příspěvku v AJ

The quality of instruction is seen as dependent on the integrity of instruction, i.e. on the quality of functional relationships between (1) teaching and learning content, (2) teaching and learning objectives and (3) the activities of a teacher and students. Interpretation of the individual components within the conceptual structure diagram may unveil potential deficiencies (referred to as didactic formalisms) in the deep structure of the TL situation, which threaten its integrity. The paper addresses two RQ: (1) How is content transformed and meaning created in particular TL situations through communication and collaboration between students and the teacher? (2) What types of didactic formalisms occur and what are their characteristics? A total of 67 case studies of TL situations were carried out. Out of them 44 were selected for a detailed analysis. We have identified several types of didactic formalism (concealed learning, stolen learning, misleading learning, inconcluded learning).

Bibliografie

Janík, T. et al. (2013). *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Brno: Masarykova univerzita.

Slavík, J., Janík, T., Najvar, P., & Knecht, P. (2017). *Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. Brno: Masarykova univerzita.

VIDEOHRY A JEJICH VLIV NA POSTOJE HRÁČŮ K ZOBRAZOVANÉ HISTORII: DLOUHODOBÁ EMPIRICKÁ STUDIE

VIDEO GAMES AND THEIR EFFECTS ON PLAYERS'
ATTITUDES TOWARDS HISTORY: LONG-TERM EMPIRICAL STUDY

Lukáš Kolek, Vít Šisler, Patrícia Martinková, Cyril Brom

Klíčová slova: *explicitní postoje, implicitní postoje, videohry, historie, APE model, média ve vzdělávání*

Keywords: *explicit attitudes, implicit attitudes, videogames, history, APE model, media in education*

Cíle v ČJ

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda historické videohry mohou změnit explicitní a implicitní postoje hráčů k zobrazovaným historickým událostem. Pro potřeby této studie byla upravena hra Československo 38-89: Vnitřní pohraničí, která pojednávala o odsunu sudetských Němců z českého pohraničí po Druhé světové válce z různých úhlů pohledu. Empirická studie ověřovala vliv této hry na explicitní a implicitní postoje hráčů k dané události ihned po zahrání a také měsíc po intervenci ve srovnání s kontrolní skupinou.

Teoretická východiska v ČJ

The Associative-Propositional Evaluation model (Gawronski & Bodenhausen, 2014) předpokládá, že postoje se skládají z asociativních hodnocení a výrokových úvah. Oba tyto procesy jsou kvalitativně rozdílné a zároveň propojené. Asociativní hodnocení jsou spontánní afektivní reakce na daný objekt, výrokové úvahy jsou pak validací informací navržených asociativními hodnoceními. Narativní historické videohry představují unikátní formát, který obě tyto úrovně postojů může zasáhnout. Nabízí reprezentaci dané historické události, ve které panuje dynamický vztah mezi hráčem a herním narativem. Tyto hry umožňují hráčům reagovat na zobrazované informace, vidět dopady svého jednání a dále reagovat na proměnu herního světa (Smethurst & Craps,

2014). Tento způsob interaktivity, imerze a možnosti vcítit se do role jiných vytváří z narativních videoher nástroj, který může ovlivnit postoje hráčů jak na explicitní tak na implicitní úrovni.

Metodologie v ČJ

Data v této empirické studii byla sbírána před intervencí, těsně po interakci s videohrou a o měsíc později. Studie má jednu experimentální ($n = 81$) a jednu kontrolní skupinu ($n = 64$). V experimentální skupině účastníci hráli hru Československo 38-89: Vnitřní pohraničí, v kontrolní skupině pak hru se stejnými herními mechanikami, ale příběhem netýkajícím se tématu odsunu. Od účastníků byla sebrána data o implicitních postojích k odsunu skrze počítačový test SC-IAT (Karpinski & Steinman, 2006), data z dotazníků o makro (obecných) a mikro (konkrétních) explicitních postojích o odsunu.

Závěry v ČJ

Videohra změnila krátkodobě explicitní postoje hráčů k zobrazované události ve srovnání s kontrolní skupinou (konkrétní: $d = -0.53$; obecné: $d = -0.34$). Zároveň byla naměřena dlouhodobá změna explicitních postojů ke konkrétním událostem ve srovnání s kontrolní skupinou (konkrétní: $d = -0.44$). Nepodařilo se nám potvrdit vliv použité videohry na implicitní postoje hráčů. Studie potvrzuje, že historické videohry mohou zasáhnout tvorbu historického povědomí ve společnosti.

Souhrn příspěvku v AJ

This study investigates a video game's effects on implicit and explicit attitudes towards depicted historical events in the short- and long-term on a sample of 148 young adults. As an intervention tool in the experimental group, we have used serious game Czechoslovakia 38-89: Borderlands dealing with the expulsion of Sudeten Germans from the former Czechoslovakia after the WWII. Results of our empirical study confirmed the effect of our video game on players' explicit attitudes towards the expulsion on a general level ($d = -0.34$) and a specific level ($d = -0.53$) compared to the control group. The difference between the control group and the experimental group in a long-term remained significant only for the specific level ($d = -0.44$) of explicit attitudes. Implicit attitudes did not change in the experimental group. This study is the first of such scale to empirically investigate video games' effects on a society's historical awareness.

Bibliografie

- Gawronski, B., & Bodenhausen, G. V. (2014). Implicit and Explicit Evaluation: A Brief Review of the Associative–Propositional Evaluation Model. *Social and Personality Psychology Compass*, 8, 448–462. doi:10.1111/spc3.12124
- Karpinski, A., & Steinman, R. B. (2006). The Single Category Implicit Association Test as a measure of implicit social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(1), 16–32. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.91.1.16>
- Smethurst, T., & Craps, S. (2014). Playing with Trauma: Interreactivity, Empathy, and Complicity in The Walking Dead Video Game. *Games and Culture*, 10(3), 269–290. <https://doi.org/10.1177/1555412014559306>

NARATIVNÍ TEXTY ČESKÝCH NESLYŠÍCÍCH ŽÁKŮ

NARRATIVES AND CZECH DEAF PUPILS

Marie Komorná, Kateřina Hádková

Klíčová slova: *neslyšící, vzdělávání neslyšících, psaná čeština, český znakový jazyk, narativum*

Keywords: *deaf, education of deaf, written Czech, Czech sign language, narrative*

Cíle v ČJ

Příspěvek představuje výsledky výzkumu zaměřeného na analýzu narativních textů neslyšících žáků v psané češtině a v českém znakovém jazyce. Texty v češtině a v ČZJ byly získány metodou elicitace na základě obrázkového příběhu a následně analyzovány z lingvistického hlediska, pozornost byla věnována také způsobům výstavby narativního textu.

Teoretická východiska v ČJ

Texty psané neslyšícími Čechy se v mnoha ohledech odlišují od textů psaných slyšícími Čechy. Texty některých neslyšících autorů mohou být adresátům obtížně srozumitelné, či dokonce zcela nesrozumitelné. Podle novely školského zákona č. 561/2004 platné od 1. září 2016 by neslyšícím žákům, kteří v komunikaci preferují český znakový jazyk, mělo být poskytováno vzdělání jak v českém znakovém jazyce, tak v psané češtině. Psaná čeština společně s českým znakovým jazykem tedy hrají ve vzdělávání neslyšících zásadní roli. Pokud chceme zvýšit kompetence neslyšících v (psané) češtině, je potřeba zdokumentovat, v čem konkrétně mají problémy. Dílčí poznatky k dispozici jsou, výzkumy však byly zaměřeny především na jevy gramatické. Specifikům souvislých textů psaných v češtině neslyšícími však doposud soustavnější pozornost věnována nebyla.

Metodologie v ČJ

Hlavní výzkumnou metodou byla elicitace, analýza a komparace textů. Texty byly získány elicitací – úkolem respondentů (žáků posledních ročníků

škol pro sluchově postižené ve věku 16–18 let) bylo na základě série obrázků, které představovaly souvislý děj, napsat vyprávění v češtině a stejný příběh poté převyprávět v českém znakovém jazyce. Získané texty byly podrobeny lingvistické analýze, pozornost však byla zaměřena také na to, jak neslyšící vytvářejí souvislé texty a jaká je jejich narativní kompetence jak v psané češtině, tak v českém znakovém jazyce.

Závěry v ČJ

Získané česky psané texty neslyšících respondentů vykazovali řadu specifických rysů a odchylek od standardní češtiny na všech jazykových rovinách. Předpoklad, že narativní kompetence v českém znakovém jazyce budou u neslyšících žáků na vyšší úrovni než v psané češtině, se potvrdil pouze u části respondentů, konkrétně těch, jejichž rodiče jsou také neslyšící a pro které je český znakový jazyk jazykem prvním. Zároveň neslyšící žáci neslyšících rodičů také lépe zvládli napsat vyprávění v češtině.

Souhrn příspěvku v AJ

The paper presents research concerned on narratives of deaf pupil (aged from 16 to 18) in written Czech and in Czech sign language. The primary method of research was the linguistics analysis of text written and signed by research respondents. Texts in written Czech and texts in Czech sign language were elicited by the same picture story.

Bibliografie

- Kolektiv autorů. (2019). *Výuka českého jazyka pro žáky se sluchovým postižením. Čeština jako druhý jazyk*. 2. díl. Praha: NUV.
- Komorná, M. (2008): *Psaná čeština českých neslyšících*. Praha: ČKTZJ.
- Macurová, A., & Zbořilová, R., et al. (2019). *Jazyky v komunikaci neslyšících – český znakový jazyk a čeština*. Praha: Karolinum.

ČO OVPLYVŇUJE TVORBU ROVESNÍCKYCH VZŤAHOV? ANALÝZA SOCIÁLNYCH SIETÍ V TRIEDACH ČESKÝCH ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

WHAT INFLUENCES PEER NETWORK FORMATION? A SOCIAL
NETWORK ANALYSIS IN CZECH LOWER-SECONDARY CLASSROOMS

Tomáš Lintner

Klíčová slova: *rovesnícké vzťahy, rovesnícké skupiny, SNA, analýza sociálnych sietí, ERGM*

Keywords: *peer relationships, peer networks, SNA, social network analysis, ERGM*

Cíle v ČJ

Cieľom príspevku je predstaviť výsledky šetrenia rovesníckych vzťahov na českých základných školách za použitia analýzy sociálnych sietí (SNA). SNA umožňuje skúmať štruktúru vzťahov v triede a sledovať polohu jednotlivých žiakov v rámci týchto štruktúr. Výskum bral do úvahy tak pozitívne vzťahy, ako aj Vzťahy negatívne. Príspevok adresuje dve hlavné otázky:

- líši sa pozícia žiaka v triede medzi rovesníkmi v závislosti od pohlavia a socioekonomického statusu (SES)?
- majú efekty vzájomnosti, transitivity a homofílie vplyv na podobu rovesníckych sietí v triede?

Teoretická východiska v ČJ

Rovesnícké vzťahy sú dôležitou súčasťou vzdelávania a majú potenciál ovplyvniť jednotlivých žiakov tak počas štúdia, ako aj po ňom (Berndt & Ladd, 1989). Rovesnícké vzťahy táto štúdia vníma ako sociálne siete. Štúdia stavia na myšlienke, že nie len vzťahy samotné sú pre žiakov dôležité, ale aj pozícia žiakov v rámci týchto štruktúr. Centrálna poloha má potenciál prinášať žiakovi výhody vo forme vplyvu či lepšieho prístupu k ostatným aktérom. Predošlý výskum preukázal efekty pohlavia, etnika, či množstva štrukturálnych premenných na úrovni siete na tvorbu rovesníckych sietí medzi žiakmi v triede

(Goodreau et al., 2009). Moja štúdia sa zameriava najmä na vplyv SES na podobu rovesníckych sietí v triede s myšlienkou, že siete v triede sú ovplyvnené reprodukciou sociálnych nerovností na úrovni sociálneho kapitálu (Lin, 2017).

Metodologie v ČJ

Štúdia čerpá data z projektu GA17-03643S. Dáta obsahujú sociometrické a SORAD dotazníky, z ktorých sú modelované sociálne siete žiakov v rámci tried. Jedná sa o dáta od približne 600 žiakov. SNA je súhrn metód založených na teórii grafov, algebry a priestorových analýz a umožňuje nahliadať na sociálne štruktúry a komplexné vzťahy tak, aby reflektovali reálnu podobu sociálnych sietí vo svete. Táto štúdia využíva inferenčné modely – ERG modely (exponential random graph models), ktoré umožňujú modelovať široké spektrum efektov, ktoré ovplyvňujú tvorbu sietí.

Závery v ČJ

- rovesnícke siete sú ovplyvnené efektami vzájomnosti, tranzitivity a selektívneho výberu na základe pohlavia a SES
- v porovnaní s ostatnými sú žiaci z vyšším SES v triede populárnejší a majú viac opätovaných pozitívnych väzieb
- neboli nájdené žiadne rozdiely v žiadnych sledovaných premenných medzi chlapcami a dievčatami

Souhrn příspěvku v AJ

Peer relationships in classrooms have potential to influence students' lives beyond school. Interpersonal relationships form complex structures – social networks – and studying peer relationships should incorporate the structural properties of the relationships. This study aims to shed light on a number of dimensions of peer social network formation in classrooms giving special attention to the influence of students' socioeconomic status. This study uses cross-sectional data from GA17-03643S project from Czech ninth grade lower-secondary school classrooms. Employing structural statistics, significance testing, ERG models, this study shows that high-SES students are more popular and have more friends. No difference in any of the studies structural variables is found between girls and boys. It shows the positive effects of mutuality, transitivity, gender homophily, and SES homophily. I argue that this is a result of subtle ways social capital in social networks is formed and reproduced.

Bibliografie

- Berndt, T. J., & Ladd, G. W. (1989). *Peer relationships in child development*. John Wiley & Sons.
- Goodreau, S. M., Kitts, J. A., & Morris, M. (2009). Birds of a feather, or friend of a friend? Using exponential random graph models to investigate adolescent social networks. *Demography*, 46(1), 103-125. doi: 10.1353/dem.0.0045
- Lin, N. (2017). Building a Network Theory of Social Capital. *Social Capital*, 3–28. doi: 10.4324/9781315129457-1

FORMATIVNÍ HODNOCENÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ V KONTEXTU EVROPSKÝCH ZEMÍ

FORMATIVE ASSESSMENT IN PRE-SCHOOL EDUCATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN COUNTRIES

**Barbora Loudová Stralczynská, Jana Uhlířová, Petra Ristić,
Philip Selbie**

Klíčová slova: *předškolní vzdělávání, formativní hodnocení, Learning Stories, vzdělávací dispozice, dokumentace*

Keywords: *pre-primary education, formative assessment, Learning Stories, learning dispositions, documentation*

Cíle v ČJ

Příspěvek se zabývá formativním hodnocením v předškolním vzdělávání a způsobům jeho využití v praxi. V ČR je formativní hodnocení využíváno převážně v základním vzdělávání. Pedagogům v českých mateřských školách dosud chybí teoretické porozumění této problematice i praktické zkušenosti. Příspěvek je zaměřen na zpracování teoretických východisek metody Learning Stories, metody formativního hodnocení, a to jak z hlediska mezinárodní perspektivy a rozmanitých podob implementaci tohoto přístupu, tak z hlediska výsledků akčního výzkumu zaměřeného na možnosti využití této metody v českých MŠ.

Teoretická východiska v ČJ

V ČR se předškolní pedagogové při hodnocení dětí zaměřují především na oblasti, ve kterých dítě nedosahuje očekávané úrovně. Učitel plánuje, vzdělává, hodnotí pokroky dítěte, informuje rodiče – samotné dítě je spíše objektem hodnocení než participujícím subjektem. Formativní hodnocení se místo odhalování nedostatků soustřeďuje na rozvinuté schopnosti, zvládnuté strategie a osvojené dovednosti dítěte, které jsou východiskem pro jeho další rozvoj a učení. Smyslem tohoto hodnocení je podpořit dítě v procesu převzetí odpovědnosti za své vzdělávání – tak, aby se stalo aktivním subjektem v celém

vzdělávacím procesu. Formativní hodnocení je základem metody Learning Stories, rozšířené v předškolních vzdělávacích institucích na Novém Zélandu, Velké Británii, Irsku, Německu či Švýcarsku. Metoda cílí na podporu dítěte jako kompetentního učícího se jedince. Ukazuje učitelům cestu, jak podporovat rozvoj každého dítěte a jak důsledně uplatňovat osobnostně orientovaný model vzdělávání.

Metodologie v ČJ

Práce metodologicky vychází z přístupů srovnávací pedagogiky. Předkládá komparativní analýzu přístupů k hodnocení vývoje dětí v předškolním vzdělávání v zahraničí. Srovnání ukazuje různé přístupy k hodnocení a dokumentaci vývoje dítěte, které korespondují s tradicí předškolního vzdělávání v jednotlivých zemích. Současně se zaměřuje na změny v přístupech k formativnímu hodnocení v souvislosti s jeho vzrůstajícím užíváním v pedagogické praxi předškolní. Jsou představeny výsledky akčního výzkumu založeného na užití metody Learning Stories ve vybraných českých mateřských školách.

Závěry v ČJ

V českém předškolním vzdělávání je formativní hodnocení realizováno ve vybraných pedagogických konceptech. V mateřských školách hlavního vzdělávacího proudu se v rámci pedagogické diagnostiky v podstatě neuplatňuje. Realizovaný akční výzkum ukázal, že formativní hodnocení aplikované pomocí metody Learning Stories je vysoce efektivní, podporuje zejména motivaci předškolních dětí k učení a má pozitivní dopad na vzdělávání dětí s SVP. Příspěvek poukazuje na prospěšnost metody Learning Stories. Individualizace vzdělávacího procesu dětí předškolního věku je tak obohacena o další kvalitní nástroj.

Souhrn příspěvku v AJ

The article is concerned with the issue of formative assessment in pre-school education. In the Czech Republic there are few approaches for practical use of formative assessment in pre-school education and a lack of theoretical understanding about this issue. The aim of the article is therefore to explore this topic from the point of view of theory, both from an international perspective and in the form of action research. The first part of the presentation summarizes the theoretical basis for formative assessment in pre-primary education in an

international context. In addition, the authors undertake a comparative analysis of approaches to assessing child development in pre-primary education in the England, France, Belgium, Germany and Switzerland. The third part of the article presents the results of action research based on the use of the Learning Stories method for documentation, assessment and support of teaching and learning in selected Czech pre-schools.

Bibliografie

- Carr, M. (2001). *Assessment in Early Childhood Settings: Learning Stories*. London: Sage. ISBN 0 7619 6793 1.
- Carr, M., Lee, W. (2012). *Learning Stories: Constructing Learner Identities in Early Education*. Los Angeles: Sage. ISBN 978-085702-092-5
- Leu, H. R., Flämig, K., Frankenstein, Y., Koch, S., Pack, I., Schneider, K., & Schweiger, M. (2007). *Bildungs-und Lerngeschichten: Bildungsprozesse in früher Kindheit beobachten, dokumentieren und unterstützen*. Weimar: Das Netz. ISBN 978-393-7785-677.

DIFERENCIACE UČITELE V PŘÍSTUPU K CHYBÁM VYBRANÝCH SKUPIN ŽÁKŮ

TEACHER DIFFERENTIAL BEHAVIOR
DURING MISTAKE-HANDLING ACTIVITIES

Martin Majcík

Klíčová slova: *výuková komunikace, žákovská chyba, reakce na chybu, zpětná vazba, rozdílný přístup k žákům*

Keywords: *pedagogical communication, errors, mistakes, error management, feedback, differential behavior*

Cíle v ČJ

Chyba představuje fenomén, jenž je již ze své podstaty nedílně spjat s výukovou komunikací. Interakce během výuky je z podstatné části založena na učitelských otázkách a reakcích žáků, během kterých k chybám dochází. Jak je ovšem patrné, učitelé se k žákům chovají v různých oblastech rozdílným způsobem dle toho, jaké charakteristiky jednotlivým žákům přisuzují (Babadová, 1993). Cílem příspěvku je představit rozdílné chování učitelů k žákům v případě, kdy dochází k žákovské chybě při interakci s celou třídou. Pozornost bude věnována i připisovaným charakteristikám těchto žáků.

Teoretická východiska v ČJ

Ačkoliv na chybu můžeme nahlížet jako na příležitost k učení (Borasi, 1994), její potenciál podpořit žákovské učení závisí na způsobu jejího využití učitelem. Pro řadu žáků má chyba negativní konotace a je nositelem strachu a pocitu selhání. Chyba se tak může stát překážkou pro participaci žáků na výukové komunikaci. Význam chyby ovšem může být ovlivněn učitelem prostřednictvím vlastních reakcí, které se vztahují ke kognitivní i afektivní rovině. Pozitivní reakce učitele ovlivňují nejen klima ve třídě, ale podporují také adaptivní afektivní, motivační i kognitivní reakce samotných žáků na chybu (Steuerová, Rosentritt-Brunnová & Dresel, 2013). Patrné ovšem je, že učitelé se při reakcích na chybu k žákům chovají rozdílným způsobem, čímž může docházet k tomu,

že jsou určité skupiny v participaci podporovány více, zatímco jiní žáci jsou upozaděni. Tato skutečnost se následně promítá také do způsobu, jak učitelé řeší chybu konkrétního žáka a dávají mu možnost chybu konstruktivně využít.

Metodologie v ČJ

Výzkumné šetření probíhalo ve čtyřech vybraných třídách 9. ročníku v hodinách Českého jazyka. Pro realizaci sběru dat byly zvoleny metody pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Datový korpus byl tvořen 24 přepisy vyučovacích hodin, 12 rozhovory s učiteli a 16 rozhovory s žáky. Pro interpretaci dat byl zvolen přístup lingvistické etnografie (Copland, Creese, Rock, & Shaw, 2015). Jako nástroj pro analýzu zaznamenané interakce byla použita konverzační analýza (Have, 2007).

Závěry v ČJ

Z realizovaného šetření vyplývá, že učitelé vykazují odlišné reakce u určitých skupin žáků. Učitelé žákům v rámci těchto skupin připisují charakteristiky, na jejichž základně následně vysvětlují rozdílný přístup. Základem této diferenciací je prospěch žáků a jejich míra participace na výukové komunikaci. Patrné je, že můžeme vymezit skupinu žáků s vynikajícím prospěchem, kteří se vyhýbají zapojení, žáky se špatným prospěchem, kteří se také do výuky nezapojují. Další skupinu představují žáci komunikativní. Způsob reakce následně také ovlivňuje možné využití chyby na podporu žákovského učení.

Souhrn příspěvku v AJ

The goal of the research is to identify teacher differential behaviour during mistake-handling activities. Pupils in the class are divided into groups due to engagement and achievement. Teachers have different ways to respond to pupils' mistakes due to their expectation. The data was collected in ninth class of elementary school in the Czech language. Twenty-four lessons were observed and there were twelve interviews with teachers from these classes. Linguistic ethnography was used as research approach and empirical data was analysed by conversation analysis. The results of the research represent three groups of pupils and different kind of mistake handling activities.

Bibliografie

Babad, E. (1993). Teachers' Differential Behavior [Online]. *Educational Psychology Review*, 5(4), 347.

- Borasi, R. (1994). Capitalizing on Errors as „Springboards for Inquiry“: A Teaching Experiment [Online]. *Journal For Research In Mathematics Education*, 25(2), 166-208. <https://doi.org/10.2307/749507>
- Copland, F., Creese, A., Rock, F., & Shaw, S. J. (2015). *Linguistic ethnography: collecting, analysing and presenting data*. Los Angeles: SAGE.
- Steuer, G., Rosentritt-Brunn, G., & Dresel, M. (2013). Dealing with errors in mathematics classrooms: Structure and relevance of perceived error climate [Online]. *Contemporary Educational Psychology*, 38(3), 196-210. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2013.03.002>
- Have, P. (2007). *Doing conversation analysis* (2nd ed). Los Angeles: Sage.

ANALÝZA UČITELOVY PÍSEMNÉ ZPĚTNÉ VAZBY JAKO NÁSTROJE FORMATIVNÍHO HODNOCENÍ PŘI BADATELSKÉ ÚLOZE Z PŘÍRODOPISU

ANALYSIS OF TEACHER'S WRITTEN FEEDBACK AS A TOOL
OF FORMATIVE ASSESSMENT IN BIOLOGY INQUIRY TASK

Lukáš Rokos

Klíčová slova: *písemná zpětná vazba, formativní hodnocení, badatelská úloha*

Keywords: *written feedback, formative assessment, inquiry task*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit analýzu písemné zpětné vazby, kterou učitelé poskytli žákům na jejich řešení badatelské úlohy z přírodopisu. Při analýze bylo primárně sledováno, zda písemná zpětná vazba má formativní charakter, tzn. směřuje žáka k vylepšení svého výkonu. Dále byla sledována emoční složka zpětné vazby a zdůvodnění kritérií, které učitel při hodnocení použil. Výsledky jsou doplněny i reflexí od zapojených učitelů na proces poskytování zpětné vazby.

Teoretická východiska v ČJ

Hodnocení je klíčovou kompetencí učitele a jako jeden z přístupů je přibližně od konce 20. století skloňováno formativní hodnocení (Black & Wiliam, 1998), jehož váha v posledních letech postupně narůstá. Slavík (1999) pro formativní hodnocení užívá také označení „zpětnovazebné“ hodnocení, z čehož je patrné, že zpětná vazba je klíčovou složkou tohoto hodnotícího přístupu. Učitelé jsou nabádáni poskytovat zpětnou vazbu žákům, ale otázkou je, zda tato zpětná vazba opravdu nese charakter formativního hodnocení, tzn. dává žákovi návod, jak pokračovat ve svém učení, aby dosáhl vytyčených cílů a odstranil zjištěné nedostatky. Vhodná formativní zpětná vazba umožňuje zaměření se na učební potíže žáků a tím usnadnit i jejich budoucí nápravu (Wiliam & Leahy, 2015). Emoční složka zpětné vazby je zcela zásadní, protože může ovlivnit způsob, jakým hodnocený žák se zpětnou vazbou naloží (Rowe, 2017). V případě,

že ze zpětné vazby vyzařují negativní emoce hodnotitele, je u žáků možná vyšší míra odmítnutí nabízené pomoci (Ryan & Henderson, 2018). Propojení formativního hodnocení a badatelských aktivit se vysloveně nabízí, jelikož badatelské úkoly jsou komplexní a proto je žádoucí poskytnout žákovi zpětnou vazbu ve vztahu k jeho dílčím úspěchům či neúspěchům.

Metodologie v ČJ

Pro účely této studie byla žákům zadána badatelská úloha z učiva biologie člověka, v níž realizovali vlastní experiment. Celkem byly do studie zapojeny čtyři třídy žáků a tři učitelé ze dvou vybraných škol v Jihočeském kraji. Žáci vyplňovali protokol k úloze a učitelé pomocí jednoduchého hodnoticího formuláře ohodnotili jejich zpracování. Následně byla zpětná vazba vyhodnocena pomocí kódovacího nástroje, který byl vyvinut a ověřen v rámci projektu ASSIST-ME (viz Constantinou & Papadouris, 2016). Nástroj hodnotil následující dimenze zpětné vazby: emoční stránku, úplnost a váhu komentáře od hodnotitele, závislost hodnocení na stanovených kritériích, zdůvodnění uvedených komentářů a úroveň poskytnutí návodu na další kroky v činnosti žáka. Součástí studie byl i rozhovor s učiteli, v němž provedli reflexi procesu poskytování zpětné vazby a zhodnotili kvalitu žakovských protokolů.

Závěry v ČJ

Z analyzované zpětné vazby je patrné, že se učitelé snažili, aby jejich komentáře měly formativní charakter. Zároveň žákům opakovaně vysvětlovali hodnoticí kritéria, zdůvodňovali, proč je žakovo zpracování nesprávné a formou podnětných otázek je naváděli na jiný způsob řešení. Emoční složka se ve zpětných vazbách vyskytovala spíše výjimečně. Z reflexí samotných učitelů vyplynulo, že je pro ně obecně obtížné napsat komentář tak, aby měli jistotu, že mu daný žák porozumí. V tomto případě preferují učitelé spíše poskytnutí ústní zpětné vazby, kdy si mohou vše s žákem ihned dovysvětlit.

Souhrn příspěvku v AJ

This paper is focused on analysis of written feedback provided by teachers on pupils' solution of inquiry task from Human Biology. The analysis monitored whether the written feedback was formative, contained an emotional components and an explanation of used evaluation criteria. In total, 4 classes of pupils and 3 teachers from two selected school in South Bohemia were involved

in this study. Teachers' feedback was analysed using the coding tool developed and verified within the ASSIST-ME project. The interview with teachers was also part of study.

The analysis showed that teachers tried to make their comments formative, explain the evaluation criteria repeatedly to the pupils and justify why the pupil's solution is incorrect. Emotional component was rather exceptional in the feedback. The teachers stated that it is difficult to write a comment easy to understand. In this case, they prefer to provide oral feedback where they can clarify everything with pupil immediately.

Bibliografie

- Black, P., & Wiliam, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. *Phi Delta Kappa*, 80(2), 139–148.
- Constantinou, C. P., & Papadouris, N. (2016). *Synthesis of factors determining the uptake of various assessment methods in different educational settings*. Deliverable 5.11 in ASSIST-ME project. Dostupné z: <https://assistme.ku.dk/pdf-uploads/D5.11.pdf>
- Rowe, A. D. (2017). Feelings About Feedback: The Role of Emotions in Assessment for Learning. In Carless et al. (Eds.), *Scaling up Assessment for Learning in Higher Education* (159–172). Singapore: Springer.
- Ryan, T., & Henderson, M. (2018). Feeling feedback: students' emotional responses to educator feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(6), 880–892, DOI: 10.1080/02602938.2017.1416456
- Slavík, J. (1999). *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál.
- Wiliam, D., & Leahy, S. (2015). *Embedding formative assessment: Practical techniques for K-12 classrooms*. West Palm Beach: Learning Sciences International.

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSLEDKY ŽÁKŮ STŘEDOŠKOLSKÝCH PROGRAMŮ. VLIV KULTURY AKADEMICKÉ MARNOSTI A AKADEMICKÉHO OPTIMISMU

FACTORS INFLUENCING THE RESULTS OF SECONDARY SCHOOL
STUDENTS. INFLUENCE OF FUTILITY CULTURE AND ACADEMIC
OPTIMISM

Jana Straková, Petr Soukup, Jaroslava Simonová

Klíčová slova: *středoškolské vzdělávání, akademická marnost, akademický optimismus, strukturní modelování*

Keywords: *upper secondary education, academic futility, academic optimism, structural equation modeling*

Cíle v ČJ

Výzkumy ukazují, že žáci odborných středoškolských programů mají horší výsledky než žáci všeobecných programů i tehdy, když zohledníme jejich vstupní výsledky a rodinné zázemí. Možné příčiny lze hledat v klimatu školy. V této studii je klima školy, respektive třídy operacionalizováno prostřednictvím akademické marnosti a akademického optimismu. Zkoumáme, zda pocit akademické marnosti žáků a akademický optimismus jejich učitelů ovlivňují výsledky žáků 3. ročníků gymnaziálního a odborného studia v matematice a ve čtenářské gramotnosti, zohledníme-li rodinné zázemí a vstupní vědomosti.

Teoretická východiska v ČJ

Pocit akademické marnosti charakterizuje víru žáka v to, že je schopen ovlivnit své fungování v rámci vzdělávacího systému. Silný pocit akademické marnosti znamená, že žák věří, že nemůže nikterak ovlivnit svůj školní úspěch. Původní koncept navržený Brookoverem a Schneiderem v roce 1975 obsahoval 3 dimenze: akademickou marnost vnímanou samotným žákem, pociťovanou od spolužáků a pociťovanou od učitelů. Van Houtte a Stevens (2008) zkoumali rozdíly mezi středními školami poskytujícími všeobecné a odborné vzdělávání

v Belgii s využitím pouze první dimenze, tedy pocitu akademické marnosti vnímané samotným žákem. Koncept akademického optimismu vychází z pozitivní psychologie. Je to latentní konstrukt charakterizující přístup učitelů k jejich práci, který zahrnuje tři úzce související koncepty – pocit vnímané účinnosti, důvěru v žáky a jejich rodiče a zaměření učitelů na vytvoření pozitivního a náročného akademického prostředí pro svěřené žáky (např. Hoy, Tarter a Woolfolk Hoy, 2006).

Metodologie v ČJ

Analýza byla provedena na souboru 2846 žáků ze 143 tříd v 79 školách, kteří se zúčastnili šetření na počátku středoškolského studia v roce 2016 a potom opět v polovině 3. ročníku na přelomu let 2018 a 2019. Žáci byli testováni v matematice a ve čtenářské gramotnosti a vyplňovali dotazníky mapující rodinné zázemí, postoje a školní zkušenosti. V roce 2018 byli dotazováni rovněž jejich učitelé. Souvislosti mezi výsledkem ve 3. ročníku, výsledkem v 1. ročníku, rodinným zázemím a klimatem třídy byly zkoumány prostřednictvím dvouúrovňového modelování v programu MPlus (úroveň žáka a úroveň třídy).

Závěry v ČJ

Výsledky ukázaly, že třídní klima, které bylo charakterizováno socioekonomickým složením žáků třídy (úhrnný socioekonomický status), jejich studijní úrovní (souhrnný výsledek v testu v 1. ročníku), kulturou akademické marnosti a akademickým optimismem jejich učitelů, se uplatňuje odlišně v obou sledovaných předmětech. Zatímco v matematice je nejdůležitějším prediktorem výsledku studijní úroveň třídy (ovlivňovaná rovněž kulturou akademické marnosti), ve čtenářské gramotnosti se uplatňuje socioekonomický status a kultura akademické marnosti. Akademický optimismus učitelů výsledky neovlivňuje.

Souhrn příspěvku v AJ

Research shows that pupils in vocational programs have worse results than pupils in general programs, even if their initial results and family background are taken into account. Researchers see the possible causes in the school climate. In this article, the school climate is operationalized through a culture of academic futility and academic optimism. We examine whether the culture of academic futility and academic optimism affects the performance

of third-year students of grammar schools, and secondary vocational schools in mathematics and reading literacy, taking into account their family background and initial knowledge. The analysis using multi-level modeling is performed on a set of 2846 pupils from 143 classes in 79 schools who were administered tests and questionnaires at the beginning of secondary school and then again in the middle of the third year. The results confirm the effect of academic futility on student achievement and show slight differences for both subjects.

Bibliografie

- Van Houtte, M., & Stevens, P. A. J. (2008). Sense of Futility: The missing link between track position and self-reported school misconduct. *Youth and Society*, 40 (2), 245-64.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic Optimism of Schools: A Force for Student Achievement. *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.
- Van de Werfhorst, H. G., & Mijs, J. J. (2010). Achievement inequality and the institutional structure of educational systems. A comparative perspective. *Annual Review of Sociology*, 36, 407-428.

KONATIVNÍ DIMENZE ENVIRONMENTÁLNÍ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ ÚROVNĚ ISCED 2 NA SLOVENSKU

CONATIVE DIMENSION OF ENVIRONMENTAL LITERACY OF ISCED 2 PUPILS IN SLOVAKIA

Silvie Svobodová

Klíčová slova: *environmentální gramotnost, konativní dimenze, žáci, ISCED 2, Slovensko*

Keywords: *environmental literacy, conative dimension, pupils, ISCED 2, Slovakia*

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje dílčí výsledky testování environmentální gramotnosti slovenských žáků úrovně ISCED 2 prostřednictvím kvantitativního dotazníku, resp. zjištění o konativní dimenzi a těsnosti vztahu s konkrétními proměnnými (profilace školy, pohlaví, ročník a volnočasové aktivity).

Teoretická východiska v ČJ

Environmentální gramotnost je založena na principech environmentální výchovy a jako očekávaný výsledek reprezentuje její fundamentální cíl (Hollweg et al., 2011). Vymezení tohoto konstruktů bylo od 60. let 20. století, kdy byl pojem poprvé představen širší veřejnosti (McBride et al., 2013), několikrát modifikováno. V současnosti se mnozí odborníci přiklání k pojetí, které vychází z dokumentů North American Association for Environmental Education (NAAEE, 2019) a představuje ji jako koncept sestávající v podstatě ze tří dimenzí (kognitivní, afektivní a konativní). Konativní dimenze je zastoupena environmentálně odpovědným jednáním.

Aplikovaný výzkumný nástroj (Svobodová & Chvál, 2019) vychází z 2 standardizovaných zahraničních nástrojů Middle School Environmental Literacy Survey (MSELS) (McBeth et al., 2008) a 2 Major Environmental Values (2-MEV) (Johnson & Manoli, 2008). Testování konativní dimenze se týká dílčí škála nástroje orientovaná na environmentálně odpovědné jednání.

Metodologie v ČJ

Studie se zúčastnilo 13 škol na Slovensku. Sběr dat proběhl na jaře roku 2019. Respondenty byli žáci 6. až 9. ročníků úrovně ISCED 2 ($N = 958$). Výzkumná otázka: Jak silný je vztah mezi proměnnými (profilace školy, ročník, pohlaví, volnočasové aktivity) a konativní dimenzí environmentální gramotnosti žáků ISCED 2 na Slovensku? Zjišťována byla reliabilita nástroje koeficientem Cronbachova α . Síla vztahu environmentální profilace školy a pohlaví byla testována pomocí dvouvýběrového t-testu, ročníku a volnočasových aktivit pomocí korelační analýzy, ANOVy, a vícenásobné regrese.

Závěry v ČJ

Reliabilita dosahovala hodnoty $\alpha = 0,80$. Byl prokázán signifikantní vztah mezi jednáním a postoji ($p = 0,69$) a senzitivitou ($p = 0,58$). U všech proměnných se vztah ke konativní dimenzi projevil jako významný. Environmentální profilace se neukázala jako zásadní pro environmentálně odpovědné jednání. V případě pohlaví dosahovaly vyšších hodnot dívky. U ročníku byl vztah zaznamenán jako nepřímý úměrný. Z volnočasových aktivit se ukázal pozitivní vztah mezi jednáním a pobytem v přírodě, naopak negativní u ICT. Volnočasové aktivity, pohlaví a ročník lze považovat za významné determinanty jednání.

Souhrn příspěvku v AJ

The conative dimension of environmental literacy is represented by responsibility environmental behavior (REB). A quantitative questionnaire was used at the behavior testing of Slovak pupils at ISCED level 2. Studied sample consisted of pupils from 13 Slovak schools ($N = 958$). Data were collected in spring 2019. Statistical methods were used for data analysis, e.g. Two Sample t-test, ANOVA, correlations. The reliability reached $\alpha = 0.80$. A statistically significant relationship to the conative dimension was identified for all variables. The environmental profiling of schools did not prove essential for REB. In the case of gender, girls reached higher values. The grade showed negative relationship towards the conative dimension. Among leisure activities, there was a significant positive connection between the conative dimension and outdoor activities, while a negative relationship was recorded in ICT. Leisure activities, gender and age can be considered as relevant determinants REB.

Bibliografie

- AERA, APA & NCME. (2014). *Standards for Educational and Psychological Testing*. Washington, DC: American Educational Research Association.
- NAAEE (2019). *K-12 Environmental Education: Guidelines for Excellence Executive Summary*. Washington: NAAEE. 16 s.
- Svobodová, S., & Chvál, M. (2019). *The Pilot Verification of the Authoring Research Tool for the Comprehensive Measurement of Environmental Literacy of ISCED Level 2 Pupils in the Czech Republic*. In INTED2019 Proceedings: 1947-1958.

JE DIALOGICKÉ VYUČOVÁNÍ TRVALE UDRŽITELNÉ? PŘÍPADOVÁ STUDIE

IS DIALOGIC TEACHING SUSTAINABLE? A CASE STUDY

Klára Šedřová

Klíčová slova: *dialogické vyučování, profesní rozvoj učitelů, intervenční studie*

Keywords: *dialogic teaching, teacher professional development, intervention study*

Cíle v ČJ

V posledních dvou dekáдах proběhla řada intervenční studií s cílem ustavit v zapojených třídách dialogické vyučování. Některé z těchto studií byly úspěšné a vedly k proměně parametrů komunikace mezi učitelem a žáky. Efekty intervence však byly sledovány vždy velmi krátce po jejím ukončení. V tomto příspěvku sleduji jednu učitelku, která prošla intenzivním vzdělávacím programem zaměřeným na implementaci dialogického vyučování, dva roky po ukončení programu. Kladu si otázku, do jaké míry je masivní změna chování učitele, kterou přechod k dialogickému vyučování vyžaduje, udržitelná v čase.

Teoretická východiska v ČJ

V současnosti panuje ve vědách o vzdělávání shoda, že pokud žáci ve výuce rozvitě hovoří a argumentují, posiluje to jejich učení. Typ výuky, který takovéto zapojení žáků podporuje, bývá označován jako dialogické vyučování. Empirické výzkumy setrvale ukazují, že výuka na základních školách je monologická – dominuje řeč učitele, žáci se zapojují především prostřednictvím krátkých odpovědí na faktografické otázky. Tento fakt v posledních dvou dekáдах podnítil řadu výzkumných týmů k intervenčním projektům směřujícím k implementaci dialogického vyučování. Jako nástroj k tomuto cíli nejčastěji sloužily vzdělávací programy pro učitele, v nichž se učitelé učili, jak podporovat kvalitní komunikaci žáků, například prostřednictvím omezení vlastní sdělovací řeči, kladení autentických otázek či navozování diskuse mezi žáky. Vždy šlo o to, aby učitelé masivně proměnili své zaužívané komunikační vzorce. Následně se sledovalo, zda se skutečně proměnily parametry komunikace ve třídě.

Metodologie v ČJ

Tento příspěvek prezentuje případovou studii učitelky, která úspěšně prošla intenzivním vzdělávacím programem zaměřeným na implementaci dialogického vyučování ve školním roce 2013/2014. V roce 2017/2018 byla tato učitelka znovu sledována s cílem zjistit, nakolik se dosažená změna výukové komunikace udržela v čase. Data představují videonahrávky vyučovacích hodin (10 + 4) a rozhovory s učitelkou (8 + 2) pořízené v obou obdobích. V příspěvku jsou použity jednak deskriptivní statistiky s cílem ukázat výskyt některých komunikačních jevů v obou obdobích, jednak kvalitativní analýza rozhovorů.

Závěry v ČJ

Analýza dat ukázala, že došlo k udržení změny. Žáci ve výuce této učitelky hovoří hojně, rozvitě a s argumentací. Učitelka nadále používá komunikační postupy (například kladení otázek či navozování diskuse), které si osvojila v rámci vzdělávacího programu. Zatímco v průběhu programu byla v uplatňování dialogického vyučování střídavě úspěšná, s časovým odstupem dokázala dialogické vyučování učinit organickou součástí vlastních výukových metod a propojit je se svými výukovými cíli i s vlastním profesním sebepojetím.

Souhrn příspěvku v AJ

Currently, there is an agreement in educational sciences that student learning is strengthened if student talk is extensive and argument productive. This instructional approach is being labeled as dialogic teaching. A number of intervention studies have been conducted with the aim of implementing dialogic teaching in participating classrooms. Some of these studies were successful and resulted in a change in classroom talk. However, the effects of the intervention were always measured immediately after the end of the intervention program. Therefore, in this paper, I present a case study on one teacher who successfully completed a program on dialogic teaching in the academic year 2013/2014. I monitored her lessons again in the academic year 2017/2018 with the aim to find out whether the change in her instructional communication persisted. The data showed that it did. The dialogic teaching methods have kept by the teacher and organically embedded in her instructional repertoire.

Bibliografie

Alexander, R. (2006). *Towards dialogic teaching: Rethinking classroom talk*. Cambridge: Dialogos.

Šedřová, K., Švaříček, R., Sedláček, M., & Šalamounová, Z. (2016). *Jak se učitelé učí. Cestou profesního rozvoje k dialogickému vyučování*. Brno: Masarykova univerzita.

STÍNOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ V KONTEXTU ČASNÉ DIFERENCIACE

SHADOW EDUCATION IN THE CONTEXT OF EARLY-TRACKING

Vít Šťastný

Klíčová slova: *časná diferenciacie, víceletá gymnázia, stínové vzdělávání, soukromé doučování, nerovnosti*

Keywords: *early tracking, multi-year gymnasia, shadow education, private tutoring, inequalities*

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje dílčí výsledky širěji pojatého výzkumu zaměřeného na zkoumání souvislostí mezi školním a stínovým vzděláváním. Cílem příspěvku je 1) porovnat rozšíření a charakteristické rysy fenoménu soukromého doučování (typické předměty, důvody k využití, kurikulum, intenzitu...) mezi skupinami žáků navštěvujících 2. stupeň základní školy a nižší stupeň víceletých gymnázií; 2) porovnat sílu prediktorů využívání soukromého doučování mezi těmito dvěma skupinami.

Teoretická východiska v ČJ

Studie zaměřené na efekty a implikace časného rozdělování žáků do různých vzdělávacích drah, které je typické pro vzdělávací systémy založené na rakousko-uherském modelu včetně České republiky, se dosud příliš nezabývaly jeho souvislostmi se stínovým vzděláváním. Tento termín označuje různé formy a druhy soukromého doučování, tj. (rodiči) placené výuky v naukových předmětech nad rámec povinné výuky ve škole (Bray, 2020). Příspěvek se zaměřuje na soukromé hodiny (poskytované jednotlivci) a soukromé kurzy (poskytované organizacemi). Většina (zahraničních i domácích) studií stínového vzdělávání na nižší sekundární úrovni se dosud soustředila na roli tohoto fenoménu při přípravě na přijímací zkoušky nebo reportovala pouze rozdíly v prevalenci mezi žáky všeobecně vzdělávacích programů a žáky hlavního vzdělávacího proudu, avšak zpravidla bez bližší

analýzy dalších rozdílů mezi jeho charakteristikami a rysy v průběhu povinného vzdělávání v rámci jednotlivých vzdělávacích větví.

Metodologie v ČJ

Výzkum se zakládá na konvergentním paralelním výzkumném designu. Konferenční příspěvek se opírá o kvantitativní data získaná dotazníkovým šetřením mezi žáky 9. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Vzorek byl získán stratifikovaným pravděpodobnostním výběrem. Nejprve byly vybrány školy ($n=43$), následně byl dotazník distribuován při osobní návštěvě každé školy žákům ($n=1280$) v relevantních třídách. Aby bylo možné skupiny spolehlivě porovnávat, byl do vzorku proveden nadvýběr žáků víceletých gymnázií.

Závěry v ČJ

V průběhu nižšího sekundárního vzdělávání využilo soukromé hodiny či kurzy 53 % žáků víceletých gymnázií a 45 % žáků základních škol. Žáci ZŠ využívají SD nejčastěji v matematice, jako nápravu špatných známek či pro přípravu na přijímací zkoušky. Na VG jde nejčastěji o SD v cizích jazycích, žáci je zpravidla využívají jako rozšíření školní výuky či přípravu na jazykové certifikáty. Závěry naznačují, že časné rozdělování žáků do různých vzdělávacích drah přispívá a) k vyšší míře využívání SD z důvodu přípravy na extra přijímací zkoušky; b) ke zvyšování rozdílů ve výsledcích žáků VG a ZŠ.

Souhrn příspěvku v AJ

Research on early-tracking implications usually does not consider shadow education, a term encompassing different types and forms of private tutoring (Bray, 2020). Shadow education studies so far did not specifically focus on how studying in academic and non-academic track shapes the features and characteristics of shadow education. The study aims to 1) compare the scale and features of the PT (typical subjects, reasons for taking PT, curriculum, intensity etc.) and 2) compare the strength of the predictors of taking PT between the lower-secondary pupils in the two tracks. The prevalence of PT use is higher among academic track students (53 %) compared to pupils in the regular track (45 %). Basic school students take PT most often in mathematics and for remedial purposes, whilst in MYG, PT is taken most often in English and for enrichment purposes. Results suggest that early tracking contributes

to increasing of a) the scale of PT; b) differences in between-track student achievement.

Bibliografie

Bray, M. (2020). Shadow education in Europe: Growing prevalence, underlying forces, and policy implications. *ECNU Review of Education*, 1-34.

AKADEMICKÁ A SOCIÁLNÍ INTEGRACE STUDENTŮ DO STUDIA NA VYSOKÉ ŠKOLE

ACADEMIC AND SOCIAL INTEGRATION INTO HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Tereza Vengřinová

Klíčová slova: *akademická integrace, sociální integrace, vysoká škola, terciární vzdělávání, začínající student*

Keywords: *academic integration, social integration, college, university, higher education, new entrants*

Cíle v ČJ

Hlavním cílem je představit téma akademické a sociální integrace studentů do studia na vysoké škole. Dílčím cílem je představit šíři v jaké je o téma akademické a sociální integrace studentů do studia na vysoké škole zájem v pedagogické výzkumné obci na základě detailní rešerše dostupných výzkumů. Druhým dílčím cílem je pak blíže představit výzkumnou tendenci českých a zahraničních studií pojednávajících o daném tématu, a sice z hlediska metodologie, cílů, výsledků atd.

Teoretická východiska v ČJ

V ČR je vysokoškolské vzdělávání v univerzální fázi. Z čehož vyplývá, že na vysoké školy přichází velice různorodá (např. schopností se integrovat) skupina studentů. Jedním z klíčových procesů začátku jejich studia je právě integrace do vysokoškolského prostředí. Tinto (1975) integraci rozdělil na akademickou a sociální. Akademická integrace se nejen podle něj projevuje např. vztahem studenta ke studiu a identifikací s rolí studenta. Paralelní k ní je sociální integrace, zde je možné např. hovořit o míře sociálního začleňování jedince do přirozených vrstevnických struktur. Zahraniční autoři (např. Brouwer a kol. (2016) uvádí přímou souvislost mezi mírou integrace studenta do studia a jeho výsledky na konci prvního ročníku studia. Z čehož vyplývá, že integrace mimo jiné ovlivňuje předčasné odchody ze studia. Právě proto je

téma akademické a sociální integrace aktuální, i přesto však v českém prostředí není zcela popsané, což je také důvod, proč se jím zabývám.

Metodologie v ČJ

K dosažení stanovených cílů byla zvolena analýza dostupných výzkumných studií, které byly do výzkumného vzorku vybrané na základě následujících kritérií: kulturní kontext, ne starší než deset let, zařazený v databázích EBSCO nebo SCOPUS. Ve výsledném souboru studií budou analyzovány následující oblasti: cíl šetření, metodologie, výzkumný nástroj, hlavní výsledky. Výsledky provedené analýzy budou sloužit jako základ pro následnou přehledovou studii kombinující prvky tradičního a integrativního přehledu (Mareš, 2013).

Závěry v ČJ

Jelikož akademická a sociální integrace studentů do studia na VŠ nepatří v českém pedagogickém kontextu mezi frekventovaná témata, neexistuje příliš dostupných informací z této oblasti. Příspěvek formou analýzy textů předkládá přehled o dostupné výzkumné znalosti v daném tématu. Jeden z hlavních nálezů rešerše mimo jiné naznačuje, že akademická i sociální integrace jsou jedny z klíčových faktorů úspěšné adaptace studenta na prostředí vysoké školy a že důležitou roli při tomto procesu také hraje předchozí studijní (ne)úspěšnost jedince na střední škole.

Souhrn příspěvku v AJ

As the Czech higher education is in the universal phase, we have to face a variety of new entrants. These new entrants have different preconditions (e.g. sense of integration into a new social environment). Tinto (1975) divides the integration process into academic and social integration. The integration process influences students' achievement besides other things. If a student's integration process is not successful, a student is more likely to fail during the final exams at the end of the first semesters. Therefore it is connected to the early school leavers' topic. The main goal of this paper is to present the theoretical framework of academic and social integration topic, based on Czech and foreign literature and research studies. Based on that there will be created a review, which will combine narrative and integrative review styles (Mareš, 2016). Owing to the review research gap will be identified, as well as an outline of the methodology of own doctoral proposal.

Bibliografie

- Brouwer, J., Jansen, E., Flache, A., & Hofman, A. (2016). The impact of social capital on self-efficacy and study success among first-year university students. *Learning and Individual Differences*, 52, 109-118.
- Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454.
- Tinto, V. (1975). Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89–125.

Sekce 6

TEORIE A PRAXE FUNGOVÁNÍ VÝCHOVNÝCH A VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ

„TAKŽE JSME TO SPÍŠ NECHALI TAK, ŽE SI POVÍDAJÍ, POKUD NENÍ SAMOZŘEJMĚ VYUČOVÁNÍ“: UTVÁŘENÍ JAZYKOVÉHO REŽIMU NA MNOHOJAZYČNÝCH ŠKOLÁCH

„SO WE LET THEM TALK, UNLESS THERE IS A CLASS“:
CONSTITUTION OF LANGUAGE REGIME
ON MULTILINGUAL SCHOOLS

Miroslav Janík

Klíčová slova: *mnohojazyčnost, jazykový režim, jazyková politika, škola, sociální prostor*

Keywords: *multilingualism, language regime, language policy, school, social space*

Cíle v ČJ

Hlavním cílem příspěvku je nahlédnout na jazykový režim (language regime) na třech městských školách. V našem příspěvku se pak zaměřujeme na následující výzkumné otázky: (1) Jak se školy pozicují v kontextu jazykové politiky? (2) Jak je ve školách utvářen jazykový režim? (3) Jak jsou při utváření jazykového režimu vnímány a uznávány jednotlivé složky jazykového repertoáru žáků?

Teoretická východiska v ČJ

Díky zvyšující se jazykové diverzitě se školy stávají místem, kde se setkávají nejen různé jazyky, ale i představy o nich. Zvládání mnohojazyčnosti a různých pojetí jazyků je pro školy výzvou, na kterou reagují utvářením specifických jazykových režimů. Teoreticky vycházíme z pojetí školy jako sociálního prostoru (Lefebvre, 1991), který zahrnuje nejen fyzické objekty, ale také sociální vztahy, interakce a jejich umístění v prostoru. Prostor v našem pojetí má nejen konstitutivní, ale také performativní funkci. Zároveň je prostor spojen s mocí, proto lze prostor chápat i jako „strategii moci“, která je reprodukována a konstruována (Rose, 1999). V souladu se sociolingvistickou

tradici chápeme prostor jako místo, kde se střetávají jazykové praktiky a jazykové režimy. Jazykový režim je pak definován jako „řada omezení výběru jednotlivých jazyků“ (Coulmas, 2005). Tato definice sice odkazuje na užití individuálního jazyka, ale umožňuje zahrnutí všech praktik a rutin, politik i ideologií.

Metodologie v ČJ

Ve studii byl použit multimodální metodologický přístup: sběr dat zahrnuje hloubkové rozhovory s řediteli škol, s učiteli a také foto-rozhovory s učiteli. Data získaná z rozhovorů budou transkribována a analyzována pomocí kvalitativní obsahové analýzy. Dále budou prezentovány výsledky analýz lingvistických krajin v budovách škol a data, získaná z nestrukturovaného pozorování. Na výzkumu se podílely tři městské základní školy a výzkumný vzorek tvoří tři ředitelé a šest učitelů. Do výzkumu jsme vybrali školy, které se ve svých ŠVP zabývají jazyky a představují specifický způsob přístupu k nim.

Závěry v ČJ

Z předběžných výsledků je patrné, že navzdory mnohojazyčné realitě a deklarované podpoře mnohojazyčnosti směřuje jazykový režim na školách k tomu, aby byla ve školách zachována monolingvní norma.

Souhrn příspěvku v AJ

The main aim of our contribution is to examine the language regime in the multilingual schools. Theoretically is the study based on the concept of school as a social space (Lefebvre, 1991), which includes not only physical objects but also social relations, interactions and their placement in space. In accordance with the sociolinguistic tradition is space understood as a way of combining language practices and language regimes. In our study we use multimodal approach, which includes interviews with school headmasters, teachers, photo-interviews with teachers, linguistic landscaping and observations. The research sample consists of three schools (3 headmasters and 6 teachers), which handle in their school based curriculum with languages in specific way. First results show that language regimes at schools preserve the monolingual norm in schools.

Bibliografie

- Coulmas, F. (2005). Changing language regimes in globalizing environments. *International Journal of the Sociology of Language*, 175/176, 3–15.
- Lefebvre, H. (1991). The Production of Space. In J. J. Gieseking, W. Mangold, C. Katz, S. Low & S. Saegert, (2014, Eds.), *The people, place, and space reader* (s. 289–293). New York: Routledge.
- Rose, G. (1999). Performing space. In M. Massey, J. Allan & P. Sarre (Hrsg.), *Human geography today* (s. 247–259). Cambridge: Polity Press.

„JSEM ŘEDITEL/KA SOUKROMÉ ALTERNATIVNÍ ŠKOLY“

“I AM THE PRINCIPAL OF A PRIVATE ALTERNATIVE SCHOOL.”

Kateřina Lojdová, Lucie Škarková, Jan Nehyba

Klíčová slova: *alternativní školy, narativní identita, aktéři ve vzdělávání, diskursivní analýza*

Keywords: *alternative school, narrative identity, participants in education, discourse analysis*

Cíle v ČJ

Alternativním školám se dostává čím dál tím více pozornosti ve veřejném sektoru. V rámci projektu Narativní identity aktérů ve vzdělávání na soukromých alternativních školách jsme se rozhodli podrobněji prozkoumat, jak jsou konstruovány jednotlivé identity aktérů skrze jejich naraci. V první fázi projektu jsme zacílili na narativní identitu ředitelů, kteří pro nás zároveň reprezentují “gatekeepery” do výzkumného terénu. To nám umožní hlubší vhled do způsobů, jakým škola komunikuje své vize, hodnoty a cíle. Cílem je tedy prezentovat podobu projektu a dílčí analýzy z narativních identit ředitelů alternativních škol.

Teoretická východiska v ČJ

Alternativní školy celosvětově ukazují, jak rozmanitá je teorie a školní praxe. Jejich kořeny najdeme na začátku 20. století, kdy v Evropě vznikají reformní školy Montessori nebo Waldorf a ve Spojených státech amerických se rozvíjí pragmatismus Johna Deweyho. Moderním alternativám je vlastní princip pedagogiky orientované na žáka a důraz na činnostní učení (Selman, 2017). Fenomén alternativních škol je obtížné empiricky uchopit a jako jedna z vhodných metod se jeví zkoumání narativní identity, které je pro nás druhým teoretickým východiskem. Narativní identita ředitelů je pro nás konceptualizována jako identita reprezentovaná příběhem, který vzniká vyprávěním a interakcí s prostředím a ostatními aktéry vzdělávacího procesu (srovnej Somers, 1994; Lucius-Hoene, & Deppermann, 2000).

Metodologie v ČJ

Nejprve bude představena metodologie výzkumného projektu Narativní identita aktérů ve vzdělávání na soukromých alternativních školách. Dále budou prezentovány dílčí výsledky výzkumu narativní identity ředitelů vybraných škol. K objevování narativní identity (Ricoeur, 1991) u ředitelů povede analýza polostrukturovaných rozhovorů, které jsou inspirovány metodologií zkoumání narativních identit (Alder et al., 2017, Dunlop, 2017). Vlna narativních analýz vyvstala v sociálních vědách v posledních čtyřiceti letech (Rutten, & Soetaert, 2013). V české pedagogické vědě k narativnímu výzkumu přispěli například Gavora (2001), Lukas (2006), Švaříček (2009), Makovská (2014), Lojdová (2015).

Závěry v ČJ

V českém kontextu se dlouhodobě nevěnuje pozornost empirickému výzkumu alternativních škol. Zájem po poznání specifické situace ředitelů, učitelů, žáků a rodičů, které spojuje každodenní utváření školní reality, chceme objevovat s využitím narativní analýzy. Poznání narativních identit aktérů nám umožní porozumět diskurzu, který je soukromou alternativní školou konstruován. V rámci příspěvku prezentujeme celou metodologii projektu a ukážeme již dílčí analýzy narativních identity ředitelů alternativních škol. Konkrétně poukážeme na některé narativní proměnné příběhů ředitelů jako je jsou jejich motivační témata, afektivní témata, strukturální elementy narativu a podobně (srov. Adler et al., 2017 a McAdams, & McLean, 2013).

Souhrn příspěvku v AJ

In the Czech context, attention has not been paid to empirical research of alternative schools for a long time. After learning about the specific situation of principals, teachers, pupils and parents, which unites the everyday formation of school reality, we want to discover using narrative analysis. Knowing the narrative identities of the actors will allow us to understand the discourse that is constructed by a private alternative school. As part of the paper, we present the entire methodology of the project and show partial analyses of the narrative identities of alternative school principals. Specifically, we point out some narrative variables of directors' stories, such as their motivational themes, affective themes, structural elements of the narrative, and so on (cf. Adler et al., 2017 and McAdams, & McLean, 2013).

Bibliografie

- Adler, J. M., Dunlop, W. L., Fivush, R., Lilgendahl, J. P., Lodi-Smith, J., McAdas, D. P., ... & Syed, M. (2017). Research methods for studying narrative identity: A primer. *Social Psychological and Personality Science*, 8(5), 519-527.
- Brown, R., & Heck, D. (2018). The construction of teacher identity in an alternative education context. *Teaching and Teacher Education*, 76, 50-57.
- Lojdová, K. (2015). Skryté kurikulum, žité příběhy. Narativy studentů učitelství o škole. *Pedagogická orientace*, 25(5), 649-670.
- Lucius-Hoene, G., & Deppermann, A. (2000). Narrative identity empiricized: A dialogical and positioning approach to autobiographical research interviews. *Narrative inquiry*, 10(1), 199-222.
- Ricoeur, P. (1991). *A Ricoeur reader: Reflection and imagination*. Toronto: University of Toronto Press.

ŽIVOTNÍ DRÁHY NEÚSPĚŠNÝCH MATURANTŮ A MATURANTEK

LIFE PATHWAYS OF STUDENTS WHO FAIL TO PASS
THE UPPER SECONDARY SCHOOL LEAVING EXAMINATION

**Petr Novotný, Katarína Rozvadská, Lenka Hloušková,
Klára Záleská, Miroslava Dvořáková, Claudia Schuchart,
Tereza Vengřinová, Václav Vydra**

Klíčová slova: *životní dráhy, studentovo vnímání, neúspěch, vyšší sekundární vzdělávání, maturita*

Keywords: *life pathways, students' perception, failure, upper secondary school, school-leaving examination*

Cíle v ČJ

Prezentovaný výzkum reaguje na chybějící znalosti o studentech, kteří neuspějí u maturitní zkoušky, a jejich dalších osudech. Hlavním cílem projektu je získání hloubkového vhledu do nedostatečně prozkoumaného jevu neúspěšnosti u maturitní zkoušky a jejích následků. Příspěvek je jedním z výstupů projektu Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek (DRAMA), financovaného MŠMT ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (projekt číslo CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016377).

Teoretická východiska v ČJ

Předmětem výzkumu je percepce důvodů neúspěchu u maturitní zkoušky a další životní dráha neúspěšných maturantů, zvláště s ohledem na jejich další vzdělávací dráhu po dobu dvou let. Hlavní výzkumnou otázku lze na základě předchozích výzkumů a teorie zformulovat takto: HVO: Jak se psychosociální zátěž a sociální vyloučení v institucionálních podmínkách projevuje v tom, jak se vyvíjí další životní a vzdělávací dráha neúspěšných maturantů po dobu dvou let od této zkušenosti? Výzkumná otázka integruje dvě základní teorie: institucionální, hovořící o vlivu školy, a situační, řešící situační faktory. Od role institucionálních či situačních faktorů se odvinou doporučení pro vzdělávací politiku.

Metodologie v ČJ

Výzkum je realizován prostřednictvím hloubkového kvalitativního šetření. V první vlně sběru dat, jejíž výsledky budou v příspěvku prezentované, přistoupíme k retrospektivnímu zkoumání drah studentů, kteří neuspěli u maturitní zkoušky již v době před začátkem realizace projektu. Konkrétně se bude jednat o neúspěšné maturanty z roku 2018, které tak bude možné zkoumat retrospektivně s ohledem na jejich další vzdělávací a životní dráhu dva roky po jejich prvním neúspěchu u maturity. Umožní to zacílit další zkoumání, redukovat vliv intervenujících proměnných (např. změny v systému maturit apod.).

Závěry v ČJ

Přínosem projektu bude zjištění, jaké faktory neúspěchu mohou mít vliv na neúspěšnost studentů (prvomaturantů) u maturitní zkoušky, jakou další životní a vzdělávací dráhu volí po tomto neúspěchu, co je při její volbě ovlivňuje a jaké motivy a bariéry je vedou či jim brání v opětovném (úspěšném) složení maturitní zkoušky. Tyto informace by měly přispět k nastavení vzdělávací politiky tak, aby těmto studentům umožnila či usnadnila úspěšně dokončit jejich středoškolské vzdělání maturitní zkouškou a tím jim mimo jiné umožnit případný vstup do terciárního vzdělávání.

Souhrn příspěvku v AJ

The present research supplements existing available statistical data on the upper secondary school-leaving examination failure rate by designing a qualitative inquiry on students' perception of failure causes and their subsequent life and educational pathways. The research design is the life history approach. The data presented in the paper come from the pilot part of the study, with ten students who failed to pass the school-leaving examination in various types of schools and from various areas. In the pilot study, we apply a particular life history approach – the retrospective life history version (Cohen, 2000). The pilot study biographic interviews recall what happened in the life of these students during the two years after this failure experience. The pilot study not only provides rich data material for analysis but also prepares researchers for the following part of the research, in which another group of students will be observed.

Bibliografie

- Roberts, B. (2002). *Biographical Research*. Buckingham: Open University Press.
- Schuchart, C., & Schlimke, B. (2019). Lohnt sich das Nachholen eines Schulabschlusses? Alternative Wege zur Hochschulreife und ihre Arbeitsmarkterträge. [Is it Worth Catching up on a Higher School-Leaving Certificate? Alternative Pathways to University Entrance Qualifications and Their Labour Market Returns]. *Kolner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 71(3), 237-273.
- Thomson, R. (2007). The qualitative longitudinal case history: practical, methodological and ethical Reflections. *Social Policy and Society*, 6(4), 571-582.

STABILITA A PROMĚNY KLIMATU UČITELSKÝCH SBORŮ ZŠ: VÝSLEDKY OPAKOVANÉHO ŠETŘENÍ

STABILITY AND CHANGES OF THE TEACHING STAFF SOCIAL CLIMATE IN BASIC SCHOOLS: RESULTS OF REPEATED SURVEY

**Jan Pícek, Petr Urbánek, Andrea Rozkovcová, Helena Picková,
Jitka Jursová, Jitka Novotová**

Klíčová slova: *učitelský sbor ZŠ, sociální klima, kvantitativní výzkum, OCDQ-RS, opakované šetření, stabilita*

Keywords: *teaching staff, social climate, quantitative research, OCDQ-RS, repeated survey, stability*

Cíle v ČJ

Příspěvek si klade za cíl prezentovat výsledky opakovaného dotazníkového šetření klimatu učitelských sborů v českých základních školách. Výsledky vyjadřují souhrnná data o charakteristikách sociálního klimatu učitelských sborů ZŠ a jejich dynamiku v odstupu dvou let.

Teoretická východiska v ČJ

Sociální klima je chápáno jako značně složitý, multidimenzionální (Kantorová, 2015) a obtížně uchopitelný fenomén (Anderson, 1982 aj.). Navíc nepanuje úplná jednota v jeho vymezování. Většina autorů se ale shoduje, že významnými atributy jsou mj. jeho subjektivní, kolektivní a relativně stabilní povaha (např. Mareš, 2001, 583). Sociální klima se jeví jako vhodný identifikátor personálních vztahů na pracovišti, přičemž podává výstižný obraz i o fungování celé organizace (Urbánek, Rozkovcová, Novotová et al., 2019). Ve specifických podmínkách práce školy představuje příznivé klima pro žáky kvalitní výchovný model fungující komunity (Urbánek, 2018). Významným segmentem klimatu školy je klima učitelského sboru, související se značným vlivem učitelského sboru na práci školy. Řada studií (v zahraničí např. Kötl, 1982; u nás Holeček, 2014) potvrzuje významný dosah klimatu učitelského sboru do sociální i edukační roviny žáků.

Metodologie v ČJ

Kvantitativní výzkum klimatu učitelských sborů byl koncipován jako opakovaný a realizován v letech 2016 a 2018. Zahrnoval 125 učitelských sborů ZŠ v ČR s tím, že se jednalo o tytéž výzkumné soubory. Výběr výzkumného souboru proběhl náhodným statistickým výběrem ($Z = 4125$) a určením tří strat. Z důvodu korektnosti a solidní návratnosti byl sběr dotazníků realizován výhradně kontaktně. Výzkum se opírá o dotazník OCDQ-RS (Kottkamp et al., 1987). Analyzována je celková otevřenost klimatu, hodnoty dílčích dimenzí a jejich konstelace, variabilita výpovědí a stabilita opakovaného šetření.

Závěry v ČJ

Cílem příspěvku bylo podat zprávu o výsledku opakovaného hromadného šetření sociálního klimatu učitelských sborů v českých základních školách. Výsledky šetření poskytly základní plošná data o stavu klimatu v českých sborovnách ZŠ. Odhaleny byly významné (až extrémní) rozdíly v charakteristikách klimatu sborů jednotlivých škol. Přesto se ukázalo, že převažují školy, jejichž sbory vykazují (velmi) příznivé charakteristiky klimatu. Opakované šetření potvrdilo relativní stabilitu klimatu jako fenoménu a upozornilo na individuální proměny v jednotlivých sborech.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the contribution is to inform about findings from repeated large-scale research of the teaching staff social climate in Czech basic schools. Social climate as a complex phenomenon (Anderson, 1982 and others) is characterized as subjective, collective and relatively stable. For school work it represents an educational model of functioning community and a suitable instrument for identification of school culture in which teaching staff climate plays a major role. Two quantitative research phases were realized (years 2016, 2018) on same $N=125$ teaching staffs of Czech schools, selected as a random sample, using OCDQ-RS questionnaire. Contact data collections were realized in schools. Research findings revealed a high variety of teaching staff social climate parameters (even really extreme) in Czech schools and relative stability of the climate.

Bibliografie

Anderson, C. S. (1982). The Search For School Climate: A Review of the Research. *Review of educational research*, 52(3), 367-420.

- Kottkamp, R. B., Mulhern, J. A. & Hoy, W. K. (1987). Secondary School Climate – a Revision of the OCDQ. *Educational Administration Quarterly*, 23(3), 31–48.
- Mareš, J. (2001). Psychosociální klima školy. In J. Čáp & J. Mareš, J., *Psychologie pro učitele* (s. 581–596). Praha: Portál.

SÍTĚ INOVATIVNÍCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE

SCHOOL INNOVATION NETWORKS IN CZECHIA

Daniel Pražák, Dominik Dvořák

Klíčová slova: *inovace, inovativní školy, síť, spolupráce, vzdělávání, případová studie*

Keywords: *innovations, innovative schools, networks, collaboration, education, case study*

Cíle v ČJ

Síťování škol je v současné době považováno za velmi nadějnou strategii zvyšování kvality školství a podpory inovací. Vzhledem k absenci tématu sítí škol a spolupráce mezi nimi v české odborné literatuře je hlavním cílem příspěvku k zaplnění tohoto prázdného místa na příkladu sítě škol kolem Gymnázia Přírodní škola (GPŠ). Analyzujeme vznik a fungování této sítě a to, jak se model GPŠ a jeho jednotlivé prvky v síti přenášejí. V neposlední řadě je cílem popsat rizika a příležitosti, které síťování mezi školami nabízí, a navrhnout doporučení pro fungování takové spolupráce v českém kontextu.

Teoretická východiska v ČJ

Inovativním modelem rozumíme soubor prvků (principů nebo postupů vedení školy, vyučování a učení), které byly určeny pro implementaci ve více školách nebo k jejich šíření dochází spontánně. Mělo by jít o koherentní prvky, s nimiž je spojeno očekávání dosažení určitého zlepšení vzdělávání (Fleischman & Heppen, 2009). Dalším zdrojem jsou teorie sítí obecně a konkrétně v zacílení na procesy ve vzdělávání. V českém prostředí bohužel téma sítí škol zcela chybí. Naproti tomu v zahraniční literatuře je možné najít zdrojů mnoho, jako klíčové se jeví práce Ch. Chapmana (Chapman & Muijs, 2013), který popisuje pozitivní dopady spolupráce mezi školami na jejich zlepšení. Dalšími relevantními teoretickými koncepty jsou teorie změny a změny ve vzdělávání, jak o nich píše například A. Daly (2010), který také definuje podmínky, za kterých je zavedení změny úspěšné, popisuje klíčové aktéry této změny (nejen ředitele,

ale další role ve škole, a i mimo ni) a také dynamiku, s jakou se změna ve škole děje a jaké další faktory v této změně hrají roli.

Metodologie v ČJ

Fenomén sítě inovativních škol v českém prostředí je nový a málo vědecky prozkoumaný, proto se jeví vhodná kvalitativní metodologie. Cílem výzkumu je získat vhled do procesů vzniku konkrétních sítí inovativních škol a porozumět jejich fungování v českém prostředí. Výzkum bude proveden jako případová studie s vnořenými jednotkami analýzy. Případem je síť škol spolupracujících s Gymnáziem Přírodní škola, vnořenými jednotkami pak je pět dalších škol v dané síti. Hlavním zdrojem dat jsou rozhovory s aktéry ve školách a analýza dokumentace, doplňujícím zdrojem může být pozorování.

Závěry v ČJ

Míra úspěšnosti dalších škol v přebírání modelu GPŠ (žákovské samosprávy, expedičních výjezdů, zkušebního systému) je rozdílná: zatímco některé školy přebírají většinu modelu a úspěšně ho implementují, jiné modifikují prvky modelu dle svých potřeb, či v implementaci selhávají a snahu o přebírání modelu opouští. Jako možná vysvětlení rozdílných výsledků u škol v této fázi výzkumu předpokládáme, že mezi důležité podmínky pro úspěšnou implementaci patří charakteristiky vedení školy, dále rozdílná fáze vývoje, v jaké se školy nachází, a také míra převzetí celku či části modelu Přírodní školy. Na ověření těchto pracovních předpokladů budeme dále pracovat.

Souhrn příspěvku v AJ

Main goals of this study are to describe the school network growing around the Gymnázium Přírodní škola (Nature Grammar School), the transfer of values and innovative approaches to teaching and organizing school life and other methods and innovations between schools in this network and to describe collaboration between the schools by the prism of the network theory. Through the gathered data, we will answer the following research questions regarding specific aspects of the Gymnázium Přírodní škola network: Which of the Gymnázium Přírodní škola model's key characteristics are transferred relatively easily (or easily adopted and implemented)? Why did individual schools join the network? How the decision was made? How do the innovative features change throughout the process? Which characteristics are not being

adopted by other schools? What is the outcome of an incomplete model transfer in relation to the specifics of the school attempting implement the model?

Bibliografie

Chapman, C., & Muijs, D. (2013). *Does school-to-school collaboration promote school improvement? A study of the impact of school federations on student outcomes*. Glasgow: University of Glasgow

Daly, A. (2010). *Social network theory and educational change*. San Diego: University of California.

Fleischman, S., & Heppen, J. (2009). Improving low-performing high schools: searching for evidence of promise. *The Future of Children*, 19(1), 105-133. www.jstor.org/stable/27795037

NÁLEZY ZÁKLADNÍHO VÝZKUMU SOCIÁLNÍHO KLIMATU UČITELSKÝCH SBORŮ A JEJICH VYUŽITÍ PRO PRAXI ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL

FINDINGS FROM THE BASIC RESEARCH OF THE SOCIAL CLIMATE OF TEACHING STAFFS AND THEIR APPLICATION IN THE BASIC AND SECONDARY SCHOOL PRACTICE

Andrea Rozkvcová, Jitka Jursová, Helena Picková

Klíčová slova: *sociální klima, učitelský sbor, vedení školy, model diagnostiky klimatu, systémové intervence*

Keywords: *social climate, teaching staff, school leadership, climate diagnostics model, systemic interventions*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit projekt zaměřený na rozvoj sociálního klimatu učitelských sborů v ZŠ a SŠ v Libereckém kraji. Při realizaci projektu budou využity výstupy základního výzkumu GA ČR 16-10057S “Stabilita a proměny učitelských sborů ZŠ“, které poslouží při tvorbě metodiky diagnostiky sociálního klimatu učitelských sborů, metodiky obecných a specifických intervencí pro podporu rozvoje jednotlivých škol v oblasti vztahů a vedení lidí. Projekt má ambici využít zjištěná data z diagnostických fází k ověření účinnosti intervencí formou aplikovaného výzkumu (experiment).

Teoretická východiska v ČJ

Vzdělávací politika je celosvětově v posledních dekadách konfrontována s nedostatkem učitelů v regionálním školství a jejich vysokou fluktuací (např. Ingersoll 2001, u nás např. Hanušová & Píšová 2017; Rozkvcová & Urbánek 2017). Příčiny fluktuace učitelů lze přičítat obecně problematickým podmínkám jejich práce a také nepříznivým faktorům práce uvnitř školy jako jsou nevhodné styly vedení a problematická organizační kultura (Rozkvcová & Novotová 2018). Pro základní a střední školy představuje velký pohyb učitelů riziko personální neukotvenosti, nekontinuitnosti a nestability učitelského sboru a pro žáky

škol problematický model fungování školní organizace. Ojedinelé intervence v této oblasti iniciované v projektech se vždy neopírají o korektní diagnostiku, nemívají systémový nebo dlouhodobější charakter. Způsoby vedení lidí jsou navíc ve školách více směřovány k podpoře jednotlivých učitelů, méně je cíleně a dlouhodobě modelován učitelský sbor jako celek (Urbánek 2018).

Metodologie v ČJ

(1) Diagnostická část: dvakrát (s tříletým odstupem) proběhne sběr dat o stavu sociálního klimatu souboru učitelských sborů (40 až 50 SŠ/ZŠ) dotazníkem OCDQ-RS. Z tohoto souboru vybrané školy s kritickými parametry klimatu budou zkoumány kvalitativními postupy. (2) Intervenční část: realizace obecných a specifických intervenčních procedur s cílem pozitivní změny klimatu učitelských sborů s kritickými hodnotami. (3) Výzkumná část: přirozený experiment – porovnáme školy s intervencí (experimentální skupina) s ostatními školami (kontrolní skupina). Závislou proměnnou jsou intervenční procedury.

Závěry v ČJ

Zřizovatelé škol (Liberecký kraj) obdrží službu v podobě diagnostiky sociálního klimatu učitelských sborů v jejich gesci a intervence ve školách / sborech. Řešitelé vyvinou, validují a evaluují sadu nástrojů pro diagnostiku klimatu učitelských sborů a poskytnou ji k dispozici zřizovatelům ZŠ a SŠ. Předpoklad je, že po úspěšných intervencích budou školy sdílet svoji zkušenost a vznikne zájem dalších škol / sborů o diagnostiku klimatu a případně také o intervence. Možný je i budoucí vývoj směrem k uplatnění sady diagnostických nástrojů a intervenčních postupů na celostátní úrovni.

Souhrn příspěvku v AJ

The contribution introduces a project focusing on supporting positive development of the teaching staffs and of leadership quality in basic and secondary schools in Liberec Region. Worldwide teacher fluctuation (e.g. Ingersoll 2001) and unfavourable factors within schools such as improper leadership style and problematic organizational culture (e.g. Rozkovcová & Novotová 2018) lead our research team to searching ways to improvements. Outputs from the basic research GA ČR 16-10057S „Stability and Changes of the Teaching Staffs of Basic Schools“ will be used to create a systemic model

of teaching staff climate diagnostics and a model of general and specific interventions. Found data from diagnostic phases will be used to verify the effectiveness of the interventions leading to the staff climate change (applied research – experiment). Future nationwide use of the diagnostics of the quality of the teaching staffs and interventions leading to positive change are possible.

Bibliografie

Ingersoll, R. (2001). Teacher turnover and teacher shortages: An organizational analysis. *American Educational Research Journal*, 38(3), 499–534.

Rozkovicová, A., & Novotová, J. (2018). Styly vedení školy a sociální klima učitelských sborů základních škol. *Orbis scholae*, 12(3), 67–84.

Urbánek, P. (2018). Učitelé sbory základních škol. *Orbis scholae*, 12(3), 11–30.

RODIČOVSKÁ VOLBA TŘÍD SE ZAMĚŘENÍM PŘI VSTUPU DÍTĚTE DO PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

PARENTAL CHOICE OF CLASSES WITH A SPECIAL EMPHASIS
DURING A CHILD'S TRANSITION TO CZECH PRIMARY SCHOOL

Radka Smith Slámová

Klíčová slova: *volba školy, primární vzdělávání, třídy se zaměřením, vnější diferenciaci, zakotvená teorie*

Keyword: *school choice, primary school, classes with a special emphasis, tracking, grounded theory*

Cíle v ČJ

Příspěvek představí výsledky probíhající kvalitativní studie mapující rozhodovací proces rodičů zvažujících či volících třídy se zaměřením při vstupu dítěte do primárního vzdělávání v krajských městech a jejich okolí. Studie se zaměřuje na třídy nabízející specifický pedagogický přístup (např. waldorfské, Montessori, Začít spolu, bilingvní), do kterých jsou žáci přijímáni z přehledu uchazečů a jejichž provoz je částečně hrazen z pravidelných příspěvků rodičů.

Teoretická východiska v ČJ

Na 1. stupni veřejných základních škol se v posledních deseti letech objevují nové třídy se zaměřením, do kterých jsou žáci přijímáni již na prahu školní docházky. Tyto třídy umožňují dělení žáků dle rodinného zázemí či kognitivních schopností v útlém věku, čímž přispívají k rozevírání nůžek vzdělanostních nerovností (Greger & Soukup, 2014; Straková & Simonová, 2015). Vzhledem k významným sociálním důsledkům volby tříd se zaměřením je třeba zabývat se motivy rodičů pro výběr takových tříd. Podobné studie však dosud v ČR provedeny nebyly. Aby byly veřejné školy schopné dělení žáků do různých typů tříd předcházet, potřebují vědět, jak se tato úzká skupina rodičů o volbě školy rozhoduje, jaké vzdělávací možnosti zvažuje, jakým charakteristikám školy přiřkládá důležitost či jaké okolnosti, hodnoty a myšlenkové pochody

tuto volbu dotvářejí. Jednání rodičů při volbě školy je vysvětlováno zpravidla pomocí dvou hlavních přístupů: teorie racionálního jednání (Breen & Goldthorpe, 1997) a teorie sociální reprodukce (Bourdieu, 1986). V českém prostředí pak dle Simonové (2015) jednání rodičů odpovídá spíše modelu omezené racionality. Předložená kvalitativní sonda se snaží vysvětlit jednání rodičů se zájmem o třídy se zaměřením, jejichž volba má pro žáky v ostatních typech tříd významné důsledky.

Metodologie v ČJ

Pro výzkum byl zvolen design zakotvené teorie vycházející z konstruktivistického pojetí. Sběr dat proběhl formou polostrukturovaných rozhovorů s rodiči ($n = 15$), kteří zvažují nebo si již zvolili třídu se zaměřením fungující na veřejné škole v krajském městě nebo jeho okolí. Rozhovory se zaměřily na rodičovská kritéria při volbě školy, zvažované vzdělávací varianty a na charakteristiky dětí a rodičů, které by mohly rozhodovací proces ovlivnit. Studie je součástí výzkumu podpořeného Grantovou agenturou Univerzity Karlovy v Praze (projekt Volba výběrových tříd na 1. stupni veřejné základní školy č. 58420/2020).

Závěry v ČJ

Na základě otevřeného kódování rozhovorů se vynořilo několik kategorií, které by mohly v rozhodovacím procesu rodičů hrát důležitou roli: vzpomínky rodičů na školu, diskurz v rodičovském kruhu, charakteristiky dítěte, schopnost školy zajistit dítěti wellbeing. Vztahy mezi těmito kategoriemi byly podrobeny analýze. V příspěvku bude představen model vysvětlující rozhodovací proces rodičů se zájmem o třídy se zaměřením.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the paper is to explore the school choice process of parents interested in classes with a special emphasis at Czech primary schools. Such classes enable the separation of pupils based on their socioeconomic status and cognitive skills since young age, contributing to educational inequity. The research design of constructivist grounded theory was used. The paper presents the results of the first 15 interviews with parents considering or having selected a class with a special emphasis. Though no main category has emerged, several categories might play an important role in the target group's school choice

process: parents' memories of school, the discourse in the parental circle, the child's characteristics, and the school's ability to enable pupils' wellbeing.

Bibliografie

- Greger, D., & Soukup, P. (2014). Sekundární analýzy výsledků šetření PIRLS 2011 a TIMSS 2011. Praha: Česká školní inspekce. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%a1et%c5%99en%c3%ad/PIRLS_TIMSS_2011_SA.pdf
- Simonová, J. (2015). *Volba školy v primárním vzdělávání jako důležitý mechanismus ovlivňující spravedlivý přístup ke vzdělávání* (Disertační práce). Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z <http://hdl.handle.net/20.500.11956/65474>
- Straková, J., & Simonová, J. (2015). Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují. Sociologický časopis, 51(4), 587-607. doi: 10.13060/00380288.2015.51.4.208.

NEROVNOST VE VZDĚLÁVÁNÍ A JEJÍ PROJEVY NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH V SOCIALISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU

INEQUALITY IN EDUCATION AND ITS MANIFESTATIONS
AT SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS
IN SOCIALIST CZECHOSLOVAKIA

Michal Šimáně, Lenka Kamanová

Klíčová slova: *střední odborná škola, nerovnost ve vzdělávání, socialistické Československo, orální historie*

Keyword: *secondary technical school, inequality in education, socialist Czechoslovakia, teacher, oral history*

Cíle v ČJ

Autoři se ve svém příspěvku budou soustředit na každodenní život středních odborných škol v socialistickém Československu. Cílem autorů je představit hlavní oblasti nerovnosti ve vzdělávání a její projevy, které existovaly v socialistickém Československu v rámci středního odborného školství (ISCED 3), a to pohledem učitelů. Zároveň budou rovněž prezentovat prostředky vedoucí k její aplikaci a legitimizaci. Příspěvek je dílčím výsledkem projektu Střední odborná škola v socialistickém Československu pohledem dějin každodennosti. Orálněhistorické rozhovory s učiteli (GA ČR, č. projektu 19-24776S)

Teoretická východiska v ČJ

Rok 1948 představoval pro vývoj Československa ve 2. pol. 20. století významný dějinný mezník. Komunistická strana Československa získala veškerou politickou moc, čímž začaly rozsáhlé společenské změny, které ovlivnily podobu mnoha oblastí života společnosti (Crampton, 1997). Jednou z oblastí, které se tyto změny dotkly, byla i oblast školství. Jeho podoba měla odpovídat potřebám strany. Ačkoliv Československo bylo vnímáno jako jedna z nejvíce rovnostářských zemí bývalého východního bloku, a to i vzhledem k otázkám vzdělávání (viz např. Simonová, 2011), nelze se domnívat,

že na československých školách neexistovaly nerovnosti ve vzdělávání, případně nerovnosti v příležitostech ve vzdělávání, jak ve stručnosti ukázal například i výzkum Zounka, Šimáně a Knotové (2017) zaměřený na základní školy v době socialistického Československa. Lze proto předpokládat, že nerovnost existovala i v případě socialistických středních odborných škol v Československu, na které je tento příspěvek zaměřen.

Metodologie v ČJ

Příspěvek je primárně založen na datech získaných metodou orální historie. Celkem autoři vychází z analýzy 18 rozhovorů s 11 pamětníky, kterými jsou učitelé odborných předmětů, kteří působili na středních odborných školách v bývalém Jihomoravském kraji před rokem 1989. Tato data autoři dále doplnili analýzou dobových pedagogických periodik, jako je např. časopis Odborná škola či Jednotná škola a studiem dobové legislativy, zejména z oblasti školství.

Závěry v ČJ

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že ačkoliv Komunistická strana Československa v oficiálních legislativních dokumentech zajišťovala všem stejný/rovný přístup v otázkách vzdělávání na všech typech škol, praxe na středních odborných škol v socialistickém Československu byla odlišná. Nerovný přístup k žákům těchto škol nabíral různých podob a prolínal se v mnoha oblastech jejich školního života, např. již při přijímacím řízení na střední odborné školy, u maturitních zkoušek či při podávání přihlášky na některou z vysokých škol.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the paper is to present the main areas of inequality in education that existed in socialist Czechoslovakia in secondary technical schools (ISCED 3). The paper is based on the data obtained by the oral history method with witnesses – teachers of vocational subjects who had worked at secondary technical schools before 1989. These data were further supplemented by the analysis of period pedagogical periodicals and legislation. The results of the research show that although the Communist Party of Czechoslovakia, in official legislative documents, provided the same approach to everyone in terms of education at all types of schools, the practice at secondary vocational schools in socialist Czechoslovakia was different. Unequal access to pupils of these

schools took various forms and intertwined in many areas of their school life, for example during the admission procedure for secondary vocational schools, at school-leaving examinations or when applying for one of the universities.

Bibliografie

- Crampton, R. J. (1997). *Eastern Europe in the Twentieth Century – and After*. University of Oxford: Psychology Press.
- Simonová, N. (2011). *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti: vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Zounek, J. Šimáně, M., & Knotová, D. (2017). *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer.

VÝZKUM KLIMATU A FLUKTUACE V UČITELSKÝCH SBORECH ZŠ: MOŽNOSTI SMÍŠENÉ METODOLOGIE

CLIMATE AND FLUCTUATION RESEARCH IN TEACHING STAFFS OF BASIC SCHOOLS: POSSIBILITIES OF MIXED METHODOLOGY

**Petr Urbánek, Jan Pícek, Andrea Rozkovcová, Jitka Novotová,
Helena Picková**

Klíčová slova: *základní škola, učitelský sbor, sociální klima, fluktuace, personální stabilita, smíšený výzkum*

Keywords: *basic school, teaching staff, social climate, fluctuation, personel stability, mixed research design*

Cíle v ČJ

Příspěvek si na základně realizovaného tříletého výzkumu klimatu učitelských sborů klade za cíl objasnit možnosti využití smíšené metodologie. Na výsledných postupech a datech z šetření jsou glosovány metodologické přínosy a rizika.

Teoretická východiska v ČJ

Pojetí a možnosti realizace smíšeného výzkumu se vyvíjejí relativně krátkou dobu. Creswell a Plano Clark (2007) ji kategorizují ve třech vlnách, přičemž teprve až třetí, datována na začátek 21. století, naplno odkrývá potenciální komplementaritu kvantitativních a kvalitativních přístupů. Vývoj smíšené metodologie je spojen s „metodologickým konfliktem“ (Vlčková a Lojdocová, 2016), s „válkou paradigmat“ (Bergman, 2011) mezi oběma přístupy. (Historické) pochybnosti kombinovat obě metodologie jsou více teoretickým tématem v oblasti epistemologie a ontologie, než praktickým problémem možností reálných pokusů pedagogického výzkumu. Existuje přirozený obecný problém „nekompatibility“ (Bergman, 2011) reprezentovaný epistemologickou rozdílností, ontologickou distancí a samotnou axiologickou podstatou kvantitativních a kvalitativních přístupů. Ukazuje se však, že vhodná kombinace umožňuje jejich souběžnou existenci, provázanost i s možnými přínosy smíšené metodologie.

Metodologie v ČJ

Výzkum sociálního klimatu učitelských sborů českých základních škol byl realizován smíšeným výzkumným designem s fázovým modelem simultánní kombinace ve schématu QUAN1 → QUAL → QUAN2 (Hendl, 2005). V jeho rámci byla mezi dvě opakovaná kvantitativní šetření (dotazník OCDQ-RS), realizovaná s odstupem dvou let na týchž souborech učitelských sborů (N=125), vsazena kvalitativní (vícepřípadová) studie. Případové studie (N=9) využívaly zejména rozhovorů, pozorování a analýzy školních dokumentů. Kombinace metodologických přístupů koresponduje s rozsahem a složitostí zkoumaného fenoménu.

Závěry v ČJ

Cílem našeho příspěvku bylo prezentovat a objasnit možnosti smíšené metodologie při výzkumu klimatu učitelských sborů základních škol. Předpokládali jsme, že vzhledem ke složitosti zkoumaného fenoménu otevřeme vhodnou kombinací kvantitativního a kvalitativního přístupu prostor pro přínos smíšené metodologie. Výsledky kvantitativních fází umožnily screening pro výběr případů, významně zhuťnily data a podpořily predikci vývoje klimatu ve sledovaných sborech. Kvalitativní data dokázala proniknout do hloubky tématu a odkrýt podstatu a kontexty charakteristik klimatu v učitelských sborech.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the entry is to clarify possibilities of mixed research design use in the realized research of the teaching staff social climate. Mixed research design has been in development for a relatively short time and is associated with “the war of paradigms” (Bergman, 2011) of the quantitative and qualitative research approaches. Despite the general problem of “incompatibility” of both designs (on the epistemic, ontological and axiological levels), their possible coexistence, interconnection, and mutual contribution become apparent provided they are appropriately combined. The scheme QUAN → QUAL → QUAN (Hendl, 2005) was used in the research in which the QUAN phases enabled screening for selection of cases for the qualitative phase, made found data denser, supported prediction potential of the development of the climate and showed fluctuation in researched teaching staffs. Qualitative data enabled deeper look into the substance and context of the staff climate characteristics.

Bibliografie

- Bergman, M. M. (2011). O nezbytnosti třetí generace ve smíšeném designu, teorii a výzkumu: o překonávání nekompatibility kvalitativního a kvantitativního výzkumu. *Pedagogická orientace*, 21(4), s. 457–473.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Vlčková, K., & Lojdová, K. (2016). Když čísla a slova spolupracují: smíšený design v ukázkách z výzkumu moci ve školní třídě. *Pedagogická orientace*, 26(3), s. 482–511.

Sekce 7

PODPORA UČENÍ ŽÁKŮ A STUDENTŮ: TEORIE A PRAXE

KLÍČOVÉ PROBLÉMY ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE V PRAXI SPOLEČNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A JEJICH ŘEŠENÍ

THE MAIN PROBLEMS OF A BEGINNING TEACHER IN PROCESS
OF EDUCATION PUPILS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Veronika Bačová

Klíčová slova: *společné vzdělávání, inkluze, začínající učitel, individualizace, proces vzdělávání*

Keywords: *special educational needs, inclusion, beginning teacher, individualization, education process*

Cíle v ČJ

Příspěvek prezentuje výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, které z výukových metod, organizačních forem výuky a činností implementovaných do vyučovacích hodin považují žáci při svém vzdělávání za přínosné. To jsou procesy, pomáhající žákům základní školy k dosažení očekávaných výstupů v jednotlivých vzdělávacích oborech na základě jejich individuálních možností, zkušeností, potřeb a zájmů.

Teoretická východiska v ČJ

Autorka ve výzkumu vychází z potřeby zvýšení efektivity vzdělávání svých žáků. Toto hledání efektivních cest, které vedou k osvojení vzdělávacího obsahu, naráží na faktory, které v procesu vzdělávání nesmíme opomenout. V souladu s cílem výzkumu uveďme individualitu každého žáka a s tím související odlišné preference na výběr výukové metody, organizační formy výuky a zvolenou formu činnosti. Prioritní jsou individuální možnosti, potřeby a zájmy každého žáka v procesu vzdělávání, což dokládá i obrat pojetí vzdělávání v 19. století. Za příklad obrátového pojetí výuky lze uvést reformní školy waldorfské, freinetovské či pojetí M. Montessori. Tématu se věnuje i Rámcový vzdělávací program pro základní školy, který uvádí základní doporučenou úroveň očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření (MŠMT, 2017). V současné době je v českém školství aktuální otázka společného vzdělávání. Podle

společného vzdělávání mají všichni žáci se speciálně vzdělávacími potřebami, zdravotním postižením a žáci nadaní právo se vzdělávat společně. Tento krok s sebou přináší respekt individuality žáka, jeho schopností, dovedností, aktuálních potřeb. To přináší zvýšené nároky na pedagogy, kteří hledají nové cesty, aby vyhověli potřebám všech žáků.

Metodologie v ČJ

Pro zkoumání dané problematiky byl zvolen akční výzkum. Jednotlivé kroky byly realizovány podle modelu Kemmisa a McTaggarta, který spočívá v cyklickém procesu obsahující tři fáze: akce, vyhodnocení a reflexe (Kemmis a McTaggart, 2014). Během fáze akce byla využita metoda přímého pozorování vybrané skupiny žáků. Pozorování přineslo prvotní analýzu účinnosti a efektivnosti zvolených výukových metod, organizačních forem práce a činností. Ve fázi vyhodnocení a reflexe byla využita forma ohniskové skupiny. Zde se žáci mohli vyjádřit nejen k využitým výukovým metodám, organizačním formám výuky a činnostem, ale také měli možnost navrhnout změny a naplánovat konkrétní způsob řešení. Získané závěry byly analyzovány autorkou výzkumu (kritériem byla efektivnost zvolených výukových metod, organizačních forem výuky a činností), zároveň byl vytvořen soubor konkrétních kroků pro nový cyklus. Tento nový cyklus stavěl na získaných poznatcích a byl obohacen o další možné výukové metody, organizační formy práce a činnosti. Na základě opakování cyklu byly vybrány výukové metody, organizační formy práce a činnosti, které byly podle žáků nejefektivnější při dosahování očekávaných výstupů a byly zařazeny do vyučovacích hodin.

Závěry v ČJ

Výsledky výzkumu ukazují, že žáci přínosně hodnotili všechny výukové metody, činnosti a organizační formy práce, kde si mohli samostatně volit ze zadaných úkolů, z diferencovaných obtížností úkolů a z množství alternativních témat. Důležitým faktorem se jeví i možnost diskuse, řešení problémových situací a kooperace se spolužáky.

Souhrn příspěvku v AJ

The poster presents the results of research that can be sought, which are from teaching methods, mainly organized teaching and activities carried out in class, students expect when looking at education as satisfactory. Action research was

chosen to examine the issue. The individual steps were implemented according to the model of Kemmis and McTaggart, which consists of a cyclical process comprising three phases: action, evaluation and reflection (Kemmis and McTaggart, 2014). The results of the research show that students beneficially evaluated all teaching methods, activities and organizational forms of work, where they could choose independently from the assigned tasks, from the differentiated difficulties of the tasks and from a number of alternative topics. An important factor is also the possibility of discussion, problem solving and cooperation with classmates.

Bibliografie

- Kemmis, S., & McTaggart, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing Critical Participatory Action Research*. Berlín, Německo: Springer.
- MŠMT (2017). *Rámcový vzdělávací program pro základní školy*. Citováno 25. 5. 2020, z <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

ČTENÍ A OČNÍ POHYBY U ŽÁKŮ S DYSLEXIÍ

READING AND EYE MOVEMENTS IN PUPILS WITH DYSLEXIA

Nicol Dostálová

Klíčová slova: *čtení, dyslexie, oční pohyby, eye-tracking*

Keywords: *reading, dyslexia, eye movements, eye-tracking*

Cíle v ČJ

Hlavním cílem příspěvku je vytvoření rešerše vybraných výzkumných studií týkajících se tématu očních pohybů u dyslektických žáků během čtení textu. Srovnání výzkumů, které se věnují analýze očních pohybů u dyslektických žáků, může vnést nové poznatky do oblasti diagnostiky dyslexie a výběru reedukační metody pro podporu učení žáků s dyslexií.

Teoretická východiska v ČJ

Dyslexie je specifická porucha učení, která se projevuje obtížemi během čtení, což komplikuje následné porozumění čtenému textu. Velké množství informací je prezentováno v textové podobě, což u žáků s dyslexií ovlivňuje vývoj slovní zásoby a přijímání znalostí. Dyslexie je neurobiologického původu a její vznik se snaží objasnit např. magnocelulární teorie. Ta je založena na dysfunkci vizuálního magnocelulárního systému. Magnocelulární buňky jsou odpovědné za rychlý přenos zrakových informací do mozku. Vnímání barev a velikost podnětu zajišťuje parvocelulární systém, který je u dyslektiků kompenzačně posílen. Jejich nevyvážená spolupráce způsobuje splynutí čteného textu, což se může projevit na očních pohybech. Výzkumy ukazují, že dyslektici mají odlišné oční pohyby (sakády a fixace) během čtení v porovnání s běžnými čtenáři. Sakády a fixace lze zaznamenat pomocí eye-trackingu.

Metodologie v ČJ

Tento příspěvek představuje rešerši vybraných výzkumných studií, které se zaměřují na analýzu očních pohybů, tedy sakád a fixací, u žáků s dyslexií během čtení textu. Studie, které jsou zahrnuty do této rešerše, jsou vybrány na základě

následujících kategorií: cíle a metodologie studie, použité výzkumné nástroje a závěry těchto publikací. Hlavním cílem ve zvolených empirických studiích je analýza parametrů sakád a fixací u dyslektických žáků a použití eye-trackingu pro zaznamenání očních pohybů. Do rešerše jsou zahrnuty pouze studie publikované v recenzovaných periodikách a jejich rok publikování nepřesáhl stáří 20 let.

Závěry v ČJ

Původ dyslexie se pokouší vysvětlit několik teorií, z nichž některé souvisí s vizuální percepcí dyslektiků, a tedy i s očními pohyby během čtení textu. Závěry této rešerše poukazují na odlišnosti v parametrech sakád a fixací u žáků s dyslexií a u běžných čtenářů. Nálezy této rešerše mohou přinést nové poznatky do oblasti diagnostiky a reedukace dyslexie.

Souhrn příspěvku v AJ

Dyslexia is a specific learning disorder manifested by reading difficulties such as errors in spelling and decoding words, which complicates reading comprehension and consequently impedes the expansion of vocabulary and further education. Several theories try to explain the cause of dyslexia, some of which are related to the visual perception of dyslexics and their eye movements while reading the text. A detailed analysis of eye movements can be achieved via eye-tracking. An analysis of eye movements can bring new knowledge into the diagnosis of dyslexia and subsequent choice of appropriate re-education method in regards to dyslexia.

Bibliografie

- De Luca, M., Borrelli, M., Judica, A., Spinelli, D., & Zoccolotti, P. (2002). Reading words and pseudowords: An eye movement study of developmental dyslexia. *Brain and Language*.
- Jošt, J. (2011). *Čtení a dyslexie*. Praha: Grada.
- Nilsson Benfatto, M., Öqvist Seimyr, G., Ygge, J., Pansell, T., Rydberg, A., & Jacobson, C. (2016). Screening for Dyslexia Using Eye Tracking during Reading. *PLOS ONE*, 11(12), e0165508. doi: 10.1371/journal.pone.0165508
- Rello, L., & Ballesteros, M. (2015). *Detecting readers with dyslexia using machine learning with eye tracking measures*. W4A 2015 – 12th Web for All Conference.

VÝUKA VLASTIVĚDY PERSPEKTIVOU STUDENTŮ UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZŠ NA PEDF UK

THE MAIN PROBLEMS OF A BEGINNING TEACHER IN PROCESS
OF EDUCATION PUPILS WITH SPECIAL EDUCATION NEEDS

Petra Horská, Jana Stará

Klíčová slova: *vlastivěda, výuka, student učitelství, 1. stupeň ZŠ, dotazník, videoklub*

Keywords: *homeland studies, teaching, student teacher, primary school, questionnaire, videoclub*

Cíle v ČJ

Příspěvek představí dílčí výstupy dotazníkového šetření. Cílem výzkumné sondy menšího rozsahu bylo na vybraném vzorku studentů oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, kteří v akademickém roce 2018/2019 a 2019/2020 navštěvovali na PedF UK volitelný předmět Rozvíjení didaktických znalostí obsahu prostřednictvím videoklubu – vlastivěda, zmapovat jejich dosavadní zkušenosti s výukou vlastivědy. Zjistit, jaké jsou jejich názory na výuku vlastivědy a vztah k předmětu. V neposlední řadě byly mapovány představy studentů, jak budou v budoucnu jako kvalifikovaní učitelé na 1. stupni ZŠ vlastivědu vyučovat.

Teoretická východiska v ČJ

Součástí poznatkové báze učitelství jsou didaktické znalosti obsahu. Jejich rozvíjení u učitelů je předpokladem kvalitní reprezentace učiva a lepšího porozumění faktorům ovlivňujících učení žáků. Stávají se tak jedním z klíčů otevírajících dveře k profesionalizaci učitelské profese (Janík, 2007). Videoklub poskytuje učební příležitosti pro zcitlivění se ve všímání si významných didaktických jevů zastoupených ve sledovaných videoukázkách vyučovacích hodin. Podporuje jejich následnou analýzu a interpretaci ve studijní skupině (Janík a kol., 2016). Jeví se tak jako perspektiva napomáhající u studentů učitelství k rozvoji didaktických znalostí obsahu ve vazbě na různé vyučovací předměty. Zkoumání výchozího stavu zkušeností a pedagogického myšlení studentů

může přispět k interpretaci výzkumů zkoumajících profesní vidění v rámci videoklubu (Pavlasová a kol., 2018). Neméně pak přispět k systematickému promýšlení inovací cílů a obsahů v plánování a realizaci videoklubu.

Metodologie v ČJ

Zkušenosti a názory studentů na výuku vlastivědy byly zjišťovány dotazníkem zkonstruovaným oborovými didaktiky různých disciplín (mj. se záměrem porovnat výpovědi respondentů vyjadřujících se k různým vyučovacím předmětům). Vybraná data byla kvalitativně analyzována. Výpovědi byly v rámci jednotlivých položek kategorizovány podle typů odpovědí. Data byla podrobena otevřenému kódování (in vivo kódy) a sdružována do trsů. Tento způsob nám umožnil kromě kategorizace odpovědí i shromáždění ilustrativních výroků k jednotlivým kategoriím a orientační přehled o četnosti jednotlivých typů odpovědí.

Závěry v ČJ

Přestože studenti vykazují malou zkušenost s výukou vlastivědy a během studia disponují minimem praxe, na výuku v roli řádných učitelů se převážně těší. Pokud se studenti výuky obávají, jako nejčastější důvody uvádějí subjektivní pocit nedostatečné znalosti oborového obsahu a didaktické znalosti obsahu. Obavy souvisejí i s problematikou motivace a pozornosti žáků. Zajímavé je, že za jednu z nejdůležitějších skutečností v práci učitele vlastivědy považují vedení žáků k hodnotám. Jedním z pramenů nejméně důležitých skutečností je žákovské osvojování si přemrštěného množství detailních vědomostí.

Souhrn příspěvku v AJ

The questionnaire survey of students of Teaching for Primary School examined their experience and opinions on teaching homeland studies. The research probe was realized as a part of a broader survey carried out in the project Support of undergraduate education at Pedf UK-activity Strengthening didactic knowledge of content and development of professional vision of students. The students studied in the academic year 2018/2019 and 2019/2020 and attended the subject Development of didactic knowledge of content through video club-homeland studies. The questionnaire was constructed by professional didactics of various disciplines and the selected data were qualitatively analyzed. The results show that students have little experience in teaching homeland studies.

Nevertheless, students are mostly looking forward to the future teaching of this subject. One of the sources of concern for future education is the feeling of lack of knowledge of subject content and pedagogical knowledge of content.

Bibliografie

- Janík, T., et al. (2009). *Možnosti rozvíjení didaktických znalostí obsahu u budoucích učitelů*. Brno: Paido.
- Janík, T. et al. (2016). *Profesní vidění učitelů a jeho rozvíjení prostřednictvím videoklubů*. I. vydání. Brno: Masarykova univerzita.
- Pavlasová, L., Stará, J., Vondrová, N., Novotná, M., Robová, J., & Uličná, K. (2018). Výběrové zaměření pozornosti u studentů učitelství a povaha jejich interpretací. *Pedagogika*, 68(1), 5-24.

AUTOMATICKÁ DETEKCE REFLEKTIVNÍHO PSANÍ U STUDENTŮ UČITELSTVÍ

AUTOMATIC DETECTION OF REFLECTIVE WRITING IN PRE-SERVICE TEACHERS

Jan Nehyba, Michal Štefánik, Jana Kratochvílová

Klíčová slova: *reflektivní deník, reflexe, studenti učitelství, zpracování přirozeného jazyka, strojové učení*

Keywords: *reflective diary, reflection, pre-service teachers, natural language processing, machine learning*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je aplikovat meta-model reflektivního psaní (Ullmann, 2015, 2019) na deníky studentů učitelství, které popisují jejich zkušenosti z praxe. Aplikace spočívala v klasifikaci 200 reflektivních deníků podle kategorií reflektivního psaní (deduktivní kódování). Následně takto klasifikované deníky budou sloužit jako vstupní data pro strojové učení, díky kterému se vytvoří model automatického rozpoznávání kategorií reflexe v reflektivním psaní. Ve výsledku tak budeme moci automaticky kategorizovat nové reflektivní deníky studentů učitelství a zjišťovat míru zastoupení kategorií.

Teoretická východiska v ČJ

Jedná se o transdisciplinární přístup ve výzkumu a z toho důvodu jsou teoretická východiska dvojí. Jednak se opíráme o teorii reflektivní praxe, zejména reflektivního psaní, které má dlouholetou tradici v oblasti vzdělávání studentů učitelství, srovnej (Moon, 2006). Z této teorie se soustředujeme na jednu z nejnovější kategorizaci reflektivního psaní dle Ullmanna (2019), který na základě 24 modelů reflektivního psaní identifikuje 8 základních kategorií reflexe: reflektivní popis, popis zkušenosti, pocity, osobní přesvědčení, uvědomění si obtíží, perspektiva, výstupy – výsledky, výstupy – intence. Druhé teoretické východisko vychází z oboru zpracování přirozeného jazyka (NLP), konkrétně se jedná o aplikaci strojového učení a předně neuronových

síti za účelem klasifikace textu za pomoci architektury BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers).

Metodologie v ČJ

Na základě meta-modelu reflexe (Ullmann, 2019) jsme vytvořili kódovací manuál, který jsme pro kontext češtiny co nejvíce upřesnili. Dále jsem provedli školení 6 kódérů/anotátorů, kteří anotovali 200 deníků (s překryvem tří anotátorů na jeden deník). Na takto anotovaném korpusu jsme provedli měření vnitřní reliability jednotlivých kódérů. Následně jsme vybrali spolehlivé anotace jako vstupní data pro vytvoření modelů strojového učení (random forest, support vector machine a podobně) určené ke klasifikaci jednotlivých kategorií reflexe. Pomocí kros-validační techniky jsme následně ověřili s jakou mírou přesnosti je natrénovaný model úspěšný.

Závěry v ČJ

Předložíme s jakou mírou přesnosti náš model umožňuje identifikovat jednotlivé kategorie reflektivního psaní v českém jazyce. V závislosti na tomto výsledku následně poukážeme na rozložení jednotlivých kategorií reflexe napříč jednotlivými obory studentů u všech deníků (cca 1200 reflektivních deníků). Dále se zaměříme na to, zda se v datech ukazuje například trend proměny těchto kategorií v rámci času (studenti psali během roku 5 reflektivních deníků) nebo v závislosti na oboru.

Souhrn příspěvku v AJ

In this paper, we present the application of Machine Learning (ML) for Natural Language Processing (NLP) in the area of educational research. We use a meta-model of reflective writing (Ullmann, 2019) to annotate 200 reflective diaries of pre-service teachers. Subsequently, this annotated corpus is used as input data to create a machine-based model. This model will be used for automatic detection of the categories in reflective diaries of pre-service teachers. We expect to achieve a similar degree of accuracy for the Czech language as achieved with the English language (see Ullmann, 2019). The next result will be the distribution of individual categories on the whole corpus of reflective diaries (approx. 1200 diaries) depending on the fields of the students and the influence of the time when the diaries were written.

Bibliografie

- Devlin, J., Chang, M. W., Lee, K., & Toutanova, K. (2018). Bert: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. *arXiv preprint arXiv:1810.04805*.
- Moon, J. A. (2006). *Learning journals: A handbook for reflective practice and professional development*. New York: Routledge.
- Ullmann, T. D. (2015). *Automated detection of reflection in texts. A machine learning based approach*. Doctoral dissertation. The Open University. Dostupné z <http://oro.open.ac.uk/45402/>.
- Ullmann, T. D. (2019). Automated analysis of reflection in writing: Validating machine learning approaches. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 29(2), 217-257.

SIMULACE JAKO VÝUKOVÁ METODA Z POHLEDU STUDENTŮ LÉKAŘSKÝCH OBORŮ

SIMULATION AS A TEACHING METHOD FROM THE PERSPECTIVE OF MEDICAL STUDENTS

Lukáš Plch

Klíčová slova: *simulace, medicínská pedagogika, studenti lékařských oborů, fenomenografie, vnímání*

Keywords: *simulation, medical education, medical students, phenomenography, perception*

Cíle v ČJ

V současné české didaktice se častěji pracuje se hrou jako s výukovou metodou než se simulací. Přitom ve vysokoškolském prostředí je v některých oborech simulace zcela nezbytným prostředkem, jak umožnit studentům prakticky si osvojit dovednosti nezbytné pro jejich budoucí profesi. S ohledem na tyto zkušenosti vzniká potřeba reflexe uchopení simulace jako výukové metody v zahraničí a možnosti zkoumání její efektivity. Cílem příspěvku je shrnout dosavadní poznatky a s ohledem na moje působení na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity (LF MU) načrtnout výzkumný projekt mezi tamějšími studenty.

Teoretická východiska v ČJ

V lékařských oborech je simulace zcela nezbytnou a běžně realizovanou výukovou metodou, při které si studenti osvojují různé léčebné postupy bez ohrožení zdraví a života pacientů. Rovněž se při ní učí řešení krizových situací a týmové spolupráci včetně komunikačním a psychomotorickým dovednostem. Jedná se o tzv. simulační učení (Simulation-Based Medical Education) vycházející z teorie zkušenostního učení Davida Kolba (Experiential Learning Theory). V případě tohoto výzkumu simulačního učení je vnímání chápáno jako kognitivní proces, který je nezbytnou součástí systému utváření znalostí konkrétním subjektem edukace v prostředí terciárního vzdělávání.

Posuzování role vnímání v celém procesu tvorby znalostí je pak založeno na 3P Model of Student Learning spočívající v mentálním znázornění toho, co vstupuje do procesu učení vysokoškolských studentů a na základě čeho se dají predikovat jejich studijní výsledky.

Metodologie v ČJ

Pro výzkum simulace jako výukové metody je zvolena fenomenografie jako kvalitativní design, poprvé popsany Ferencem Martonem, zaměřený na to, jak studenti vnímají své zkušenosti a utvářejí své porozumění. Předmětem výzkumu není fenomén jako takový, ale jeho prožívání subjekty edukace, kterými jsou v tomto případě absolventi simulačních kurzů první pomoci na LF MU. Technikou sběru dat při výzkumu budou hloubkové polostrukturované rozhovory typické pro fenomenografický výzkum.

Závěry v ČJ

Dosavadní studie shledávají simulaci efektivní výukovou metodou v lékařských oborech, ale nezabývají se otázkou jejího dalšího zefektivnění. Protože se tím současná česká ani zahraniční didaktika dosud nezabývala, je žádoucí realizovat výzkum, jak studenti vnímají skupinovou simulaci krizové situace s využitím standardizovaných pacientů a klinického scénáře. Výsledky umožní identifikovat emoční roviny učení, vnímání komunikace s vyučujícími a ostatními studenty či přijetí zpětné vazby z debriefingu. Výzkum je realizován v rámci mého disertačního projektu na Ústavu pedagogických věd FF MU.

Souhrn příspěvku v AJ

The contribution introduces research which aims to explore and describe how medical students perceive simulation as a learning method. Simulation-Based Medical Education is based on Experiential Learning Theory (ELT) created by David Kolb. Simulations per se are considered its hands-on modalities. Phenomenography was chosen as qualitative research design, focusing on ways in which students perceive their own learning experience and create knowledge. Data will be collected via semi-structured interviews with Medical students and students of Dentistry at the Faculty of Medicine, Masaryk University, who have completed simulation courses in first aid. The results should contribute towards a better understanding of the ways in which simulations enter the learning process of a specific group of students, followed by the design of more efficient simulation teaching methods.

Bibliografie

- Aggarwal, R., Mytton, O. T., Derbrew, M., Hananel, D., Heydenburg, M., Issenberg, B., MacAulay, C., Mancini, M. E., Morimoto, T., Soper, N., Ziv, A., & Reznick, R. (2010). Training and simulation for patient safety. *Quality and Safety in Health Care*, 19(Suppl 2), i34–i43. <https://doi.org/10.1136/qshc.2009.038562>
- Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). Experiential Learning Theory: A Dynamic, Holistic Approach to Management Learning, Education and Development. In *The Sage handbook of management learning, education, and development* (pp. 42–68). Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- Marton, F. (1981). Phenomenography — Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10(2), 177–200. https://www.ida.liu.se/divisions/hcs/seminars/cogsciseminars/Papers/marton_-_phenomenography.pdf

PODPORA ROZVOJE SOCIÁLNÍCH A OSOBNOSTNÍCH KOMPETENCÍ STUDENTŮ PROSTŘEDNICTVÍM AKČNÍHO VÝZKUMU

THE SUPPORT OF SOCIAL AND PERSONALITY COMPETENCIES
DEVELOPMENT OF STUDENTS VIA ACTION RESEARCH

Bohdana Richterová

Klíčová slova: *individuální akční výzkum, sebezkušenost, sociální kompetence, osobnostní kompetence, student*

Keywords: *individual action research, self experience, social competency, personality competency, student*

Cíle v ČJ

Příspěvek představuje realizaci specifického výzkumného projektu zaměřeného na rozvoj vybraných kompetencí studentů pedagogické fakulty. Studenti se v první fázi výzkumu zapojili do několika sebezkušenostních aktivit. Po prvotní analýze osobního deníku vybrali stěžejní témata, se kterými již individuálně pracovali prostřednictvím akčního výzkumu. Cílem příspěvku je představit, jakým způsobem a v jakých oblastech sociálních a osobnostních kompetencí pomáhá studentům pedagogické fakulty realizace individuálního akčního výzkumu.

Teoretická východiska v ČJ

Příprava pedagogů na profesi zaznamenává posun od modelu, který umožňuje jako klíčový prvek předávání kognitivních znalostí dětem k modelu, který považuje za významné sociálně výchovné působení na děti v oblasti emoční a konativní (Dytrtová & Kohutová, 2009; Lorencová, 2017). Sebezkušenostní aktivity a reflexe jsou významné pro práci se změnou postojů, které jsou pro rozvoj sociálních a osobnostních kompetencí důležité (Sekera, 2012; Kolář, 2013). Akční výzkum je jeden z typů výzkumných strategií, které umožňují praktikům a zároveň výzkumníkům v jedné osobě rozvoj potřebných kompetencí pro takové působení výzkumně sledovat (Lleó a kol., 2017).

Metodologie v ČJ

Pro realizaci individuálního akčního výzkumu byl zvolen čtyřfázový model akčního výzkumu dle Kemmise, McTaggarta (1988) a Seymoura-Rollse, Hughese (1998). Hlavní výzkumnou metodou byl osobní deník individuálního akčního výzkumu. Mezi další metody byly zařazeny: dotazník Scales of Psychological Wellbeing (Ryff, 1989), dotazníky vlastní konstrukce na zjištění zpětné vazby po sebezkušenostním pobytu v terapeutické komunitě, polostrukturované rozhovory a analýza odborných zdrojů. Pro analýzu dat bylo použito otevřené kódování.

Závěry v ČJ

Na základě vzniklých kategorií z analýzy zápisů v deníku si každá studentka vybrala tři klíčová témata, se kterými dále pracovala v cyklech akčního výzkumu. Bylo identifikováno pět témat: 1. Zlepšení komunikačních dovedností, 2. Posílení sebehodnoty (např. vymezení osobních hranic), 3. Zvládání náročných situací, 4. Získání dovedností konstruktivně reagovat v konfliktních situacích a 5. Zmírnění strachu vstupovat do nových situací. Ve fázi Akce studentky na základě analýzy dat pojmenovávaly nevhodné strategie chování a aplikovaly nejčastěji behaviorální techniky práce.

Souhrn příspěvku v AJ

The paper introduces a project focused on the competencies of Pedagogy Faculty students. The aim is to present how and in what areas of social and personality competencies the realization of the individual action research helps students. The four-phase model of action research was chosen according to Kemmis, McTaggart (1988). The data collection methods were e.g. action research personal journal, Scales of Psychological Wellbeing (Ryff, 1989), semi-structured interviews and professional sources analyses. Open coding was used for data analyses. Each student chose topics based on the established categories from journal notes analyses and they worked with it in action research cycles. Five topics were identified: communication skills improvement, self-value strengthening, coping with difficult situations, gaining skills for constructive response in conflict situations and ease the fear of facing new situations. The students applied mostly behavioural techniques in the phase Action.

Bibliografie

- Sekera, O. (2012). *Potenciál humanistické terapie v přípravě sociálních pedagogů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta.
- Willis, J., & Edwards, C. L. (2014). *Action research: models, methods, and examples*. Charlotte: Information Age Publishing.
- Walker-Floyd, L. K. K. (2011). *A narrative study of how an online practioner used a personal action research journal as a form of professional development*. Ann Arbor: ProQuest.

NOVÝ PŘÍSTUP KE ZJIŠŤOVÁNÍ VZTAHU MEZI CHARAKTERISTIKAMI UČEBNÍHO PROSTŘEDÍ A MENTÁLNÍMI SCHÉMATY ŽÁKŮ

A NOVEL APPROACH FOR EXPLORING THE RELATIONSHIP BETWEEN
THE CHARACTERISTICS OF THE LEARNING ENVIRONMENT
AND STUDENTS' MENTAL SCHEMATA

Jan Slavík, Pavel Mentlík, Jiří Kohout

Klíčová slova: *učební prostředí, mentální schémata, didaktická analýza, metodika 3A*

Keywords: *learning environment, mental schemata, didactical analysis, 3A-procedure*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je objasnit a zdůvodnit výzkumný přístup, který spojuje didaktickou analýzu výuky s hodnocením její kvality a poskytuje opory pro zlepšování výuky v praxi na podkladě analýzy vztahu mezi charakteristikami učebního prostředí a změnami mentálních schémat žáků. Specificky se zaměřujeme na didaktickou analýzu vztahu mezi klíčovými charakteristikami učebního prostředí, módy interakce mezi žákem a vzdělávacím obsahem v jeho rámci a kvalitou mentálních schémat žáků, jež je zásadní pro porozumění obsahu.

Teoretická východiska v ČJ

Teoretickým zázemím našeho příspěvku je transdisciplinární didaktika (Slavík, Janík, Najvar, & Knecht, 2017) a v jejím rámci metodika 3A, která poskytuje metodický aparát pro analýzu výuky v návaznosti na vyhodnocování kvalitativních změn mentálních schémat. Tato schémata je možné studovat ontodidakticky s pomocí sémanticko-logických sítí poskytujících díky znalosti oboru hlubší náhled na možné procesy skrývající se za žákem zvolenou odpověď či řešením (Kohout et al., 2019) nebo psychodidakticky přímo pomocí rozhovorů s žáky. Základním teoretickým předpokladem pro vzájemné

provázání obou přístupů je sémanticko-logická koherence, tedy určitá míra shody mezi subjektivně nazíraným a intersubjektivně sdíleným vzdělávacím obsahem. Sémanticko-logická koherence je nezbytným předpokladem jakékoliv komunikace o daném obsahu a je podmínkou pro propojení zjištěného stavu mentálních schémat s charakteristikami učebního prostředí.

Metodologie v ČJ

V plánovaném výzkumu využijeme tři hlavní techniky: (1) Rozbor videozáznamů pořízených během výuky, jenž bude realizován metodikou 3A zahrnující anotaci, analýzu a následně alteraci pro dané výukové situace (Janík et al., 2019). (2) Ontodidaktická analýza testových položek zadávaných před a po realizaci výuky. Položky budou vycházet z šetření PISA a TIMSS a jejich analýza bude založena na sémanticko-logických sítích popsanych v studii Kohouta et al. (2019). (3) Rozhovory se studenty s nejlepšími a nejhoršími výsledky v testu, jež budou zaměřeny na vývoj jejich mentálních schémat.

Závěry v ČJ

Prezentovaný příspěvek představuje probíhající výzkumný projekt. Mezi jeho výstupy budou patřit především zjištění, které teoretické konstrukty vysvětlují vztah mezi kvalitou učebního prostředí a stavem mentálních schémat žáků, do jaké míry jsou tyto konstrukty rozdílné pro různé předměty, a jak je lze využít v praxi při reflexi a evaluaci výuky. Tyto poznatky bude možné v budoucnu využít k přípravě a realizaci vzdělávacího programu pro učitele, který by umožnil najít efektivní alterace vedoucí k posílení produktivní kultury vyučování a učení, a následně ke zlepšení kvality výuky.

Souhrn příspěvku v AJ

We introduce a novel approach for didactical analysis of mutual interplay between key characteristics of the learning environment that (co)determine the quality of instruction, modes of interaction between the student and educational content within the learning environment and the quality of students mental schemata that are preconditions for understanding the content. We will build up on the three techniques: (a) 3A procedure which is a three-step methodology consisting of annotating, analysing, and altering a particular teaching and learning situation; (b) ontodidactical analysis of TIMSS or PISA-based multiple-choice items used in the tests given to students before and after instruction;

(c) interviews with students selected by extreme sampling procedure after the instruction focusing on their mental schemata. This combined approach should enable to explore how the quality of the features of the learning environment contributes to the efficiency of instruction.

Bibliografie

Janík, T., Slavík, J., Najvar, P., & Janíková, M. (2019). Shedding the content: semantics of teaching burdened by didactic formalisms. *Journal of Curriculum Studies*, 51(2), 185–201.

Kohout, J., Mollerová, M., Masopust, P., Feřt, L., & Slavík, J. (2019). Kritická místa kurikula na základní škole pohledem mezinárodního šetření TIMSS a českých učitelů–poznatky z fyziky. *Pedagogická orientace*, 29(1), 5–42.

Slavík, J., Janík, T., Najvar, P., & Knecht, P. (2017). *Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8568-8.

MOŽNOSTI PODPORY VÝUKY DĚTÍ CIZINCŮ OPTIKOU ČESKÝCH A NORSKÝCH UČITELŮ

SUPPORT OF IMMIGRANT CHILDREN EDUCATION
FROM THE CZECH AND NORWEGIAN TEACHERS POINT OF VIEW

Klára Záleská

Klíčová slova: *děti cizinci, podpora dětí cizinců, výuka cizinců, materiály na výuku cizinců*

Keywords: *immigrant children, immigrant children education, materials for immigrant children education*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je představit možnosti podpory výuky dětí cizinců pohledem českých a norských učitelů. Dílčím cílem je představit, jak jsou učitelé s dostupnou nabídkou podpory (institucionální, materiální) spokojeni a jaké mají potřeby v otázce výuky dětí cizinců. Dalším cílem je představit praxi výuky dětí cizinců v norských školách, která může být díky norské delší zkušenosti s přijímáním dětí cizinců působit pro české prostředí jako inspirující příklad. V příspěvku zazní také kontextuální informace, za kterých by bylo možné tyto příklady dobré praxe převzít (zásady tzv. policy borrowing).

Teoretická východiska v ČJ

Pro řadu učitelů je přítomnost dítěte-cizince ve třídě stále něčím nezvyklým. Zahraniční výzkumy ukazují, že běžné učitelské postupy selhávají, pokud je chceme aplikovat ve třídách s cizinci (Grant & Sleeter, 2008; Jenks, Lee, & Kanpol, 2001). Učitelé však na výuku cizinců nebyli často nijak systémově připravováni a nemají k takové výuce dostatečné znalosti. Důležitost systematického vzdělávání učitelů v této oblasti vzrůstá a je prioritní oblastí dalšího vzdělávání evropských učitelů (Eurydice, 2004). Stále však platí, že výuka dětí v kulturně rozmanité třídě znamená pro učitele velkou výzvu. Je proto nasnadě se ptát, jaké postupy učitelů se při práci s dětmi cizinci osvědčují, jak je podporována výuka dětí cizinců a co by učitelé v tomto ohledu dále potřebovali. Právě na tuto otázku částečně odpovídá předkládaný příspěvek.

Metodologie v ČJ

Referát odpoví na otázku: Jaké jsou možnosti podpory výuky dětí cizinců z pohledu českých a norských učitelů? Vzhledem k povaze VO bylo použito kvalitativního šetření. Pro docílení co největší komplexnosti byly použity tyto metody a techniky sběru dat: (1) interpretativní obsahová analýza českých a norských legislativních a strategických dokumentů vzdělávací politiky; (2) případové studie 2 pražských a 2 osloských základních škol. Jako techniky sběru dat zde byly použity: polostrukturované rozhovory s řediteli a učiteli; pozorování v hodinách češtiny a norštiny; obsahová analýza školních dokumentů.

Závěry v ČJ

Čeští učitelé vnímají institucionální a materiální podporu výuky dětí cizinců jako nedostatečnou. Materiály jsou zaměřené především na výuku ČJ jako druhého jazyka. Poptávka je po naukových učebnicích s ulehčeným jazykem. Takové zatím neexistují. Učitelé by dále potřebovali více informací o tom, jak pracovat s cizincem ve třídním kolektivu. Norští učitelé si materiálovou i institucionální podporu chválí, stejně tak i podporu práce s dětmi cizinci ve třídním kolektivu. Vznikají dvojjazyčné učebnice naukových předmětů i učebnice v různých úrovních norštiny. Právě zde je prostor pro inspiraci.

Souhrn příspěvku v AJ

Research shows that common teaching processes fail while applying in the classrooms with immigrant children (Grant & Sleeter, 2008; Jenks, Lee, & Kanpol, 2001). On the other hand, teachers haven't been prepared systematically for the new approaches to culturally heterogenic classes. The priority of further teachers' development in this field is pretty clear from the international perspective (Eurydice, 2004). Still, the immigrant children education remains a challenge for teachers. That is why the questions of: how they support the teaching of immigrant children and what are teachers' needs is crucial. This contribution partially answers by using qualitative approach in its research and using interpretative content analysis and case studies of two Czech and two Norwegian schools. Results show that Czech teachers do not have sufficient materials and knowledge for immigrant children education and there is a space for inspiration from Norway, which will be discussed in the contribution.

Bibliografie

- Eurydice (2004). *Integrating immigrant children into schools in Europe*. Brusel: Eurydice.
- Grant, C. E., & Sleeter, C. E. (2008). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender*. Michigan: J. Wiley & Sons.
- Jenks, C., Lee, J. O., & Kanpol, B. (2001). Approaches to multicultural education in preservice teacher education: Philosophical frameworks and models for teaching. *Urban Review*, 33(2), 87-105.

Sekce 8

POSTEROVÁ SEKCE

VYUŽITÍ EDUKAČNÍCH ROLOVÝCH HER V MATEMATICE

EDUCATIONAL ROLE PLAYING GAMES IN MATHEMATICS

Tereza Benešová, Josef Kundrát

Klíčová slova: *edukační zážitkové rolové hry, matematika, badatelsky orientovaná výuka*

Keywords: *educational live action role playing game, mathematics, inquiry based learning*

Cíle v ČJ

Poster se zaměřuje na tvorbu originální pedagogické metody, kterou lze studenty motivovat ke studiu přírodovědných předmětů, zvláště matematiky. Za využití metody edularpu jsou rozpracovány matematické koncepty i mezipředmětové vztahy tak, aby bylo rozvíjeny nejen znalosti, ale i dovednosti jako prostorová orientace, komunikace v malém týmu, řešení problémů. Při tvorbě matematických edularpů byly propojeny oborově didaktické znalosti, zkušenosti z oblasti tvorby her, badatelsky orientované výuky a psychologie. Edularp tým autorů v současnosti zpracovává v mezinárodním projektu MathsEdu.

Teoretická východiska v ČJ

Cílové kategorie matematického vzdělávání pro 21. století jsou formulovány s důrazem na schopnost studentů analyzovat, zdůvodňovat a efektivně komunikovat, když formulují, řeší a interpretují matematické problémy, a to v kontextu, který často spojuje matematické úlohy s autentickými situacemi ze života. S ohledem na toto zadání lze i ve vyučovacích metodách zaznamenat rostoucí příklon ke konstruktivismu, podporu projektového vyučování atd. Vhodné metody učení mohou zlepšit úroveň porozumění studentů a pomoci jim osvojit si matematická pravidla a postupy. Je kladen důraz na typ matematických úloh, které jsou komplexní, nerutinní a přesahují tradiční způsoby řešení problémů, jsou lépe přizpůsobeny přípravě žáků na autentické

využití matematiky. Metoda edularpu je použitelná ve vztahu k učebním plánům a i ke způsobu, jakým jsou vyučovány; lze se zaměřit buď na matematické principy a procesy, nebo na aplikaci matematiky v každodenním životě.

Metodologie v ČJ

Poster prezentuje vývoj interaktivního vzdělávacího programu (edularp), zaměřeného na několik vybraných částí učiva matematiky a provázané mezipředmětovými vztahy. Poster prezentuje metodiku tvorby matematických edularpů, a také ukázky vyvíjených multimediálních materiálů (videí, digitálních her pro platformy PC, Android a virtuální realitu HTC Vive).

Závěry v ČJ

Vyvíjená hra představuje propojení několika oblastí, které frontální výuka zpravidla dostatečně nesaturuje. Jedná se o kombinaci rozvoje znalostí a měkkých dovedností a v návaznosti také trénink transferu poznatků. Obojí je uplatňováno v simulované realitě herního světa. Účastníci her mohou okamžitě uplatňovat nabyté znalosti v praktických situacích, odůvodňovat správnost jejich aplikací. Do diskuze chceme přispět pomocí kazuistiky z vývoje unikátního přístupu k vývoji edukační hry, která propojuje principy her digitálních i fyzických, do kterých vstupují účastníci naživo.

Souhrn příspěvku v AJ

The main objective is to present Mathematics EduLarp programme, as an innovative supplement to the teaching mathematics. The poster presents the creation of the educational program Mathematics EduLarp. The development of an educational game is a multi-step creative process of the collaboration of experts from several fields of study. The pPreparation process of the edularp includes an analysis of the curriculum and the skills that are the target content of the game. Based on the analysis, several scenarios and designs were created, including game mechanics, story, role, description of props and utilities. The Mathematics EduLarp enhances competence of students in interactive teaching process and the use of suitable learning methods that can improve the level of students' understanding and help them to acquire mathematical rules and procedures.

Bibliografie

- Andresen, M. E., ed. (2012). *Playing the learning game: A Practical Introduction to Educational Roleplaying*. Oslo: Fantasiforbundet and Education Center POST.
- Bowman, S. L., & Standiford, A. (2016.) „Educational Larp in the Middle School Classroom: A Mixed Method Case Study“. *International Journal of Role-Playing*, (5):20.
- Schrier, K. (2016). *Learning, Education & Games*. Volume 2: Bringing Games into Educational Contexts. Carnegie Mellon University: ETC Press.

INFORMATICKÉ PREKONCEPCE ŽÁKŮ 1. STUPNĚ: PŘEDBĚŽNÉ POZNATKY Z PILOTNÍ STUDIE

COMPUTING-RELATED PRE-CONCEPTIONS OF PRIMARY SCHOOL
CHILDREN: INITIAL INSIGHTS FROM A PRE-STUDY

Cyril Brom, Anna Drobná, Tereza Hannemann

Klíčová slova: *informatika, internet, počítač, prekoncepce, miskoncepce, konceptuální změna*

Keywords: *computing, internet, computer, preconception, misconception, conceptual change*

Cíle v ČJ

Téměř nic není známo o tom, jaké prekoncepce o fungování počítačových zařízení a internetu mají žáci, kteří navštěvují 2. až 4. třídu ZŠ. Pokud je nám známo, nic se neví o tom, na jakých prekonceptcích se dají účinně budovat hlubší znalosti dětí a jaké prekoncepce naopak učení komplikují (vytvářejí tzv. miskoncepce). Širším cílem našeho projektu je připravit, za pomoci vzdělávacího pořadu ČT Datová Lhota, modelové lekce pro učitele ZŠ, které pokryjí látku „fungování počítačů a internetu“. Cílem tohoto příspěvku je shrnout část projektu týkající se mapování zmíněných prekonceptcí.

Teoretická východiska v ČJ

Žáci na prvním stupni by měli být seznámeni se základy fungování digitálních zařízení a internetu (např. The Royal Society, 2017). To mj. obnáší, aby se naučili chápat koncepty, jako je velikost dat, ukládání dat, počítačový kód, internetová komunikace, počítačové viry apod. Způsoby, jak příslušnou látku vyučovat, nejsou známy. Podle teorií konceptuální změny („conceptual change“, např. DiSessa, 1996), které vycházejí z kognitivního konstruktivismu, je před přípravou nových způsobů výuky třeba nejprve zmapovat prekoncepce žáků. Dále je třeba zjistit, na jakých prekonceptcích lze snadno budovat normativní poznání a jaké naopak toto poznání komplikují (např. Duit a kol., 2012). V rámci našeho širšího cíle jsme postupně připravovali modelové lekce

pro zmíněné téma a tyto lekce ověřovali na školách. Integrální součástí tohoto ověřování bylo, ve smyslu teorií konceptuální změny, i předběžné (neformální) mapování prekonceptů dětí k danému tématu.

Metodologie v ČJ

Způsob ověřování modelových lekcí v rámci širšího projektu lze chápat jako kombinaci akčního a konstrukčního výzkumu. Vzorek tvořilo 22 tříd (2.–4. třída) z pěti různých státních ZŠ. Žáci prošli třemi modelovými 45 min. lekci. Vyučoval je vyškolený lektor, člen experimentálního týmu, jehož úkolem bylo mj. klást otázky směřující ke zjištění prekonceptů. Cílem vyškoleného pozorovatele bylo zaznamenávat informace o prekonceptech, které si děti do hodin přinášejí, a pozorovat, jaké prekoncepty dětí může lektor při výuce využít a jaké nikoli. Poznámky pozorovatele byly kvalitativně analyzovány.

Závěry v ČJ

Hlavní zjištění stran prekonceptů:

- Vstupní znalosti dětí o tom, jak fungují počítače, jsou obecně nízké, jejich úroveň je značně variabilní jak v rámci tříd i mezi třídami.
- Děti vědí velmi málo např. o počítačových virech, téměř nic o antivirech a aktualizacích, jsou tedy bez pre/miskonceptů.
- Ohledně internetu, se kterým mají téměř všechny děti uživatelskou zkušenost, často panuje představa, že je součástí jejich zařízení.
- Někteří žáci postrádají koncept velikosti dat.

Uvedená zjištění rozšiřují sporou literaturu o prekonceptech dětí týkajících se fungování počítačů a internetu.

Souhrn příspěvku v AJ

Little is known about what pre-conceptions primary school children have about basic computing-related concepts and which of these pre-conceptions are resistant to change; i.e., what concepts are difficult to understand and what concepts are easy. As part of a larger project, we have started to map these pre-conceptions among 2-4-graders and examine difficulty in acquiring scientifically normative, age-appropriate understanding of the respective concepts. As the first step, we explored this issue in an informal way in 22 classes in the Czech Republic. We have got the following initial insights: a) there is a large heterogeneity in levels of understanding among children;

b) children's understanding is often incomplete and fragmented; c) a recurring misconception is that internet is loaded on the child's device, and this misconception is resistant to change; d) some children have no notion of data size; e) children know little about computer viruses and nothing about antiviruses.

Bibliografie

- DiSessa, A. (1996). *What do "just plain folk" know about physics*. The Handbook of Education and Human Development, 709-730: Wiley.
- Duit, R., et al. (2012). *The model of educational reconstruction—A framework for improving teaching and learning science*. Science education research and practice in Europe, 13-37: Sense Publishers.
- The Royal Society (2017). After the reboot: computing education in UK schools. On-line: <http://royalsociety.org/computing-education> (4 Feb 2019)

ZMĚNY VE VÝUCE ANGLIČTINY PO ZAVEDENÍ POČÍTAČOVÉHO TESTOVÁNÍ JAZYKŮ DLE STANAG 6001 Z POHLEDU UČITELE

CHANGES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING
AFTER THE INTRODUCTION OF STANAG 6001
COMPUTER-DELIVERED LANGUAGE TESTING

Eva Bumbálková, Radomíra Bednářová

Klíčová slova: *testování jazyků, STANAG 6001, washback effect, testování na počítači*

Keywords: *language testing, STANAG 6001, washback effect, computer-delivered testing*

Cíle v ČJ

Cílem představované studie je ukázat, jak učitelé jazyků na Univerzitě obrany a v jazykových kurzech pro zaměstnance Armády ČR nahlíží na zavedení testování jazyků podle STANAG 6001 na počítači, a zjistit, zda se tato změna podle výpovědí učitelů promítá do jejich způsobu vyučování angličtiny, případně v kterých oblastech a jak.

Teoretická východiska v ČJ

Hughes (1989, s. 53) pro dopad, který mají testy na vyučování a učení se, používá termín washback/backwash. Tento dopad může být podle něj kladný nebo záporný. Alderson a Wallová (1993, s. 120) tvrdí, že *test může pozitivní i negativní chování, které existuje nezávisle na testu, posílit, ne však nutně způsobit. Podle nich může mít test pozitivní i negativní dopad (např. jako pozitivní usilovné studium, jako negativní zvýšenou úzkost učitelů i žáků vedoucí k nežádoucímu zúžení kurikula)*. Green (2014, s. 87-89) předkládá model příčin a působení washbacku, do nějž zahrnuje vzájemné propojení konstruktů a testu, charakterizaci účastníků (včetně zdrojů, jež mají k dispozici, a pochopení toho, co test vyžaduje), důležitost a obtížnost testu. To vše způsobuje pozitivní či negativní washback. Ten nemusí být přímočarý – ač jsou si žáci i učitelé

vědomi toho, co test vyžaduje, nenechají se ovlivnit, případně mohou s testem nesouhlasit nebo nemají schopnost se např. na nový test připravit či někoho připravovat.

Metodologie v ČJ

Předkládaná studie je první (kvalitativní) fází výzkumu, následovat budou observace, které doplní výpovědi respondentů. Vzorek studie tvoří 8 učitelů anglického jazyka, 4 z nich vyučují anglický jazyk na Univerzitě obrany, 4 v kurzech obecné angličtiny pro zaměstnance Armády ČR. Byl zvolen záměrný výběr, abychom získali data od respondentů, jejichž studenti mají zkoušku dle STANAG 6001 složit. Naši snahou bylo získat respondenty různých charakteristik (univerzitní x armádní kurzy, učitelé působící v kurzech různých pokročilostí). Pro sběr dat, který proběhl v lednu a únoru 2020, byl použit polostrukturovaný rozhovor s cílem získat informace vedoucí k pochopení toho, jak učitelé na počítačové testování nahlíží. Rozhovory byly přepsány a získaná data byla analyzována pomocí otevřeného kódování a následně tematického kódování.

Závěry v ČJ

Výsledky studie ukazují, jak učitelé vnímají zavedení počítačového testování. Až na jednu výjimku hodnotí tento krok kladně. Většina respondentů nepovažuje změnu formátu testování za významnou ve vztahu k jejich způsobu výuky. Změna se však podle jejich výpovědí promítla do následujících oblastí – typů zadávaných domácích prací, doporučení pro samostudium i samotnou zkoušku, didaktických testů, cvičných testů na zkoušku i samotné výuky.

Souhrn příspěvku v AJ

The presented study shows how teachers perceive the introduction of computer-delivered language testing in accordance with STANAG 6001 and what washback effect of the format change they are aware of in terms of teaching.

Semi-structured interviews were used to collect data. Purposeful (maximum variation) sampling was used to select respondents. The respondents were 4 University of Defence English teachers and 4 teachers in general English army courses whose students were supposed to take the exam. Open coding as well as thematic coding were used to analyse the data.

The findings show that teachers perceive the introduction of computer-delivered testing as a logical and useful step. The research also uncovered several areas in which washback effect of the format change was reported by the teachers.

Bibliografie

- Alderson, J. C., & Wall, D. (1993). *Does Washback Exist?* *Applied Linguistics*, 14(2), 115-129.
- Green, A. (2014). *Exploring Language Assessment and Testing: Language in Action*. New York, NY: Routledge.
- Hughes, A. (1989). *Testing for Language Teachers*. Cambridge: CUP.

ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST A VÝSKYT SYNDROMU VYHOŘENÍ U UČITELŮ

LIFE SATISFACTION AND THE INCIDENCE OF BURNOUT SYNDROME AMONG TEACHERS

Simona Dobešová Cakirpaloglu, Tomáš Čech, Alena Knotková

Klíčová slova: *učitel, životní spokojenost, syndrom vyhoření, pracovní zátěž*

Keywords: *teacher, life satisfaction, burnout syndrome, work overload*

Cíle v ČJ

V prezentovaném výzkumu bylo cílem zjistit míru životní spokojenosti a výskytu syndromu vyhoření v učitelské profesi. Dílčím cílem bylo zjistit jaká je souvislost mezi životní spokojeností, syndromem vyhoření z hlediska různých aspektů, jako je pohlaví, věk a délka praxe.

Teoretická východiska v ČJ

Syndrom vyhoření (v souladu s autory Kebza, Šolcová, 2010) je fenomén, který vzniká u některých profesních skupin v důsledku kombinace vlivu několika faktorů, zejména chronického stresu a výrazného poklesu motivace, dále snížené míry zaujetí pro vykonávanou činnost a nižší pracovní spokojenosti. Jedná se o závažný pedagogicko-psychologický problém, který významně ovlivňuje kvalitu života a celkovou životní spokojenost jedince a promítá se negativně do jednotlivých oblastí životní spokojenosti jako je zdraví, finance a práce, rodina, trávení volného času a vnímání vlastní osoby (Fahrenberg et al., 2001). Mezi nejčastější příčiny syndromu vyhoření patří vyčerpání a velká pracovní zátěž. Projevy vyhoření jsou v současné době zaznamenávány častěji, nežli tomu bylo dříve. Důvodem je zrychlené pracovní tempo, vysoké nároky a důraz na výkon, úspěch či vysokou produktivitu. Moderní doba klade na pracovníky neustálý tlak, který se dá mnohdy jen stěží zvládnout. Otázkou je, zda vyčerpání lidé dokáží vést kvalitní život a jestli jsou v životě spokojeni či nikoli. Profese učitele patří k jedné z nejvíce ohrožených profesních skupin vznikem syndromu vyhoření. Učitelé jsou v neustálém kontaktu s druhými

lidmi a mnozí z nich tvrdí, že jejich nízké finanční i pracovní ohodnocení často neodpovídá výkonům, které podávají.

Metodologie v ČJ

Výzkumný soubor tvořilo 165 učitelů základních škol Olomouckého kraje, z toho 36 mužů a 129 žen. Průměrný věk respondentů byl 45,12 let, SD 11,44. Ke sběru dat byl použit Dotazník životní spokojenosti a dotazník MBI zjišťující míru vyhoření ve třech oblastech: emocionální vyčerpání, depersonalizace a osobní uspokojení. Zpracování dat proběhlo pomocí statistického softwaru STATISTICA, verze 13. Analýza rozložení jednotlivých výsledků potvrdila normální distribuci dat a z toho důvodu byla zvolena parametrická statistika, zejména popisná statistika, Pearsonův korelační koeficient a t-test. Testy byly provedeny na 5% hladině významnosti.

Závěry v ČJ

Výsledky ukázaly, že jedna třetina učitelů má vysoké hodnoty na škále emocionálního vyčerpání a vykazuje nízkou úroveň osobní spokojenosti. Jedna pětina učitelů vykazuje vysokou úroveň depersonalizace. Úroveň spokojenosti s prací signifikantně negativně koreluje s úrovní emočního vyčerpání, signifikantně pozitivně s celkovou životní spokojeností a úrovní osobní spokojenosti.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the presented research was to determine the level of life satisfaction and the incidence of burnout in teachers. A partial goal was to find out the relation between life satisfaction and burnout in terms of various aspects such as gender, age and length of practice. The research sample consisted of 165 teachers of elementary schools in the Olomouc Region, out of which 36 were men and 129 women. The average age of respondents was 45.12 years, SD 11.44. The data were obtained through the Life Satisfaction Questionnaire and MBI Burnout Inventory. The results showed that one-third of teachers is significantly emotionally distressed and show a low level of personal satisfaction. One fifth of teachers reveal a high level of depersonalization. The level of work satisfaction corresponds significantly negatively with the level of emotional exhaustion, positively with the overall life satisfaction, and the level of personal satisfaction.

Poděkování/dedikace k projektu

Studie vznikla díky podpoře grantového projektu IGA_PdF_2020_021 s názvem Šikana na pracovišti a její vliv na klima školy.

Bibliografie

- Fahrenberg, J., Myrtek, M., Schumacher, J., & Brahler, E. (2001). *Dotazník životní spokojenosti*. Překlad a předmluva: T. Rodný, K. Rodná. Praha: Testcentrum.
- Hagemann, W. (2012). *Syndrom vyhoření u učitelů: příčiny, pomoc, terapie*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně.
- Kebza, V., & Šolcová, I. (2010). Syndrom vyhoření, vybrané psychologické proměnné a rizikové faktory kardiovaskulárních onemocnění. *Československá psychologie*, 54(1), 1-16.
- Křivohlavý, J. (2012). *Hořet, ale nevyhořet*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- Poschkamp, T. (2013). *Vyhoření: rozpoznání, léčba, prevence*. Brno: Edika.

SDÍLENÍ ASISTENTŮ PEDAGOGA JAKO DŮSLEDEK LEGISLATIVNÍCH ZMĚN

SHARING OF TEACHING ASSISTANTS AS A RESULT
OF LEGISLATIVE CHANGES

Lenka Ďulíková

Klíčová slova: *asistent pedagoga, vyhláška 27/2016 Sb., statistika, inkluze, sdílení*

Keywords: *teaching assistant, Decree 27/2016 Coll., statistics, inclusion, sharing*

Cíle v ČJ

Příspěvek nabízí vhled do problematiky vývoje profese asistenta pedagoga (dále jen AP) v českém systému vzdělávání a snaží se poukázat na potenciální změnu současného pojetí. Prostřednictvím statistického souhrnu dat a v kontextu změn legislativních dokumentů je představen AP v prostředí českého školství.

Teoretická východiska v ČJ

Akční plán inkluzivního vzdělávání 2019–2020 se snaží aktualizovat cíle a zlepšit podmínky pro realizaci inkluze. Konkrétně eliminovat bariéry, zprostředkovat podporu a rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání všem skupinám. Novela vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných přináší změnu v oblasti inkluzivního vzdělávání. Nejvýznamnější inovací je krok ke sdílení AP mezi více žáků, posílení pozice AP pro celou třídu a změna financování ve speciálních školách a třídách. Prostřednictvím efektivní realizace podpůrného opatření AP je možné přispět k individuální i kolektivní podpoře žáků. Není zcela pregnantní, kam směřuje vybraná pedagogická profese s ohledem na historický vývoj.

Metodologie v ČJ

Skrze souhrn legislativy a statistických údajů MŠMT budou představeny grafy o AP v českém školství. Vytvořit aktuální i dlouhodobý vývoj profese

AP v časových řadách je jedním z důležitých témat mé dizertační práce. Cílem dizertačního výzkumu je analyzovat situaci a odhalit situační fenomény, které determinují metody práce asistenta pedagoga (sdíleného asistenta) ve finské základní škole. Prozkoumat oblasti, ve kterých by se český systém mohl inspirovat z finské praxe.

Závěry v ČJ

Profese AP se etablovala skrze několik významných změn legislativních dokumentů. Po schválení vyhlášky ministerstva školství o společném vzdělávání dětí v běžných školách 2015/2016 vzrostl celkový počet AP za 4 roky o více než 130 %, z nichž pouze necelých 5 % jsou muži. Zvyšuje se celkový počet AP i žáků se SVP. Novela vyhlášky 27/2016 Sb. ovšem přináší snížení počtu AP v běžné třídě a ruší možnost získat AP do třídy, kde jsou žáci bez doporučení AP. Řešením situace by mohlo být sdílení AP jako „nově přicházející“ profese.

Souhrn příspěvku v AJ

The poster is focused on the development of the profession (a teaching assistant). It is possible to reflect the development of the AP profession through legislative documents and statistical data. On the basis of statistical data and amendment to Decree 27/2016 Coll. it is desirable to reflect the future direction of the AP. Research results show that it is an important and growing number of TA in education. On the other hand, there are problems in practice. As currently „sharing“ it becomes the starting point for effective inclusion, the Finnish model of „sharing“ can be an inspiration.

Bibliografie

- Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016-2018. (2015). Praha: MŠMT. Dostupné z http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/apiv_2016_2018.pdf
- Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. (2020). Praha: MŠMT, Odbor školské statistiky, analýz a informační strategie. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

VLIV VIZUÁLNÍCH ASPEKTŮ VÝUKOVÝCH POČÍTAČOVÝCH HER NA MOTIVACI A UČENÍ ŽÁKŮ

1. VZDĚLÁVACÍHO STUPNĚ

EFFECTS OF LEARNING COMPUTER GAMES' VISUAL ASPECTS
ON MOTIVATION AND LEARNING OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

**Ondřej Javora, Tereza Tetourová, Tereza Hannemann,
Filip Děchtěrenko, Kristina Volná, Cyril Brom**

Klíčová slova: *motivace, estetika, grafika, hry, animace, počítač, eye-tracker, přizpůsobení*

Keywords: *motivation, esthetics, graphics, games, computers, animation, eye-tracker, customization*

Cíle v ČJ

Tento příspěvek si klade za cíl shrnout a prezentovat výsledky tří studií zabývajících se vlivem vizuálních aspektů výukových počítačových her (dále jen her) na motivaci a učební výsledky (tj. klíčové proměnné u všech studií) českých dětí 3. a 4. ročníků. Studie A se zabývá vlivem celkového vizuálního pojetí výukových materiálů. Studie B se věnuje dopadu herních animovaných prvků na pozornost a klíčové proměnné. Studie C zkoumá vliv možnosti přizpůsobit vizuální podobu her (tzv. herní customizace) hráčem/žákem.

Teoretická východiska v ČJ

Hlavními teoretickými východisky jsou Cognitive Affective Theory of Learning with Media (CATLM; Moreno, 2005), Cognitive Load Theory (CLT; Sweller, 2011) a Emotional Design (ED; Um et al., 2012). Studie A navazuje na poznatky v oblasti ED, které ukázaly možnost stimulovat motivaci studentů pomocí atraktivních vizuálních prvků, aniž by docházelo k nadbytečnému kognitivnímu zatížení popsanému v rámci CLT. Vyšší motivace pak podle CATLM vede k lepším učebním výsledkům. Studie B je teoreticky ukotvena obdobně, nicméně předpokládá větší kognitivní zatížení z důvodu roztržité vizuální pozornosti při implementaci animovaných prvků, a tedy i horší učební

výsledky navzdory zvýšené motivaci. Studie C navazuje na předchozí studie v oblasti herní customizace, na jejichž základě předpokládá zvýšenou motivaci studentů. Teoretický pozitivní vliv na učební výsledky může být ovšem omezen nadbytečným kognitivním zatížením, vzešlým z možnosti vizuálních úprav her.

Metodologie v ČJ

Ve všech případech se jedná o experimentální kvantitativní studii v laboratorních podmínkách. Participanty byly děti 3.–4. ročníků ($N = 53$; 134 ; ~ 150). Pro účely těchto studií byla vyvinuta výuková hra zabývající se fotosyntézou a cirkulací vody v rostlinách. Ve všech studiích byly měřeny tyto proměnné: předchozí zájem (polo-strukturovaný dotazník); předchozí znalost (polo-strukturovaný dotazník; otevřená úloha); potěšení z aktivity (škála); nabyté znalosti (strukturovaný dotazník; otevřená úloha); preference (free-choice). Studie B byla doplněna o eye-trackerové měření a studie C o odložený test nabytých znalostí (strukturovaný dotazník).

Závěry v ČJ

Výsledky všech studií ukazují na schopnost vizuálních aspektů her podpořit motivaci žáků, ovšem též na jejich bezvýznamný vliv na učební výsledky. Získané poznatky naznačují dvě východiska. Zaprvé, v rámci neformálního vzdělávání podporují myšlenku vývoje vizuálně atraktivních výukových materiálů, neboť mohou v silně konkurenčním prostředí zaujmout dětskou pozornost, aniž by snížily výukovou efektivitu. Zadruhé, v případě formálního vzdělávání či nízkorozpočtových projektů je možné tyto prvky vynechat, přičemž výuková efektivita nebude ohrožena.

Souhrn příspěvku v AJ

The poster summarizes three studies on the topic of surface qualities in educational video games and their effects on motivation and learning outcomes (key variables in all three studies) in the case of Czech primary school children (3rd and 4th grades). All the three studies were value-added comparative studies done under laboratory conditions. The participants were Czech children aged 8–11 years old. The material for all interventions was an instructional video game. The topic of the game was photosynthesis and water circulation in plants. The results of all studies show that investigated surface qualities of educational video games (i.e. visual attractiveness, instructionally irrelevant animated elements, customization of visual appearance) fosters the

motivation of children to interact with the materials but they do not affect the learning outcomes positively ($dA = -0.16$; $dB = -0.21$) and thus cannot be considered instructionally effective in emotional design fashion.

Bibliografie

- Moreno, R. (2005). *Technology-based education: Bringing researchers and practitioners together* (L. M. Pytlikzillig, M. Bodvarsson, & R. Bruning, Eds.). IAP.
- Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). *Cognitive Load Theory*. Springer-Verlag.
- Um, E. R., Plass, J. L., Hayward, E. O., & Homer, B. D. (2012). Emotional design in multimedia learning. *Journal of Educational Psychology*, 104(2), 485–498.

IDENTIFIKACE ŽÁDANÝCH ŠKOL NA VENKOVĚ S VYUŽITÍM ADMINISTRATIVNÍCH DAT

HOW TO IDENTIFY RURAL SCHOOLS IN DEMAND USING ADMINISTRATIVE DATA

**Silvie Rita Kučerová, Petr Meyer, Dominik Dvořák, Kristýna Rybová,
Zdeněk Svoboda, Jan Šmíd, Ladislav Zilcher**

Klíčová slova: *žádané školy, volba školy, meziškolní mobilita, venkovský prostor, prostorová data*

Keywords: *schools in demand, school choice, school mobility, rural space, spatial data*

Cíle v ČJ

Cílem posteru je představit způsoby identifikace atraktivních venkovských škol s využitím administrativních dat. Provedeme jednak kategorizaci souboru žádaných škol a jednak venkovských obcí jako externího prostředí pro poskytování vzdělávání. Budeme hledat odpověď na otázky: Jaké jsou charakteristiky souboru škol, které jsou nejžádanější? Jaké jsou charakteristiky souboru venkovských obcí, v nichž jsou tyto školy lokalizovány? Lze najít obecnou souvislost v územním rozmístění takových škol, nebo je jejich výskyt územně nepodmíněný a vysvětlitelný spíše specifiky jednotlivých škol?

Teoretická východiska v ČJ

Většina výzkumů rodičovské volby školy je zaměřena na městské prostředí. Na druhé straně důraz na specifičnost kultury venkovské školy vytváří dojem, že školy na venkově mohou být popisovány jako homogenní soubor, třebaže mezi nimi existují významné rozdíly a proces volby školy se děje i na venkově (Dvořák et al., 2015). Vysoká poptávka po konkrétní škole je podmíněna buď vnitřními charakteristikami školy (např. kurikulum, klima a kultura) nebo vnějšími podmínkami. Nermalou úlohu sehrávají měkké faktory jako image školy, v některých zemích i vliv celoplošného hodnocení a žebříčky škol dle kvality (Wössmann, 2003). Motiv pro volbu školy byly v odborných studiích zpracovány poměrně detailně (např. Simonová, 2017), ale většina se

soustředí na aspekty volby/poptávky, zatímco prostorové aspekty nabídky jsou stranou zájmu. Přitom rozdíly mezi školami jsou dány i geografickou polohou ve struktuře osídlení, kde žijí rozdílné sociální skupiny žáků a jejich rodičů, a přístupem zřizovatele.

Metodologie v ČJ

Do analýzy vstoupí venkovské obce (do 3 000 obyvatel), v nichž se nachází základní škola. Žádané školy budou identifikovány podle: (1) školního migračního salda (meziškolních transferů bez stěhování: rozdíl v počtech žáků, jež do školy v daném roce přestoupili a odešli) vztažené k počtu žáků školy; (2) poměru místních a nespádových žáků vztažených k počtu žáků v obci. Klasifikace obcí proběhne podle obvyklých socioekonomických statistických indikátorů rozvojového potenciálu. Územní souvislosti výskytu žádaných škol a charakteristik obcí analyzujeme v prostředí geografických informačních systémů.

Závěry v ČJ

Tato studie je součástí širšího výzkumného projektu a poster prezentuje první, extenzivní část výzkumu. Na makroregionální úrovni celého Česka hledáme prostorové vzorce nebo vztahy mezi kvantitativními charakteristikami základních škol a jejich venkovských obcí. V další části výzkumu bude navazovat kvalitativní výzkum v případových studiích škol pro porozumění souvislostem. K překonání obtíží porozumět datům rozdílného původu a odlišného metodického zpracování sestává tým z odborníků z různých vědních disciplín (pedagogika, geografie, geoinformatika, politologie a demografie).

Souhrn příspěvku v AJ

Rural schools are sometimes described as a seemingly uniform segment despite existing differences among them. School choice matters also in rural space (Dvořák et al., 2015). Parental motives behind choosing a certain school have been established to a fairly great detail (e.g., Simonová, 2017). The majority of published studies, however, focus on the demand side, i.e. choice, whereas the spatial aspects of school supply seem to be neglected. The differences between schools, however, are given by the complex interplay of the geographical location of schools within the specific settlement structure where pupils live, the school past and present development, and characteristics of different social groups or parents. We present a method for identification the rural schools in

demand in an extensive type of research based on quantitative administrative data. We will categorize the demanded schools and also the rural municipalities as an environment for the provision of education.

Bibliografie

- Dvořák, D., Starý, K., & Urbánek, P. (2015). *Škola v globální době. Proměny pěti českých základních škol*. Praha: Karolinum.
- Simonová, J. (2017). Charakteristiky dobré základní školy z pohledu rodičů. *Pedagogická orientace*, 27(1), 136-159.
- Wössmann, L. (2003). Schooling resources, educational institutions and student performance: The international evidence. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 65, 117-170.

NÁZORY VYBRANÝCH AKTÉRŮ K SYSTÉMU SPÁDOVÝCH OBVODŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ČESKU

OPINIONS OF SELECTED ACTORS ON THE CATCHMENT AREAS SYSTEM
OF PRIMARY SCHOOLS IN CZECHIA

Petr Meyer

Klíčová slova: *spádový obvod, základní škola, geografie vzdělávání*

Keywords: *catchment area, primary school, geography of education*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku (posteru) je představit výsledky dotazníkového šetření zabývající se formováním spádových obvodů základních škol u vybraných aktérů (obec, škola a rodiče) v Česku. Snahou bylo identifikovat názory a postoje k současnému systému, aktuálně vymezeným obvodům, způsobu vymezování, komunikace mezi aktéry či specifickým problémům jednotlivých aktérů. Výsledky byly dále analyzovány z prostorové (geografické) perspektivy jako např. hledání prostorových vzorců či využití tradiční dichotomie město/venkov.

Teoretická východiska v ČJ

Systém spádových obvodů základních škol lze chápat jako nástroj řízení vzdělávání v určitém prostoru (Bajerski 2015). Ve většině edukačně vyspělých zemí byl již systém striktně dodržovaných spádových obvodů nahrazen liberálnější a otevřenější systémem, který umožňuje volbu školy (Dronkers, Felouzis, van Zanten 2010; Parsons, Chalkley, Jones 2000). I přesto je v některých zemích systém spádových obvodů stále využíván jako nástroj pro zajištění místa ve škole v případě, že by žáka vybraná mimospádová škola nepřijala. S větší otevřeností systému však přišly i nové problémy jako např. spádová turistika (Noreisch 2007) či boj škol o žáky (Dvořák, Straková 2012) i učitele. V Česku není problematika spádových obvodů systematicky a dlouhodobě věnována pozornost. Ta byla v rámci základního vzdělávání zaměřena spíše na pedagogické a didaktické záležitosti, sociologický koncept volby školy,

dojížděku do škol, ale na procesy a problémy spojené s tímto systémem nebyly výzkumné aktivity zaměřeny.

Metodologie v ČJ

Sběr dat byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření, a to jak v digitální, tak papírové formě. Dotazník tvořily dvě části, kdy první byla společná pro všechny aktéry a druhá část byla zaměřena na specifická témata vztahující se k jednotlivým aktérům. Součástí dotazníku byly uzavřené i otevřené otázky, které byly později pro potřeby vzájemného porovnání odpovědí aktérů kategorizovány do obecnějších skupin. V rámci šetření byly získány odpovědi od 493 obcí, 616 základních škol a 1 347 rodičů. Dotazníkové šetření je součástí autorovy disertační práce zabývající se formováním spádových obvodů základních škol v Česku.

Závěry v ČJ

Názory jednotlivých aktérů na současný systém spádových obvodů základních škol ukazují, že zhruba $\frac{3}{4}$ všech aktérů hodnotí systém pozitivně. Ve většině případů pak nebyly nalezeny výraznější rozdíly mezi jednotlivými aktéry a to ani z perspektivy dichotomie město/venkov. Pokud již došlo k odlišným výsledkům, nejčastějším rozdílem byla větší kritika systému ze strany základních škol. Při hodnocení specifických otázek určených jednotlivým aktérům se podařilo identifikovat hned několik zajímavých rovin jako např. transformace stávajícího systému, převádění povinností či míra ne/spolupráce obcí.

Souhrn příspěvku v AJ

The main goal of the poster is to present the results of a questionnaire survey dealing with the formation of the school catchment system at selected actors (municipality, primary school and parents). The school catchment system can be understood as a tool for education management in a certain space (Bajerski, 2015). In the most educationally developed countries, the system has been replaced by a more liberal and opened system which allows the choice of school (Dronkers, Felouzis, & van Zanten, 2010; Parsons, Chalkley, & Jones, 2000). Data collection was realized through the questionnaire survey (digital and paper form). The questionnaire consisted of two parts. The first one was common for all actors and the second one was focused on a specific topic relating to the

individual actors. Opinions of the individual actors on the current system show that roughly 3/4 of the actors evaluate the system positively. In most cases, no significant differences were found between the individual actors, not even from the perspective of the urban/rural dichotomy.

Bibliografie

- Bajerski, A. (2015). Erosion of the school catchment system as local policy: The case of Poznań, Poland. *Journal of Educational Policy*, 12(1), 41–60.
- Dvořák, D., & Straková, J. (2012). Konkurence mezi školami a výsledky žáků v České republice: Pohled zblízka na šetření PISA 2012. *Pedagogika*, 66(2), 206–229.
- Noreisch, K. (2007). Choice as rule, exception and coincidence: Parents' understandings of catchment areas in Berlin. *Urban Studies*, 44(7), 1307–1328.

ZPŮSOBY A ÚČELY UŽÍVÁNÍ VÝUKOVÝCH ZDROJŮ ŽÁKY 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

WAYS AND PURPOSES OF USING TEACHING AND LEARNING
MATERIALS BY LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Gabriela Mynářová, Aleš Bednárek, Marek Václavík

Klíčová slova: *edukační média, edukační zdroje, způsoby užívání edukačních zdrojů, účely užívání edukačních zdrojů*

Keywords: *educational media, educational resources, use of educational media, purpose of educational media*

Cíle v ČJ

Poster prezentuje výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zaměřit se na užívání tištěných a digitálních zdrojů žáky 2. stupně ZŠ. Poster se zaměřuje na otázky týkající se zejména domácí přípravy na výuku. Hlavní výzkumnou otázkou bylo, jaké zdroje žáci používají a k jakým účelům. Zároveň jsme zjišťovali, jaké tištěné zdroje nejčastěji používají a také jsme položili otázky týkající se užívání digitálních materiálů.

Teoretická východiska v ČJ

Ve výzkumu se opíráme o sociokulturní teorie edukačních médií. Navazujeme na výzkumy účelů a užívání výukových zdrojů ve třídách. Východiskem pro výzkum je zmapování dostupných zdrojů pro přípravu na vyučování žáků 2. stupně ZŠ. Termín výukový zdroj v kontextu našeho výzkumu zahrnuje všechny textové zdroje, které žáci používají při učení, ať už v tištěné (příp. psané) nebo digitální podobě. Primárně se zaměříme na učebnici, která je stále důležitým výukovým zdrojem při vyučování i domácí přípravě na něj (Červenková & Sikorová, 2014).

Metodologie v ČJ

Výzkum probíhal na vybraném vzorku žáků 2. stupně ZŠ a výzkumný vzorek tvořilo 20 respondentů, žáků 2. stupně základních škol. Zaměřili jsme se na jednotlivé výukové zdroje v žákové přípravě na vyučování. Ve výzkumu

byly respektovány principy kvalitativně orientovaných metodologických postupů. Zvolenou metodou byly hloubkové polostrukturované rozhovory s respondenty. Získané výpovědi byly se souhlasem respondentů auditivně nahrávány a následně doslovně transkribovány. Pro interpretaci výsledků jsme použili otevřené a axiální kódování.

Závěry v ČJ

Ukázalo se, že žáci 2. stupně základních škol při přípravě na vyučování často používají své vlastní výpisky z hodiny či pracovní listy vytvořené učitelem. Dalším často užívaným materiálem je učebnice, která sice nepatří mezi oblíbené zdroje, ale hraje důležitou roli případě žákovy absence. Nemůžeme opomenout pracovní sešity do jednotlivých předmětů, které jsou nezbytné pro opakování učiva a k tvorbě domácích úkolů. Závěrem je nutné zmínit také internet. Tomu se nedostává takové obliby jako u předchozích zdrojů, nicméně pro některé žáky i ten představuje důležitou součást v přípravě na výuku.

Souhrn příspěvku v AJ

The research has shown that lower secondary students often use their own notes made in lessons as well as handouts prepared by their teacher supplemented by detailed notes from lessons. Another frequently used resource is a textbook which is also a great resource of knowledge when being absent from school. However, students do not find a textbook to be a good resource for their preparation. We should not forget to mention workbooks which are essential for revising the topic and homework-making. Finally, it is also crucial to mention the Internet. It does not belong to the group of preferred resources, but some students find it highly important.

Prezentované výsledky vzešly z výzkumného projektu Program institucionálního rozvoje OU IRP 201823 „Edukační média“ a projektu SGS03/PdF/20 „Tištěné a digitální zdroje v procesu učení žáků 2. stupně základních škol“.

Bibliografie

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research Methods in Education*. 7th edition. London and New York: Routledge.
- Červenková, I., & Sikorová, Z. (2014). Strategie žáků s textovými materiály při domácí přípravě na výuku. In *Pedagogický výzkum: spojnice mezi teorií a praxí*, 59-71. Olomouc: Agentura Gevak.

Horsley, M., & Sikorová, Z. (2014). Classroom Teaching and Learning Resources: International Comparisons from TIMSS. A Preliminary Review. *Orbis scholae*, 8(2), 43–60.

UČITELI ZŠ VNÍMANÁ PŘIPRAVENOST, PODPORA A ZDATNOST NA INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

PERCEPTIONS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS ON THEIR PREPAREDNESS, SUPPORT AND SELF-EFFICACY IN RELATION TO INCLUSIVE EDUCATION

Jakub Pivarč

Klíčová slova: *inkluzivní vzdělávání, učitelé základních škol, kvantitativní výzkum*

Keywords: *inclusive education, teachers of primary schools, quantitative research*

Cíle v ČJ

Tzv. „inkluzivní“ novelou školského zákona (č. 82/2015 Sb.) došlo k významnému posílení práv žáků se SVP na vzdělávání v běžných ZŠ, současně s tím také došlo k podstatným změnám, se kterými se dodnes musí vyrovnávat zejména učitelé těchto škol. V Česku nebylo realizováno mnoho výzkumů, které by u učitelů ZŠ mapovaly subjektivní míru vnímané připravenosti, podpory a zdatnosti v rámci inkluzivního vzdělávání. Cílem prezentovaného kvantitativního výzkumu bylo identifikovat tato subjektivní vnímání učitelů a analyzovat, zda se liší v závislosti na vybraných sociodemografických charakteristikách.

Teoretická východiska v ČJ

Především zahraniční výzkumy dokumentují, že poskytovaná podpora učitelům ze strany vedení školy a podpůrných institucí je významným prediktorem jejich pozitivnějších postojů k inkluzi, a proto je považována za jednu ze základních podmínek úspěšné realizace inkluzivního vzdělávání (The Salamanca Statement, 1994; Ahmmed, Sharma, Deppeler, 2014). Rovněž se ukazuje, že učitelé musí být přesvědčeni o správnosti inkluzivního vzdělávání a musí být přesvědčeni o vlastní zdatnosti učit žáky s různými vzdělávacími potřebami a možnostmi (Jordan, 2018). V rámci této studie byly formulovány následující výzkumné otázky s cílem identifikovat, zda se v kontextu přijatých

změn směřujících k inkluzi v českém prostředí liší u učitelů ZŠ míra vnímané: (a) připravenosti na inkluzivní vzdělávání; (b) podpory ze strany vedení školy a školského poradenského zařízení při práci s žáky se SVP; (c) zdatnosti vytvářet podmínky pro vzdělávání žáků se SVP ve třídě běžné ZŠ.

Metodologie v ČJ

Na základě proporcionálního výběru ze všech krajů ČR bylo do vzorku zahrnuto 140 tzv. „běžných“ ZŠ s celkovým počtem 1340 učitelů, kteří projeví ochotu na výzkumu participovat. Respondenti se vyjadřovali k dotazníkovým položkám Likertova typu, přičemž na 4bodové škále posuzovali míru připravenosti, podpory a zdatnosti na inkluzivní vzdělávání. S ohledem na vyhodnocení dat (a zjištění vlivu sociodemografických charakteristik učitelů) byla využita metoda OLS pro odhad regresního modelu. Návratnost v oslovení škol byla 30 %, sběr dat byl uskutečněn v roce 2018, etika výzkumu dle doporučení APA.

Závěry v ČJ

Přestože učitelé ZŠ vnímali celkově pozitivně poskytovanou podporu ze strany vedení školy i ŠPZ, téměř 60 % se necítilo být dostatečně připraveno na inkluzivní vzdělávání a více než polovina respondentů považovala za problematické vytvářet podmínky pro vzdělávání žáků se SPCH, cizinců a žáků s MP. Pokud na ZŠ působil školní psycholog, koordinátor inkluze nebo speciální pedagog, hodnotili učitelé těchto škol statisticky (i věcně) významně lépe jak připravenost, tak podporu i zdatnost. Pakliže šlo o sportovně zaměřenou ZŠ a s vyšším počtem žáků, bylo hodnocení spíše negativní.

Souhrn příspěvku v AJ

In the Czech research context, there have not been many research studies conducted that would monitor teachers' subjective level of perceived preparedness, support and self-efficacy in relation to the inclusive education. This study aims to identify the subjective perceptions of teachers and it aims to analyse whether there are differences in terms of participant socio-demographic characteristics. In total, 1340 teachers from 140 Czech common primary schools participating in this quantitative research study. Almost 60% of teachers felt unprepared for inclusive education, but $\frac{3}{4}$ of teachers perceived the support from school management teams rather positively overall (even the methodical support provided by the school advisory centres was

perceived positively overall by teachers when working with SEN pupils). Their preparedness, support and self-efficacy were usually viewed more positively if SEN coordinator, special teacher or a school psychologist were present at a school.

Bibliografie

- Ahmmed, M., Sharma, U., & Deppeler, J. (2014). Variables Affecting Teachers' Intentions to Include Students with Disabilities in Regular Primary Schools in Bangladesh. *Disability & Society*, 29(2), 317–331.
- Jordan, A. (2018). The Supporting Effective Teaching Project: 1. Factors influencing student success in inclusive elementary classrooms. *Exceptionality Education International*, 28(3), 10–27.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Spain: UNESCO, 1994. 47 p

VÝUKA MANDŮ U JEDINCŮ S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA – PŘEHLEDOVÁ STUDIE

MAND ACQUISITION IN INDIVIDUALS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A LITERATURE REVIEW

**Zuzana Prokopová, Jana Jamrichová, Miroslava Bartoňová,
Vanda Hájková**

Klíčová slova: *výuka mandů, osvojování mandů, verbální operanty, porucha autistického spektra, přehledová studie*

Keywords: *mand teaching, mand acquisition, verbal operants, autism spectrum disorder, literature review*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je prezentovat přehledovou studii, která posuzuje, analyzuje a sumarizuje výsledky výzkumných šetření za poslední dva roky z oblasti učení a osvojování mandů (dovednosti vyjádřit vlastní potřeby sociálně přijatelným způsobem) u jedinců s poruchou autistického spektra.

Díličími cíli je přestavit výzkumná zjištění, jaké postupy se při výuce mandů využívají, které jsou považovány za nejefektivnější, jaké jsou největší přínosy plynoucí z osvojování mandů a jakým způsobem lze zvýšit variabilitu používaných mandů a jejich generalizaci a udržitelnost.

Teoretická východiska v ČJ

U osob s PAS se projevují deficity v sociální komunikaci. Z důvodu nedostatečných komunikačních dovedností dochází u těchto jedinců k nežádoucímu chování. Proto je nutné se zaměřit na rozvoj sociálně přijatelných komunikačních dovedností (Bazalová, 2017). Výuku funkční komunikace se doporučuje zahájit výukou mandů (žádostí), které jsou jedním ze šesti verbálních operantů, definovaných Skinnerem (1957) v jeho publikaci Verbální chování. Naučit jedince mandovat je zásadní pro rozvoj další komunikace. Každý verbální operant je kontrolován specifickými nezávislými proměnnými (spouštěč, následek a motivační proměnné). Pro mand je spouštěčem motivující

operace (MO) jedince a následkem je specifické posílení (Skinner, 1957). Příklad: Pokud má dítě žízeň (MO), řekne si o sklenici vody (mand) a jako následek se může napít (specifické posílení). Pokud se jedinec s PAS naučí vhodným způsobem vyjadřovat své potřeby, vede to ke snížení problémového chování (Barbera, Rasmussen, 2018).

Metodologie v ČJ

Základní výzkumnou technikou byla přehledová studie. V Portálu elektronických zdrojů UK byly pomocí klíčových slov vyhledány odborné články. Ty byly následně redukovány na relevantní dle abstraktu. Kritériem pro výběr bylo zaměření na osoby s PAS, na osvojování mandů, publikace v letech 2018–2020 a recenzované publikace v českém a anglickém jazyce. Systematicky byly prohledávány databáze Academic Search Ultimate, EBSCO, JSTOR, Oxford University, ScienceDirect, Scopus, Springer, Web of Science, z nichž byly dle kritérií vybrány relevantní články pro zpracování literárního přehledu.

Závěry v ČJ

Výuka mandů, tedy učení vyjádřit vlastní potřeby sociálně přijatelným způsobem, je u jedinců s PAS přínosná nejen z hlediska rozvoje sociální komunikace, ale i z hlediska eliminace nežádoucího chování. Soubor zkoumaných článků prezentuje konkrétní postupy vedoucí k rozvoji funkčních komunikačních dovedností, zejména v oblasti spontánního mandování a zvýšení variability mandů. Z výsledků přehledové studie vyplývá, že efektivními procedurami vedoucími k dosažení výše zmíněných cílů jsou manipulace antecedentů, prompt, oslabování promptu a generalizace dovedností napříč prostředím a personálem.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of this study was to review and summarize current research on mands acquisition for people with autism spectrum disorder (ASD) and the most effective teaching procedures. Communication skill deficits are a common issue for individuals diagnosed with ASD. The mand, derived from the word „demand“ and often used in reference to making a request, is often the first targeted verbal skill in communication and is considered essential for the further development of verbal behavior. Articles reviewed were found using the Portal of Electronic Resources at Charles University and were based on the

following criteria; focus on individuals with ASD, mand acquisition, in either Czech or English language, and published in 2018-2020. The results frequently highlighted the importance of mand development as essential to life skill development. Articles also highlighted functional communication training, and development of communication spontaneity, variability, and independent manding.

Afiliace

Tato přehledová studie vznikla ve spolupráci s UK, Pedagogickou fakultou, Katedrou Speciální pedagogiky a za finanční podpory GA UK, číslo projektu 251369.

Bibliografie

- Muething, C. S., Falcomata, T. S., Ferguson, R., Swinnea, S., & Shpall, C. (2018). An evaluation of delay to reinforcement and mand variability during functional communication training. *Journal of Applied Behavior Analysis* [online]. 51(2), 263-275
- Russel, Sarah M., & Reinecke, D. (2019). Mand acquisition across different teaching methodologies. *Behavioral Interventions* [online]. 34(1), 127-135
- Ward, K. D., & Shukla Metha, S. (2019). The Use of a Stimulus Control Transfer Procedure to Teach Motivation-Controlled Mands to Children with Autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities* [online]. 34(4), 215-225

KULTURA ŠKOLY A JEJÍ VLIV NA POJETÍ ETICKÉ VÝCHOVY VE VÝUCE NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE V ČESKÉ REPUBLICE

THE CULTURE OF SCHOOL AND ITS INFLUENCE
OF ETHICAL EDUCATION CONCEPT AT PRIMARY SCHOOL
IN CZECH REPUBLIC

Alžběta Rajsiglová, Eva Sedláková

Klíčová slova: *kultura školy, etická výchova, základní škola*

Keywords: *culture of school, ethical education, primary school*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je zhodnotit, v jakém rozsahu ovlivňuje kultura školy výuku etické výchovy z pohledu homo educans i homo educandus na základních školách.

Teoretická východiska v ČJ

Dle J. Světlíka je kultura školy tvořena lidmi a její činnosti jsou zaměřeny na lidi. Základním posláním školy je žák a jeho rozvoj a každý člověk, který je ve škole, s sebou přináší svůj interiorizovaný systém hodnot, norem, postojů a zkušeností. Tyto jednotlivé interiorizované systémy pak mají vliv na kulturu školy, která si vytváří nový skupinový fenomén a vyjadřuje individuální systém norem, hodnot a postojů celého sociálního systému (Světlík, 2006, s. 65). Pojetí kultury školy je dle L. Hlouškové ve vyjádření kultury ve smyslu entity sociálního života (Hloušková, 2008, s. 19). Teoretickým východiskem příspěvku je charakteristika kultury školy na jednotlivých základních školách z pohledu pedagogického sboru a žáků. Vycházet se bude z prostudované literatury a z aktuálních výzkumů, které byly v rámci této problematiky provedeny v posledních letech.

Metodologie v ČJ

Pro uvedené výzkumné šetření byla zvolena kvalitativní metoda výzkumu. V rámci kvantitativního výzkumu budou rozdány dotazníky pedagogickému

sboru i žákům s otázkami k problematice kultury školy. Tyto dotazníky budou rozdány na školách, které mají v rámci svého Školního vzdělávacího programu zařazený předmět etická výchova. Výzkum je aktuálně ve fázi přípravy a bude realizován v rámci projektu IGA.

Závěry v ČJ

Po prostudování odborné literatury a z výsledků zvoleného výzkumu bude možné vyvodit teoretický závěr jednotlivých pozitivních fenoménů, které budou sumarizovány do podoby doporučení. Získaná data budou dále komparována zejména s obsahem, cíly, výstupy a očekáváními definovanými v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání pro doplňující vzdělávací obor etická výchova. Z výsledků získaných dat bude následně definován vztah a míra vlivu kultury školy na vzdělávací proces etické výchovy.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of this project is analysis and evaluation of culture influence in educational process of perspective „homo educans“ and „homo educandus“. The acquired data will be compared with minimal standard of ethical skills, knowledge and attitudes, the so-called ethical literacy of the primary school pupil define by FEP PE for complementary educational field ethical education. The gained data will be used for definition of relation and measure of culture influence on educational process of Ethical education.

Bibliografie

- Hloušková, L. (2008). *Kultura školy v pedagogických diskurzech*, 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Pol, M., Rabušicová, M., & Novotný, P., et al. (2006). *Demokracie ve škole*. Brno: Masarykova univerzita.

DILEMATA CHÁPÁNÍ POJMU PORUCHA CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ V PROCESU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

DILEMMA OF UNDERSTANDING BEHAVIOURAL DISORDER IN PROCESS OF INCLUSIVE EDUCATION AT BASIC SCHOOLS

Nikola Adelaida Řandová

Klíčová slova: *inkluze, porucha chování, žák, vzdělávání*

Keywords: *inclusion, behavioural disorder, pupil, education*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je provést komparativní analýzu, na jejímž základě bude možné popsat některá dilemata rozdílného chápání pojmu porucha chování ze strany pedagogů v kontextu inkluzivního vzdělávání na základních školách. V rámci vzdělávání se pedagog může setkat s žáky s diagnostikovanou poruchou chování a cílem příspěvku je stručně popsat nejčastější varianty této diagnózy a uvést možná dilemata s nimi související tak, aby inkluzivní proces vzdělávání podporoval potřeby žáka v nejlepší možné míře.

Teoretická východiska v ČJ

Porucha chování je ustálený pojem používaný pedagogicko-psychologickými poradnami pro označení odlišnosti v chování u žáků. Jako poruchy chování jsou označeny projevy v sociálních interakcích žáka vycházející z mezinárodní klasifikace nemocí označených jako F90-98. V procesu inkluze se lze setkat s několika různými varianty poruchového chování – poruchy chování související s dalšími poruchami jako je ADHD, autismus, dysfunkční poruchy učení; poruchy chování související s nízkým sociálním statutem rodiny; poruchy chování související s nadprůměrnou inteligencí žáka.

Metodologie v ČJ

Pro účely příspěvku je jako metodologický postup zvolena komparativní analýza dostupných teoretických studií na téma poruchy chování u žáků v procesu inkluzivního vzdělávání. Stěžejní je pochopení rozdílů poruchy

chování vs. problémového chování a vyvarovat se jejich záměně. Problémové chování je označení jevu, na jehož základě je možné chování žáka označit jako poruchové.

Závěry v ČJ

V procesu vzdělávání žáků s poruchami chování je důležité uvědomit si, s jakou konkrétní podskupinou poruch chování pedagog pracuje. Přístupy ve vzdělávání se u jednotlivých variant-podskupin mohou lišit a mohou mít vliv na konečný výsledek vzdělávání, s jakým žák opouští základní školu. Pro pedagogy pracujícími s touto skupinou žáků by mohly být rozdíly v pochopení pojmu poruchové chování faktorem ovlivňujícím efektivní styl výuky s kvalitními výsledky tak, aby žák nebyl v inkluzivním procesu vzdělávání naopak poškozen nebo znevýhodněn.

Souhrn příspěvku v AJ

The main object is to analyse the situation when a teacher does not understand to the conception of behavioural disorder in education process. An important fact is the conception behavioural disorder, which can have more different ways of understanding – pupils with ADHD, autism and other dysfunctions; pupils from non – conform social surroundings; pupils with unusual intelligence quotient. It is necessary to mention differences between behavioural disorders and behavioural problems. Teachers who educate children with behavioral disorders in inclusive classrooms, might not have enough knowledges and skills. Also school climate might not be prepared for inclusion of children with behavioral disorders in inclusive classrooms.

Bibliografie

- Dvořák, D. et al. (2016). Tranzice a transformace ve vzdělávací dráze: longituální studie rizikového žáka. *Studia paedagogica*, 21(3), 10-39.
- Kaleja, M. (2013). *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
- Kraus, B. (2001). *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido.
- Lechta, V. (2018). *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Portál.
- McLeskey, J. et al. (2019). *High leverage practices for inclusive classrooms*. Oxon: Taylor and Francis
- Smítková, I. (2017). Psychologická identifikace dětí s dvojí výjimečností. *Svět nadání*, 7(2), 9-30.

FORMA STUDIA JAKO MOŽNÝ PŘEDPOKLAD AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI

FORM OF STUDY AS A POSSIBLE PREDICTOR OF ACADEMIC ACHIEVEMENT

Eva Sedláková, Alžběta Rajsiglová

Klíčová slova: *úspěšnost, student, univerzita, studium, prezenční, kombinované, předpoklad*

Keywords: *achievement, student, university, study, full-time, part-time, predictor*

Cíle v ČJ

Cílem tohoto příspěvku je představit akademickou úspěšnost v širším pojetí, než je běžně uváděno, tedy poukázat na to, že na akademickou úspěšnost nelze nahlížet pouze jako na známky a průměr (GPA), ale že tento konstrukt skrývá mnohem více. Dalším cílem je zjistit, zda je signifikantně významný vztah mezi formou studia a akademickou úspěšností a také, která z těchto skupin má vyšší akademickou úspěšnost.

Teoretická východiska v ČJ

Akademická úspěšnost je jedním z nejužívanějších termínů v zahraničním výzkumu vysokoškolského vzdělávání a za její ukazatele jsou nejčastěji považovány známky a průměr (Cotti, Gordanier, Ozturk, 2018). Mnoho autorů (Prevatt, Li, Welles, Festa-Dreher, Yelland a Lee, 2011) se však přiklání k širšímu pojetí, které např. uvádí i autoři Bukhari, Khanam (2017), jež nahlízejí na akademickou úspěšnost jako na schopnost vyrovnat se s požadavky, které jsou na studenta kladeny a splnit studijní cíle. Ve vazbě na prezenční a kombinovanou formu studia je dobré se zamyslet nad nevýhodami pro každou z těchto skupin. Za jednu ze zásadních nevýhod pro kombinované studenty by se dal považovat minimální kontakt s učiteli a ostatními spolužáky. Na druhou stranu však Esposito (2011) poukazuje na jednu z nesporných výhod, kterou studenti kombinované formy mají, tedy mnohem více zkušeností hovořit před větším množstvím lidí, což jim může zajistit větší úspěch při ústní formě zkoušky.

Metodologie v ČJ

Výzkumu se zúčastnilo 640 studentů denní (541) a kombinované formy (99) z několika pedagogických fakult. Výběr respondentů probíhal příležitostně a během výzkumné studie byly dodržovány všechny relevantní etické aspekty. Ke sběru dat byl použit Dotazník akademické úspěšnosti (AAQ, Novotný & Křeménková, v přípravě), který byl vyvinut k měření akademické úspěšnosti. Data byla analyzována v SPSS 20 pomocí deskriptivního výpočtu statistiky a t-testu a Pearsonova korelačního koeficientu.

Závěry v ČJ

Toto výzkumné šetření odhalilo, že existuje pozitivní slabá korelace mezi formou studia a celkovým skórem ($r = .100$, $p = .012 < 0,05$), studijním výkonem ($r = .093$, $p = .019 < 0,05$) a sociální adaptací ($r = .118$, $p = .003 < 0,05$). T-test zkoumající rozdíl akademické úspěšnosti mezi oběma skupinami ukázal, že vyšší hodnotu akademické úspěšnosti mají studenti prezenční formy studia, ale vzhledem k slabé korelaci nelze jednoznačně říci, že volba denní formy studia znamená vždy vyšší akademickou úspěšnost, což ve vazbě na praxi je velice pozitivní výsledek.

Souhrn příspěvku v AJ

Academic achievement is one of the most widely used terms in foreign research in university education and its indicators are most often considered grades and average (Cotti, Gordanier, Ozturk, 2018). The aim of this contribution is to present academic achievement in a broader way than is commonly said. Another aim is to find out whether there is a significant relationship between the form of study and academic achievement. The research sample consists of 640 university students. For the above following research methods will be used: Olomouc Questionnaire of Academic Achievement (AAQ). Data were analyzed in SPSS 20 using descriptive statistics and t-test and Pearson correlation coefficient. The T test examining the difference in academic achievement between the two groups showed that full-time students have a higher academic achievement value, but due to poor correlation, it cannot be unequivocally said that the choice of full-time study always means university academic achievement.

Bibliografie

- Bukhari, S. R., & Khanam, S. J. (2017). Relationship of Academic Performance and Well-Being in University Students. *Pakistan Journal of Medical Research*, 56(4), pp. 126-130.
- Cotti, C., Gordanier, J., & Ozturk, O. (2018). Class meeting frequency, start times, and academic performance. *Journal of Social Sciences*, 8(3), pp. 12-15.
- Prevatt, F., Li, H., Welles, T., Festa-Dreher, D., Yelland, S., Lee, J. (2011). The Academic Success Inventory for College Students: Scale development and practical implications for use with students. *J Coll Admission*, 2, pp. 26-31.

PŘÍPRAVNÉ KURZY VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ JAKO „ŠKOLNÍ“ STÍNOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

PREPARATORY COURSES OF MULTI-YEAR GYMNASIA
AS A “SCHOOL” SHADOW EDUCATION

Vít Šťastný

Klíčová slova: *přípravné kurzy, stínové vzdělávání, nabídka, cena, přijímací zkoušky*

Keywords: *preparatory courses, shadow education, supply, price, entrance examinations*

Cíle v ČJ

Poster prezentuje dílčí výsledky širěji pojatého výzkumu zaměřeného na zkoumání souvislostí mezi školním a stínovým vzděláváním. Cílem posteru je prezentovat zjištění spojená s přípravnými kurzy k přijímacím zkouškám jako zvláštního druhu stínového vzdělávání. Poskytuje odpovědi na následující výzkumné otázky: 1) Jak rozšířené je poskytování přípravných kurzů víceletými gymnázii pro žáky 5. a 7. ročníků a kolik tyto kurzy stojí? 2) Jaké faktory a do jaké míry ovlivňují a) poskytování těchto kurzů, b) cenu těchto kurzů?

Teoretická východiska v ČJ

Stínové vzdělávání označuje různé druhy a typy placené výuky (doučování) v naukových předmětech nad rámec běžného školního rozvrhu (Bray, 1999). Česká i zahraniční odborná literatura se dosud zaměřovala jen na soukromé poskytovatele (jednotlivce či organizace), avšak přehlížela stínové vzdělávání poskytované školami. Příkladem v České republice jsou kromě placených kroužků naukových předmětů také přípravné kurzy k přijímacím zkouškám poskytované středními školami. Rozhodnutí poskytovat tyto kurzy stejně jako stanovení jeho ceny je v moci školy, respektive ředitele. V posteru jsou blíže analyzovány faktory, které toto rozhodnutí potenciálně ovlivňují.

Metodologie v ČJ

Závěry prezentované v posteru se opírají o výsledky analýzy dat pocházejících ze dvou zdrojů: (1) webové stránky víceletých gymnázií; (2) administrativní data MŠMT. V první fázi výzkumu byly ze stránek víceletých gymnázií (n=312) získány údaje o přípravných kurzech (celková cena, počet lekcí, délka lekce, předměty...). Sběr dat proběhl v období listopad 2019–leden 2020. Tyto údaje byly následně propojeny s kontextovými daty o jednotlivých školách z příslušných výkazů MŠMT. Kromě základní popisné statistiky byla pro analýzu dat využita (logistická) regrese.

Závěry v ČJ

Více než polovina víceletých gymnázií poskytuje přípravné kurzy pro žáky 5. a 7. ročníku. Průměrná cena jedné šedesátiminutové lekce byla 92 Kč, na některých gymnáziích však jedna taková lekce v přepočtu stojí i více než 250 Kč. Předběžné analýzy ukazují, že poskytování přípravných kurzů souvisí se zřizovatelem školy (veřejná vs. soukromá), s mírou selektivity gymnázia, s počtem konkurenčních gymnázií v okolí a také s krajem, ve kterém se gymnázium nachází. Poster diskutuje implikace těchto zjištění v kontextu (ne) rovných příležitostí ve vzdělávání.

Souhrn příspěvku v AJ

Scholarly literature has so far focused mainly on fee-based tutoring in academic subjects supplied by individual tutors or tutoring companies outside schools. A specific form of shadow education is offered by multi-year gymnasia, i.e. preparatory courses for entrance examinations. The aim of the poster is to analyse factors that potentially influence the decision to organize preparatory courses. Data on preparatory courses were gathered from the websites of multi-year gymnasia and were further combined with administrative data from the MEYS and descriptive and (logistic) regression analysis was conducted. More than a half of multi-year gymnasia offer preparatory courses for 5th or 7th grade students. Preliminary analyses show that provision of preparatory courses is related to public or private status, to the level of selectivity or number of competitors in the vicinity. Poster discusses the implications of these findings in the context of (un)equal chances in education.

Bibliografie

Bray, M. (1999). *The shadow education system: Private tutoring and its implications for planners*. UNESCO International Institute for Educational Planning.

INTERAKTIVNÍ MULTIMEDIÁLNÍ MATERIÁLY CÍLENÉ NA ROZVOJ SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ PRO DĚTI S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA

INTERACTIVE MULTIMEDIA MATERIALS FOR SOCIAL SKILLS
DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Tereza Tetourová, Ondřej Javora, Hana Sotáková, Cyril Brom

Klíčová slova: *poruchy autistického spektra, multimediální materiály, sociální dovednosti, mladší školní věk*

Keywords: *autism spectrum disorder, multimedia, social skills, school-age*

Cíle v ČJ

Projekt se soustředí na dva hlavní cíle. Prvním z nich je vývoj a pilotáž interaktivních animací cílených na rozvoj sociálních dovedností a sociálního porozumění pro děti s poruchami autistického spektra (dále PAS). Druhým z nich je ověření efektivity výsledných animací v praxi.

Cílem posterového příspěvku bude představit koncept projektu a prezentovat data z první fáze výzkumu, tj. z oblasti vývoje a pilotáže animací.

Teoretická východiska v ČJ

Autismus je diagnóza se stoupající prevalencí. V rámci inkluze se zdá být stále zásadnější zabývat se otázkou, jakými prostředky dětem s PAS dopomoci k plnohodnotnému životu ve společnosti. Jako jeden z vhodných směrů této pomoci se jeví multimediální materiály díky možnosti efektivně kombinovat text, obraz a zvuk (Moore & Taylor, 2000). Ze studií vyplývá, že pro děti s PAS je obzvlášť vhodnou variantou kombinace multimédií s tzv. Social Stories (dále SS), které cílí na rozvoj sociálních dovedností (Gray & Garand, 1993). SS jsou krátké příběhy, jež detailně popisují situace, které by pro děti s PAS vzhledem k jejich obtížím v rámci sociální komunikace a interakce mohly být problematické. Přestože byly SS ve formě multimédií prokázány jako efektivní prostředek pro trénink sociálních dovedností (např. Lau & Win, 2018), nejsme si vědomi žádné studie, která by ověřovala interaktivní animované SS u populace žáků s PAS navštěvujících běžnou základní školu.

Metodologie v ČJ

Účastníky budou žáci ve věku 6 až 12 let s PAS, kteří navštěvují běžnou školu a intelekt mají v pásmu normy či vyšší ($N=12$). Účastníci budou přibližně po dobu jednoho měsíce pracovat s interaktivními animacemi. Animace budou sestávat ze čtyř situací stylizovaných dle kritérií SS (situace zdravení, konverzace, žádost o pomoc a zvládání vzteku v prostředí školy). Zda došlo u účastníků k rozvoji sociálních dovedností a porozumění budeme ověřovat prostřednictvím (1) rozhovorů s rodiči, učiteli a asistenty pedagoga; (2) pretestů, postestů a dotazníků; a (3) opakovaného pozorování chování účastníků.

Závěry v ČJ

Očekávaným výstupem projektu je ověření multimediální pomůcky ve formě interaktivních animací, která by dětem s PAS měla pomoci s řešením sociálních situací odehrávajících se ve školním prostředí. Projekt se zatím nachází na úrovni pilotních studií. V době konference bychom měli disponovat daty z oblasti experimentálního vývoje pomůcky. Konkrétně se bude jednat o zpětnou vazbu dětí (6 až 12 let) a odborníků na obsah a vizuální styl neinteraktivních slidů, které jsou počátečním stadiem vývoje animací. Dotazovány budou jak děti s PAS, tak děti bez diagnózy.

Souhrn příspěvku v AJ

The purpose of this study is to develop and examine a therapeutic learning tool for children with autism spectrum disorder (ASD) of school age. The tool will be targeted at the development of social skills domain, more specifically at the support of better understanding of the social situations. It will consist of four animations with interactive elements covering the following situations: greetings, how to ask for help, calming down and conversation in the school. Theoretical framework for the content of animations will be Gray's Social Stories the effectiveness of which has been proven by numerous studies. The goal of this study is to examine whether the interaction with the tool enhances social skills represented in the animations. We will examine the level of social skills via observations in elementary schools in cooperation with teacher assistants. We also plan to conduct interviews with parents, teachers and teaching assistants, and include simple pre-post tests and questionnaires.

Bibliografie

- Gray, C. A., & Garand, J. D. (1993). Social stories: Improving responses of students with autism with accurate social information. *Focus on autistic behavior*, 8(1), 1–10.
- Lau, B. T., & Win, K. M. (2018). Differentiated Animated Social Stories to Enhance Social Skills Acquisition of Children With Autism Spectrum Disorder. In V. Bryan, A. Musgrove & J. Powers (Eds.), *Handbook of Research on Human Development in the Digital Age* (pp. 300–329). Hershey, PA: IGI Global.
- Moore, D. & Taylor, J. (2000). Interactive Multimedia Systems for Students with Autism. *Journal of Educational Media*, 25(3), 169.

VYBRANÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ÚROVEŇ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL TECHNICKÝCH V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI ČESKÉ REPUBLIKY

CHOSEN FACTORS AFFECTING LITERACY LEVELS OF STUDENTS
OF SECONDARY SCHOOLS OF TECHNOLOGY
IN THE MORAVIAN-SILESIA REGION IN THE CZECH REPUBLIC

Dana Vicherková, Markéta Šenkeříková, Denisa Lichá

Klíčová slova: *čtenářská gramotnost, faktory růstu gramotnosti, umělecký text, žáci střední odborné školy technické*

Keywords: *literacy, factors for growth of literacy, artistic text, secondary technical school students*

Cíle v ČJ

Cílem výzkumu je popsat současný stav řešení problematiky čtenářských strategií žáků středních odborných škol technických v Moravskoslezském kraji České republiky a jejich rozvoje v edukační realitě. Cílem je popsat, analyzovat, zhodnotit, jací činitelé ovlivňují úroveň čtení a porozumění žáků při práci s uměleckými texty. Cílem výzkumu je zjistit, jaké vnější a vnitřní faktory ovlivňují úroveň čtenářských strategií žáků SOŠ s technickým zaměřením ve vztahu k návrhu úpravy kurikula i metod příslušné specializace.

Teoretická východiska v ČJ

Konstruktivistické pojetí výuky v České republice je opožděnější než v jiných zemích Evropy i světa (dle PISA, 2019, 2018, PIAAC), což je zřetelné ve snížení stupně čtenářské gramotnosti i u současné digitální generace žáků základních a středních škol. Zajímá nás, jaká je úroveň čtenářské gramotnosti u žáků středních odborných škol technických, kteří v mezinárodních výzkumech čtenářské gramotnosti (PISA) dosahují dlouhodobě podprůměrných výsledků především v dovednostech informace zpracovat a hodnotit.

Teoretická východiska našeho výzkumu vychází z konstruktivistických teorií individuálního učení, z nichž vychází také teorie kognitivně psychologické. Čtenářskou gramotnost chápeme jako základnu funkční gramotnosti člověka v rámci celoživotního procesu učení, vzdělávání se. Výzkumné šetření vychází z teoretických přístupů odrážejících změny hodnot ve výchově čtenáře a projevů čtenáře, především při práci s uměleckým textem.

Metodologie v ČJ

Výzkumný design jsme koncipovali na základě cílů výzkumu v rámci projektu Studentské grantové soutěže na PedF Ostravské univerzity a výzkumných otázek, které jsme si položili prostřednictvím teoretických vstupů z oblasti pedagogických a sociálních věd i výsledků klíčových výzkumů. Při zkoumání činitelů ovlivňujících úroveň čtenářské gramotnosti žáků jsme pomocí strukturovaného kvantitativně orientovaného dotazníkového šetření zjišťovali čtenářskou bibliografii žáků, postoje žáků k umělecké četbě a k dalším projevům umění, dále sebepojetí žáka jako čtenáře, projevy čtenářských strategií žáků.

Závěry v ČJ

Ze závěrů výzkumného šetření vyplynulo, že vybraní čeští žáci středních odborných škol s technickým zaměřením v Moravskoslezském kraji se považují za čtenářsky gramotné, neprojevují příliš zvědavé přístupy ke čtenářství, nepatří ke čtenářům s bohatou čtenářskou zkušeností při čtení uměleckých textů, mají pozitivní vztah k filmu, nepamatují si svou první knihu, kterou přečetli a neprojevují aktivní zájem o estetické funkce uměleckého textu, nejsou pravidelnými čtenáři, projevují kladný vztah k digitální gramotnosti a digitálním technologiím.

Souhrn příspěvku v AJ

The constructivist conception of education in the Czech Republic is behind in comparison to other countries (according to PISA, 2019, 2018, PIAAC), which is distinct in the lower degree of literacy of pupils and in the present digital generation of high school and elementary school pupils. We are interested in the level of literacy in Czech secondary technical school students. From the results of a quantitatively oriented questionnaire student survey emerged that chosen students of secondary technology schools in the Moravian-Silesian Region consider themselves literate, they do not show too inquisitive approaches to reading, they don't belong among readers with a rich reading experience

when reading artistic texts, they often have problems with elaboration on the information read, have a positive relation to films, do not remember the first book and do not show interest in aesthetic functions of artistic texts and show a positive relation towards digital literacy and digital technologies.

Bibliografie

- Bubeníčková, P. (2011). *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-165-5.
- Doležalová, J. (2005). *Funkční gramotnost – proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-704-1115-5.
- Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

MOŽNOSTI INOVACE UČENÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE S VYUŽITÍM MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ. INSPIRACE Z OBDOBÍ KARANTÉNY V DOBĚ PANDEMIE KORONAVIREM COVID-19

INNOVATION POSSIBILITIES OF LEARNING
AT ELEMENTARY SCHOOL USING MODERN TECHNOLOGIES.
INSPIRATION FROM QUARANTINE DURING CORONAVIRUS COVID-19
PANDEMIC

Lenka Zemanová, Jana Krátká

Klíčová slova: *distanční výuka, on-line výuka, výukové video, on-line komunikace*

Keywords: *distance learning, online lessons, video tutorial, online communication*

Cíle v ČJ

Cílem tohoto příspěvku je hledat odpovědi na otázky, které vyplynuly z mimořádné situace na jaře 2020, kdy byly školy i mimoškolní zařízení zavřené z důvodu pandemie koronaviru Covid-19. Učitelé museli během karantény se žáky a jejich rodiči komunikovat pouze na dálku. Využívali různé výukové materiály a způsoby on-line komunikace. Jaké metody, výukové materiály, způsoby hodnocení a způsoby komunikace používají učitelé při výuce na dálku v době uzavření škol při nákaze koronavirem Covid-19? Které z těchto zkušeností by bylo vhodné využívat i nadále v rámci běžného provozu škol?

Teoretická východiska v ČJ

Velký zájem o on-line způsob výuky se objevil na jaře 2020, kdy byli učitelé okolnostmi nuceni hledat takové způsoby výuky, které je možné realizovat na dálku. Různá nakladatelství začala dávat zdarma k dispozici své interaktivní učebnice, zvýšil se zájem o portály nabízející výuková videa, podporu nabídky i rozhlas a Česká televize. Asi nejznámějším portálem nabízejícím výuková videa především z oblasti matematiky a přírodních věd je KhanAcademy. Sám její zakladatel S. Khan ji považuje za technologický nástroj pro reformu vzdělávání (Taton 2011). Inspirací pro využívání moderních technologií

ve výuce může být tzv. obrácená třída (flipped classroom). Aktivita se z velké míry přenáší z učitele na žáky a to, co se obvykle odehrává ve škole, se přesouvá do domácího prostředí a naopak (Špilka 2019). Je založena na konstruktivismu a na individuálním přístupu (Černý 2017). Přímý výklad učitele je nahrazen jiným (on-line) vzdělávacím materiálem a žáci se s ním seznamují předem.

Metodologie v ČJ

1. Analýza webových stránek škol (jak škola informovala žáky a rodiče o způsobu výuky na dálku)
2. Dotazník pro učitele, žáky a jejich rodiče
3. Ukázka učebních materiálů a prací žáků

Závěry v ČJ

Učitelé při výuce na dálku zadávají žákům práci v učebnici nebo pracovním sešitě, využívají on-line portály s výukovými videi nebo cvičeními a doporučují naučné pořady v televizi. Ukazuje se, že je velký rozdíl v náročnosti učitelů a v množství zadávané práce. Komunikace probíhá většinou formou e-mailů nebo přes různé aplikace. Někteří nabízejí on-line konzultaci. Tento způsob výuky se jeví jako náročný především pro rodiče menších školáků, často pomoc rodičů potřebují i větší děti. Jaké metody a on-line zdroje by bylo vhodné využívat i nadále, se ukáže až po delší době, příp. po návratu do školy.

Souhrn příspěvku v AJ

There was an interest in online learning in spring 2020, when teachers were forced by circumstances to look for learning methods that could be realized at distance learning. The aim of the contribution is to find out forms of communication between teachers and parents, methods used by teachers and the subsequent evaluation of children's work. With regard to the objective, the output will include examples of communication between pupils and teachers and results of their work. The results show that there is a difference in the demands of different teachers and in the amount of work.

Bibliografie

- Černý, M. (2017). *Převrácená třída a mikrolearning*. Fold: Open Publishing Platform That Makes It Easy To Explain And Explore New Ideas.
- Špilka, R. (2019). *Převrácená třída. Využívání digitální gramotnosti učitelů ve výuce: sborník příspěvků z odborné konference sítě TTnet ČR*. Konference

se konala 22.–23. 11. 2018 v Berouně. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dostupné z http://www.nuv.cz/uploads/TTnet_2018/TTnet_2019B.pdf

Taton, J. A. (2011). It's School Organized Like a Giant Videogame: Participation Structures Embedded within the Mathematics Content and Curriculum of the Khan Academy. *Working Papers in Educational Linguistics*, 26(2). 7–42.

JMENNÝ REJSTŘÍK

A

Adler 192
Ahmmed 266
Ainscow 93
Alder 192
Alderson 246
Alheit 65, 66
Alkemeyer 24
Alston 75
Anderson 197, 198
Ayres 73

B

Babadová 166
Bagoly-Simó 13, 23, 24,
25, 26
Bajerski 260, 261
Bakker 62, 63
Bandura 68, 70
Barbera 270
Bazalová 269
Becker-Mrotzek 24
Beijaard 80
Belland 29
Bergman 212, 213
Berk 75
Berndt 160
Black 169
Blair 114
Bodenhausen 155
Bolívar 80
Booth 93
Borasi 166
Boud 48
Bourdieu 207

Braun 121

Bray 181, 182, 279
Breen 207
Bron 66, 67
Brookfield 90
Brookover 172
Brouwer 184
Bruillard 29, 30
Bruner 29
Brücknerová 14, 15, 48,
49, 62
Bukhari 276
Buttlerová 127

C

Castells 57
Catling 105, 106
Clarke 142
Coates 62
Cohen 48, 73, 195
Constantinou 170
Copland 167
Corbin 73
Cotti 276, 277
Coulmas 189
Crampton 209
Craps 155
Creese 167
Creswell 212
Cuthrell 75

Č

Čejková 87
Černý 289
Červenková 4, 12, 15,
72, 263

D

Dabbagh 149
Daly 200
Daniels 29, 30
Dausien 65
Davis 29
Deppeler 266
Deppermann 191
Desmet 75
Devecchi 96
DiSessa 243
Disman 73
Downs 139
Dresel 166
Dronkers 260, 261
Duit 243
Dunlop 192
Dvořák 14, 16, 19, 21,
54, 124, 200, 257,
258, 260
Dyson 93
Dytrtová 230

E

Edwards 29, 30
Ellis-Hervey 75, 76
Engeström 29, 30
Esposito 276

F

Fahrenberg 249
Farell 97
Felouzis 260, 261
Fenwick 66
Festa-Dreher 276

Fisher 52
Fleischman 200
Fraser 52
Frieze 142

G

Garand 282
Gavora 192
Gawronski 155
Gay 127
Gibbons 29
Goldthrope 207
Goodreau 161
Goodson 125
Goodwin 40
Gordanier 276, 277
Grant 236, 237
Gray 282
Green 246
Greger 206
Griffin 62
Groom 97
Gřondilová 146
Gueudet 29, 30
Gwaltney 82

H

Haase 75
Hanušová 108, 203
Have 167
Heffron 139
Henderson 170
Hendl 137, 213
Heppen 200
Hloušková 14, 19, 59,
194, 272
Holeček 197

Hollweg 175
Horsley 29
Hoy 173
Hughes 231, 246
Hung 149

CH

Chalkley 260, 261
Chapman 200
Charmaz 49
Chvál 16, 114, 146, 175
Chudý 111

I

Ingersoll 108, 203, 204

J

James 62, 68, 70
Jamieson 48
Janík 17, 18, 24, 141,
152, 188, 221, 233,
234
Jarvis 90
Jenks 236, 237
Jeong 83
Johnson 118, 175
Jones 75, 260, 261
Jordan 266

K

Kanpol 236, 237
Kantorová 197
Karpinski 156
Kebza 249
Kekule 146
Kellner 75
Kemmis 217, 218, 231

Kerr 137
Khan 288
Khanam 276
Kim 49, 75
Kingová 127
Knaf 73
Knecht 16, 105, 233
Knotová 15, 62, 210
Kobakhidze 114, 115
Kohout 20, 233, 234
Kohoutek 108
Kohutová 230
Kolář 17, 124, 141, 230
Kolářová 146
Kolb 227, 228
Korthagen 103
Kottkamp 198
Kötl 197
Král 139
Kratochvílová 4, 16, 17,
20, 93, 117, 127, 224
Kropáč 111
Křeménková 277
Kuzmičová 17, 130, 131

L

Lacey 97
Ladd 160
Lau 282
Lazarová 14, 59, 118
Leahy 169
LeBaron 40
Lee 276
Lefebvre 188, 189
Li 276
Lin 161
Lleó 230

Lojdrová 17, 19, 117, 127,
212, 191, 192
Lorencová 230
Lourenço 142
Lucius-Hoene 191
Lukas 192
Luschei 83

M

Makovská 192
Manion 73
Manoli 175
Maňák 127, 137, 141
Marcus 93, 128
Mareš 15, 82, 85, 185,
197
Marsden 25
Martinez 62, 63
Marton 228
Mayall 68, 70
Mayora 75
Mazáčová 17, 133, 134
McAdams 192
McBeth 175
McBride 175
McGuire 118
McInnis 62
McLean 192
McLeod 55
Mctaggart 217, 218
Merrill 65
Mikser 125
Miyake 29
Moallem 149
Mondada 40
Moon 224
Moore 282

Moreno 254
Morgan 24, 118,
Morrison 73
Muijs 200
Muller 24

N

Najvar 17, 152, 233
Nieto 93
Noreisch 260
Novotný 15, 19, 48, 62,
66, 194, 277
Novotová 19, 197, 203,
204, 212

O

Obrovská 16, 93
Opfer 78, 79
Ozturk 276, 277

P

Palouš 111
Papadouris 170
Parsons 260, 261
Pavlasová 222
Pazderská 117
Peacock 133
Pedder 78, 79
Peng 16, 111
Pepin 29, 30
Pieper 24
Pillerová 134
Pinto 62, 63
Píšová 108, 117, 203
Plano Clark 212
Plischke 16, 111
Powel 93

Prevatt 276
Pullmann 124

Q

Quinn 65, 66

R

Rabušicová 4, 15, 49, 62
Rasmussen 270
Reh 24
Reiser 29
Remillard 72
Ricoeur 192
Richter 134
Rock 167
Rose 97, 188
Rosentritt-Brunn 166
Rossová 29
Rowe 169
Rozkovcová 19, 197,
203, 204, 212
Rozvadská 15, 19, 65,
66, 194
Rusanen 105
Rutten 192
Ryan 170
Ryff 231

S

Salanova 62, 63
Sampson 48
Sapon-Shevin 127
Sappletonová 142
Savickas 59
Sekera 230
Selman 191
Seymour-Rolls 231

- Shamdasani 49
 Shapiro 130, 131
 Sharma 266
 Shaw 167
 Schaufeli 62, 63
 Schneider 172
 Sidnel 40
 Sikorová 4, 13, 15, 23,
 28, 29, 31, 72, 263
 Simonová 14, 18, 54,
 172, 206, 209, 257,
 258
 Skinner 269, 270
 Slavík 20, 152, 169, 233
 Sleeter 236, 237
 Smethurst 155
 Smith 19, 72, 108, 206
 Soetaert 192
 Somers 191
 Soukup 18, 172, 206
 Spilková 16, 48, 102,
 Spurná 16, 105
 Stein 72
 Steinman 156
 Steuer 166
 Stevens 172
 Stewart 49
 Stivers 40
 Stolz 130, 131
 Straková 18, 103, 172,
 206, 260
 Strauss 73
 Streeck 40
 Světlík 272
 Svobodová 16, 17, 18,
 105, 139, 175
- Sweller 254
 Symonds 55
- Š**
 Šedová 18, 87, 88, 118,
 178
 Ševčíková 16, 111
 Šimáně 19, 209, 210
 Šolcová 249
 Špilka 289
 Šťastný 16, 18, 21, 114,
 181, 279
 Švaříček 118, 192
- T**
 Tabak 29
 Tan 75
 Tarter 173
 Taton 288
 Taylor 282
 Thomson 55, 78
 Thunborg 66, 67
 Tinto 184, 185
 Tomková 103
 Tomlinson 93
 Trigwell 78, 79
 Tripp 150
 Trough 29, 30
 Turow 57, 58
 Tůma 14, 40, 93
- U**
 Ullmann 224, 225
 Um 254
 Urbánek 19, 197, 203,
 204, 212
- V**
 Vallerand 62
 Valta-Hulkkonen 105
 Van Houtte 172
 Van Zanten 260, 261
 Vašutová 102
 Virranmäki 105
 Vlčková 16, 93, 120, 212
 Vonk 117, 118
 Vydra 16, 19, 120, 194
- W**
 Walker 29
 Wallová 246
 Welles 276
 Wiliam 169
 Win 282
 Wolff 24
 Wong 118
 Wood 29
 Woodfall 130, 131
 Woolfolk Hoy 173
 Wössmann 257
- Y**
 Yelland 276
 Young 24
- Z**
 Zezulkova 130, 131
 Zounek 125
 Zvára 146
- Ž**
 Žák 17, 141, 146

Recenzenti (v abecedním pořadí):

PhDr. Petr Adamus, Ph.D.
PhDr. Hana Cisovská, Ph.D.
Mgr. Iva Červenková, Ph.D.
doc. PhDr. Ivana Gejgušová, Ph.D.
Mgr. Taťána Göbelová, Ph.D.
prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD.
doc. Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.
Mgr. Bc. Hana Kubíčková, Ph.D.
doc. PhDr. Josef Malach, CSc.
doc. PaedDr. Miriam Prokešová, Ph.D.
prof. PhDr. Milada Rabušicová, Dr.
Mgr. Bohdana Richterová, Ph.D.
doc. Mgr. et Mgr. Alena Seberová, Ph.D.
doc. PhDr. Zuzana Sikorová, Ph.D.
doc. PhDr. Jana Stará, Ph.D.
Mgr. Ondřej Šimik, PhD.
PhDr. Marek Václavík, Ph.D.
doc. Mgr. Jana Poláchová Vašátková, Ph.D.
prof. PhDr. Eliška Walterová, CSc.

Sborník je vydáván s podporou ČAPV, AV ČR a RVS ČR

Název: **Rozmanitost podpory učení v teorii a výzkumu**

Editor: Mgr. Iva Červenková, Ph.D. (Ed.)

© Ostravská univerzita

Vydavatel: Ostravská univerzita

Vydání: první, 2020

Pouze elektronické vydání

ISBN 978-80-7599-196-6

